**CLIBRO** 

Alois Jirásek

# Malnovaj mitoj ĉeĥaj



### Alois Jirásek MALNOVAJ MITOJ ĈEĤAJ

El la ĉeĥa tradukis Josef Vondroušek

La tekston skanis kaj kontrolis Miroslav Malovec.

#### *ELIBRO*

Aranĝis: Franko Luin

Mi pensis pri l'tagoj malnovaj Psalmo 76./77.

Venu kaj aŭdu mitojn de l'antikvaj tempoj. Aŭdu pri nia prapatro, pri antaŭuloj, kiel ili venis en regionojn de nia patrio kaj ekloĝis laŭ Elbo kaj ankaŭ Vultavo kaj aliaj riveroj de ĉi tiu lando.

Aŭdu ankaŭ, kio plue konserviĝis el obskuraj epokoj, kio postrestis el mitaj rakontadoj de la forpasintaj generacioj, adorintaj diojn en sombro de maljunaj boskoj kaj oferintaj al fontoj en trankvilaj valoj, al lagoj kaj riveroj kaj sankta, viva fajro.

Ni rememoru tempojn de la unuaj jaroj kaj ankaŭ tion, kiaaspekta tiam estis nia patrio, antaŭ ol enpaŝis ĉi tien nia gento.

> Urboj ne ekzistis, da vilaĝoj estis nur malnulte kaj sporade kaj

> > tiuj nur en kelkaj regionoj, kie konserviĝis malabunda resto de iamaj loĝantoj fremdlingvaj. La grundo preskaŭ tute ripozis ne tuŝita per hokplugilo. Ĉio estis pli de-



zerta, sovaĝa, ebenaĵo, plataĵo kaj valoj.

Grandegaj praarbaroj nigris sur limmontoj kaj desur deklivoj de tiuj montoj ili etendiĝis larĝstrie mejlojn en profundon de la lando. Ankaŭ tie, interne, etendiĝis specoj da malnovaj, malhelaj arbraregoj, inter kiaj lumis pli helverde riĉe kreskantaj herbareoj kun flirtanta, densa, alta herbo. Estis sufiĉe da marĉoj kun elfundiĝanta tero sur plataĵoj kaj en arbaroj, sufiĉe da perfidaj marĉejoj vivigataj per kriado de la akvobirdaro, sufiĉe da silentaj, nigraj, kvazaŭ ensorĉiataj torfejoj, en kiuj respeguliĝis maljunaj grandtrunkaj arboj kun barboza, griza musko.

Homa spuro tie raris. Sed la bestaro ĉie abundis. De neniu ĉasata, ne pereigata ĝi multiĝis, apenaŭ la tero sufiĉis al ĝi. Tra nigraj arbaroj moviĝis urso, serĉante kavajn trunkojn kun abelĉelaro, de kies svarmado sonis arboj.

Apro disfosadis la ŝvelmolan arbaran teron kaj tra densa ret-arbetaro puŝiĝadis vulpo kaj sovaĝa kato. Desur branĉo embuskis elaatmova linko, trapenetrante per akrevido la arbarsombron, tra kiu de malproksime eĥis blekado de kolosa uro, iranta al vadejo aŭ fonto. Cervo libere transkuradis kaj kun ĝi grego da cervinoj, sur herbokovroj paŝtis sin multaj kapreoloj, sed ankaŭ multo da lupoj vagis kaj ŝovrampis post ĉasaĵo tra arbaro kaj vasta regiono.

Alte en la suna aero super montodorsoj naĝis reĝo de ĉia birdaro, aglo, kaj al ĝi parencaj. En rokoj, en arbaroj nestia aroj da rabobirdoj, milvo kaj falko, falko lanuaria, akcipitro, nizo kaj subspecoj de negrandaj rabobirdoj kaj strigoj kaj gufoj.

Riveretoj, riveroj kaj lagoj svarmis de fiŝoj, kaj lutro, restadanta en malhelo de maljunaj alnoj kaj salikoj ĉirkaŭkovritaj

de sovaĝa lupolo, havis riĉan ĉasaĵon, kastoroj senĝene konstruadiS siajn artkonstruaĵojn.

En voĉon de ventoj kaj susuradon de arbaroj lirlis riveretoj, muĝis riveroj kaj en ilia blanka sablo brilis sub la suno grajnoj de pura oro.

Profundoj de l'tero estis ankoraŭ sigelitaj kaj neniu ilin ekfrapis, por ke ili eldonu trezorojn de ercoj kaj rara metalo.

Ĉie vivbola forto kaj riĉo. La tero, bona pro sia abundeco kaj fekundeco, atendis nur laboreman popolon, kiu uzadus ĝiajn donacojn.

Kaj ĝi venis kaj la nekulturitan kulturis; la popolo florstatigis la landon per peza, klopodega laboro kaj faris ĝin sankte per sia ŝvito kaj sango sia, kiun ĝi elverŝis en multegaj bataloj, defendante per sia laboro la konkeritan landon kaj sian lingvon.

El la originaj regionoj slavaj venis ĉi tien popolo, niaj antaŭuloj, kun sia gvidanto Ĉeĥ.

Aj, ni komencu pri ili la miton.

# PRI ĈEĤ

Post Tatroj, sur ebenaĵoj laŭ rivero Vistulo etendiĝis de nememoreblo kroata lando, parto de la origina granda slava patrio.

En la kroata lando loĝis multaj gentoj, parencaj lingve, laŭ moroj, vivmaniero.

Kaj okazis, ke inter ili estiĝis kvereloj kaj sangaj bataloj pro kamplimoj kaj vilaĝoj. Ribelis gento kontraŭ gento, parencoj batalis kontraŭ parencaro kaj ili pereigadis sin reciproke.

Tiutempe du fratoj el potenca gento, ambaŭ vojevodoj, Ĉeĥ kaj Leĥ, komune decidiĝis, ke ili forlasos la naskolandon pro la batalo bedaŭrindan. Ili diris al si: Ni elserĉu al ni novajn restadejojn, kie nia gento vivus en trankvilo kaj okupiĝus pri laboro."

Ili kutimiĝis jam post la antaŭuloj la teron diligente kulturi, ĉiajn specojn de greno kultivi kaj bredi ĉevalojn kaj gregojn de brutaro kaj bovaro.

Kiel decidite, tiel farite. Kunvokinte sian genton, ili oferis al dioj, elportis statuetojn de antaŭuloj kaj idoloj, kaj adiaŭinte la patrolandon, ili turniĝis al la sunsubiro, al nekonataj regionoj. Kaj ekiris gento post gento, ĉiu kun multnombraj familioj, ĉiuj amikoj kaj parencoj. Unue iris patroloj kaj armitaj viroj, meze vojevodo Ĉeĥ, grizbarba, sed fortika kaj forta, lia frato Leĥ kaj ĉirkaŭ ili vladikoj, familiarestroj, ĉiuj sur ĉevaloj. Post ili maljunuloj, virinoj kaj infanoj en grandaj veturi-

loj, sur ĉevaloj, gregoj de brutoj, fine denove armitaj viroj. Tiel ili iris unue tra regionoj de parencaj gentoj, ĝis ili transpaŝis limojn de la kroata lando, ĝis ili transvadis riveron Odro kaj enpaŝis nekonatajn, montriĉajn regionojn.

Ankaŭ tie ili trovis kolonietojn, kies loĝantoj parolis kiel ili, kaj plue ankoraŭ en regionoj apud Elba rivero.

Sed kiam ili transiris la duan riveron, estis la regiono pli dezerta kaj da kolonietoj ili trovis nur sporade. Ili estis malprok-



sime de si, kaj iliaj loĝantoj fremdlingvaj, per feloj vestitaj, nenombraj, sed aŭdacaj kaj kuraĝaj, kun armilo en la mano baris al ili vojon. Ĉeĥ kaj Leĥ kaj ilia popolo pereigis ilin, kaj detruinte iliajn malriĉajn loĝejojn en kabanoj kaj en elfositaj kavoj, plu marŝis, el arbaro en arbaron.

Malbona estis ilia vojo tra profundaj arbaregoj, malbona ilia irado tra herboebenaĵoj kaj marĉejoj, plenaj de kano, karekso, vastegaj muskotufoj kaj diversa vepro. Antaŭ vesperiĝo ili faradis fajrojn kaj hejtis ĝis mateniĝo, por ke la brilo, falanta en arbaran mallumon, timigu ruzajn, furiozajn rabobestojn.

Tiel ili venis ĝis la tria granda rivero, Vultavo, kiu fluis tra sovaĝejo; kiam ankaŭ tiun ili transvadis, komencis la tuta gentanaro plendi, ke la klopoda vojo ne havas finon kaj nenie daŭra ripozo.

Tiam vojevodo Ĉeĥ montris al alta monto, kiu bluetis antaŭ ili super la vasta, ebenaĵa regiono, kaj diris: Ni iru sub tiun monton, tie ni ripozigos infanojn, brutaron." Ili alvenis kaj ekbivakis ĉe montpiedo, nomiĝanta Říp. Vojevodoj kaj familiarestroj provesploris la teron ĉirkaŭe kaj trovis, ke ĝi estas fekunda. Poste matene, dum la frua mateniĝo leviĝis Ĉeĥ kaj ekiris sola supren al montsupro de Říp tra silenta arbaro, ankoraŭ plene de nokte malhelo.

Kiam li ascendis la monton, estis mateno; kaj jen, vastega regiono etendiĝis antaŭ li ĝis vidneatingebla malproksimo, ĝis la bluetaj montoj ebena kaj libera, arbaro kaj vepro, herboebenaĵo kaj herbejoj. Tra ĝis vivabunda verdo brilis la riveroj kiel fandita arĝento.

Kaj ekĝojis prapatro Ĉeĥ pro la ĉarma regiono kaj poste

enpensiĝis super ĝi, kion dioj donos, kiel fartos ĉi tie lia gento kaj la estontaj generacioj —

Descendinte poste, li anoncis, kion li vidis. La sekvintan tagon ekiris pluraj ĉirkaŭ la monton, por ekkoni la tutan ĉirkaŭaĵon. Kion ili vidis, plaĉis al ili, la akvoj fiŝplenaj, la tero fekunda, aspekto de la regiono, kaj ili anoncis, ke ĝi taŭgas por la restadlokoj.

Kiam poste la trian tagon komenciĝis la suno leviĝis super la arbaroj, venigis Ĉeĥ la fraton kaj la pliaĝulojn kaj ordonis kunvoki ĉiujn gentanojn. Ascendinte iom kun ili sur lokon, de kie estis videbla la regiono, li ekparolis jene al ili:

"Jam ne plu vi plendos, ĉar ni trovis regionon, kie ni restos kaj ekloĝos. Vidu, jen la lando, kiun vi serĉis. Ofte mi parolis al vi pri ĝi kaj promesis, ke mi enkondukos vin en ĝin. Jen la promesita lando, de bestoj kaj birdoj plena, abundante de mielo. En ĉio vi havos abundon, kaj tio estos por ni bona defendo kontraŭ malamikoj. Jen, la lando laŭ via volo! Nur nomon ĝi ne havas; konsideru, laŭ kiu nomo ĝi estu nomata."

"Laŭ la via! Laŭ la via ĝi estu nomata!" ekvokis kvazaŭ el dia inspiro maljunulo de longa, blanka barbo, la plej aĝe el ĉiuj familiarestroj. Tuj ĉiuj gentestroj kaj familiaranoj vokis kvazaŭ unisone:

"Laŭ la via! Laŭ via nomo!"

"Laŭ vi ĝi nomiĝu!"

Vojevodo Ĉeĥ, ĝojigita pro la deziro de la tuta popolo, ekgenuis kaj kisis la teron, la novan patrion de sia gento. Kaj kisinte ĝin, li leviĝis kaj levinte siajn manojn, en la vastan landon emocie li vokis kaj benis:

"Bonvenon, lando sankta, al ni promesita! Konservu nin

sanaj, konservu nin sen akcidento kaj multigu nin de nacio al nacio, por eterne!"

Ĝoje li starigis poste statuetojn de idoloj, kiujn ili portis en blankega tolo el la origina patrio, kaj faris grandan fajron. Kaj ili oferis por danki kaj por beno bruloferis kaj ĝojis ĉiuj.

#### II.

Al ĉiuj poate komenciĝia peza, klopoda laboro. Kiam ili interdividis la teron, ili komencis ĝin kultivi: Kie estis arbaro, tiun ili faligis aŭ per fajro forbruligis, senarbejojn destumpigis, herbebenaĵojn kaj novalojn pioĉis, poste venintjare per soko plugis.

Tuj ankaŭ ili konstruis al si loĝejojn, trabokonstruaĵojn, pajlotegitajn. Ĉiu familianaro aparte loĝis apud siaj terpecoj.

Ĝardenoj, agroj kaj herbejoj estis vilaĝo, komuna posedaĵo de ĉiuj familioj el unu gento, sed arbaroj, paŝtejoj, riveroj kaj lagoj estis komunuma posedaĵo. Ĉiu vilaĝo, unu gento.

Konstruaĵojn kun staloj kaj bredejoj, kun lignobudoj kaj garbejoj post ili sur ĉirkaŭbaritaj lokoj el bariloj plektitaj el vergaro aŭ kunigitaj traboj, ili konstruadis ĉirkaŭ rondforma vilaĝplaco. Ĉiujare pliiĝis ĉirkaŭ la vilaĝoj kampoj, ĉiujare la tero donadis pli abundan rikolton. Sekalo, tritiko, hordeo, aveno kaj milio dense ondiĝis sur vastaj kampoj; super ili pli hele verdiĝis strioj de supla lino kaj alta kanabo apud bedoj plenaj de buntaj papavofloroj.

Herbejoj kaj tiliaj boskoj sonis de zumado de abeloj, kiujn ili bredis krom en arbokavaĵoj, en pajlaj abelujoj aŭ en stumpoj de malnovaj trunkoj. Ĉiujare estis pli multnombraj gregoj da brutoj kaj bovaroj kaj sur ĉevalkampoj en baritaj lokoj apud vilaĝoj kuradis viglegaj ĉevalidoj kaj paŝtis sin belaj ĉevalinoj.

Elektita vilaĝestro administris ĉiujn en la gento kaj ĝian posedaĵon. En nomo de la gento li komencadis kaj finadis preĝojn, oferojn alportadis, gastojn bonvenigadis, kverelantajn gentanojn li juĝis kaj al la gentanoj laboron distribuadis. Ĉiu havis sian taskon, ĉiu sian laboron. Virinoj okupiĝis pri mastrumado, ŝpinis, faris tolon kaj drapon, kudris vestojn kaj robojn, vestaĵojn por geviroj, subvestaĵojn, pantalonojn, mantelojn, mantelojn subkudritajn de pelto kaj peltmantelojn.

Viroj paŝtis gregojn, defendis ilin kontraŭ rabobestoj, laboris sur kampoj, ĉasis en arbaro sovaĝajn bestojn kaj pereigadis ilin per kurĉasado, el embuskejo, per sagoj, lancoj, maŝkaptiloj kaj kavoj, en kiujn ili logis plej ofte lupojn, la plej malbonajn pereigantojn de gregoj.

Vive kaj vigle estis en la vilaĝoj kaj ekstere. El paŝtejoj aŭdiĝis sono de fajfilo aŭ delonga paŝtista tubo, en kampoj, sur herbejoj kaj fruktĝardenoj sonadis kantoj de la junaj gentanoj. Nur en la tagmeza tempo neniu ekstere ekkantis, en tempo de profunda silento, kiam aperadis tagfeinoj kaj ŝvebis en blanka robo kiel hela ombro inter kampoj al homaj restadejoj por pereo de negardataj infanoj, kiam eliradis sovaĝaj, malbelaj virinoj grandkapaj kun malegalaj okuloj, kaŭzantaj al homoj senbridan ploron, kiam aperadis graciaj nimfoj orharaj kun florkrono sur la kapo, vestitaj per blankegaj roboj.

Tiujn ili timis, ankaŭ grotfeinojn dormigantaj kaj la okulojn elpikantaj, kaj vagemajn animojn en bluetaj flametoj sur kotejoj kaj marĉejoj, kaj kun timo preterpasadis lagojn aŭ profundejojn, kie en ombro de maljunaj arboj kaj arbustaro

embuskis nikso, ŝanĝante sian aspekton, kaj kie logis en pereon palaj najadoj en verdeta robo.

Sed plej multe ili timis Perunon, tondroreganton, lian fulmon, la disenditon", kaj aliajn potencajn demonojn, kiuj malfortigadis la homan korpon, ĝian ostaron kaj la racion malklerigadis. Ilin ili petis, al putoj donacojn alportadis, nigrajn kokinojn aŭ kolombojn, oferojn mortigadis, ĉefe por Veleso, por ke li protektu iliajn gregojn antaŭ pesto kaj benu ilin.

Pli libere estis en ĉirkaŭbaro de vilaĝoj. Tie protektis konstruaĵojn hejmaj dioj, idoloj, spiritoj de antaŭuloj, kies bildoj staris sur sankta loko apud fajrujo. Ankaŭ petolema koboldo, eta demoneto kun krifetoj sur la manoj kaj piedoj, alportadis feliĉon en la domon, ankaŭ gnomo, protektanta bienon, kiu brutaron gardis kaj manĝigadis, sed dormon de gentanoj ĝi nokte ĝenis. Kaj dum kuŝadis sub forno aŭ sojlo hejma serpento, maljuna mastro, feliĉo kaj beno ne foriris.

Kiam faladis dum aŭtuno la foliaro kaj densaj nebuloj kuŝiĝadis sur regionon, kiam la tero frostiĝis kaj la neĝo superŝutis la tutan regionon, tiam amasiĝadis familioj en ampleksaj ĉambroj kun ĉarpentitaj fostoj, fermitaj ŝutroj.

Ŝtona, granda forno ilin varmigadis, fajro en fajrujo prilumadis ilin. Ĝia brilo pasaperadis sur muroj, kie pendis ŝildoj per malhelaj feloj tegitaj, retkaptiloj, pafarkoj, lignaj sagujoj en melfelo, nelonga glavo, potenca lanco kaj peza, ŝtona batarmilo, kie cerva kornaro kaj uraj kornoj ĵetadis sur muroj zigzagajn ombrojn.

En tiu pasaperanta lumo la virinoj ŝpinis, viroj riparadis agrokulturan ilaron, preparadis armilon aŭ post laciga ĉaso ripozis. Kaj estis babiladoj, diversaj paroloj kaj malnovaj kantoj. Ĉasistoj rakontis pri luktoj kontraŭ ursoj kaj uroj aŭ pri

sovaĝaj plenbarbaj viroj, kiuj mem nevidataj kondukas trans vagradikon al arbaraj dezertejoj kaj marĉejoj, ke pluraj ĉasistoj tiel miskondukitaj neniam plu revenis el arbarego.

Kaj maljunulo de blanka hararo kaj barbo mense trakuradis forajn landpartojn de la origina patrio, rememoradis bataletojn kaj batalojn de la unuaj tempoj, fortstaturajn heroojn, potencan vojevodon, kiu leviĝis, kiam pasis la noktomezo, antaŭ batalo, kaj forrajdis de la armeo kaj komencis hurli kiel lupo, kaj lupo aŭdigis sin per hurlado kaj pluraj lupoj komencis hurli.

Kaj plu estis parolo pri strangaj aperaĵoj kaj vizioj dum nigraj noktoj, sur marĉejoj, sur vastaj kampoj kaj en arbara sovaĝejo, pri bruldraketoj fajre ŝvebantaj tra malhela nokto, pri mava Sorĉulino gardanta la vivan kaj mortan akvojn, pri blankaj parcoj aperantaj ĉe lulilo de novnaskitoj, pri sorĉaj profetinoj, pri bonaj kaj malbonaj signoj, kaj kun sankta hororo ili aŭskultadis ĉiuj misterajn aŭgurojn pri la familiaro kaj gento.

Kiam la fajro estingiĝis, ili ekkuŝis sur litoj sternitaj per feloj, doninte la vilaĝon per preĝo sub protekton dela statuetoj de antaŭuloj, kies spiritoj zorge protektis posedaĵon de la posteuloj. Vivis ja kaj floris korinklino al la propra sango, familia amo ĝis pluraj generacioj, ligante la vivajn kun la mortaj, la tempon pasantan kun tiu, kiu jam delonge pasis.

Vilaĝo barita per bariloj, neĝblovita, eksilentis en la dezerta nokto; nur bojado de viglaj hundoj eĥis en malproksimon, kiam ili ekflaris lupon, kiu ŝovis sin, lumante per verdaj okuloj, aŭ kiam per kurta fajfsono aŭdiĝis lutro ĉe rivero.

En tiu tempo de neĝo kaj glacio, de longaj krepuskoj kaj noktoj regis Morana, ĝis dio de la suno komencis pli longe, pli afable kaj pli varme rigardi vizaĝon de la tero. Kaj glaciaj katenoj per akvo disiĝis; oni gajis en ĉiuj vilaĝoj, en ĉiuj gentoj. Kantante oni iris al akvoj, nun liberaj riveretoj kaj riveroj, ĵetis en ilin figuron de vintro kaj morto kaj ĝojvokante oni bonvenigis Primaveron, ravan diinon de printempo.

Kiam poste la suno sur sia orbito atingis supron, radiante sur la junan grenon, ondiĝanta sur vastaj kampoj, kaj sur herbejojn vivege florantajn, ĉie oni solenis la sanktan tempon de solstico. La nokto antaŭ la plej longa tago estis por ili miraklofara. Floraro de ĝia roso aspergita akiris sorĉan potencon, profetan kaj sanigan, kaj protektis kiel artemizio, patrino de ĉiaj drogplantoj, antaŭ demonoj kaj malbonaj spiritoj, ĝuste en tiu mistera nokto potencegaj, kaj antaŭ sorĉistinoj svarmantaj sur arbarmontetoj kaj en obskuraj kavernoj. En duonlumon de la nokto lumis desur altaĵoj kaj montetoj grandaj fajroj. Ilia brilo flagris malproksimen, kaj malproksimen de ili sonis kantoj de florornamitaj junulinoj kaj junuloj gajdancantaj ĉirkaŭ ili kaj adorantaj potencon de la dia suno, ĝian forton, kiu donas vivon kaj amon, sunon de la vivo.

Post la somera solstico komenciĝis rikolto, poste venadis malvarma aŭtuno, poste tempo de vintro. Jaro pasis post jaro. Pliiĝis la gentoj, multiĝis la ĉeĥa gento. Elfora famo logis al ĝi novajn arojn el la origina patrio, kaj regionoj unue okupitaj ne plu sufiĉis al la tuta popolo. Kaj disiradis la familiaroj, la gentoj avancis pluen en diversajn flankojn, norden kaj suden, orienten kaj okcidenten, laŭ riveroj kaj montoj, kaj fondadis novajn restadejojn.

Ankaŭ kasteletojn kaj kastelojn ili konstruadis kiel restadejon por familiarestroj kaj mastroj, por defendo de la landlimo kaj entute kiel defendon, ĉefe por ke povu sin rifuĝi tien virinoj, maljunuloj kaj infanoj, kaj por alpeli tien gregojn, se malamiko invadus en la landon. Fortikaĵojn ili elektadis sur krutaj rifoj apud riveroj, aŭ sur ebenaĵo inter arbaroj, inter akvoj kaj marĉejoj, tiel ke mankis vojoj al ili, eble nur trans mallarĝajn fasĉinpadojn. Ĉirkaŭ fortikaĵoj ili ŝutadis altajn rondajn remparojn, ofte eĉ trioblajn, per fortegaj duraj fostoj borderitaj kaj kunĉarpentitaj kaj kun altaj fostodomoj en ili kaj apud pordegoj. —

Ankaŭ la pli juna frato de Ĉeĥ, vojevodo Leĥ, havante grandan familiaron, decidiĝis marŝi pluen al sunleviĝo. Vojevodo Ĉeĥ kaj ĉiuj aliaj nevolonte lasis lin, kiam li anoncis al ili sian volon kaj adiaŭis ilin. Amike ili adiaŭis kun li kaj petis lin, ke li ne foriru malproksimen de ili, se danĝero far malamikoj trafus ilin, por ke li al ili kiel al sia gento penu helpi.

Kaj ekparolis Leĥ al ili:

"Ho, miaj karaj fratoj kaj filoj, kaj viroj de la ĉeĥa lando! Neniam mi forgesos, ke mi estas el via gento. Tial mi ne volas foriri tiel malproksimen, por ke vi ne sciu pri mi kaj mi pri vi. Mi donos al vi signon, por ke vi sciu, en kiu landparto ni ekloĝos. La trian tagon post nia foriro ascendu sur Říp, antaŭ ol la matena stelo aperos. En tiu momento mi faros en arbaro grandan fajron, kaj kie vi ekvidos brilon de fajro kaj fumon, sciu pri mia tiea restado."

Kiam la diritan tagon antaŭ la sunleviĝo ili surpaŝis la supron de Říp kaj ĉirkaŭrigardis, ili ekvidis inter oriento kaj nordo en nebula distanco ruĝan inundon, trapenetranta tra densa duonlumo, kovranta la ĉielon. Kiam tagiĝis, ili vidis en tiu direkto nigrajn nubojn sub la serena ĉielo, nome fumon de grandega fajro, kiun vojevodo Leĥ kun sia familiaro faris. En tiuj lokoj Leĥ ankaŭ restis kaj tuj komencis konstrui kastelon,

kiun ili per grandaj remparoj ĉirkaŭŝutis kaj de tiu fumado onidire Kouřim (Fumo) nomis.

#### III.

Pasis preskaŭ tridek jaroj depost tiu tempo, kiam vojevodo Ĉeĥ eniris en la ĉeĥan landon. Kaj kiam venis la okdek sesa jaro de la maljunulo, pleniĝis liaj tagoj kaj li mortis. Ili faris super li funebran solenon kun festeno kaj ĉiuj lin priploris kiel sian patron kaj diradis:

"Ci estis nia vojevodo kaj patro, ci enkondukis nin en ĉi tiujn regionojn, ci estis la ĝusta kaj fidela administranto de sia familiaro kaj de la tuta gento. Aĥ ve, ve, kiu nin administros kaj vartos!"

Kaj estis neniu, kiu ne bedaŭrus lian morton. Lia animo foriris en la paradizon, tiel ili kredis, en regionojn de la eterna printempo, por ke ĝi tie plu vivu en la sama honoro kaj digno, en kiu la mortinto vivis inter la siaj sur la tero. Tial ili vestis lian kadavron en novan vestaĵon, en faldriĉan mantelon, en jupon zonitan per larĝa zono, brilanta de ĉenetoj kaj metalaj ornamoj, en pantalonon bele kolorigitan kaj en ŝuojn. Sur lian kapon kun blankaj longaj haroj kaj longa blanka barbo ili surmetis multekostan zibelan ĉapon.

Tiel vestitan ili sidigis antaŭ vesperiĝo sur altan ŝtiparon, sur lignojn kovritajn supre per broditaj roboj, en bosko obskura pro oldaj larĝbranĉaj tilioj kaj kverkoj, proksime al vojforko por ripozo de la animo. Poste ili alportis medon, fruktojn kaj aromajn plantojn kaj almetis ilin al li. Ankaŭ ili alportis panbulon, viandon kaj pafarkon kaj metis antaŭ lin, kaj

alportis liajn armilojn, lancon, glavon, batilon kaj nigran ŝildon kaj ĉion metis al lia flanko. Kiam poste ili mortigis kokon kaj kokinon kaj ĵetis sur la ŝtiparon, alpaŝis la plej proksima parenco de la vojevodo, bruligis pecon da ligno kaj tenante ĝin en la dekstra mano, proksimiĝis dorse al la ŝtiparo. Dum ĝi ne ekflamiĝis, li havis la maldekstran manon sur la dorso. Nur kiam la lignoj ekbrulis, venadis la aliaj kun la flamantaj kenoj kaj ĵetadis ilin sur la ŝtiparon.

Kiam ekblovis forta vento, ekkrakis la flamoj kaj flagris alten kaj fumo dense leviĝis supren, ĝis ĝi vualis la majestan staturon de la mortinta vojevodo, laste sidanta super ariĝo de sia popolo. Kaj ĉirkaŭe oni ploris kaj lamentis kaj la virinoj kantis elegiajn kantojn.

Kiam la ŝtiparo forbrulis, ili kolektis la ostojn kaj cindron, kaj metis ilin en cindrujon kaj metis ĝin, ankaŭ la ornamaĵojn kaj armilon de la mortinto, en tombon, kaj sur la tombon ili surŝutis monumenton, altan, rondan tumulon.\* Kiam poste ili estis revenantaj de la enterigo el la obskura bosko en la tempo krepuska, ili kolektis ŝtonojn kaj branĉetojn kaj ankaŭ foliojn desur la tero kaj ĵetadis ilin malantaŭen trans la kapon, kaj neniu dume rerigardis.

Kaj tiun lokon kaj tumulon ili longan tempon vizitadis, tie ploris kaj kliniĝis, benante sian vojevodon; kaj nomo lia iris de generacio al generacio. —

\* Tombo de prapatro Ĉeĥ estis onidire apud Ctiněves nemalproksime de Říp. En la 18-a jarcento kelkaj amantoj de antikvaj memoraĵoj serĉis tiun tombon en preĝejo de Ctiněves. Sed eĉ ne spuron ili trovis.
Aliaj fosis sur monteto Želiv [ĵelif] apud Ctiněves (oriente), konjektante laŭ nomo (ĉeĥe: želeti = bedaŭri, aflikti), ke tie estis prapatro Ĉeĥ enterigita. Sed ankaŭ ĉi tiu fosado estis vana.

# PRI KROK KAJ LIAJ FILINOJ

Dum vojevodo Ĉeĥ regis, regis ĉie ordo kaj disciplino. La homoj estis honestaj kaj inter si fidelaj. Ĉe staloj ili ne havis riglilojn kaj pordojn ili ne ŝlosadis. Neniu krimo estis pli peze rigardata kiel ŝtelo kaj rabo. Ĉiu en la gento havis, kion li bezonis, kaj malriĉa fariĝis nur tiu, kiu ne volante labori, estis ekzilita.

Sed kiam la popolo, orfiĝinta post morto de Ĉeĥ, ne havis administranton, ĝi malbonmoriĝis kaj la rajto estis pereanta. Komenciĝis malpacoj kaj konfliktoj, plejparte pri vilaĝoj kaj limkampoj, okazis subpremoj kaj multaj mem komencis batali inter si. Kiam la malbono de tago al tago pli potenciĝis, kunvenis la familiarestroj ĉe la tumulo de Ĉeĥ kaj rememorante la mortinton, ili diris inter si: "Ni elserĉu al ni vojevodon, kiu regus al ni kaj juĝus laŭ la leĝo."

Ili interkonsiliĝis, ke ili delegos al Leĥ, frato de Ĉeĥ, por ke li akceptu administradon de la popolo. Sed Leĥ, ne intencante resti en Kouřim, rifuzis, sed konsilis al ili kiel administranton kaj juĝiston Krok, mastron de potenca gento. Tiu loĝis en kastelo, nomata laŭ li, inter arbaroj super rivero Mže, flanke de vilaĝo Zbečno. Li havis abundan posedaĵon, sed ankaŭ pro saĝo kaj inĝenio li superis multajn, tiel ke ne nur el lia gento, sed el la vasta regiono ĉirkaŭe oni rapidis al li, kiel abeloj al abelujo, por ke li juĝu ilin. Kaj ili obeis konsilon de Leĥ kaj

ĉiuj elektis laŭ la sama volo Krokon, por ke li estu juĝisto de la tuta popolo.

Sidiginte lin sur seĝon super la tombo de Ĉeĥ, ili metis la ĉapon de Ĉeĥ sur lian kapon; ankaŭ la bastonon, kiun la vojevodo Ĉeĥ portadis, ili donis en lian manon kaj honoris lin.

Dume Leĥ irigis senditojn en regionojn de la surleviĝo, por ke ili provrigardu la regionojn. Kiam ili revenis, ili anoncis, ke ili trovis post montoj, post la rivero Odro vastajn landojn, fekundajn kaj senhomajn. Leĥ, aŭdinte la laŭdon de tiuj regionoj, adiaŭis kun Krok, kaj preninte siajn familion kaj la familiaron ekiris al la regionoj de la senditoj indikitaj. Kaj li ekloĝis tie kaj restis kaj fondis fortikaĵojn, Hnězdno, kiun li nomis tiel pro multo da aglonestoj, kaj Krakovon, kiun li nomis laŭ sia filo.

Krok regis super la ĉeĥa lando, juĝis kaj la saĝon instruis. Estante vojevodo li rezidis en Hudeĉ. En lia tempo estis tie lernejo, en kiu oni lernis diservon, malnovajn kantojn kaj profetadon kaj sorĉojn. Tiam la sorĉado estis opiniata la plej granda arto, kaj tiun al dio raran kaj karan, kiu povis pruvi profetan spiriton. Ankaŭ saĝa Krok mense penetradis en malhelajn epokojn.

Foje, por ekkoni aferojn pasintajn kaj estontajn, li ordonis, ke dum tri sekvantaj tagoj neniu envenu al li. Soliĝinte, li enpaŝis ampleksan halon de la granda fostodomo en Budeĉ, kaj preĝante li oferis al la dioj arbaraj, dioj montaraj kaj dioj akvaj. Ĝi okazis dum mistera, sankta somera nokto, kiam sur altaĵoj kaj montetoj flagris fajroj, kaj kiam tra la silento resonadis de ili kantoj de junuloj kaj junulinoj. Krok preĝis kaj la diojn kaj ĉiujn spiritojn li alvokadis, por ke ili respondu al li kaj instruon donu pri la aferoj estontaj. Kaj li antaŭsciiĝis

en tiu momento multon per profetaĵoj kaj la misterajn mesaĝojn, serenajn kaj sombrajn, li notis sur betulŝeloj kaj kaŝis por siaj filinoj. Poste li kunvenigis la mastrojn kaj familiarestrojn kaj anoncis al ili ion el tio, kio tiunokte vidiĝis en liaj menso kaj konscio per inspiro de dioj, dirante:

"Ĉi tie ne plu mi rezidos, ĉar Budeč ne rezistos kaj longe ne daŭros. Alian rezidejon ni devas serĉi."

Ĉiuj jesis kaj Krok, elektinte tuj senditojn, ordonis: Morgaŭ antaŭ la sunleviĝo ekpaŝu de ĉi tie kaj ekiru inter nordon kaj orienton, ĝis vi venos al rivero Vultavo, tie serĉu, ĝis la dioj alkondukos vin al konvena loko."

Kaj ili iris al tiu landparto kaj serĉis, ĝis ili troviĝis sur dekstra bordo de Vultavo sur roka rifo inter profundaj arbaroj. En la blueta duonlumo fluegis mallaŭte larĝa rivero. En ĝi respeguliĝis alta roko, sur kiu la senditoj antaŭ la sunsubiro ekstaris; en ĝi spegulis herboriĉaj ebenaĵoj de la dua bordo kaj sombraj arbaregoj super ili sur krutaj montetoj.

Sub ili la rivero turniĝis orienten, kaj laŭte tie bruis kaj muĝis ĝiaj kaskadoj en profunda silento de arbarego. Kiam la senditoj rigardekzamenis la rifon kaj la arbarriĉan regionon ĉirkaŭe, ĉiuj kvazaŭ per unu buŝo kaj en la sama momento ekvokis sur tiu roko pro diinspiro: Jen la elektita loko!"

Tiel diris poste ankaŭ Krok kaj ĉiuj familiarestroj, kiam ili tien alrajdis sur rapidaj ĉevaloj por priserĉi la lokon kaj la regionon. Kaj ili konstruis tie fortikaĵon, ĉarpentistan verkon el potencaj fostoj de malnovaj kverkoj kaj piceoj, konstruaĵon kun vastaj haloj kaj potencaj kolonoj kaj kun silentaj kameretoj, ampleksan fortikaĵon kun kortoj kaj spaco por parlamentoj kaj popolmitingoj, ĝi estus ĉi tie kunveninta por oferi

al la dioj aŭ por surtronigi vojevodon aŭ por aŭskulti lian juĝon kaj volon.

Kie ne estis kruta roko, ili elfosis profundajn kavojn por defendo de la kastelo kaj ŝutis remparon, altigitajn per ĉarpentita bastiono kaj fostokonstruaĵoj. Per tiuj ili ankaŭ fortikigis potencan enirejon kun peza pordego, por kiu trabo estis riglilo.

Flanke de la kastelo fontis en bosko sub maljunaj fagoj riĉa fonto, el kiu oni ĉerpis abundon da freŝa akvo. Tiun puton oni nomis Jezerka, kaj la kastelon, ĉar ĝi situis sur alta roko, Vyšehrad. Tiu kastelo estis poste glora kaj sankta por la tuta ĉeĥa gento, famo pri ĝi atingis la najbarajn gentojn kaj plue ĝis fremdlingvaj regionoj.

En tiu kastelo glore ili instalis Krokon kaj lian familion kaj grandan honoron montris al li. Ili amis la saĝan vojevodon, dum kies regado revenis beno al ĉiuj regionoj. Ĉie oni povus trankvile okupiĝi pri sia laboro. Lanco kaj sago kaj ĉiaj armiloj pereigadis nur rabobestojn. Kaj la popolo diligente kultivadis la teron, arbarojn faligadis kaj cindrigadis, sekve la agroj kaj vilaĝoj konstante pliiĝadis.

Ĉie ili havis abundon kiel en garbejoj, tiel en staloj; la paco daŭris, dum Krok administris la landon, kaj tio estis pli ol dudek tri jarojn.

Kiam poste li foriris al prauloj, funebris pri li la tuta popolo. Liajn cindron kaj armilon ili metis en tombon apud tumulo de Ĉeĥ. El la familio de la saĝa juĝisto restis tri filinoj: Kazi, Teta kaj Libuŝa. Dum sia infanaĝo ili vivis en Budeč, kie ili lernis la saĝon kune kun aliaj knabinoj kaj junuloj de sia gento kaj kun tiuj, kiuj venadis tien de aliaj gentoj, kiel Přemysl el gento de Stadicidoj. Ĉiujn superis, tiam kaj poste, filinoj de Krok, kiel sveltaj lilioj herbejajn florojn, per saĝo kaj nobla menso kaj ĉarmo tiel de la vizaĝo kaj staturo, belege kaj tutplene elkreskinta, tiel ke ili vekis ĉies miron.

El ili Kazi sciis ĉiajn plantojn kaj drogplantojn kaj iliajn potencojn. Per ili ŝi kuracis diversajn malsanojn; sed ankaŭ per nura vorto ŝi kvietigadis dolorojn, ekzorcante ilin per nomo de potencaj dioj kaj spiritoĵ. Per sia potenca vorto kaj per sorĉo de benado ofte ŝi devigis ankaŭ parcojn sekvi ŝian volon kaj ŝi redonadis vivon ankaŭ tie, kie ĝi estas jam foriranta kun la lasta spiro. Tiu post morto de la patro rezidis plej ofte en kastelo staranta apud monto Osek proksime al rivero Mže, kaj kiu laŭ ŝi nomiĝis Kazi-Kastelo.

La alia estis Teta, kiu laŭ sia nomo konstruigis Tetín, kastelon ege fortikan sur supro de kruta roko super rivero Mže. Timante diojn kaj demonojn, ŝi enkondukadis ceremoniojn al ilia honoro, instruis homojn adori ilin kaj diversajn oferojn fari.

Ŝi mem ofte ascendis monton Pohled super Tetín al sunsubira flanko Kaj tie ŝi preĝis kaj ofte bruloferis al morna idolo starigita sur roko sub maljunaj kverkoj dum la tago kaj trista krepusko. —

Sed kun la plej granda sindono ĉiuj rigardis al Libuŝa, kvankam laŭ la aĝo la plej juna. Ŝi estis tiel belega, de ĉasta korpo, de afabla konduto, kaj samtempe serioza kaj prudenta, ke eĉ krudaj, batalemaj viroj obtuzigis voĉon kaj mildigis vortojn, kiam ŝi plene rava preterpasis, ke ankaŭ maljunuloj pro aĝo spertaj kaj lacaj adoris ŝin, dirante:

"Pli ol la patrino ŝi estas bela, pli ol la patro saĝa." Kaj kun sankta timo ili parolis pri ŝi, ke ofte ŝi ekstaziĝas, ke ŝanĝiĝas ŝiaj vizaĝo kaj okuloj, kiam ekflagras ŝia profeta spirito, kiam ŝi rigardas en obskuron de estonteco kaj vidas, kio estas okazonta.

Post morto de Krok kunvenis landsinjoroj, vladikoj kaj amaso da homoj en sankta bosko apud fontoj de Jezerka. Ankaŭ filinoj de Krok tien venis. Sub ŝirmo de maljunaj fagoj, tilioj kaj kverkoj decidiĝis familiarestroj kaj la tuta popolo konkorde, ke la regado restu en familio de Krok, al ĝia plej juna, Libuŝa.

La malnova bosko eksonis ĝoja kriado de ĉiuj kaj ilia vokado atingis ĝis rivero en sombrajn arbarojn. Jubilante ili kondukis for de Jezerka la junan princinon, florkronitan, pro emocio ruĝiĝantan, al sankta Vyšehrad. Ĉe la flanko paŝis. Kazi kaj Teta, fratinoj, kaj iliaj knabinoj, antaŭ ili kaj post la princaj filinoj paŝis fortikaj landsinjoroj kaj familiarestroj, majestaj laŭdevene kaj pro la famo.

Enkondukinte Libuŝan sur vastspacan korton de la vojevoda kastelo, ili sidigis ŝin sur ŝtonan tronon sub larĝbranĉa tilio, kie ŝia patro, saĝa juĝisto kaj reganto, sidadis. La una princino havis sian kastelon, laŭ ŝi Libušin nomita, kiun ŝi konstruigis apud arbaro etendiĝanta al vilaĝo Zbečno\*. Sed depost sia surtroniĝo ŝi rezidis sur Vyšehrad, regante de tie saĝe al la tuta popolo.

Nun vilaĝo apud Smečno en Rakovník-regiono.

# PRI BIVOJ

In la rezidejo de Libuŝa, potenca Vyšehrad, verdis ĝardeno, belega pro diversaj arboj kaj raraj floroj. Sed miriga ĝi estis pro sinuaj vojetoj; tiuj diverse zigzagis, plektiĝis, diverĝis kaj denove konverĝis ĉirkaŭ arbedoj, sub arboj, inter floroj, gazonoj, ĉiuj similantaj al si, tiel ke fremda homo ne trovis eliron el tiu rava ĝardeno, plena de la samaj lokoj kaj misteraj anguloj.

En ĉi tiu ĝardeno Libuŝa ŝate restadis kun sian knabinoj, pli ofte sola, matene, kiam sub la suno rose brilis ĉiu floraĵo kaj ĉiu folio, ankaŭ antaŭ vespero, kiam arbotrunkoj ardis pro roza brilo de la sunsubiro, aŭ kiam en krepusko nigris iliaj arbokronoj kaj arbedoj, kiam la blanketaj padoj estis malaperantaj en profundaj ombroj.

Tiutempe la juna princino belstatura, en blanketa tuniko, kun la hararo libere displektita, sola kiel hela ombro, paŝis lante, seriozpaŝe, kun la iom klinita kapo, enpensa, aŭ ŝi staris, kun la ĉarma vizaĝo al la ĉielo turnita, kvazaŭ revante en silenta brileto de steloj aŭ de la luno.

Ĉi tien ŝi foje alkondukis fratinon Kazi, kiu alrajdis sur rapidpaŝa ĉevalo el Kazi-Kastelo por ŝin viziti. La ĝardeno, gazono kaj vojetoj kuŝis jam en ombro, nur arbosuproj, murego el potenca trabaro kaj altaj trabokonstruaĵoj fone ĉirkaŭe, de pluvoj kaj glacipluvoj malheliĝintaj, estis inunde surverŝataj de la lastaj radioj. La suno jam subiris en la sombrajn arba-

rojn inunditajn de blueta vaporo sur altaĵoj post Vultavo. En trankvilon kaj silenton de ĉi tiu momento eksonis ĉe pordego subita muĝado. Ĝi eĥis ĝis la ĝardeno de la princino, klariĝis kaj potenciĝis. La kriado el la viraj gorĝoj proksimiĝis kiel impeta tempesto. El miksaĵo de fortaj malproksimen sonantaj voĉoj intensiĝis jubilo, kaj tiam iu ektrumpetis per korno. Signo de venko brusonis el la korno kaj portiĝis tra la vasta kastelo kun ĝoja kriado.



La fratinoj interrompitaj en la parolo ekhaltis, aŭskultis. Tiumomente alhastis kastelestro tute ekscitita kaj petis ilin, ke ili iru rigardi, ke ili eniru la korton. —

Tie tra la libera spaco paŝis kun brua akompano de la bastion-gardistoj kaj de la aliaj viroj alta, juna viro ĉe fortika korpo, kun la manoj al la nuko levitaj, ĉar li portis ian ŝarĝon. Ruĝan sunbrunigitan vizaĝon li havis antaŭen klinitan, kaj el sub la ĉapo fandiĝis kun ĝi kaj sur la frunton falis malhelaj buklaj haroj.

Kun mirego rigardis la princinoj lin kaj lian ŝarĝon: apron, vivantan apron, kiun tenante je la pintaj orelkonkoj, li portis ĝin surdorse kun la ventro alsupre.

Tiu juna ĉasisto sen lanco, kun eningita glavo ĉe larĝa zono, en kota piedvesto kaj ankaŭ sur striktaj krurumoj tute ŝlimmakula, portis la teruran ŝarĝon kiel leĝeran felsakon. Li paŝis firme kaj certe, liaj kruroj ne tremis, nek lia paŝo tardiĝis.

Ĉirkaŭe jubilis kiel maljunaj viroj tiel ankaŭ junuloj kaj per la manoj kaj lancoj montradis la maljunan, fortan ulegon" rufe brunan, koloskapan, kun nigra muzelo, el kiu blanketis kaj brilis kurbaj, potencaj kaninoj. La apro konvulsiis, svingis la nigrajn hufojn, dentklakis kaj la sangokulojn furioze turnadis.

Ĉiuj en la aro eksilentis, ekvidinte Libuŝan kaj Kazin. La aŭdaca ĉasisto, kiu estis Bivoj, filo de Sudivoj, haltis apud ŝtuparo kondukanta sub fortajn kolonojn kaj starantaj antaŭ pordo al granda halo.

Sur la ŝtuparo staris la princinoj. Bivoj frunte de la viroj, havante la ferocan beston surdorse, salutis Libuŝan kaj ŝian fratinon kaj diris: Jen mi portas la ege nocan beston, apron el la Moneda Monto. Ĝi pereu antaŭ ciaj okuloj, se ci volas.

Kiam Libuŝa kapjesis, ke okazu tiel, ekkriis la viroj ĉirkaŭe kaj preparis siajn glavojn kaj lancojn. Sed Bivoj ekkriis en ilian tumultadon kaj bruadon:

"Mi mem stariĝos kontraŭ ĝi. Mi kaptis ĝin, mi ankaŭ mortigu ĝin. Faru densan rondon; se ĝi volus trarompiĝi. Sed unue metu lancon al miaj piedoj."

Okazis, kiel li diris. La viroj disstariĝis ĉirkaŭe kaj preparis armilon. Neniu okullasis Bivojon, kiu ekzameninte la rondon lastfoje fiksis fajreran rigardon al la princinoj pli supre starantaj, al Libuŝa, sed precipe al ŝia fratino. Tiu ekscitita rigardis la fortstaturan viron, kiun ŝi unuafoje ekvidis en bosko apud Jezerka, kaj kiun ŝi poste ofte rememoris. Nun ĝojigis ŝin ĉi tiu vireco, lia forto, braveco, sed tamen ŝia koro emociiĝis pro timo kaj ŝiaj okuloj senvole ekpalpebrumis, kiam Bivoj, diskruriĝinte, ĵetegis la apron plenforte trans la kapon antaŭ sin, ĝis la tero ektremis de la falo. Sed antaŭ ol la apro alfalis, Bivoj kliniĝis, kaj levinte la pezan lancon brilpintan, kunpremis ĝin ambaŭmane kaj atendis.

La maljuna, forta ulego" momenton kuŝis sur la tero dissternite kvazaŭ en sveno. Sed jen ĝia ventro ekmovis sin, kresto de longaj haregoj surdorse hirtiĝis kiel kolhararo, okulblanko en ĝia nigra kapo ekfulmis. Abrupte ĝi saltleviĝis de la tero kaj sage kuregis rigardante nek dekstren nek maldekstren, kun dismalfermita faŭko, en kiu blankis akraj kaninoj, rekte al Bivoj, blinda pro furiozo.

Ĉio ĉirkaŭe eksilentis, kiam la apro sovaĝe ekkuregis kaj kiam ĝi tiel ekatakis. Kaj tiam ekkriis ĉiuj viroj, ankaŭ kastelaj virinoj kaj knabinoj. La viroj kriis kaj svingis armilon, kiam la ulego kurĵetiĝis sur la lancon de Bivoj. Sangfluo elŝprucis el la faŭko de la besto; ĝi streĉetendiĝis, lastfoje, kaj poste kiel falĉita renversiĝis teren; la sango fluegis el ĝi kaj verŝiĝis ĉirkaŭe sur la teron.

Bivoj elŝiris la lancon el la faligito kaj surtretis per la dekstra piedo sur la haregan korpon de la pereanta besto. Poste forviŝinte desur la frunto kaj vangoj ŝviton, li ekparolis al la princinoj: Neniam plu ĝi iun timigos kaj damaĝos!" kaj surtretis la kapon de la besto. Tiam fortika kastelestro, alpaŝinte al li kaj antaŭ la princinojn, diris:

"Dioj salutu cin! Ci liberigis la regionon. Ĝi estis mava ulego, la ĉefa, sesjara," kaj la kastelestro montris la apron, kaj danĝera, hororo kaj timego ĉirkaŭ la Moneda Monto. Kiom da damaĝo ĝi faris! En greno, kies kampegojn ĝi kuŝdetruis, je bestoj, plej multe je ĉashundoj, ankaŭ je ĉevaloj. Kiam Svatoslav Božej ekrajdis kontraŭ ĝin, tiu ulego disŝiregis torakon kaj ventron de lia ĉevalo. Tiel alten ĝi saltadis. Ne nur unu viron ĝi mortige trapikis. Ĝi vekis teruron, antaŭ ĝi kuris kaj kaŝadis sin ankaŭ viroj. Ĝis nur Bivoj — "

Li ne finparolis; laŭde kaj ankaŭ pro dankemo ĝoje ekbruis la homamaso. Kaj la princinoj, iom alpaŝinte rigardis la fortan beston, kaj Libuŝa demandis, kiel li ĝin ĉasakiris, kiel li ĝin kaptis. Kaj ĉio ĉirkaŭe eksilentis. Kazi entuziasme okulfiksis la fortan ĉasiston kaj kun ĉiuj avide aŭskultis, kion Bivoj rakontis:

"Ĉagrenis min kaj kolerigis, ke tiu ulego tiom da damaĝoj ĉi tie kaŭzis, kaj ke ĉiuj ĝin timis. Tra valo ĉirkaŭ la Moneda Monto jam neniu volis iri. Tie ĝi restadis, solece, tie ĝi kuŝadis, tie ĝi ĉiun kontraŭis, tie ĝi disŝiris tiom da homoj kaj ĉevaloj kaj hundojn sennombrajn. Mi elspionis, kie ĝi enkuŝeji-

ĝas, kaj malhelan marĉon sub maljunaj fagoj. En tiu ĝi vadis tagmeze kaj kuŝetendiĝadis. Poste, kiam kuloj ĝin ege turmentis, ĝi gratfrotis sin je fagotrunkoj kaj eliradis por furaĝo en kampojn aŭdace kaj certe. Homon ĝi ne evitis, neniun, ĉiun ĝi ekatakis.

Hodiaŭ mi ekiris kontraŭ ĝin. Mi volis atendi, ĝis ĝi estos revenanta el paŝtado. Sed apenaŭ mi surpaŝis randon de la valo, ĝi ekkuregis el vepro kontraŭ min, subite, neatendite, kaj tiel impete, ke mi ne povis kontraŭi ĝin kun lanco. Tio okazis sur libera loko; proksime estis neniu arbo. Mi ne povis forsalti, kaj ĵetiĝi teren, tion mi ne volis.

Antaŭ ol mi ĉi tion finrakontis, ĝi estis ĉe mi kaj kuregis tuj al miaj kruroj kaj kapatakis; sed antaŭ ol ĝi povis retiri ĝin, por fari al mi ŝirvundon, mi ekkaptis ĝin je la oreloj. Kaj mi tenis ĝin kaj ne liberlasis ĝin. Kaj ĝi gruntis kaj furioze baraktis kaj liaj dentoj klakegis. Sed jam mi havis ĝin sur la ŝultroj kaj rapidis kun ĝi ĉi tien."

Denove ekbruis ĉirkaŭe ĝoja vokado; kiam ĝi silentiĝis, la juna princino afable ekparolis al Bivoj:

"Dioj benis cin kaj cian forton. Ci liberigis la regionon kaj savis ĝiajn agrojn antaŭ novaj damaĝoj. Dankojn al ci, de mi kaj de ĉiuj. Nun brava ĉasisto, venu, ripozigu la membrojn, fortigu cin kaj ripozu."

Ŝi mangestis al la kastelestro, tiu prenis Bivojon, kondukis lin tra ŝtuparo al granda halo, kien envenis post ili gravaj kastelviroj kaj de el subkastelo kaj ankaŭ tiuj, kiuj renkontinte Bivojon survoje al Vyšehrad, jam ne forlasis lin kaj akompanis tien kun lia stranga, vivanta ŝarĝo.

La halo estis nealta, sed vasta. Grandega trabo etendiĝis laŭlonge de la fostoplafono, kiun potencaj kolonoj kun stran-

gaj koloraj enĉizoj. Sur la kolonoj pendis boacaj kornaroj, armiloj kaj ŝildoj, ie kornaroj de uroj aŭ ursofeloj de rara grandeco. La viroj eksidis ĉirkaŭ la pezaj tabloj kaj ĉirkaŭ stumpoj el jarcentaj kverkoj, kiam ili estis kondukintaj Bivojon al la ĉefa tablo en la dekstra angulo de tiu halo.

Ĉie sur la tablojn oni metis grandajn kruĉojn plenajn de medo kaj verŝis el ili orflavan trinkaĵon en pindojn kaj argilajn aŭ lignajn pokalojn. La viroj trinkis kaj tostis al Bivoj, al lia forto. La juna heroo ĝojigita, ŝate aŭdis ĉiun ĉi laŭdon; liaj rigardoj sekrete direktiĝis al nealta peza pordo kun ligna seruro, tra kiu foriris el la halo princino Libuŝa kaj ŝia fratino. Pri ŝi pensis Bivoj ankaŭ dum la muĝobruo, kaj pri tio, se li povus ŝin ankoraŭ ekvidi.

Dume jam en arbokronoj, sur bastionoj kaj sur altaj trabokonstruaĵoj estingiĝis la ororoza brilo. Profundaj ombroj etendiĝis sur la korto. En la pli altan halon estis falanta tra fenestroj de malfermitaj ŝutroj lumo de la somera longa krepusko. En ĝi aperis la junaj princinoj, elirinte denove tra la pordo el la duonlumo post la kolonoj. Junulino el ŝia sekvantaro portis post ili ion sur tanita felo; kiam poste laŭ ordono de Libuŝa ŝi dispakis ligaĵon sur la tablo, ekbrilis tie bela vira zono. Ĝi estis larĝa, per ruĝaj rimenetoj orname brodita, arĝenta, per etaj najloj tute garnita, kvazaŭ forĝita, kun bronzaj konveksaĵoj kaj brilanta ĉeneto. Tiu tintis kontraŭ la superba forĝaĵo, ĉiam kiam nur oni movis la zonon.

La juna princino donis ĝin al Bivoj, ke li prenu ĝin rekompence, ke ĝi estas el trezoro de ŝia patro, ke fratino Kazi mem elektis ĝin por li.

"En la zono ja estas enkudrita branĉeto de potenca drogplanto kaj skorzonero," aldiris Kazi afable. Iradante kun tiu zono tra arbaroj, neniam ci vojeraros, nek dum malluma nokto, ĉiam ci rezistos la erarigan radikon kaj sorĉistinojn kaj ĉiujn noktajn demonojn."

La juna heroo riverencis al la princinoj; li riverencis kaj dankis, kaj ĉiuj ĉirkaŭe brue salutis Libuŝan kaj Kazin, ke tiel ili honoris la viran forton kaj kuraĝon. La princinoj foriris kaj denove eksplodis ĉies gajeco kaj ĝi daŭris ĝis la nokto. Poste, kiam la viroj post abunda manĝado kaj trinkado disiris, enkondukis la kastelestro Bivojon en silentan kameron al lito el ŝafofeloj. La juna heroo ekdormis kaj dormis firman dormon ĝis mateno.

Kiam venintan tagon tagiĝis, Bivoj prepariĝis por reveni hejmen, en sian vilaĝon, kies vladiko li estis. Kiam la kastelestro pri tio sciiĝis, li anoncis al Bivoj, ke ĉevalo atendas lin, ke la princino igis ĝin seli, kaj ke Kazi en la sama tempo prepariĝas ankaŭ vojaĝi, reveni al sia kastelo. Zonita per luksa zono, kiun li hieraŭ donace ricevis, sidiĝis la vigla kaj freŝa Bivoj sur rapidan brunĉevalon de brila tegumento, kiam li estis riverencinta kaj dankinta al la princino. Kaj li aliĝis al la sekvantaro de ŝia fratino.

En la pordego li retrorigardis, li kaj ĉiuj rerigardis la pordegon, trabon super ĝi, sur kiu troviĝis la forhakita granda kapo de la apro, kiun li hieraŭ pereigis. Ĝi nigris, harega, kun ega muzelo, montrante blankajn brilajn ŝirdentojn, kaj rememorigante forton de Bivoj. Kazi ne lasis Bivojon en la sekvantaro. Li rajdis ĉe ŝia flanko longan vojon, kaj kiam ili alrajdis al disvojo, senhezite li plilongigis sian vojon kaj sekvis ŝian vojon, ĝis sub ŝian kastelon, kiu per siaj potencaj remparoj respeguliĝis en rivero Mže. — Antaŭ ol aŭtuno pasis, forlasis

Bivoj siajn vilaĝon kaj genton, por ĉiam resti en Kazi-kastelo. Kazi tiom ekfavoris lin, ke ŝi faris lin sia edzo.

## PRI LIBUŜA

S ame kiel iam al Krok, tiel same iradis al Libuŝa homoj de proksime kaj de malproksime pro siaj kvereloj. Al ŝia saĝo oni rifuĝadis por peti decidon. Kaj ŝi juste juĝante, faris saĝajn aranĝojn inter la procesantaj partioj. Tiutempe du najbaroj, ambaŭ familiarestroj, malpacis pri kamplimoj kaj agroj. Ili malpacis senbride, reciproke malhonoris sin, riproĉis al si patrinon kaj avojn, ĝis inter ili kaj la familiaroj forvelkis ĝisradike la bona najbara volo kaj sovaĝis malamo.

Neniu volis cedi en la proceso, ĉiu estis kvazaŭ el kvarco kaj tuj kiam venis tempo, kiam la princino eksidis por juĝi, ambaŭ hastis al Vyšehrad.

Tie Libuŝa kun blankega diademo sidis sub branĉriĉa tilio sur altigita trono sternita per tapiŝo. Dekstre kaj maldekstre dek du familiarestroj, dek du mastroj de la plej potencaj gentoj, viroj fortikaj kaj jam blankbarbaj. Antaŭ ili en la spaco ĉirkaŭe homamaso, gentanoj kaj viroj, virinoj kaj vilaĝestroj venintaj al la juĝo aŭ protekti iun el siaj gentoj.

Tiam antaŭ la princinon kaj tribunalon elpaŝis du malpacantaj najbaroj. La pli juna ege plendis pro malbono, ke la pli aĝa kontraŭrajte volas kamplimojn kaj agrojn. La pli aĝa, viro densbarba, morna kiel nubo, abruptis lian parolon. Akre kaj kurte postulis kaj volis, ke okazu laŭ lia volo, kaj ne atentis, ke estiĝus maljustaĵo al lia najbaro.

Kiam Libuŝa aŭskultis tiun kaj la alian kaj pripensis la kon-

flikton, kiam poste ŝi anoncis al la ĉefa familiarestro sian decidon kaj kiam la maljunuloj, prikonsiderinte inter si la konflikton kaj la verdikton, konsentis, anoncis la princino, kion ŝi trovis prava: ke al la pli june okazas maljustaĵo, ke liaj estas la agroj kaj kamplimoj.

Ŝi ne finparolis, kaj jam la pli aĝa, baraktanta pro sovaĝa kolero, trifoje frapis per alta bastono teren kaj punce ruĝa, okulfajrerante ekkriis, eksakris kaj komencis, kvazaŭ kiam ekpluvegas:

"Tia rajto ĉi tie! Ĉu ni ne scias, ke kiu juĝas, estas virino! Virino longhara sed kurtracia. Ŝpini ŝi scias, kudri, por tio ŝi taŭgas, sed ne juĝi. Ŝi kudru, ŝi ŝpinu, sed ŝi ne juĝu. Honto por ni viroj!" Kaj pugne li batis sian kapon kaj dum la pasia parolo salivis sian mentonon. Honto al ni! Kie, en kiu ajn gento, kie aliloke regas virino al viroj? Nur al ni, nur al ni, kaj tiel ni estas mokataj. Prefere perei ol toleri tian regadon!"

Ĉiuj ĉirkaŭe konsterniĝis pro tia sovaĝa parolo. Hontoruĝo kovris la vangojn de la princino kaj ŝian koron emociis la mava honorofendo kaj aflikto pro tia maldankemo. Sed la malhonoranton ŝi pardonis. Al li ŝi ne respondis. La oldulojn, la homamason fiksis ŝia ekscitita rigardo, kaj kiam neniu kriadmonis la senbridulon, kiam neniu aŭdigis sin, ŝi ekparolis al la homamaso digne, majeste, eĉ se ŝia voĉo tremis pro emocio:

"Estas tiel. Virino mi estas kaj kiel virino mi kondutas: ĉar mi ne juĝas vin per fera skurĝo, ŝajnas al vi, ke malmulton mi komprenas. Necesas, ke vi havu administranton pli severan ol virinon. Havu lin! Via deziro plenumiĝos. Nun iru trankvile hejmen. Ĝenerala kunveno elektu vojevodon. Kaj kiun ĝi elektos, tiun mi havos kiel edzon."

Tiel parolinte ŝi foriris el la korto en la kastelon kaj sendis tuj rajdkurierojn al Kazi-kastelo kaj Teta-kastelo por siaj fratinoj. Poste ŝi mem foriris en ĉarman ĝardenon en la plej malantaŭan angulon, malhelan pro densa vepro kaj branĉriĉaj tilioj al sankta loko, kien neniu darfis enpaŝi escepte ŝin kaj ŝiajn fratinojn.

Tie en ombro de tilioj staris sur lignaj kolonoj tegmenteto el plataj ŝtonoj, verdaj de sedo kaj musko. Sub ĉi tiu tegmento tralumetis per senintensa brilo arĝenta kapo kun ora barbo de ligna idolo, staranta sur ŝtonego krude ĉirkaŭhakita. Tiun idolon oni nomis dio kaj donis al ĝi nomon Peruno.

Libuŝa ekgenuis antaŭ ĝi kaj adoris ĝin; poste eksidinte sub ŝtonegon apud piedoj de la idolo, restis tie reston de la tago ankaŭ post la sunsubiro, ankaŭ kiam sub la arboj jam malheliĝis kaj la vespera vento skuis arbedon kaj vepron. Ŝi sidis enpense, senmove, mem kiel statuo, pripensante tion, kio okazis al ŝi, kio okazos, kian princon elektos la popolo, kion opinios la fratinoj kaj ĉu ili akordiĝos kun ŝi. Kaj poste subite ŝi stariĝis, kiam en la malluma ĝardeno aperis antaŭ ŝi Kazi kaj Teta. La kastelestro akompaninte la fratinojn, tuj kiam ili alvenis, de la pordego ĝis la ĝardeno, restis gardostare ĉe la enirejo kaj atendis.

Kion Libuŝa al la fratinoj diris aŭ konfesis, pri kio ĉiuj tri per profeta spirito pridonacitaj traktia ĉe Perun-idolo, pri kio ili konsiliĝis, eksciis neniu. La somera nokto estis jam fini-ĝanta, la ĉielo paliĝis kaj post la kastelo, post ĝiaj trabo-konstruaĵoj, bastionoj kaj arboj trabrilis strio da plumbviola mateniĝo.

En tiu momento, kiam blovis jam malvarmo de la komenciĝanta tagiĝo, la filinoj de Krok estis revenantaj el la ĝarde-

no. Meze de siaj fratinoj vualitaj, Libuŝa kun la blankega diademo ĉirkaŭ la frunto, pli trankvila, kun rigardo antaŭ sin fiksita. Ili iris silente kiel ombroj kaj la kastelestro rigardis post ilin, kiel ili senvorte preteriris lin, kiel ili ascendis la ŝtuparon ĝis la granda halo, ĝis fine ili malaperis inter potencaj kolonoj de korbelo, ankoraŭ tute en ombroj de la matena krepusko.

\* \* \*

Tuj post la mateniĝo elsendis Libuŝa senditojn por kunvenigi ĝeneralan parlamenton, por ke kunvenu la tuta nacio. Kiam estis post la ĉefa rikolto kaj venis la destinita tago, alveturis kaj kunvenis multe da viroj el ĉiuj gentoj, familiarestroj kaj multaj gentanoj, maljunaj, junaj, surĉevale, piede, en ĉapoj, jupoj kaj manteloj; sed ankaŭ armitaj, en kaskoj, kun glavo kaj pafarko ili alvenis, ĉar loke la vojo estis gezerto aŭ arbarego.

Alvenis multaj el malproksimo, eĉ de limregionoj, de Zliĉkaj Pŝovlimoj, kiuj estis situantaj oriente; la aliaj desude, kie ili limis kun la fiera Luĉana gento kaj kun Litoměřicanoj kaj la aliaj denorde de tiu flanko, kien oni iradis al Netolicanoj kaj Doudlebanoj. Multaj venis el vastaj arbaroj post kastelo de Krok kaj Stebno, tra kiuj kondukis vojo al Domažlicanoj kaj pluen en Germanion, en la bavaran landon.

En pluraj domoj de la ampleksa subkastela domaro, kie oni faradis ornamitajn selojn, bridojn, piedingojn kaj spronojn, armilojn kaj ŝildojn, ĉerande kaj transverse forĝitajn per nigra fero, aŭ per punce brilanta kupro, ne estis sufiĉe da rifuĝejoj por la alvenintaj gastoj. Iliaj ĉevaloj staris alligitaj apud

bariloj aŭ sub ŝirmo de arboj. Brue estis en la subkastela domaro, brue sur bordo de rivero. Konatoj kaj parencoj gaje sin bonvenigis, pri agroj kaj ĉaso, armiloj kaj bataletoj parolis, sed plej multe pri la konflikto inter la du vladikoj, pri la verdikto de Libuŝa kaj kio nun estos, kaj kiun elekti kiel vojevodon.

Kiam proksimiĝis tempo de la parlamento, kiam desur bastionoj kaj fostodomoj oni laŭte trumpetis, amasvenis la viroj supren al Vyšehrad en granda fluo, kiu por tempeto haltis antaŭ la ĉefa pordego inter du fostokonstruejoj. Tie ĉiu levis la kapon kaj miregante rigardis la grandegan apran kapon sur la trabo alnajlitan. Ili montris ĝin al si, kaj nomon de Bivoj eldiris tie ĉiu kun laŭdo kaj admiro. Kaj plue la fluo ruliĝis, tra alta pordego, ĝis ĝi haltis sur vasta korto antaŭ la princina trono. Apud ĝi estis du honoraj seĝoj, unu dekstre, la alia maldekstre; sur tiujn sidigis sin Kazi kaj Teta ĉe flanko de Libuŝa.

Ĉiuj profunde riverencis al la princino. Ŝi, serioze gestinte desur la trono, ekparolis:

"Vi aŭdis, kiel mi vin, leĥojn, vladikojn kaj la tutan nacion ĉi tien kunvenigis. La liberecon vi ne scias ŝati. Tion mi ekkonis kaj spertis. Pro inspiro de la dioj mi anoncis, ke jam ne plu mi regos al vi, ĉar en via koro vi deziras reganton viron. Vi sopiras vojevodon, kiu prenados viajn filojn kaj viajn filinojn por siaj servoj kaj ankaŭ el via bovaro kaj ĉevaloj li prenos la plej bonajn laŭ sia plaĉo. Servi vi volas, kvankam vi ne servis, kaj donados imposton po griza sciuro, mustelfeloj kaj drapo, kaj estos al vi malĝoje kaj amare.

Sed vi ne bezonos honti, ke virino regas al vi. Mi ne volas vin timigi, sed mi diras denove, kion mi aŭdis pro inspiro de la dioj kaj kion malkovris la profeta spirito al miaj fratinoj. Elektu vojevodon, saĝe kaj singarde, ĉar estas facile reganton surtronigi, sed malfacile la surtronigiton eksigi. Sed se vi insistas, ĉio plenumiĝos, kaj se vi petas, mi konsilos al vi kaj anoncos liajn nomon kaj lokon!"

"Anoncu! Anoncu!"

"Konsilu! Konsilu!" ili ekkriis kaj vokis kvazaŭ per unu buŝo. Homamasoj starintaj antaŭe kiel muro kaj aŭskultintaj, moviĝis pro ekscito kaj rulamasiĝis kaj premiĝis al la trono, same kiam antaŭ la subita vento ondiĝas grenkampoj.

Tiam Libuŝa en blankega robo kaj kun diademo ĉirkaŭ la frunto, leviĝis kaj rektiĝinte super ili aletendis la manojn kontraŭ ilin. Subita ĉio eksilentis; ĉiu tuj haltis rigardante la majestan princinon. Levinte la fingron ŝi montris al la nordaj montoj kaj diris:

"Jen, post tiuj montoj en Lemuzo estas negranda rivero, nomata Bělina. Proksime al la rivero estas vilaĝo kaj en ĝi gento de Stadicanoj. De tiu vilaĝo ne malproksime estas novalo laŭlonge kaj laŭlarĝe cent dudek paŝojn, novelo stranga, situanta meze de tiom da agroj kaj tamen al neniu ĝi apartenas. Tie plugas via vojevodo kun du mikskoloraj bovoj. Unu bovo havas la blankan kapon, la alia estas de la frunto surdorse blanka kaj havas la malantaŭajn krurojn blankajn. Nun prenu jupon kaj mantelon kaj kovraĵojn, kiel decas por princo, iru kaj transdonu al la viro sciigon de la nacio kaj de mi kaj alkonduku al vi la princon kaj al mi la edzon. Přemysl li nomiĝas kaj lia generacio regos en ĉi tiu tuta lando, al ĉiuj gentoj eterne."

Kiam poste estis destinitaj familiarestroj de la plej gravaj

gentoj, kiuj estis prezentontaj al la viro en Stadice, pri kio decidiĝis la popolo kaj la princino, ekparolis Libuŝa al ili:

"La vojon vi ne serĉos, nek demandos. Mia ĉevalo kondukos vin; ne hezitu rajdi post ĝin. Tiu alkondukos vin kaj rekondukos tra la ĝusta vojo. Antaŭ kiu homo ĝi haltos kaj ekhenos, li estas tiu, pri kiu mi parolis. Nur tiam vi ekkredos al mi, kiam vi ekvidos vian vojevodon manĝi sur fera tablo."

Kiam Libuŝa mangestis, estis elkondukita ŝia rajdĉevalo. La blanka ĉevalo havis larĝan kolon, desur kiu dense pendis longa kolhararo. Ĝi havis ornamitan selon, sub la selo vilan tegumenton, kaj larĝaj brustrimenoj brilis per bronzaj diskoj kaj konveksaĵoj.

Kiam oni surmetis sur la selon la jupon, mantelon kaj kovraĵojn, ĝi ekpaŝis kaj la vladika senditaro ekiris la vojon post ĝin.

### PRI PŘEMYSL

E stis komenciĝanta aŭtuno, suna, silenta tago. La ĉevalo de Libuŝa iris rapide, regulpaŝe; neniu el la viroj ĝin kondukis, nek vorte direktis. Ĝi iris certe, kvazaŭ ĝi estus paŝanta al sia stalo, ke la viroj miregis, ĝis ilia konjekto iĝis konvinko, ke tiun vojon la ĉevalo ne iras unuafoje, ke la princino la vojon ofte entreprenis dum la vespera krepusko, kaj antaŭ ol kokinoj ekklukis, ŝi revenis en sian kortegon.

Eĉ ne paŝon devojiĝis la blankĉevalo. Nenio deflankigis ĝin de ĝia vojo. Ne unufoje ili preterpasis gregon da paŝtiĝantaj ĉevaloj; ilia gaja henado ĝin bonvenigis kaj logis. Sed la blankĉevalo plu iris, rigardante nek dekstren, nek maldekstren. Kiam poste en vasta kampo ili eksidis sub sovaĝan pirarbon aŭ en maldensan ombron de ruĝtrunka pino por ripozi, la ĉevalo de la princino, silente starinte, mem denove la unua ekpaŝis por plua vojo.

Tiel ili transpaŝis montojn kaj plataĵojn, nur la trian tagon matene ili proksimiĝis al vilaĝo inter deklivoj, regiono de mallarĝa valo, trafluata de rivero. Kiam jam ili estis alveturantaj, ekkuris renkonte al ili ia knabo. Tiun ili demandis, dirante:

"Hej, bona knabeto, ĉu tio estas Stadice? kaj ĉu en ĝi estas viro nomata Přemysl?"

"Jes, tio estas Stadice," diris al ili la bubeto. Kaj tie sur kampo Přemysl rapidigas bovojn."

Ne malproksime ili ekvidis altstaturan viron, en bastoŝu-

oj brave paŝantan post plugilo kaj stimulante per seka vergo jungitajn mikskolorajn bovojn. Unu el ili havis la kapon blankan, la alia estis ekde la frunto sur la dorso blanka kaj ankaŭ la postajn krurojn ĝi havis kiel neĝon. Ili rajdis al la plugisto tra larĝa kamplimo kaj kiam ili alproksimiĝis al li, haltis la ĉevalo de la princino, poste subite ĝi kalcitris, baŭmis, henante pro ĝojo. Kaj poste denove ĝi ekstaris sur la antaŭaj kruroj, mallevis la kapon antaŭ la juna plugisto, kiu fiksis la plugilon kaj haltigis la bovojn.

La vladikoj prenis desur la blankĉevalo la princan robon: longan jupon, borderitan de rara pelto, multekostan kaj belegan mantelon kaj kovrilojn, alpaŝis al Přemysl, kaj profunde kliniĝante, salutis lin.

"Viro feliĉega, princo al ni de dioj destinita, estu salutata kaj bonvenanta. Liberlasu la bovojn, ŝanĝu la robon, sur la ĉevalon bonvolu sidiĝi kaj kun ni veturi. Princino Libuŝa kaj la tuta nacio da ĉeĥoj komunikas al ci, ke ci alveturu kun ni kaj akceptu la regadon destinitan al ci kaj ciaj posteuloj. Ni elektis cin kiel nian juĝanton, protektanton kaj princon."

Přemysl silente aŭskultis, silente enpikis en la teron bastonon kun metala skrapilo, kiun li havis enmane, kaj liberlasis la bovojn. Demetante ilian jungaĵon, li diris: Iru, de kie vi venis."

Apenaŭ li tion findiris kaj jam ili suprenleviĝis kaj ambaŭ en momento malaperis. Sub la vilaĝo ili malaperis en granda roko, kiu malfermiĝis antaŭ ili kaj tuj denove fermiĝis, restis do eĉ ne spuro post ili.

Al la senditoj Přemysl poste jene ekparolis:

"Domaĝe, ke vi venis tiel frumatene. Se mi estus povinta ĉi tiun agron finplugi, estus por ĉiam abundo da pano. Sed ĉar vi rapidiĝis kaj al mi mian laboron interrompis, sciu, ke en la lando estos ofte malsato."

Intertempe kvazaŭ la tero donus al la seka vergo subite limfon kaj vivon. Ĉar la avelvergo komencis burĝoni kiel dum printempo kaj kiel arbedo, tuj ĝi kreskigis tri draĵojn, tri branĉetojn, sur kiuj verdis freŝa foliaro kaj junaj aveloj.

La senditoj miregis, vidante ĉi tiun miraklon. Sed Přemysl petis ilin, ke ili sidigu sin al la tablo apud lin, kaj invitis ilin al matenmanĝo. Li renversis la plugilon kaj preninte desur kamplimo bastosakon, elprenis el ĝi panbulon kaj fromaĝon sur helan sokon sub la suno brilantan.

"Jen la fera tablo, pri kiu Libuŝa parolis!" Tion ĉiu vladiko rememorigis al si en sie spirito kaj miregis. Dum ili matenmanĝis kun Přemysl ĉirkaŭ la plugilo kaj trinkis el liaj kruĉoj, sekiĝis du branĉetoj sur la avelarbedo kaj tuj defalis; sed la tria kreskis rapide kaj viglege alten kaj larĝen. La gastojn eĉ timo ekregis. Ili montris al si la miraklon kaj demandis Přemyslon, kion ĝi signifas, ĉar du el la branĉetoj pereis kaj nur unu restis.

"Tion mi diros al vi," diris Přemysl. Sciu, ke el mia generacio komencos pluraj regi, sed sole nur unu mastro kaj reganto restos."

Poste la senditoj demandis lin, kial ne sur la kamplimo, sed sur la fero li manĝas.

"Tial mi manĝas sur la fera tablo," rediris la elektita princo, por ke vi sciu, ke mia gento fere regos. Sed la feron estimu! Per ĝi en tempo de paco la agrojn plugu, en tempo malbona gardu vin per ĝi kontraŭ malamiko! Dum ĉeĥoj havos tian tablon, ili venkos siajn malamikojn. Kiam fremduloj forprenos de ili tiun tablon, ĉeĥoj perdos sian liberon!"

Tion dirinte, li leviĝis kaj iris kun la senditoj en la vilaĝon adiaŭi sian genton nun tiom honoritan kaj superigitan. Vestita en la princan robon kun briletanta zono, ŝuita per princaj ŝuoj, li eksidis sur la blankĉevalon, kiu sub li denove gaje ekhenis. Kiam dumvoje la vladikoj demandis Přemyslon, kial li kunprenis la bastosakon kaj ŝuojn el la tilia basto, li respondis:

"Tial mi donis ilin al vi kaj igos por eterne konservi, por ke miaj posteuloj sciu, de kie ili devenis, por ke ili vivu en humilo kaj homojn al si konfiditajn ili ne opresu pro fiero, ĉar ni ĉiuj egalas."

Kiam ili finis la vojon kaj estis venantaj al Vyšehrad, eliris Libuŝa renkonte al ili kun arĝentbrila diademo, kun raraj bidoj el sukceno kaj kalcedono sur la blanka gorĝo. Ŝi iris en blankega tuniko, belega kaj majesta, kaj ĝoja emocio radiis el ŝiaj okuloj, kiuj jam de malproksime serĉis Přemyslon sur la blankĉevalo frunte de la senditaro. Kun la princino iris ŝiaj junulinoj, iris korteganoj kaj la plej gravaj el ĉiuj familiaroj, kiuj ĉi tie kiel ĝenerala parlamento atendis la senditaron kaj la novan princon.

Kaj ekĝojis ĉiuj ekvidinte lin, gracian, fortikan viron. Plej multe la juna princino, kiu vidadis la fianĉon en Budeč. Nun ili aletendis al si la dekstrojn kaj feliĉegaj eniris en la kastelon; kun ili la tuta nacio en granda gajo, kaj dum jubilado de ĉiuj Přemysl estis sidigita sur ŝtonan tronon princan. Kaj ili ovaciis la novan princon kaj lian geedziĝon al Libuŝa. Ili solenis ĝin en la subkastela domaro kaj supre en la kastelo. Tie la korteganoj kaj gastoj altabliĝis en la granda halo, sur la ampleksa korto kaj festenis.

Ili manĝis abundajn manĝaĵojn kaj trinkis abunde medon,

trinkis kaj kantis aŭ aŭskultis bardojn ludantajn sur kordoj kaj kantantajn antikvajn kantojn pri herooj kaj bataloj de l'pasintaj tempoj. Ili solenis la elekton, solenis la geedziĝon dumtage; solenis ĝin longe nokte dum fajrolumo kaj peĉtor-ĉoj.

Kaj kiam la fajroj estingiĝis kaj super la arbaroj ruĝiĝis jam la matena aŭroro, ankoraŭ Vyšehrad sonis, ankoraŭ la sub-kastela domaro sonis per brua gajo kaj la matena vento portis ĝian eĥon trans la riveron al la sombraj arbaroj dronantaj en la blanketa nebulo.

Posteuloj el gento de Stadicanoj vivis en Stadice ĝis tempo de reĝo Venceslao la I-a, kiu onidire hontis pro sia kampula deveno, tiel Dalimil rakontas, igis sian genton el Stadice elpeli kaj la vilaĝon al germanoj doni." Ankoraŭ ĝis la nuna tempo konserviĝis en la vilaĝo jam tute germana (t.e. en la jaro 1894, rim. de eldonisto), ĉeĥaj nomoj: agroj super kampo de Přemysl nomiĝis popluží" (farmbieno) kaj al akvo fluanta tra la vilaĝo oni diradis potok" (rivereto). En Stadice estis de nememoreble libera korto, reĝa posedaĵo. Jan el Luksemburgio ĝin lombardis, Karolo la IV-a konservis el ĝi por si kaj la estontaj reĝoj ĉeĥaj tiel nomatan Kampon de Přemysl kaj ordonis, ke posedantoj de Stadice liveru ĉiujare kaj ankaŭ dum la kronado al la reĝa kortego en Prago avelojn el la avelarbedo de Přemysl. La Kampo de Přemysl aŭ la Reĝa" etendiĝis sudokcidente de Stadice laŭlonge de vojo Trmice-Hliňany. Ankoraŭ komence de la dek oka jarcento ĝi novalis. Oni konjektis, ke la juna greno sur ĝi ne entus benita. Nun staras tie monumento en la jaro 1841 de grafo Ervín Nostic konstruigita. Sur la monumento oni legas surskribon:

#### ĈI TIE DE LA PLUGILO PŘEMYSL AL LA DUKLANDO VENIGITA KONSTRUIGITE MDCCXII.

La monumento leviĝas surloke, kie iam verdis avelarbedaro de Přemysl. Ĝi estis per ligna barilo ĉirkaŭbarita. Sur tiu avelejo kreskis grandaj aveloj, el kiuj onidire neniu estis senkerna aŭ vermohava. Proksimume antaŭ kvindek jaroj la arbedo sekiĝis, sed draĵoj de ĝi

prosperis en ĝardeno de iu muelejo apud rivero Bilina. Inundo en la jaro 1845 la ĝardeneton forportis kaj detruis ankaŭ la avelarbedon. Oriente de Stadice estas montrata la roko, kie onidire la bovoj de Přemysl malaperis. Trans la rivero proksimume tricent paŝojn norde de la vilaĝo sub altaj tilioj estas tiel nomata Fonto de Přemysl aŭ Reĝa" fonto.

\*\* Kronikisto Kosmas atestas, ke la basttŝuoj de Přemysl estas konservataj en Vyšehrad en la princa kamero ĝis nun kaj por eterne." Kiam sur Vyšehrad estadis la princoj surtronigataj, oni montris al ili kaj al la popolo la ŝuojn de Přemysl el la basto. Tio okazadis ankaŭ dum la kronado de reĝoj, nur dum la kronado de Venceslao la I-a ĉi tiu kutimo laŭ lia volo estis preterlasita. La ŝuoj konserviĝis en Vyšehrad ĝis la dek kvina jarcento, ĝis la husanaj militoj.

# PROFETAĴOJ DE LIBUŜA

Tiel enkondukis Libuŝa Přemyslon sur la princan tronon. Kaj kiam estis post la edziĝofestoj, ŝi descendis kun li en profundan halon subteran, elrompitan en roko, fermitan per peza fermo-tabulo, forte feritan. En la ĉelo brilis la muroj kaj krudaj tabloj laŭ la muroj per brilo de diversaj metaloj: de fero kaj bronzo, arĝento kaj oro, de pendantaj glavoj, cizelitaj zonoj, konusaj kaskoj, maŝkirasoj, ŝildoj belege feritaj, de kuŝantaj braceletoj, agrafoj, ringoj kaj diademo el arĝenta drato kaj surfadenigitaj bidaroj el sukceno, ŝtono, vitro kaj metalo, pecoj da pura arĝento apud grandaj pelvoj plenaj de flulavita oro.

La tutan grandan trezoron ŝi montris al li, ĉar nun ĝi estis ankaŭ lia. Ankaŭ ŝi enkondukis lin en sian ĝardenon, al la sankta loko sub maljunaj arboj, kie brilis la arĝenta kapo de morna Peruno. Tie printempe, dum somero ili sidadis solaj en seriozaj paroloj. Ankaŭ en krepuska sankta bosko super Jezerka ofte ili restadis, tie, kie Libuŝa dum la senedzeco restadis kun siaj junulinoj, kie ŝi banadis sin, kie ŝiaj knabinoj ŝian belan hararon diskombadis kaj ravajn kantojn kantadis.

Nun tie kun la edzo ŝi pensis pri ordo kaj rajto. Tiam Přemysl ordonis plurajn leĝojn, per kiuj li disciplinigis la malmoderan popolon kaj per kiuj poste direktiĝis liaj posteuloj

<sup>\*</sup> Lupa Pordego, monteto post Sankta Apolonio. Vasta altaĵo sur la dekstra bordo", parto de la nuntempa Nova Urbo.

dum multaj epokoj. Tiam ankaŭ Libuŝa ekparolis per inspiro de la profeta spirito.

Foje ŝi ekstaris kun Přemysl kaj la sekvantaro kaj familiarestroj sur roka krutaĵo super Vultavo. Longaj ombroj kuŝis sur la florantaj abundkreskaj herbejoj malsupre, kie rivereto Botiĉ torentis sub alnoj, aceroj kaj volbaĵo de altaj salikoj. Arbareto sur Lupa Pordego estis priverŝata jam de flava lumo; en ĝi ore fajris grenkampoj malsupre sub Lupa Pordego\* kaj super valo sur vasta altaĵo de la dekstra bordo.

Ĉiuj rigardis la belan rikolton, la flaviĝantajn kampojn kaj ĉiuj miris pri la abunda beno. Kaj maljuna vladiko en la sekvantaro laŭte rememorigis al si, kiel estadis ĉi tie antaŭ jaroj, kiam li haltis ĉi tie kun senditoj, kiujn delegis la mortinta vojevodo karmemora, serĉi lokojn por nova kastelo.

"Kia dezertejo estis ĉi tie. Arbaro kaj arbaro, kiel tie!" kaj li mansvingis al okcidento, al arbarriĉaj montetoj trans la rivero, brilantaj en la suno. El la brilanta surfaco leviĝis insuloj sovaĝe plektokreskitaj, amasego da arboj kaj densa arbetaĵaro. Birdoj svarme rondflugis super ili kaj el la nigraj ombroj sub la arboj ĉe bordo, kie desur trunkoj kaj arbedoj balancis sovaĝa lupolo, bruis tra kanejo kaosa kriĉado de l'akvobirdaro.

Ĉiuj sur la roko de Vyšehrad alfiksis la okulojn tien, kien la maljuna vladiko montris: trans insulojn, trans la riveron, al la vastegaj arbaroj etendiĝantaj de la bordo supren sur deklivoj, Petřín, Strahov kaj sur la tuta longforma altaĵo kaj ĉie en tiuj flankoj.

Jam la maljunaj arbaregoj vualiĝis en la bluetan krepuskon. Super ilian kreston leviĝis en la malproksimo rekta kolono de hela fumo, trabrilata de la sunradioj; certe iu ĉasisto ekbruligis al si fajron en tiuj arbaraj profundaĵoj.

"Antaŭ ol estos faligitaj ĉi tiuj arbaregoj!" opiniis la maljunulo. Ankoraŭ longe vizitados nin de tie malsataj lupoj. Kaj ankoraŭ la arbaro post Strahov, Šlachov kaj Malejov kaj ĉiuj tie larĝe-vaste. Antaŭ ol oni cindrigos ilin — " Li ne finparolis. Neniu plu aŭskultis lin. Sed ankaŭ neniu aŭdigis sin. Ĉiu staris senmove, timante ĝeni eĉ ne per paŝeto, kaj rigardis la junan princinon, staranta frunte de ili. Ŝiaj vangoj heliĝis en la sankta, subita entuziasmo, pro kiu ankaŭ ŝia rigardo ekflamis. Sankta timo trablovis la sekvantaron kaj tuŝis ĉies koron. Libuŝa en ekstazo, kvazaŭ la edzo kaj sekvantaro ne estas, aletendis la manojn al la bluetaj deklivoj post la riveroj, kaj rigardante la arbaron sur la longforma altaĵo, ŝi parolis per profeta spirito:

"Mi vidas urbon grandan, kies gloro la stelojn tuŝos. Tie ĉi en la arbaro estas loko, tridek distancojn de ĉi tie, rivero Vultavo ĝin preterfluas.

Norde ĝin limigas rivereto Brusnice per profunda valo, sude roka monto apud arbaro Strahov.

Veninte tien, vi trovos homon meze de arbaro, ĉarpentanta sojlon de domo.

Kaj vi nomos kastelon, kiun vi konstruos, Prago. Kaj same kiel princoj kaj vojevodoj klinas la kapon antaŭ sojlo, tiel same ili kliniĝos antaŭ mia urbo.

Ĝi havos honoron kaj laŭdon kaj estos glora en la mondo." Ŝi silentiĝis. Ŝi parolus pli multe; sed subite estingiĝis ardo de la entuziasmo, ĉar la profeta spirito foriĝis de ŝi.

Tuj ili iris trans la riveron al supro de la malnova arbaro, kaj trovinte tie viron ĉe la laboro, kiel Libuŝa vidis kaj diris, komencis surloke konstrui kastelon. Ili konstruis, finkonstruis, fortike ĝin ĉirkaŭbaris, plej multe kontraŭ okcidento al Strahov-arbaro, ĉar de tie la kastelo estis plej alirebla. Profundan fosaĵon kaj altan remparon ili tie faris, sur la remparo ĉarpent-bastionon, en ĝi kaj super pordego altajn fostofortikaĵojn. En iliajn murojn ili enbatis lignajn kejlojn kaj poste per argilo miksita kun pajlo ilin stukis. Tiel la fostokonstruaĵojn ili konglomeris, por ke ili estu pli sekuraj kontraŭ fajro kaj kontraŭ bruligaj pafaĵoj.

Kaj la kastelo nomata Prago estis tre fortika kaj regis krom Vyšehrad al la tuta ĉeĥa lando.

Okazis, ke al Vyšehrad venis vladikoj de kelkaj gentoj kaj pluraj familiestroj, famaj inter ĉiuj gentoj kaj ekparolis al Přemysl:

"Princo, da ĉio ni havas sufiĉe kaj abunde, da gregoj kaj greno, da fiŝoj kaj ĉasbestoj: Sole metaloj malabundas. Tio, kion ni mem ekspluatas el la tero, ne sufiĉas, la reston ni kare pagas al fremdaj komercistoj per feloj, mielo kaj ĉevaloj. Ci estas saĝa, konsilu kaj parolu kun la princino, ke ŝi anoncu al ni per siaj profetaĵoj, en kiuj sekretaj lokoj arĝentaj kaj oraj metaloj kaj aliaj ercoj estas enfermitaj."

Kiam Přemysl aŭskultis ilian peton, li diris al ili, ke ili iru en siajn vilaĝojn, sed la dekkvinan tagon ili estu denove en la kastelo, poste ke ili aŭdos. Kiam je la difinita tempo ili venis, ili ekvidis Přemyslon sidantan sur sia trono, kaj Libuŝan apud li sidanta sur sia ligna trono, kiu estis per ŝia signo markita.

"Aŭdu, kuraĝaj vladikoj kaj viroj de la ĉeĥa lando!" ekpa-

rolis Přemysl. Aŭdu vortojn de via patrino; tiu vin kaj viajn posteulojn riĉigos per siaj vortoj."

Ĉiuj ekrigardis al la majesta princino, kiu instigita per profeta spirito ekstaris kaj iris tra la korto kaj plu al rando de murego. Přemysl iris apud ŝi, kaj iris la vladikoj kaj ŝiaj junulinoj post ŝin ĝis ŝi ekstaris sur roko alte super Vultavo kaj tiam ŝi ekparolis:

Kion kaŝas rokaj fundoj teraj voĉ' dia peros miavoĉe.

Tiam ŝi turniĝis al la okcidenta flanko, etendis la manojn kaj diris:

Mont' Březová arĝentajn gangojn havas. Serĉanto riĉon trovos tuj. Najbar' okcidenta nedezirata oron volos, reg-instigan. Vin gardu, el donacoj vialandaj sklav-katenojn li por vi ne forĝu.

Poste turniĝinte maldekstren kontraŭ sudo, ŝi ekparolis:

\* "Monto trikresta" tri suproj, norde super Kutná Hora. Maljunaj ministoj ĝin nomis: Kuklík, Kaňka kaj Sukov; ili enhavis gangojn. Metalo trifoje foros, trifoje abundos" t.e. trifoje la minado ĉesos, trifoje renoviĝos. Unuafoje ĝi ĉesis, kiam Přemysl la II-a, preparante armeon kontraŭ Rudoldo Habsburga igis forkonduki el Kutná Hora, eĉ minejoj ĉiujn tie necesajn ĉevalojn (ĉ. 500). Dum lia filo Venceslao la II-a la minado ege prosperis. El la montoj la reĝo ekspluatis grandegan kvanton da arĝento. La duan fojon ĉesis prosperi montoj de Kutná Hora dum la husanaj militoj. Post ili denove ili komenciĝis prosperi dum reĝoj Georgo kaj Vladislao la II-a, sed estis pereantaj precipe en la dua duono de la dek sesa kaj dek sepa jarcentoj, ĝis la tridekjara milito kaŭzis ilian falon. Tio estis la tria profetita falo, sed la tria prosperado de la minejoj en Kutná Hora ĝis nun ne okazis.

Monton Jílová mi vidas, orplenan. Fort' en ĝi kaj stranga povo.

Sed forto pasos, sveno vin venkos, estingiĝos ama sankta ard'.

Kaj denove turniĝinte maldekstren, al la sunleviĝo, tiel ŝi profetis:

Jen monto trikresta\* ensine kaŝas arĝent-trezorojn por estont'. Ĉar ja trikresta, metalo trifoje foros, trifoje abundos. Fremdulojn logos ĝi kiel tilio, floranta logas abelarojn. Ne burdoj venkos, nur abel-laboro, faranta oron el arĝent'...

Finparolinte ŝi turniĝis denove maldekstren al nordo kaj diris:

Mont' Krupnatá vidiĝas kaj enfunde plumbo, stano duonbrilas. Sed ĉe limoj ĉar ĝi estas, ho, gardu zorge ĉiam ĉiun paŝon, eĉ kie vi mem nur spanon cedos, perdita estos region'.

Kiam ŝi montris ĝis tiu momento sekretajn trovejojn de la metaloj, ŝi turniĝis al vladikoj kaj familiarestroj, aŭskultantaj silente kaj sopire kaj jene ilin alparolis: Bril' de sep metaloj en la lando flagras, sur vastaj kampoj oras spik'.
Gent' via eterne vivos en la land' kaj estos forta, benata, se lando patro sankta por ĝi estos pro sango ĝia kaj labor', se ne subigita respektos morojn. kaj frato estos al fratar'. —

Ofte descendis Libuŝa de sia restadejo al piedo de la roko de Vyšehrad, en sian bansolejon, tien, kie Vultavo kavigis la plej grandan profundaĵon. Tie foje, rigardante desur rando de la banejo la akvofluadon, ĝiajn misterajn profundojn, ŝi travidis estontecon, kiam tiumomente animis ŝin profeta spirito.

La fluoj pasis kaj ruliĝis, kaj kun ili vibris en iliaj grizaj sinoj vizioj post vizioj. Kun la fluo ili alfluis, kun la fluo ili forfluis, ĉiam pli mornaj, ĉiam pli afliktaj, ke la menso agitiĝis, ke la koro doloris.

Pala, tremante, klinis Libuŝa la kapon super la riveron kaj per konsterna voĉo sekvis terurajn viziojn de la akvoj.

Kun mirego, kun timo observis junulinoj sian princinon, kiu en dolora emocio rigardante la riveron, eklamentis kaj poste triste ekparolis per voĉo pro aflikto obtuza:

"Mi vidas lumon de brulegoj, tra akva obskuro ili flagras. En ili vilaĝoj, kasteloj, grandaj konstruaĵoj; kaj ĉio pereas, ho, pereas! —

Kaj en la lumo de la brulegoj sanga batalo — sangaj bataloj. Kaj bataloj! Palegaj korpoj, plenaj de vundoj, sangoj. Fra-

ton mortigas, kaj fremduloj tretas ilian nukon! Mi vidas ĉies mizeron, humiligon, pezan punon."

Tiam du junulinoj prezentis al ŝi oran lulilon de ŝia unuenaskito. Eklumo de konsolo serenigis rigardon kaj vangojn de Libuŝa. Ŝi kisis la lulilon, poste ŝin mergis en la senfundan profundaĵon, kaj klinita super la akvo, parolis per kortuŝa voĉo:

"Profunde sur la fundo ripozu, lulilo de mia filo, ĝis la tempo cin venigos.

Ci ne restos por eterne en la obskuraj profundoj, ne estos super la patrio nokto sen fino. Estiĝos denove serena tago, estiĝos denove bono por mia nacio.

Purigita pro suferoj, forta per la amo kaj laboro ĝi leviĝos en forto, plenumos siajn sopirojn kaj atingos denove la gloron.

Tiam el la mallumo de la akvoj ci ekbrilos, al la lumo elmergiĝos kaj savo de la patrio antaŭ epokoj destinita kroĉiĝos al ci, estanta ankoraŭ infano — "

La jaroj estis pasantaj, kaj kiam estiĝis la destinita tempo, Kazi, kiu ofte redonadis la vivon al malsanuloj per benado kaj sorĉo, mem estis venkita de morto. Rememore al Kazi amasigis loĝantoj de la lando tumulon tre altan apud ŝia kastelo sur bordo de rivero Mže, apud vojo, tra kiu oni iradis en regionojn de departemento Bechyň trans monton Osek.

Poste fingro de la morto tuŝis la frunton de pia Teta; kaj ŝi elspiris la animon. Tra la tuta Teta-regiono oni funebris pro ŝi, ĉar al ĉiuj ŝi estis kiel patrino. Ŝia cindro estis enterigita sur

monto Pohled al sunsubiro proksime al ŝia sankta loko apud maljunaj kverkoj, sub kiuj ŝi adoradis la diojn kaj prezentis oferojn.

Ankaŭ tiam post ŝia morto oni bruligis grandegan fajron, dum naŭ tagoj oni bruligis ĝin kaj oferis en ĝi al dioj. Poste al tombo de Teta oni alrulis grandan ŝtonon.

Tiel Libuŝa soliĝis, transvivinte siajn fratinojn. Ĝis ankaŭ ŝiaj tagoj pleniĝis. El inspiro de dioj ŝi sciis, ke proksimiĝas fino de ŝia vivo. Kaj pensante pri la granda pilgrimo al eterno, en la paradizon al la patro kaj fratinoj, ŝi petis Přemyslon, ke li kunvenigu leĥojn, familiarestrojn, ĉar ankoraŭ foje ŝi volis paroli al ili.

Kiam ili kunvenis sur Vyšehrad, igis Libuŝa bruligi oferon al dioj kaj poste kun Přemysl iris inter leĥojn kaj vladikojn kunvenintaj sur la vasta korto, princino majesta por ĉiuj, kun sankta kvieto sur la palaj vangoj; ŝia vido rigardis jam al eterno.

Al ĉiuj ŝi anoncis, ke ŝia sorto pleniĝas, ke ŝi vidas ilin ĉi tie lastfoje, lastfoje parolas al ili. Poste ĉiujn ŝi petis, ke ili konservu fidelecon al Přemysl, ilia princo, kaj al ŝia filo konfidon kaj obeon. Ĉiu ĉirkaŭe emocie aŭskultis kaj tristo kaptis ĉiujn kaj poste ankaŭ larmoj malklarigis vidon al plenbarbaj viroj, kiam Libuŝa petis sian edzon, ke ĉiam li havu por ili indulgon kaj kiam poste aletendinte la manojn ĉiujn ŝi benis.

Reveninte en sian kameron, ŝi kuŝiĝis sur la tero, ĉies patrino, kaj mortis. Kaj ploris pro ŝi edzo ŝia kaj la filo, ploris la junulinoj kaj ĉiuj homoj kun granda ploro, kaj ili portis kaj forbruligis ŝian korpon, kaj la cindron enterigis, farinte super ŝia tombo grandan funebran solenon.

Kie estas elfosita la tombo, neniu certe scias. La maljunaj

diras, ke en ŝia kasteleto en Libušín kaj ankaŭ ekzistas malnova mito, ke en kastelo de Libice, ne malproksime al mistera arbarmonteto, plena de raraj vegetaloj kaj drogherboj.

\* \* \*

Trezoro de Libuŝa ankaŭ post ŝia morto restis en la roka kaŝejo tiel, kiel ŝi montris ĝin al sia edzo. Přemysl ne tuŝis ĝin, sciante, por kio ĝi estas. Kaj tiel la trezoro kuŝas ĝis nun profunde en la roko de Vyšehrad, el kiu ĝi ekbrilos, kiam estos la plej granda mizero kaj kareco. Kaj kiam ĝi malfermiĝos, aperos, denove ĉio abundos kaj ĉia mizero ĉesos.

\* \*

La ora lulilo de Libuŝa ripozis longe, longe sur fundo de Vultavo sub la roko de Vyšehrad. Tempofluo preteris kaj pasis, kaj kun ĝi suferoj post suferoj portiĝis super la ĉeĥa lando. Pereadis vilaĝoj, pereadis regionoj. Pro brulegoj cindriĝadis vilaĝoj kaj belkonstruitaj urboj. Batalo post batalo sange surverŝadis la naskiĝlandon. Frat' fraton pereigadis, plej multe en gento de Libuŝa kaj fremdulo tretis ilian nukon.

Sed la nokto ne estis sen fino.

La ora lulilo sub la roko de Vyšehrad elmergiĝis el la obskuraj akvoj, ekbrilis per purega metalo en hela tago, kaj en ĝi kuŝis savo de la patrio, estanta ankoraŭ infano: fileto el la lasta frondo de Přemysl-gento.

Kaj la ora lulilo kreskis kun la infano ĝis ĝi elkreskis al ora lito, same kiel elkreskis ŝia infano je viro, kiu fariĝis patro de la patrio. Sur la sankta Karlŝtejn li havis tiun sorĉan liton, sur kiu lacigita de laboro kaj regnestraj zorgoj en momentoj de siesto li ripozadis. Kiam poste li mortis, la ora lito toleris neniun alian kaj malaperis.

Denove ĝi enfalis kiel lulilo tien, de kie ŝi elmergiĝis, en la obskuran profundon sub la rokon de Vyšehrad, kaj atendas tie, atendas. —

## LA JUNULINA MILITO

I iam Libuŝa foriris transmonden, rimarkis junulinoj el ŝia sekvantaro, ke ne plu ili ĝuas tian respekton, kian ili havis dum vivo de sia mastrino. Tion peze ili toleris, amare rememoradis tempojn, kiam ilia princino solsola regis al la lando kaj ĉiuj viroj, kaj ilian koleron incitis, kiam unu el viroj moke diris al ili:

"Vi regis, ni kliniĝis al vi, kaj jen, nun vi estas kiel vagantaj ŝafinoj!"

Ĝis la kaŝata kolero ekflagris kiel akuta flamo. Pro sopiro regi kaj venĝi ekkaptis la junulinoj glavon kaj pafarkon, kaj ne konsiderante la fortojn, komencis senkompatan batalon kontraŭ ĉiuj viroj. Ĉion gvidis Vlasta, iam la plej ĉefa en la sekvantaro de Libuŝa. Tiu la unua defiis al batalo, la unua ekprenis armilon, ĉiujn kunigis kaj igis konstrui fortikan burgon.

Tiun burgon ili konstruis al si kiel rifuĝejon trans rivero Vultavo sur monteto iom pli alta, ol estis sur la kontraŭa bordo Vyšehrad.

La junulinoj en ĉio obeis Vlastan kiel sian princinon kaj komandantinon. Laŭ ŝiaj konsilo kaj ordono pluraj disiris en ĉiujn regionojn alvoki virinojn kaj knabinojn, ke ili ĉion lasu kaj rapidu al Děvín, tiel nomiĝis la nova burgo, batali kontraŭ viroj, por ke virinoj regu al la lando, kaj viroj nur servu kaj restu ĉe hokplugilo.

Alvoko de Vlasta ne estis vana voĉo, kiun vento disblovas,

sed kiel fajrero ekflamigis korojn de multegaj. Same kiel kolombinoj elflugas el budetoj, tiel hastis virinoj kaj junulinoj for de siaj edzoj, patroj, fratoj kaj ĉiuj al Děvín, tiel ke ĉiuj haloj kaj kameroj, vastaj kortoj kaj altaj remparoj svarmis de ili.

La viroj de ne malproksime, de Vyšehrad senage ilin observis, gajis kaj mokis, kiel la junulinoj ekzercas sin per armiloj kaj rajdas sur ĉevaloj. Ankaŭ la maljunaj kaj spertaj rigardis ilin malestime, kaj kiam antaŭ princo Přemysl oni parolis pri virinoj kun armiloj, oni parolis pri ili malhonore kaj moke prepariĝis provi la virinan kuraĝon.

Ĉiuj ĉirkaŭ la princo mokis, kia ĉaspelado ĝi estos. Nur Přemysl estis morna kaj zorgeme diris:

"Aŭdu, kial mi ne ridas kun vi. Ankaŭ vi ne ridus, se vi havus vizion, kiun mi vidis hodiaŭ en sonĝo."

Volante ilin averti, li diris, kion li vidis:

"Estis nokto, la aero plenis de densa, akreodora fumo; en lumo de brulego mi vidis junulinon en kasko. El sub la kasko flirtis ŝiaj longaj haroj, en unu mano ŝi havis glavon kaj en la dua pokalon. Sur la tero en polvo kaj sango kuŝis mortigitaj viroj. Tiu junulino kuradis kiel rabia, tretis la mortigitojn, poste ŝi prenis sangon en la pokalon kaj glutegis ĝin kiel rabobesto en furioza avido. Aj, aŭdu, viroj, voĉon de dioj kaj observu ilian signon. Per tiu vizio mi avertas vin, aŭdu mian parolon kaj ne konsideru ĝin leĝere!"

\* \* \*

Dume la junulinoj en Děvín preparadis sin por batalo kontraŭ viroj. Voĉon de la sango ili sufokis kaj senkore, senkompate anoncis al fratoj kaj patroj:

"Jam nenio ni estas por vi kaj ne estos. Ĉiu zorgu pri si mem!"

Reciproke inter si ili promesis al si fidelecon kaj ĵurligis sin kaj jeĵuris per granda promeso, ke ili estu ekstermitaj per propraj glavoj, se ili cedos aŭ kulpiĝos pro perfido. Tiel ili ĵuris en Děvín al sia komandantino Vlasta, kiu destinis al ĉiu lokon kaj taskon.

La plej saĝajn ŝi lasis en konsilantaro, al la singardemaj konfidis la burgon, la plej kuraĝajn preparadis por batalo, por ke ili surĉevale batalu kaj virojn batu kiel hundojn. Tiujn, kiuj estis graciaj, belaspektaj kaj allogaj, ŝi elektis, por ke ili logu virojn kaj per beleco kaj ĉarmo ilin pereigadu. Ŝi volis ilin ekstermi per potenco kaj ĉia ruzo.

Viroj trompiĝis kaj ne atentis la konsilon de princo Přemysl. Kvazaŭ al ia amuzo ili lavangis al Děvín. Ĉiu opiniis, ke kiam ili montriĝos, kiam ili glavon ekbriligos, la junulinoj ektimos kaj fuĝos, same kiel katoj, se oni sonigas kontraŭ ili vezikon kun pizo.

Sed kia miro! La junulinoj ne restis ja sur remparoj, sed ne fuĝis. Rekte el la pordego ili elrajdis kaj Vlasta ilin tuj antaŭ la burgo batalvicigis. Sidante sur nigra ĉevalo, en maŝkiraso kun kasko surkape, kun lanco enmane, ŝi parolis arde al la junulina armeo, ke ili ne timiĝu, ke ili kuraĝe batalu.

"Se ni lasos nin venki," ŝi vokis, des pli la viroj nin mokos. Servutulinoj vi estos, eĉ pli malbone, sklavinoj! Pli bone perei ol peti pardonon de ili. Tial ek al ili! Neniun vivlasu, batu ĉiun, ĉiun, li estu aŭ frato, aŭ patro!" Finparolinte ŝi ektiris bridon kaj urĝigis la ĉevalon al galopo. Ŝi ekkriis, svingis la lancon kaj sovaĝa krio flugis post ŝin. Batallinio de batalemaj junulinoj pelis sin post ŝin, avidante batalon, kaj frunte de ĉiuj, tuj post Vlasta: Mlada, Svatava, Hodka, Radka kaj Častava.

Sagoj de la batalantinoj superŝutis la virojn kiel subita neĝblovado. Kaj jam ili ne emis moki. Sangante, ili faladis ne sporade, sed en tutaj vicoj, kaj antaŭ ol ili rekonsciiĝis, enpuaŝiĝis inter ilin la batalantinoj sur ĉevaloj kaj pikis ilin kaj glavis ilian kunfuzan amason.

La batalo ne daŭris longe. Tricent sangantaj viroj falis teren. La ceteraj komencis fuĝi. Nemalproksima densa, nigra arbaro estis ilia savo kaj rifuĝo. Sen ĝi ili ĉiuj pereus.

Děvín kaj la tuta ĉirkaŭaĵo aŭdiĝis de ĝoja voĉsonado de la junulinoj. Ili jubilis pro la venko, kiu ilian batalemon ankoraŭ pli ardigis kaj kiu alkondukis al ili multajn novajn kunulinojn. Famo pri ĝi disflugis tra la tuta lando kaj entuziasmigis ankaŭ tiujn virinojn, kiuj ankoraŭ hezitis. Malbone estis en regionoj. Ne unu viro estis trovita matene mortigita aŭ pikvundita per tranĉilo, kaj tial multaj, ne estante sekuraj pri sia vivo, foriradis por nokto el domo kaj noktis en densaj arbaroj.

Kaj malbone estis al viroj en ĉirkaŭaĵo de Děvín. Neniel ili povis proksimiĝi al la burgo, povis ĝin konkeri nek per potenco, nek per ruzo. En la burgo estis eĉ ne unu viro, kaj el la junulinoj neniu perfidiĝis. Kontraŭe la junulinoj havis en Vyšehrad siajn kunulinojn, kiuj videble ne aliĝis al ili, sed sekrete raportis pri ĉio, kion la viroj intencas kaj preparas, kien ili iros, kie la junulinoj povus ilin embuski, kie ekataki.

Tiel la batalo daŭris longan tempon, videble sur batalejo kaj sekrete per ruzo. Tiel allogis iu el la belulinoj fideman junulon, ke li venu liberigi ŝin, kiam ŝi iros kun naŭ kunulinoj survoje post Děvín. Kaj li venis kaj atendis en solejo, kiel interkonsentite, kun siaj kunuloj. Venis ankaŭ la junulino, kiun li atendis, kaj kun ŝi naŭ kunulinoj. Kaj tiumomente ekatakis el embusko aro da aliaj junulinoj kaj tiuj pereigis la junulon kaj lian kunularon.

Per ruzo pereis ankaŭ juna viro, kiu kredis al rava junulino el sekvantaro de Vlasta, promesinta, ke ŝi perfidos al li Děvínon. Post interkonsento ŝi enlasis lin sekrete nokte en la burgon, lin kaj lian multnombran kunularon. Sed nek li, nek iu el la akompanantoj revenis el Děvín.

Ruzo pereigis ankaŭ junan vladikon, fortikan Ctirad, kiun Vlasta pleje malamis, ĉar en bataletoj kaj bataloj li pereigis al ŝi per sia glavo plej multe da batalantinoj.

\* \* \*

Foje dum somera tago rajdis Ctirad kun kelkaj viroj el sia gentanaro tra kampo, celante el vilaĝo de sia gento al la Praga kastelo. La juna vladiko kaj la akompanantoj havis glavojn ĉe zono, pafarkojn kaj vilajn sagujojn trans ŝultron. Ne unu el ili ankaŭ lancon firme tenis. Ne estis konsilinde en tiu tempo, kiam junulinoj embuske atakadis, iri tra kampo sola kaj sen armilo.

La suno ardis, estis sufoke. Nek spiko, nek folio ektremis sur grenkampoj kaj kanabo-kampoj. Eĉ ne en arbaro, en kiun Ctirad enrajdis, tra kiu kondukis vojo, ne estis pli libere. Ombro de maljunaj arboj kaj de malhelaj rokoj, altiĝantaj super profunda valo, kvazaŭ ne malvarmigus. Vento ne ekblovis, nek branĉeto moviĝis kaj rivereto en vepro sub rokoj senso-

ne ŝoviĝis. Ĉio silentiĝis, akvo, arbo kaj birdo; nur homa voĉo subite aŭdiĝis tra la morta silento; lamentado kaj malĝojega vokado.

Ctirad haltis, kaj ĉiuj aŭskultis kun mirego. La lamentado sonis de negranda distanco post roko; poste subite ĝi silen-



tiĝis. Tiumomente leviĝis super Ctirad korvo kaj ĉirkaŭflugante super li, ekgrakis per sia raŭka voĉo. Nek vladiko, nek iu alia el lia sekvantaro, rimarkis la nigran birdon, la avertan signon. Ili ekiris post la homan voĉon. Kiam ili ĉirkaŭrajdis la rokon, pretervole ili haltigis ĉevalojn. Miriga estis, kion ili ekvidis.

Ĉe la roko, de ora verbasko floranta, plenkreskita ĉe malsupro de rubusarbedoj kaj framb-arbustoj, kie blankis floro kaj ruĝis jam frukto, verdis senarbejo en plenlumo, plena de airo kaj de ruĝa salikario. Maljuna kverko staris ĉe rando de la roko kaj sub la kverko kuŝis junulino firme alligita per ŝnuro al trunko. Ŝi silentiĝis lacega de vokado, aflikto, kaj la kapon ŝi havis klinitan. Haroj duone malbuklitaj falis al ŝiaj ŝultroj, trans kiuj pendis sur rimeno ĉaskorno. Sed kiam hufosono tuŝis ŝian aŭdon, ŝi levis la kapon kaj denove vokis, petegante la virojn, ke ili malligu ŝin, liberigu kaj ŝin kompatu.

Ctirad emocia pro la peto kaj voĉo de la belega junulino, forgesis ĉian singardemon, kaj la ceteraj ankaŭ. Vigle li desaltis desur la ĉevalo kaj eliginte la glavon, tratranĉis, trahakis ŝnurojn kaj liberigis la junulinon. Li ne scietis, ke al Vlasta hieraŭ estis liverita informo de perfida virino, ke hodiaŭ tra ĉi tie li rajdos al kastelo de Prago, kaj ke Vlasta preparis ĉion, por ke li ne povu reveni, kaj ke en tio helpas al ŝi la rava junulino. Senigita de katenoj ŝi dankis arde al Ctirad kaj diris, ke ŝi nomiĝas Šárka, ke ŝi estas el Okořín, filino de vladiko, ke junulinoj el Děvín ŝin surprizatakis en arbaro, ke ili ŝin katenis kaj trenis al tiu burgo en sia kolero, ke ili venis kun ŝi ĝis ĉi tie, kiam tiumomente aŭdiĝis de malproksime ĉevala hufosonado.

"Ili lasis min, forlasis, sed tiel alligis, ke mi ne povis moviĝi.



Kaj kvazaŭ moke, vidu, pendigis sur min ĉi tiun kornon, ke mi, katenita, trumpetu pri helpo, kaj jen, vazo kun medo, ke mi soifanta ankoraŭ pli turmentu min pro soifo."

Ŝi montris grandan botelon kun medo, ĉe ŝiaj piedoj en herbejo. Kaj denove ŝi ekploris, angore petis, ke li, vladiko, liberiginte ŝin, ne lasu ŝin ĉi tie, prenu ŝin al la patro, antaŭ ol denove revenos la ferocaj virinoj kaj junulinoj.

Ctirad, eksidinte apud ŝin, konsolis ŝin, ke li faros tiel, kaj prezentis al ŝi la botelon, por ke ŝi fortiĝu post timo kaj sufero. Ŝi trinkis kaj ankaŭ lin igis trinki. Dume liaj kunuloj deĉevaliĝis, alligis la ĉevalojn iom flanke, kaj mem kuŝiĝis apud ilin en ombro, por refreŝiĝi. Estis tagmeza tempo. Trapenetra bonodoro de pinioj kaj de timianetoj kaj de floroj el senarbejo blovis kun varmega spiro de tremetanta aero. Nenio moviĝis, apenaŭ nur papilio preterpasis la priradiatan senarbejon. Palpebroj de la gentanaj viroj fermiĝemis kaj ili dormemis.

Sed ilia vladiko vigle aŭskultis parolon de la rava Šárka, al ŝia dolĉa voĉo kaj guste ektrinkis, kiam denove ŝi donis al li la medon. Ankaŭ la kornon li pririgardis, kiun ŝi deprenis de la gorĝo, kaj kiam ŝi sciemis, kian sonon ĝi havas, li albuŝigis ĝin kaj plenforte ektrumpetis.

La korno eksonegis kaj klare sonis en la mortan silenton. En la rokoj, tra la arbaro resonis ĝia voĉo, diminuiĝis kaj malfortiĝis, ĝis ĝi finsonis en fora eĥo de la arbara profundo.

Subite kvazaŭ ĝi vekus tempeston. Estiĝis subita sovaĝa kriado, ĉie ĉirkaŭe, de malantaŭe, depost arboj, arbedoj, el krepusko de la arbaro. Kiel sovaĝa svarmo kuregis al la senarbejo amaso da armitaj junulinoj. Antaŭ ol la gentanoj de Ctirad pretiĝis, antaŭ ol ili alsaltis al la ĉevaloj kaj eltiris gla-

vojn, la batalantinoj jam alŝutiĝis sur ilin kaj batis ilin kaj pikis.

Ctirad volis al la kunuloj. Sed antaŭ ol li ekprenis desur herbo sian glavon, ariĝis la junulinoj kaj virinoj ĉirkaŭ li, kaj antaŭ ol li povis eksvingi per sia armilo kontraŭ ilin, li falis faligita teren. Kaj ili katenis lin. Li kuŝis en katenoj tie, kie antaŭ tempeto li dekatenigis la konfidantinon de Vlasta. Vane li furiozis, vane li malbenis ŝin kaj demonojn je ŝi vokis, ke ili punu ŝin pro la insido. Šárka nur ridis; ĉiuj ridis kaj en senbrida ĝojo kondukis al Děvín la fortikan kaptiton, kiu alligita devis paŝi apud ĉevalo de Šárka. Liaj kunuloj restis sur la senarbejo, sur la surtretita herbo, surverŝita de sango. Ili kuŝis sub la suno, trapikitaj, mortaj; aroj da muŝoj sidiĝis sur ilin, kaj de alto super ili aŭdiĝis la korvo, kiun antaŭe ili ne atentis, kaj grake kunvokadis kunulojn al abunda paŝtaĵo.

Tiel pereis gentanoj de Ctirad, tiel falis en pereon ilia vladiko. Kaj la roka, sovaĝa valo, kie tio okazis, ĝis nun nomiĝas laŭ ŝi, kiu kaŭzis ĉies pereon.

\* \* \*

Gardistoj kaj patroloj alportis postan tagon al Vyšehrad hororan novaĵon, ke flanke de Děvín altiĝas sur trabo rado kaj ke la korpo de vladiko Ctirad estis radumita, ke la junulinoj lin tiel turmentmortigis.

Tiu sciigo disflugis tra la tuta ĉirkaŭaĵo, tra ĉiuj regionoj. Kaj de ĉiuj flankoj rapidis viroj plenarmitaj al Vyšehrad, indignitaj, furiozantaj pro la junulina kolero, kaj petis Přemyslon, ke li gvidu ilin, ke ili devas venĝi, ke jam en ĉio ili obeos lin. Sed multaj eĉ ne ĝisatendis liajn ordonojn, kaj mem are

galopis al Děvín kaj mortigadis junulinojn survoje. Multajn ankaŭ ili kaptis kaj forkondukis al Vyšehrad.

Vlasta ekfuriozis kiel ursino kaj orgojla, certa pri venko, kondukis ĉiujn siajn junulinojn al Vyšehrad, por konkeri ĝin kaj por ĉiujn virojn mortigi. Sed antaŭ ol ili atingis la bastionojn, jam la viroj galopis renkonte al ili en plena batalordo, avidaj la sangan venĝon.

Kaj ili kunpuŝiĝis en kruela batalo. Vlasta surĉevale ekimpetis frunte de la siaj inter la malamikojn. Pelis ŝin furiozo, sed ankaŭ ŝi montris vojon al la kunulinoj. Ŝi opiniis, ke ili estas en plena aro post ŝi. Sed la junulinoj ne sufiĉis al ŝi; ili ne povis trepenetri tiel antaŭen kaj Vlasta malfrue ekvidis, ke ŝi enfalis sola inter la virojn, en la plej ŝtorman tumulton. Dense estis la viroj, kaj en ilia sovaĝa pelmelo, en ilia kruela premo ŝi povis eĉ ne glavon eksvingi. Ili enfermis ŝin, faligis desur la ĉevalo, per glavoj dispecigis.

Tiel ŝi pereis.

Ankaŭ la ceteraj vane batalis. Kaj kiam ili vidis, ke ilian komandantinon oni faligis, ekregis ilin subita timo, kaj tiuj, antaŭ kiuj viroj iam timis, ekfuĝis. En sovaĝa, konfuza fuĝo al Děvín kie savon ili serĉis.,

Multe da ili restis sur batalejo, multaj falis fuĝante, kaj ankaŭ tiuj, kiuj atingis Děvínon, ne eskapis pereon.

Samtempe kun ili trapuŝiĝis tien ankaŭ la viroj, samtempe kun ili sur ponton kaj poste saltis en la burgon. Kaj estis ĉio perdita kaj fino de la virina forto kaj kuraĝo! Jam glavojn ili forĵetadis, jam denove virinece ploris, jam denove ili ekkonadis fratojn kaj parencojn, antaŭ ili genuiĝis, kun manplektitaj manoj malĝojege kaj kaĵole petis...

Sed la viroj venĝis Ctiradon kaj ĉiujn falintajn aŭ per ruzo

pereigitajn kamaradojn. Ili venĝis ilin kruele, nek unu batalintinon ili indulgis. Belajn korpojn ili destinis por morto kaj el fenestroj, desur altaj remparoj ĵetadis. Kaj kiam ili ekstermis la tutan virinan korpuson, ili forbruligis je cindro Děvínon kaj disĵetis. Tiel finiĝis la milito de la junulinoj.

Kaj denove ekregis ordo kaj rajto, kiel iam, kaj princo Přemysl regis mem, sen virina kontraŭstaro.

## PRI KŘESOMYSL KAJ HORYMÍR

Kiam Přemysl atingis jam altan aĝon, li ekdormis en mortsonĝo kaj lia animo foriris al la patroj.

Post li heredis la regadon Nezamysl.

Kiam tiu ekiris vojon de ĉiuj homoj, ektronis Mnata. Kaj kiam ankaŭ liaj tagoj pleniĝis, ekregis Vojen. Post lia morto regis Vnislav, kaj kiam tiu fermis la okulojn por eterne, estis proklamita kiel vojevodo Křesomysl, ĉe la sankta Jezerka, kie kunvenis ĝenerala parlamento. Kiam ĉe la klara puto estis farita brulofero, metis la plej eminenta el la leĥoj ĉapon iam de Přemysl sur la kapon de Křesomysl kaj ĉiuj ĉirkaŭe vokis:

"Křesomysl, nia mastro! Ankaŭ li feliĉigos nin."

Ĉiuj salutis lin, riverencis al li kaj akompanis lin poste en brua sekvantaro al Vyšehrad. Tie li estis glore sidigita sur tronon, desur kiu iam regis lia prapatrino kaj ankaŭ fondinto de lia familiaro.

Dum regado de Křesomysl oni zorgis multe pli pri montoj ol pri plugado kaj gregoj. Multegaj ekiris por serĉi metalojn en profundoj de la tero; ankaŭ en riveretoj el sablo oni flulavis oron, kiun ĉie sufiĉe oni trovadis. Ĉefe en nordo de la lando. La vojevodo mem pleje atentis profetaĵojn de sia prapatrino. Multajn ministojn li sendis al montoj Jílová kaj Březová, kiuj pli ol ĉiuj aliaj donadis multe da arĝento.

De ĉiuj flankoj lavangis tien homoj por ekspluati ercojn; ĉiu volis rapide riĉiĝi. Ankaŭ hejme oni lasis ĉion. Neniu kul-

turis novalojn, agroj estis pereantaj, novalis, kaj trudherboj kaj airoj abundis tie, kie iam la greno dense maturiĝis kaj sonis voĉo de koturnoj.

Oni riĉigadis sin per oro, sed la mastrumado dekadencis. En la minejoj estiĝis malabundo, kaj flulavistoj kaj ministoj igis aĉetadi la panon en la Praga regiono. Multaj vladikoj kaj familiarestroj peze toleris tion, malfaciligadis tion kaj plendis, ke la minejoj detruas kampojn, ke pro la multekosta metalo apartiĝas gentanoj de la gentoj kaj pereas la malnova ordo kaj disciplino. Pluraj foriris eĉ al la vojevodo en Vyšehrad; frunte de ili Horymír, vladiko el Neumětely. Kaj ili petis Křesomyslon, admonis lin, ke li pli ŝatu la panon ol arĝenton, ke li prefere igu dispeli la ministan popolon. Sed la princo, brilblindigita de la rara metalo, neglektis iliajn parolojn kaj la vladikoj foriris sensukcese, malkontentaj, ĉagrenaj.

Sed ankaŭ la ministoj ekscitiĝis, ke estis parolite kaj traktite kontraŭ ili, por ilia falo. Ili kunvenis ĉe la minejoj inter siaj budoj kaj ĥatoj. Estis tie kiel en incitita vespa nesto, kiam sendito anoncis, kiel la vladikoj traktis en Vyšehrad, kion ili konsilis, ĉefe Horymír el Neumětely.

Ili bruegis, kriis, per venĝo minacis, kaj pleje al Horymír. Lian sangon ili postulis, kaj tuj, senprokraste. Aliaj sovaĝe mokante kriis, se li timas pri la pano, li satmanĝu ĝin, ili ŝtopos ĝin en lian buŝon, ĝis li sufokiĝos per ĝi.

Tio ekplaĉis al ili. Kiel sovaĝa aro post cervo, tiel ili pelis sin al vilaĝo Neumětely.

En la aŭtuna krepusko lavangis aro da ministoj tra agroj kaj novaloj, kiuj nigris dum la rapida vesperiĝo.

Estis nokto, kiam ili ekvidis Neumětely, pajlotegmentojn de kabanoj nigrantaj inter arboj, altajn stakojn apud garbejoj kaj vilaĝan kasteleton en ronda remparo. Tiam ili obtuzigis paŝojn, kaj eksilentinte, ŝoviĝis kiel ruza, insida rabobesto al baraĵo. Sed pli frue, antaŭ ili, enkuris tien bona homo por anonci, kio okazas kaj estas preparata. Apenaŭ li vekis la vladikon, kaj jam ekbruegis el la mallumo sovaĝa kriado. Por defendo ne estis tempo. Aro da ministoj jam pelis sin al la kasteleto kaj ilia sovaĝa muĝego fluge proksimiĝis. Restis nenio alia ol fuĝi. Salte troviĝis Horymír en stalo, kie staris lia plej kara ĉevalo, Šemík. En momento li elkondukis ĝin, selis, kaj jam, mallaŭte ekparolinte al ĝi, li impetis tra pordego kamparen. Ili ekvidis lin; ili kriis, pelis sin post lin. Li aŭdis la hufofrapadon de ĉevaloj. Li spronis Šemíkon kaj la fidela ĉevalo ekgalopis pli impete, ĝis ĝia kolhararo flirtis, el sub la hufoj ŝprucis argilo kaj sablo kaj fajreroj raketis en la mallumon.

Post la rajdanto flirtis blanketa kitelo kiel flugilo kaj tempeton ĝi kondukis la persekutantojn. Sed nur tempeton. Ili ne kapablis sekvi Šemíkon, kiu galopante per saltegoj, malaperis en mallumo de la aŭtuna nokto. Ĝis apud arbarrando, en nigra erikejo, haltigis ĝin la bonega rajdanto.

Ili saviĝis. Sed kiam la vladiko rerigardis, ekregis lin kolero kaj bedaŭro. Li vidis brulegon; lia vilaĝo brulis. Ruĝa inundo etendiĝis sur la sombra firmamento, ruĝis pli kaj pli kaj vastiĝis torente.

"Ĉio tie forbrulos!" ekpensis indignigita Horymír, konstruaĵoj, garbejo, stakoj, la tuta rikolto, ĉiu nia laboro."

Kaj ekminacinte tiudirekten per la pugnigita dekstro al la brulego, li ĵuris:

"Mi nigriĝu kiel karbo, oni min dishaku per mia propra

glavo, se ĉion ĉi mi ne venĝos, se ĉion ĉi mi ne repagos al ili! Kaj pli multe kaj pli terure!"

\* \* \*

Vilaĝo Neumětely estis detruita.

Kion la fajro ne forbrulis, tion la ministoj forkondukis kaj forveturigis. Ili revenis kun riĉa predo: brutaron ili forprenis, per rabitaj veturiloj kun forrabitaj ĉevaloj ili forveturigis stakojn de Horymír kaj en senbrida ĝojo dumvoje kaj hejme ili kriis:

"Se li timis malsaton, li havu ĝin!"

Tiel ĝojege ili bruis. Sed silente kaj dezerte estis en la forbruligita vilaĝo. La incendiejo, longe fumegante, bruletis kaj la aŭtuna vento vastigis ĝian akreodoran fetoron.

Antaŭ ol pasis du tagoj, arigis Horymír ĉiujn virojn de sia gento, al kiuj aliĝis multaj aliaj, nuraj bravaj najbaroj, indignaj pro perforto de la ministoj.

Kiam vesperiĝis, ili ĉiuj ekrajdis bone armitaj kaj frunte de ili Horymír sur sia fidela Šemík.

Apud minejoj Březová neniu antaŭvidis ion malbonan. La ministoj tute certe opiniis, ke fuĝinta Horymír vagas tra la regiono, kaj ke estante senhelpa, nenion jam kuraĝos. Kontentaj, trankvile ili kuŝiĝis, eĉ ne zorgante pri la gardado. Nur malfrue nokte vekis ilin sufoka fumego kaj subita, blindiga lumego, ruĝe ekflagrinta. Tegmentoj brulis super ilia kapo. Perpleksaj ili elimpetis, aŭ elportadis posedaĵon kaj ilaron, arigis infanojn.

Sed jam ekatakis ilin homoj de Horymír kaj glavis ilin kaj pikis per lancoj. La vladiko mem sur Šemík aperadis kun glavo en la mano inter budoj kaj denove apud minkavoj kaj kriis al la siaj, ke ĉion ili ruinigu, pereigu.

Kiel noktaj monstroj pasaperadis tie lia furioza gentanaro, malkonstruis budojn kaj maŝinojn, ŝutplenigis kavojn per grandaj ŝtonegoj, vanigante ĉion, kion faris tie penega laboro de la ministoj.

Antaŭ ol tagiĝis, estis la malamiko for. Ĝi malaperis en la matena nebula sombro. Apud Neumětely la homamaso de Horymír disiris. La vladiko mem plu rapidis. Šemík, pro sorĉa forto freŝa, portis lin vigle tute ventfluge al la vojevoda rezidejo, kaj kiam leviĝis la suno, Horymír mem ne lacigita kaj sur la nelacigita blankĉevalo atingis la pordegon de Vyšehrad.

La sekvintan tagon venis al la princa kastelo informoj pri tio, kio okazis apud monto Březová. Alhastis multaj ministoj al Vyšehrad; ĉiuj unuvoĉe rakontis pri hororoj de la terura nokto kaj ĉiuj indigne kulpigis Horymíron pro ĉi tiu krimo.

Sed li neis ĉion kaj invokis tion, ke jam ĉe mateniĝo post tiu nokto li estis en Vyšehrad. Sed Křesomysl, malĝojega pro

\* Beckovská rakontas laŭ la malnova mito, ke sur Zlíchov-monteto, je la maldekstra flanko en direkto de Prago al Zbraslav, estis rimarkataj spuroj de Šemík surloke, kie nun staras rondforma preĝejeto de Sanktaj Filipo kaj Jakobo. La rondforma preĝejeto malaperis, la nuna estas el la dek oka jarcento. En Neumětely oni konservas tombon de Šemík en granda estimo. Neniu darfas ĝin malrespekte tuŝi, ĉar, laŭ malnova superstiĉo, trafus la tutan komunumon granda malfeliĉo, se la tombo estus difektita. Kiam en la sesa jardeko de la pasinta jarcento iu Praga arkeologo volis traesplori tombon de Šemík, alrapidis la tuta loĝantaro kaj perforte forpelis la arkeologon. Sur tomboŝtono al Šemík estas surskribo: Ĉi tie en Neumětely oni kredis kaj kredas, ke tie Šemík, fidela ĉevalo de kavaliro Horymír, kuŝas entombigita." En la ŝtono, super kiu leviĝas la monumenteto, vidas pluraj figuron de ĉevalkapo. Sub preĝejo en Neumětely, kaj nome ĝuste sub sojlo, onidire estas enfosita trezoro de Horymír.

la arĝentaj minejoj, Horymíron enkarcerigis. De tie oni elkondukis lin nur, kiam kunvenis la plejaĝuloj kaj vladikoj, kiujn la vojevodo kunvenigis al juĝo.

Kaj Horymír staris solsola antaŭ la tribunalo kaj kontraŭ li aro da furiozantaj ministoj, persiste postulantaj, ke li estu brulmortigita vivanta. Ilin favoris la princo, lin la vladikoj. Ili petis por li, ke estu donacita la vivo al li. Sed voĉo de la ministoj pli valoris, tial la princo kondamnis Horymíron al morto.

Sed tamen nur li komplezis la vladikojn, ke la mortpunon li moderigis. Horymír ne estu brulmortigota vivanta, sed li estu ekzekutota per la propra glavo.

Kiam estis destinite tiel, ekparolis Horymír al la princo:

"Estimata princo, viaverdikte mi estas kondamnita; kaj ĉar mi ne povas resti vivanta, nur tion mi petas, ĝuigu al mi, antaŭ ol mi mortos, ke mi eksidu sur mia kara ĉevalo kaj mallongan tempeton rajdu sur ĝi. Poste faru kun mi, kion ajn ci volas!"

"Rajdu," permesis la princo, sed Šemík sen flugiloj ne helpos al ci!" Li ekridis kaj ordonis, ke oni fermu la pordegojn.

Sed Horymír, ne atentante mokon de Křesomysl, hastis ĝojigite en stalon al sia Šemík. Li saltis al ĝi, ĉirkaŭprenis ĝian kolon, alpremis sian vizaĝon al ĝia kapo, karesis ĝin, parolis al ĝi mallaŭte kaj Šemík ekheninte, ĝoje stampis per la antaŭa piedo, ĝis pavimŝtonoj sonegis.

Poste ĉiuj, la princo kun la plejaĝuloj kaj vladikoj sur elstaraĵo, kaj ministoj, gardistoj kaj la popolo malsupre sur la korto, ekmiris, kiam el la stalo ekimpetis en la spacon Šemík, kiun Horymír ĉe la buŝo kondukis. La blankĉevalo estis nigre punktita, larĝnuka, kun longa kolhararo kaj densa vosto, sur

sveltaj kruroj kun hufetoj kiel cervo. Ĝiaj okuloj brilis, kaj skuante la viglegan kapon, larĝigis ruĝetajn naztruojn.

Ĝiaj kruroj flagretis lude, dancpaŝe, kaj kiam Horymír sursaltis ĝin, ĝi komencis turniĝi, karakoli. Horymír, pro ĝojego, ke denove li havas la karan ĉevalon, ĝojekkriis, kaj Šemík ekbaŭmis, ekhenis, ĝis ĝi tra la larĝa korto eĥis. Kaj jam per longaj, leĝeraj saltoj ĝi galopis tra la spaco. Horymír ĝojekkriis la duan fojon kaj Šemík saltis de unu pordego al la alia. Proksime al la remparo ĝojekkriis Horymír la trian fojon kaj ekkriis:

"Ej, Šemík, ek!"

Alpreminte la genuojn, li alkliniĝis al la flagranta kolhararo, kaj jen Šemík ekparolis:

"Sinjoro, tenu vin!" Kaj salte sur la remparo supren, kaj per la dua grandega salto trans la ĉarpent-bastionon.

Ĉio ĉirkaŭe rigidiĝis pro mirego.

La blankĉevalo kun la rajdanto fulme pasis la ĉarpentaĵon, traflagris la aeron kiel birdo, la kolhararo sur la ĉevalo kaj la hararo de la rajdanto ekflagris, kaj jam fulmorapide, subite ili subiris, malaperis. —

En la kastelo oni ekkriis pro mirego kaj konsterno. Ĉiuj rapidegis sur la remparon rigardi, kien falegis la malespera rajdanto, kie frakasita, de sango inundita kuŝas ankaŭ lia Šemík.

Oni rigardis desur la bastionoj kaj fostokonstruaĵoj kaj miregis, rigidis denove kaj pli, kaj kriis pro kolerego kaj ĝojo, laŭ tio, kie staris la ministoj aŭ kamparaj nobeloj, kaj montris al valo, al Radotín, kie sur ebenaĵo galopegis longpaŝe Šemík kun Horymír.\*

Ankoraŭ la rajdanto ne malaperis for de la okuloj kaj jam

la vladikoj insiste propetis lin; ankaŭ korteganoj post tia miraklo persiste propetis, kaj Křesomysl plenumis ilian peton.

Tuj li sciigis al Neumětely al Horymír, ke li sendanĝere revenu, ke ĉio estas pardonita al li. Kaj tiu alrajdis la sekvintan tagon, sed sur alia ĉevalo, ne sur Šemík, kaj humiliĝis antaŭ la princo. Kiam poste la princo demandis lin, kie estas Šemík, la vladiko malĝoje respondis:

"Hejme ĝi tre triste staras, ĉar pro tiu grandega salto ĝi ege malutilis al si."

Horymír ne povis elteni en Vyšehrad. Favoro de la princo mem, favoro de la korteganoj ne retenis lin. Lia menso estis ĉe la fidela Šemík. Kiam li nur povis, li riverencis al la princo kaj korteganoj, petis pardonon kaj rapidis senripoze, ne indulgante la ĉevalon, en sian vilaĝon, kiun liaj gentanoj post sia dispelo revenintaj denove rekonstruis.

Reveninte al Neumětely, li hastis tuj al sia kara ĉevalo.

Tiu, kuŝante, ne povante plu stari, anoncis al sia mastro, ke ĝi devas forpasi, kaj petis lin, kiam ĝi pereos, ke li donu ĝin prede nek al birdoj, nek al rabobestoj, sed ke li igu ĝin enterigi antaŭ pordego de sia korto.

Horymír ege afliktita ĉion promesis kaj peze Šemíkon adiaŭis. Kaj kiam la kara ĉevalo mortis, okazis, kiel ĝi petis.

Horymír enterigis ĝin en la vilaĝo, kaj ĝis nun oni montras tie lokon indikitan per ŝtono, kie la fidela Šemík estis enterigita.

## LUĈANA MILITO

Idam princo Křesomysl foriris al eterno, estis surtronigi ta sur Vyšehrad Neklan. Tiu regis al la gentaro saĝe kaj modere. Kun Litoměřicanoj kaj Lemuzanoj li vivis en paco kaj amo kaj liaj vorto kaj volo multon signifis ĉe iliaj vojevodoj. Sed norde kaj okcidente li havis malnoblan najbaron, nome vojevodon Vlastislav, kiu regis en regionoj de fieraj Luĉanoj apud riveroj Oharka kaj Mže. Neklan estis milda kaj prudenta, Vlastislav sovaĝa kaj pasia. Neklan havis timeman koron, Vlastislav bataleman. Neniel li atentis bonan najbaran volon, nek rajton nek justecon kaj la sangon li verŝadis senkompate. Siajn najbarojn li kruele tiranis kaj ne unufoje li tramarŝis landojn de Lemuzanoj, Litoměřicanoj kaj landon de Ĉeĥoj kun sia sovaĝa sekvantaro kaj kontribuciis en ĉiuj regionoj.

Sciurojn li prenadis kaj ankaŭ nigrajn mustelojn, kaj se oni rezistis, oni devis kontribucii ne nur por si, sed ankaŭ por la mortigitoj. Kontribucion li prenadis kaj ankaŭ homojn, plejparte virinojn kaj infanojn, kaj la kaptitojn li vendadis en sklavecon. Kaj da ili li havis tiom, ke li donadis ilin malkare al Frankaj komercistoj kaj longbarbaj judoj, kiuj venadis por sklavoj kaj sklavinoj.

Kiam lastfoje li invadis en la ĉeĥan landon, li turmentis pli ol iam la kompatindajn regionojn. Tra kie Luĉanoj marŝis, ĉie brulegis. Ili bruligadis loĝejojn, fostodomojn, garbejojn, stalojn, kaj ne ekzistis vilaĝo, kie ne brulus. Ĉio fajre flagris, la malamiko glave atakis kaj forpeladis tutajn gregojn. Kaj la homoj rifuĝis el vilaĝoj al kasteloj, post remparojn kaj bastionojn; sed ankaŭ tiuj ne perdefendis ilin.

Kastelo Dřevín sur limregiono ne perdefendis sin kontraŭ forto de Vlastislav; ankaŭ Slaná estis konkerita, poste Budeč estis cindrigita; de tie Luĉanoj marŝegis inunde tra vastega plataĵo al Levý Hradec proksime de Žalov, sankta loko, kie morna Řivnáč krutis super Vultavo.

Kaj ili sieĝis Levý Hradec, de kiu poste ili volis ekataki eĉ la Pragan kastelon, kaj permesis al neniu el la kasteleto foriri, nek enlasi iun nutraĵo. En la kastelo estiĝis granda malsato, kiam la sieĝado tro daŭris. Jam ĉiujn brutojn ili buĉis kaj rara estis manpleno da faruno kaj bona ĉiu osto.

Sopire ili rigardis desur remparoj kaj bastionoj kaj la okulojn senĉese turnis al la granda vojo", kondukanta al Levý Hradec trans Únětice apud Lysolaj, trans vilaĝon de Holeŝidoj al plataĵo Letňany kaj al la Praga kastelo; tie la princo plej ŝate restadis. Sopire ili atendis lian armeon, kiu liberigus ilin.

Sed vane. Helpo el la Praga kastelo ne venis, la granda vojo" restis malplena kaj forlasita. En Levý Hradec ili jam male-



speris kaj pro malsato svenaj, kavvangaj kaj kun malsanece brilaj okuloj ili metis armilon teren kaj diradis:

"Jam ni devas morti pro malsato, ĉar helpo ne venas. Ni kapitulacu antaŭ Luĉanoj, ili faru kion ajn, ĉu ili ekstermos nin aŭ ĉu lasos vivantajn."

Ili volis jam fari tion; sed tiam ili ekrimarkis, ke Luĉanoj leviĝas, forlasas la bivakon kaj ke ili ekmarŝas. Atingis ilin certa informo, ke Lemuzanoj, Litoměřicanoj kaj kun ili Děĉanoj marŝas helpi al Ĉeĥoj, kaj al ili, al Luĉanoj, rekte dorsen kaj al flanko.

Vlastislav ekfuriozis kaj per peza ĵuro devoligis sin: Li ne ricevu helpon de Peruno, li estu dum sia tuta estonta vivo sklavo, se li indulgos Děĉanojn, Lemuzanojn kaj Litoměřicanojn. Kaj ke la ĉeĥan genton li humiligos, ke li pendigos sian ŝildon en la pordego de la Praga kastelo kiel signon de venko.

Kaj li formarŝis de Levý Hradec, ĉar li devis, por ke li ne troviĝu, kiel greno inter du muelŝtonoj.

Sed baldaŭ li venĝis, unue al Litoměřicanoj per tio, ke sur ilia lando li konstruigis fortikan burgon inter du montoj, Medvězí kaj Připětí. Tiun burgon li nomis laŭ sia nomo Vlastislav kaj igis tie garnizoni fortajn krudajn virojn por insidoj kontraŭ la najbaroj, ĉar ili helpis al ĉeĥoj.

Kaj ektimis Lemuzanoj kun Děĉanoj; ili petis pri paco kaj promesis forlasi Ĉeĥojn kaj pagi daŭran imposton. Kiam la Praga princo tion sciiĝis, tre li afliktiĝis. Estante etanima, li ne kuraĝis sola, sen aliancoj, kaj tial li decidiĝis prefere cedi, por ke ne okazu milito.

Li elektis senditaron el kelkaj vladikoj, kiuj estis traktontaj kun vojevodo de Luĉanoj pri paco kaj amika bonvolo kaj transdonontaj al li multekostajn donacojn: kelkajn borsojn da pura oro, du metalajn kaskojn, belajn ŝildojn kaj dek bonegajn ĉevalojn el bonrasa bredado.

Vlastislav sidante sur alta ligna seĝo, skulptita kaj pentrita, mem en zibela, multekosta ĉapo kun ardea plumo, en rara mantelo el eksterlanda teksaĵo rigidfalda kaj kun grandaj agrafoj, rigardis desupre, el sub duonfermitaj okuloj la senditojn. Fiere li akceptis ilin, kaj kiam ili anoncis al li mesaĝon de sia mastro, orgojle li alparolis ilin:

"Mi aŭdis, pri kio la princo nin petas. Ankaŭ mi vidis la donacojn, kiujn li sendis al mi. Sed li malsingarde agis. Certe li ne sendis ĉiun oron, kiun li havas, nek ĉiujn ĉevalojn kaj riĉaĵon. Tio, kion li sendis, nur logaĵe li sendis al mi. Nur reprenu ĉion kaj al la princo komuniku, ke mi dankas al li por la logaĵo, ĉion ĉi la bone konservu kaj prizorgu. Mi venos al li por ĉio, kion li havas, kaj kunprenos ankaŭ tion, kio nun mi redonas. Kaj vi, rapide for! Por ke vi ne lasu ĉi tie anstataŭ la donacoj viajn kapojn!"

La vladikoj ektimis, tuj turniĝis kaj plej haste revenis, por havi Luĉion jam post la dorso. Kiam en la Praga kastelo ili anoncis ĉion, paliĝis la princo kaj ne kaŝis sian timon pro tio, ke Vlastislav en sia orgojlo ekavidis regi super la tuta ĉeĥa lando kiel super la sia.

Kiam la Luĉana vojevodo findiris sian fieran parolon, igis ĉie en ĉiuj kvin departementoj de Luĉana lando proklami, ke ĉiu prepariĝu por milito.

\* \* \*

Frunte de eskorto sur viglaj ĉevaloj rajdis sendito. Li rajdis, havante glavon ĉe la flanko, kaj la duan, de la vojevodo, feran, en leda ingo antaŭ si pint-alsupre; lia kunulo, ĉe lia flanko, portis ĉe la talio rimenon el basto torditan. Kvazaŭ vento rajdegis la sendito kaj la eskarto de la armitaj viroj, tra ebenaĵo kaj valo, arbaro kaj kampo (estis printempa tempo, kiam greno spikiĝas), el vilaĝo en vilaĝon, de gento al gento, dum hela tago kaj antaŭ mateniĝo kaj ofte dum frua krepusko.

Sur vilaĝplacoj ili haltis kaj venigis vilaĝestron kaj la tutan gentanaron, ĉiujn junulojn kaj virojn. Kiam ili amasiĝis, la sendito elingigis la glavon de la vojevodo, kaj altsvinginte ĝin antaŭ si, anoncis ordonon, ke ĉiu, kiu superas per alto de sia korpo ĉi tiun glavmezuron, leviĝu senprokraste por milito, prenu ŝildon kaj ekprenu armilon, celu al la fortikaĵo de la vojevodo, kie li preparas ekmarŝon kontraŭ Ĉeĥoj.

Tiam lia kunulo, malliginte de la zono la bastorimenon, levis ĝin super la kapon, kaj la sendito, montrante al la basta maŝo, anoncis teruran minacon de la vojevodo, ke ĉiu, kiu ekirus al la batalkampo pli malfrue, ol estis indikite, estos per tia rimeno pendumigita, ke ĉiu sciu tion, por ke ne estu poste ia elturniĝado.

Kaj plue vokis la sendito, ke ĉiu havanta ĉasfalkon aŭ falkon lanuarian, nizon aŭ buteon, kunprenu ilin en batalejon, neniu lasu la rabobirdojn hejme. Kiu ne farus tiel, kiu evitus la batalon, tiu pereos, tiu estos per ĉi tiu glavo ekzekutita.

Kaj denove li eksvingis per la glavo de la vojevodo, ĝis ĝi ekbrilis en akuta brilo. Poste ili mezuris laŭ la glavo ĉiujn virojn kaj junulojn de la gento; ĉiujn ili mezuris kaj poste laŭ noĉoj kalkulis, por poste anonci al la vojevodo, kiom da soldatoj estos el ĉiu gento, kiom da ili venos al batalkampo.

Kaj denove ili surĉevaliĝis, pikis ĉevalojn en ingvenojn kaj plu galopis al najbara gento. Famo antaŭis ilin, kaj ĉie oni atendis la militan glavon de la vojevodo. Paŝtistoj sur novaloj kun mirego rigardis la sovaĝajn rajdantojn; en vilaĝoj la viroj brue ilin bonvenigis, virinoj kun zorgoj. Ĉie ili kaŭzis maltrankvilon, kaj tumulton, kaj sufiĉe da zorgoj al edzinoj kaj junulinoj. Tiel ili trarajdis de la vojevoda burgo tra kampoj la unuan departementon, laŭvide belegan. Ĉie fekunda ebenaĵo kvieta kampo, nuraj herbejoj, maro da floroj, koloraj strioj de ora, roza koloroj, abunda verdaĵo, kaj denove kampo kaj kampo, kaj herbejoj kaj fruktĝardenoj, ĉio en inundo de la printempa suno. Tra tie kun la milita glavo ili ĉirkaŭrajdis, kaj ĉirkaŭrajdinte ĉiujn vilaĝojn suden ili turniĝis en la duan departementon, dekstre kaj maldekstre de torento Brocnice. Kiam ĉi tiujn regionojn ili bruvekis, ili turniĝis suden al Oharka, tien, kie antaŭ ili sur horizonto etendiĝis blueta remparo de Ercmontaro. Tie ili trarajdis la trian departementon, ĉe regiono de rivero Úzká, sur la dekstra, sur la maldekstra bordoj kunvenigadis virojn, laŭ la glavo mezuris, noĉojn kalkulis.

De tie ili rapidis en la kvaran departementon al la sunsubira flanko, al regionoj apud fluo de rivero Hutná. Kaj ekbruis la milita sonado laŭ ĉi tiu rivero ankaŭ en la malvastan valon de Oharka, tondris tra ĝia profunda valo inter la deklivoj, en rokoj, kie muĝis, bruegis kaskadoj.

De tie plue ĝi portiĝis, haste kaj impete kiel printempa ŝtormo al montoj, al supra Mže, kie inter la nigraj arbaroj, en montoj kaj nigraj torfejoj kaj vastaj marĉejoj kaŝiĝis vilaĝoj de Chlumĉansko, la kvina departemento en Luĉana lando. Kiam tie oni ekaŭdis ordonon de la vojevodo, kiam la sendito ekbriligis lian glavon, oni leviĝis kuraĝe, kun sovaĝa ĝojo, ĉiuj,

ĉiu viro. Mezuron de la glavo ili ne atentis, nek volis ĝin: ke ĉiu iros, kiu povas aŭ pro zorgo aŭ pro ĝojo.

Kaj la sunbruna, sovaĝa popolo el la sovaĝa arbarregiono, tuj forlasis agrojn kaj arbaron, kaj la fortaj, laborkonsumitaj manoj ekprenis toporojn, pezajn batilojn kaj deprenis grandajn ŝildojn, bone striitajn, solide tegitajn per nigriĝintaj feloj, kaj prenis desur stangoj ĉasfalkojn, falkojn lanuariajn, nizojn kaj per kunigiloj en gregojn ligis furiozajn hundojn de lupa gento, kutimiĝinta je sango kaj lukto kun kruelaj rabobestoj en profundaj arbaroj.

\* \* \*

En la plej malantaŭa Chlumčansko-regiono situis inter montetoj post vasta torfejo, plena de karekso kaj ruĝete bruna musko, proksime al longa arbaro, inter tilioj kaj aceroj malgranda vilaĝeto kun nigriĝintaj bariloj kaj malhelaj fostomuroj. Sur tegmento-pajlaĵo elkreskadis jam verda musko, sempervivo kaj herbaĉo.

Nemultnombra gento de Žalanoj restadis tie jam delonge. Strabo, juna kaj fortika viro, tiutempe mastrumis. Li havis nek fratojn nek fratinojn kaj unu edzinon, kaj tiu estis el gento de Ĉeĥoj. Strabo alkondukis ŝin al si el ilia landparto kiel servutinon, kiam Luĉanoj lastfoje militis kaj bivakis antaŭ Levý Hradec. La kaptita Ĉeĥino tiam ekplaĉis al li, tiom katenis lian menson, eble pro ia sorĉo, ke li diris al ŝi:

"Ci estas mia predo, mia servutino, sed estu mia edzino." Ŝi obeis, iĝis lia edzino, sed en sia koro ne estis kontenta. Ŝi nostalgiis en la izola vilaĝo, sopiro tiris ŝin al la hejmo kaj amare estis al ŝi, kiam ŝi rememoris hororojn kaj detruon, pri kiuj Luĉanoj kulpis en ŝia patrio. Sed ŝi kaŝadis aflikton kaj kaŝadis koleron, kaj la edzo ne vidis en ŝian menson.

Sed bone lia vicpatrino, kiun postlasis lia patro, virino altstatura, mornvizaĝa kaj de griza, severa rigardo, ne plu juna, sed ankaŭ ne maljunulino. Ŝi sciis sorĉojn, magiaĵojn kaj profetaĵojn.

Tuj kiam ordono de la vojevodo estis sciigita en solejon de Žalanoj, la mastro mem prepariĝis por milito. Desur muro li deprenis ŝildon, taŭrokaskon kun fera ringego, akrigis glavon, ordigis sagojn kaj donis novan kordon al elasta pafarko. Batilon ŝi pendigis al selo kaj en stalo elektis la plej bonan el ĉevaloj. Ĝi ne estis belaspekta, nek granda, nek havis glatan kaj brilan tegumenton, sufiĉe vila, sed kiel hirundo rapida kaj hardita por ĉia veteraĉo, je varmego kaj frosto, je malsato kaj soifo.

La juna edzino senvorte helpis al Strabo en la preparoj; ŝi malsuprenportis lankovrilon kaj mantelon, surofelojn kaj flekseblajn rimenojn, manĝaĵon en kromsakon, panon kaj fromaĝon, por ke li havu provizon por la vojo, antaŭ ol li atingos la fortikaĵon de la vojevodo.

Tiutage antaŭ foriro diris la vicpatrino sekrete al Strabo: "Venu vespere en la valon, sed nenion diru pri tio."

Kiam krepuskiĝis, iris la juna mastro, kiel la vicpatrino diris. Li iris al arbaro laŭlonge de larĝa, jam malhela torfejo; en ĝi nigris sporade nanaj alnoj, torfa pumilio kaj inter nigraj tufoj de karekso ruĝis marĉetoj de ĉielrebrilo. Estis ruĝe; kaj estis venteme, ke de arbaro sonis malproksimen muĝado trans la mallumiĝantan torfejon. Kaj li brue estis en la sombra ravino. Sur ĝiaj flankoj en misa herbo altiĝis rokoj kvazaŭ disĵetitaj. Super ili, inter ili, dise kreskis altaj arboj, tilioj, kver-

koj kaj praaĝa frakseno. Iliaj branĉlarĝaj suproj estis plenaj de visko kaj dum printempo, vintre nigris tie de ĝi iliaj nudaj branĉoj.

En la griza valo sub kverko, ĉe fajro flagranta sur roko, sidis la vicpatrino de Strabo. La harojn ŝi havis malligitajn, nur sur la frunto kaj oreloj ĝis sub la mentonon blankis strio de vualeto.

Kiam ŝi ekvidis la duonfilon, ĵetis strangan drogon en fajron, kaj sorĉante per potencaj vortoj, poste ŝi diris:

"Nebulo antaŭ mi, nebulo post mi! Neniu vidu nin krom solaj demonoj!"

Apenaŭ ŝi findiris kaj jam la valo komencis pleniĝi de blanketa vaporo. Ĝi kuŝiĝis surfunde, ŝvebis spirale alten, sur deklivon, super la valon, en arbosuprojn laŭte susurantajn, kaj kiam Strabo alpaŝis al la fajro, blanka nebulo vualis la tutan valon tiom, ke la arboj estis videblaj kiel ombroj. La flamoj hele flagris; en ilia plena brilo staris la vicpatrino, per siaj grizaj okuloj fiksrigardante Strabon. Kaj tiam ŝi diris:

"Ci ne estas mia filo, sed cia patro estis mia edzo. Tial mi alvokis cin, por doni al ci bonan konsilon, kaj ĉi tien, ĉar neniu alia escepte cin darfas ĝin aŭdi.

Sciu, ke vane mi sorĉas por vi. La ĉeĥaj sorĉistinoj havas pli potencajn sorĉojn. Per tiuj ili venkis la niajn. Ĉar ili venkis nin, ankaŭ vi estos venkitaj. Bone mi vidas vian mizeron. Ve! Vin povrulojn! Dioj akompanos vin en la batalon, sed turniĝos helpi al la malamikoj.

En la batalon vi rajdos, sed de tie ne plu vi forrajdos. Luĉanoj estas donitaj al Ĉeĥoj. Ankaŭ la vojevodo tie restos kaj ĉiuj. Nur cin la morto preteros, se ci faros, kiel mi konsilas. Aŭdu: kiam komenciĝos la batalo, rezistu al tiu, kiu la unua ĉin ekatakos. Piku lin per lanco, sed la vivon ne detruu, ambaŭ orelojn fortranĉu de li, kaŝu ilin, kaj surĉevaliĝinte, turniĝu dorsen. Krakadon kaj batalbruegon malantaŭ ci ne atentu, ne rerigardu kaj nur rapidu fuĝi. Tiel ci sola saviĝos."—

Ruĝo sur la ĉielo estingiĝis, la vasta marĉejo nigris kaj la nanaj alnoj altiĝis el ĝi kiel nigraj ombroj. Nur sekputra ligno de senŝela saliko sur bordo fumis per silenta, mistera brileto.

Strabo preteriris hejmen el la valo. Enpense, maltrankvila li iris rapidpaŝe. Lia korto antaŭ li inter grandaj arboj estis malluma en profunda ombro. Fajro jam estingiĝis, eĉ ne lumo de keno tie ruĝis. Mallume kaj silente estis; sed enirante la pordegon, li ekaŭdis kanton.

Lia edzino ja kantis, kaj stranga, al li ne konata estis la kanto. Sed tuj ŝi eksilentis, kiam li el la krepusko elpaŝis, kaj ne respondis, kiam li demandis ŝin, kion ŝi kantas kaj kial ĝuste en la nuna momento.

\* \* \*

Timo falis sur la Pragan princon, kiam li ekaŭdis, kio okazas en Luĉana lando, ke Vlastislav tie arigas armeon. Neklan timis kaj ne rekuraĝiĝis, eĉ kiam estis anoncite al li, ke ĉiuj familiaroj, en ĉiuj gentoj oni estas incititaj pro orgojlo de Luĉanoj, ke la tuta lando leviĝis kaj pretigas sin por batalo.

Jam tintegis armiloj en la kastelo kaj ĉirkaŭ plataĵo de Letňany. De ĉie aŭdiĝis henado de militaj ĉevaloj kaj bruo de militistoj kaj kantoj. Sed princo Neklan kaŭris en la kastelo en la plej malproksima kamero, ĉion timante. Li ne povis rekolekti fortojn, li ne kredis, ke li povus venki Vlastislavon. Vane persvadis lin la amikoj. Li pretekstis malsanon, ke demonoj malfortigis lian korpon kaj ostojn. Nur kiam Ĉestmir, lia parenco, junulo belkreska, belstatura, amare riproĉis al li, ke li ne agas virece, ke jam ĉiuj estas preparitaj por la batalo, ke nur lin ili atendas kaj sen li ili perdos kuraĝon, diris Neklan:

"Mi ne iros, mi ne povas. Iru anstataŭ mi.. Prenu mian armilon, armaĵon kaj ĉevalon mian, kaj gvidu ilin, ili kredu, ke la princo ilin kondukas."

Kaj Ĉestmir prenis la princan armaĵon, maŝkirason kaj metalan kaskon de eksterlanda deveno, sub ĝin maŝkapuĉon sur la orelojn kaj vizaĝon, parte sur mentonon kaj gorĝon, ankaŭ grandan metale brilantan ŝildon, surmetis la princan mantelon, sidigis sin sur viglegan ĉevalon de Neklan kaj ekrajdis, akompanata de eminentaj leĥoj, al plataĵo de Letňany, kie amasiĝis la militistaro.

Ĉiuj jubilis kaj per armiloj tintegis, ekvidinte la princon; tuj ili komencis batalordigi sin, infanterio kaj kavalerio, en taŭro-kaskoj aŭ vilaj ĉapoj, kun lancoj enmane, kun katapultoj, kun pafarkoj kaj sagujoj plenaj de sagoj kun bona plumaro.

Tra la hela aero scintilis brilaj pintoj kaj elingigitaj glavoj; ankaŭ orelringoj en oreloj de multnombraj batalantoj ekbrilis sub la suno per scintila brilo. Ĉestmir sur la nigra ĉevalo revuis la militistaron, post kiam li oferis por ĉiuj al la dioj.

Kiam li eksvingis antaŭen per la glavo kaj junule ekkriis, ĉiuj ekpaŝis. La tero brusonis sub pezaj paŝoj kaj hufsonado de la ĉevaloj kaj la aero vibris pro batalkrio kaj kantado. Arego post arego marŝis antaŭ Ĉestmir, viroj de ĉiuj gentoj, laŭ familiaroj, kaj laŭ nombro kaj sia forto.

Kaj estis amasoj el viroj de pluraj familioj, estis amasoj el

unu familianaro potenca laŭ armilo, kaj pli forta laŭ nombro da kapoj, kiu marŝis sola sub signo de sia gento.

Tiaj estis Netvořicanoj kaj Tuřanoj, tia estis gento de Ĉjaradicanoj kaj Drahelĉicanoj, kiujn oni nomis Nudpieduloj, same Bjeĥovicanoj, Úhonicanoj, same Buděhosticanoj kaj familiaro de Nahorubanoj, same Žiňananoj kaj Boĵkovicanoj kaj la plej brava kaj per riĉaĵo plej eminentaj Vrŝovicanoj kaj Municanoj kaj familiaro de maljuna Těpta.

Kaj la militistaro marŝis tra granda vojo al Lysolaje kaj plue trans Kozíňřbety, malhelaj rokoj, kaj lasinte dekstre Levý Hradec, ĝi rapide iris kontraŭ Luĉanojn por haltigi iliajn opresadon kaj detruadon. Sed kiam ili atingis Tursko'n, vastegan plataĵon, Ĉestmir ilin haltigis, ĉar li sciiĝis, ke Luĉanoj proksimiĝas. Ĝustatempe li okupis negrandan altaĵon, de kie oni vidis la malamikan militistaron proksimiĝanta kiel nigra nubo, granda, forta, pli forta ol estis la Praga militistaro. Sed gvidanto de Praganoj ne timis tiun nombron. Starante sur altigita loko proksime de maljuna kverko, kiu kreskis tie solece, li ekparolis al siaj militistoj. Kaj la militistoj aŭskultis, supozante, ke ili aŭdas voĉon de sia princo.

"Jen, orgojla gento Luĉana!" parolis Ĉestmir. "Kiom da viroj ili jam mortigis al ni, kiom da virinoj kaj infanoj forprenis kaj denove ili bruligas, denove ili pereigas nin: Ekstermi nin ili volas kaj sklavigi. Vole-nevole, ni devas rezisti al ili, por perdefendi niajn familiojn, por ne malhonori la ĉeĥan landon. Por nia libero, por nia lasta savo ni batalas. Prefere ni lasos ĉi tie niajn ostojn, kaj ne havos honton, kiel se ni fuĝus. Ni ne fuĝos, ni restos, kaj mi iros antaŭ vi. Se falos mia kapo, ne timiĝu, kuregu antaŭen, ĝis vi venkos. Kaj venkinte, min ĉi tie, se mi falus, enterigu."

Kaj la militistaro entuziasme ekkriis kaj en ĉiuj aregoj oni vokis: "Kie cia kapo falos, ankaŭ niajn kapojn ni metos!"

"Ni venkos!"

"Luĉanojn ni pereigos!"

Intertempe alruliĝis al Tursko armeo de Luĉanoj, kavalerio, infanterio, ĉiuj bone armitaj, kun ŝildoj firme striitaj, multaj en kirasoj aŭ almenaŭ ledaj jakoj apreturitaj per malmola materio, ĉiu popolo batalema, ĉefe gento de Trnovanoj kaj Žluticanoj kaj Radonicanoj, ankaŭ Uhoŝtanoj, Chrabercanoj kaj Trebĉicanoj kaj el ĉiuj la plej sovaĝaj el arbarregionoj, Chlumĉanoj en lankovriloj kaj peltoj, en vilaj ĉapoj kun krudaj lancoj kaj pezaj batiloj. Kaj multajn hundojn ili kondukis per alligiloj, luphundojn, ŝafhundojn kaj krudajn hundegojn. Aliaj portis sur la mano rabobirdojn, falkojn, falkojn laniariajn, buteojn. Tiel ili batalviciĝis sur la vastega plataĵo vizaĝalsude kontraŭ Ĉeĥoj, kiuj per maldekstra alo de sia batallinio okupis altaĵon kontraŭ okcidento kaj per la dekstra ili apogis sin je arbarriĉaj montetoj super vilaĝo Ĥejnov.

Kaj grandega bruo eliradis el la tuta Luĉana batalviciĝo kvazaŭ tondrado el nuboj; la plej diversa blekado de furiozaj bestoj, hunda bojado kaj homa kriado, henado de ĉevaloj kaj kornado, ke la bruego eĥis malproksimen tra Tursko-spaco.

Frunte de ĉiuj rajdis orgojla Vlastislav en metala kasko, en maŝkiraso, havante nudan glavon en la mano. Ekvidinte Praganojn, ke ili ne fuĝas, sed staras, li haltigis sian armeon kaj starante en piedingoj li alparolis ĝin per voĉo malproksimen aŭdebla: Vidu ilin, la timulojn malkuraĝajn! Al altaĵoj ili teniĝas. Sed tiuj ne utilos al ili, ĉar ili estas malfortaj, pli malfortaj ol ni, kaj mensmalfortaj. Vidu, kiel ili timas nin! En la ebenaĵo ili ne kontraŭstariĝis al ni, tion ili timas. Tuj ili kom-

encos fuĝi, kiam vi ekatakos ilin. Ataku ilin kuregante, impete, por ke ili estu frakasitaj sub viaj piedoj kiel greno de hajlado. Kaj la hundojn liberlasu, ili lektrinku ilian sangon, kaj la birdaron ellasu por timigo, dispelu ilin kiel kolombojn!"

Sage ekkuregis gregoj da hundoj el la alligiloj, ekkuregis sovaĝe bojante kaj kuregis diverskoloraj en bunta fluo antaŭen. Tiumomente ekmuĝis super Luĉanoj nubo da rabaj birdoj. Deĉenigitaj ili leviĝis alten kaj en sovaĝa mikso flugis supren en konfuza svarmado kvazaŭ en neĝa blovado; kaj estis aŭdebla muĝado de flugilo; kaj kriĉado, blekado, kriado.

Ombro falis sur Luĉanojn de la vivanta nubo; ĝi falis, se jam plue portiĝis super la plataĵo, kampo kiel grandega nigraĵo ĝi antaŭeniĝis tien, kie staris Pragana armeo.

Malsupre sur la tero furioza bojado kaj insultado, sovaĝa kurado de bojuloj; en la aero muĝado kaj sennombraj voĉoj, ĉio en kaosa miksamaso, ke zumis en la oreloj. Kaj post la gregoj kaj nubo da rabobirdoj milita kriado de Luĉanoj kaj la kornado, ke inundo de tiuj sovaĝaj voĉoj kaj sonoj kovris la vastan Turskon.

Luĉanoj ferocaj en sovaĝa entuziasmo, sangavidaj kuregas tra la plataĵo, kaj frunte vojevodo Vlastislav sur ĉevalo kun flagranta kolhararo, kriante, per la glavo antaŭen svingante. Ĉirkaŭ kaj post ili svarmoj da militistoj, ĉiuj en furioza ataka kuregis ruĝaj, larĝokulaj, kriantaj raŭkvoĉe.

Jen Ĉestmír kiel ŝtonego, de fulmo repuŝita desur monto ruliĝas kaj ĉion survoje frakasas kaj ruinigas, ekatakis desur la altaĵo renkonte al Luĉanoj. Kaj post lin la armeo. Gento devancis genton, sed frunte de ĉiuj senĉese nur Ĉestmir en la princa armaĵo. Kaj jam ili kunpuŝiĝis, kaj ili batalas, pikas,

bategas, kaj Ĉestmir en la plej densa arego. Li hakis kaj hakis kaj kiel papavkapoj faladis Luĉanaj kapoj.

Subite Vlastislav fulme elpuŝiĝis el la amasego kaj rekte ĵetiĝis al gvidanto de Praganoj. En sovaĝa tumulto komenciĝis ilia batalo, kruela kaj longa. Bato sekvis baton, ĝis fajreroj ŝprucis, ĝis el la mano de Luĉana vojevodo elfalis brido kaj el la dua glavo. Desur la ĉevalo li renversiĝis, falis sangverŝita kaj morta malsupren inter falintojn kaj vunditojn, kiujn tretis ĉevalhufoj.

Krio de hororo kaj kolerego, krio de senbrida ĝojo ektondris ĉirkaŭe tra la sanga tumulto. Praganoj ekatakis per nova forto, estis trabatiĝantaj antaŭen, kaj armeo de Luĉanoj jam ŝanceliĝis, kaj retiriĝis. Tiumomente falis la ĉevalo de Ĉestmir. Sed la rajdanto mem ekstaris sur viglaj kruroj, plu pikas kaj traglavis al si vojon, ŝirmante sin per ŝildo.

Jam ne unu sago enestis en la maŝkiraso, jam pluraj lancoj fiksiĝis en ledoj de la nigra ŝildo. Kaj konstante flugis sagoj kaj lancoj kaj pluaj enpikiĝis en la ŝildon per impetaj frapoj, ĝis lancteniloj tremis. Sed ankaŭ la mano dela forta heroo tremis laca de pezo. Ĉestmir jam kriis al soldatoj, ke ili donu al li alian ŝildon. Jam li volis deĵeti la sian, kiam peza lanco enpikiĝis en sian korpon, kaj la gvidanto subite sinkis teren kun ŝildo surŝultre, kun armilo en la mano, plena de sagoj kaj murdaj lancoj meze de kruela interbatiĝo.

Okazis, kiel li antaŭ la batalo diris. Lia kapo falis, sed batalantoj koleregaj pro la perdo kuregis pli sovaĝe antaŭen kaj batis, neniun indulgis, ĝis ili ekstermis la lastan Luĉanon. Rabobirdoj disflugis, furiozaj hundoj estis mortigitaj aŭ ili diskuris, sed Luĉanoj ĉiuj restis sur la sanga batalkampo, ankaŭ

la vojevodo, escepte Strabon, kiel la vicpatrino en la valo profetis.

Orgojlo de Luĉanoj estis humiligita, ilia forto detruita. Praganoj jubilis, sed la jubilado silentiĝis, kiam ili ekrigardis la mortan gvidanton. Ili portis lin en la armaĵo kaj lian ŝildon plenan de lancoj, portis al arbara monteto, kie li volis esti enterigita. Kaj tie, kiam ili deprenis lian kaskon kaj armaĵon, laŭte ili ekploregis, kiam ili ekkonis, ke li estas bravega Ĉestmir kaj kiel li oferis sin. —

Kaj ili preparis tombon sur la arbara monteto sub la maljuna kverko, kaj kiam ili la korpon post la batalo forbruligis kaj enterigis, ili surŝutis sur la tombon grandan tumulon kaj la tuta armeo preparis grandan funebran solenon al sia gvidinto.

Ili preparis multe da mielo, kuiris ĝin kaj poste kunsidiĝis por trinki kaj ili trinkis je memoro. Kaj alrajdis Neklan el la Praga kastelo kaj ploris super la tombo de Ĉestmir. Kiam ili estis farintaj la funebran solenon kaj estis trinkintaj, ekstaris la tuta ĉeĥa armeo kaj ekmarŝis plu batali en la Luĉana lando.

\* \* \*

Sur rapida, misaspekta ĉevalo galopis Strabo el la sanga batalo. Pinto de lia lanco estis ankoraŭ humida de sango, kiam li pikis tuj komence de la batalo la unuan el Ĉeĥoj, kiu lin ekatakis. Kaj Strabo ne plu partoprenis la batalon. Fortranĉinte de la falinto la orelojn li denove surĉevaliĝis kaj ne atentante la bruegon, kriadon kaj kornadon li rajdis for, kvazaŭ demonoj lin persekutus.

Tiel li galopis ĝis vespero; nokte, apenaŭ li ĝuigis ripozon al la ĉevalo, denove li plu hastis, en regionon Chlumčany, tra kampoj kaj novaloj. Vilaĝojn, restadejojn, ĉion li preterpasis, por ne devi diri, ke li fuĝis el la batalo. Kaj pasis tago, pasis la dua nokto, kaj kiam aŭroris post la nokto, li atingis sur la laca ĉevalo, mem laca en la solejon de sia gento.

La vilaĝo ankoraŭ en krepusko dormis kun malhelaj estis la malnovaj tilioj, post kiuj jam tralumetis hela strio de la sunleviĝo. Kiam Strabo estis enrajdanta en la korton, li renkontis virinojn elirantaj el lia loĝejo. Ili ektimis ekvidinte lin, kaj poste malĝoje diris:

"En fatala momento vi alvenis."

Li desaltis desur la ĉevalo kaj rapidegis en la ĉambron, ankoraŭ malhela pro la matena krepusko. Sur lito apud fenestro kuŝis io sub blanka tuko, laŭ konturoj ragida, morta korpo. Kaj la fenestro estis malfermita por libera vojo de la animo. Alpaŝinte la liton Strabo ektiris la tukon. En la pala strio de la tagiĝo, tremanta tra la malfermita fenestreto, li ekvidis palegan vizaĝon de sia juna edzino. La okuloj fermitaj, la hararo displektita kaj sur la brusto — koaguliĝinta sango, profunda vundo!

Li ne kredis la proprajn okulojn; tiam la vicpatrino ekstaris post li kiel fantomo en blanka robo, senmove per grizaj okuloj severe rigardante la mortintinon.

"Forŝovu ŝian hararon!" ŝi diris morne.

Li forŝovis densajn, belajn harojn de sia juna edzino super la destra tempio, timigita de terura antaŭsento. Li forŝovis la harojn kaj ekvidis tie sangan vundon. Kaj jam haste li forŝovis la harojn super la maldekstra tempio. Kaj denove stumpa, sanga vundo.

Muta pro mirego, ekscitita, li rapide malfermis pendsakon kaj senpacience eligis el ĝi la orelojn kun sangmakulaj orelringoj. Ili estis oreloj de la edzino, nun li ekkonis tion; tiel li sciiĝis, ke ŝi estis tiu, kiu lin en la batalo ekatakis, ke ŝi volis lin mortigi kaj ke li mem mortigis ŝin. Kaj trapasis lian menson, kia ŝi estis antaŭ lia foriro, kiel vespere ŝi kantis la strangan melodion.

"Ci sciis tion!" li alkriis la vicpatrinon.

"Sed ci ne kredus. Ci estis sub ŝia sorĉo. Ŝi estis Ĉeĥino kaj malamis nin. Venu, oferu en la valo al la dioj."

Kaj Strabo ordoninte, ke oni forportu la kadavron ekster la vilaĝon, morna, kvazaŭ en horora vizio, iris al la griza valo post la vicpatrinon.-

## DURYNK KAJ NEKLAN

Malĝojo falis sur la landon de Luĉanoj. Kvazaŭ peza, sombra ombro ĝi kuŝiĝis sur ĝi. Ne estis gento, ne estis vilaĝo, kie oni ne plorus pro kelkaj mortigitoj. Ĉie en malĝojego kaj ploro oni citis Tursko-batalejon, kie pereis la plej fortaj, la plej kuraĝaj Luĉanaj viroj. Ĉie ili priploris ilin, ilian morton kaj tion, ke iliaj korpoj restas ne cindrigitaj en la kampo prede al rabobestoj.

Kun la malĝojo ankaŭ timo alhastis. Vente disflugis sciigo, ke Ĉeĥoj ekmarŝis el Tursko, ke jam ili transiris limregionon. De tie vastiĝis teruro tra ĉiuj departementoj. Homoj fuĝis for de limoj en internon de la lando al kasteloj, al arbaroj kaj konsternite rakontis, kiel nun Ĉeĥoj venĝas en ĉiuj vilaĝoj. La paroloj ne estis senkernaj kaj ne devenis nur pro timigo.

Tion atestis dumtage nigraj koloroj kaj densaj nuboj de brulegoj, dumnokte minacaj inundoj, de kiuj ruĝis la firmamento. Vilaĝoj brilis, sed ankaŭ ne unu kampo de abunda greno forbrulis en flamolago kaj vento vastigis fumon kaj kun ĝi akreodoran fetoron malproksimen tra la regiono.

Kaj ne ekzistis defendo. La fortaj restis sur Tursko. La malamiko rapide avancis kaj okupis departementon post departemento. Kaj ĉie oni petis pri kompato, lamente petis kaj kapitulacis antaŭ la Praga princo. Tiu ĉie ruinigis kastelojn kaj igis forbruligi, unue kastelon de Vlastislav, poste alian firman restadejon de Vlastislav super Ohárka en Luky. Sed filon de Vlastislav li ne trafis tie. Sed oni venis kaj perfidis, kie li estas, ke li estas kaŝata en kabano ĉe maljuna virino, plue kontraŭ rivero en rokoj. Neklan tuj sendis tien siajn armitojn, kaj antaŭ ol pasis du tagoj, li ekvidis la solan filon de Vlastislav, orfon junetan.

La knabeto de oraj kaj suplaj bukloj, atendantaj tondosolenon, estis kvinjara, aminda infano. Kiam, ne scietante sian malfeliĉon kaj danĝeron, li ekstaris antaŭ la malamiko de la patro, ĉarme fiksrigardis lin liaj klaraj okuloj kaj li riverencis, kiel oni instruis lin.

Kaj Neklan ekkompatis lin, pro liaj aĝo, sorto kaj bela aspekto. Eĉ ne hareton sur la kapo li pereigis kaj ne kunprenis lin en kaptitecon. En la patrio li lasis lin, en Luĉana departemento kaj igis al li konstrui tie kastelon, por ke la fileto de la vojevodo havu dignan rezidejon. Draguŝ estis nomo de la kastelo. Sed firma ĝi ne estis, ĉar Neklan intence igis ĝin konstrui sur loko alirebla, malavantaĝa, por ke ĝi ne fariĝu apogo por Luĉanoj, se eble iam ili konspirus kaj volus ekrezisti.

Poste Neklan revenis en Ĉeĥion kaj glore, kun multa pre-

do eniris la Pragan kastelon. Tie li oferis abundajn oferaĵojn, adorante diojn, ke ili donis al li verkon, ke ekstermita estas la terura malamiko, pri kiu kun timo li pensadis, tuj kiam li vekiĝis, dumtage, kaj vespere, kiam li enlitiĝis, kaj kiu kiel koŝmaro ĝenis liajn trankvilon kaj dormon.

Orgojla gento de Luĉanoj estis humiligita, kaj tiu, super kiu foje li regus, Zbislav, fileto de Vlastislav, vivis kviete, solece en kastelo Draguŝ. Kun li restadis tie lia edukanto, viro de fremda deveno, Serbo, nomata Durynk, al kiu Vlastislav tre konfidis.

Ankaŭ Neklan kredis al li kaj konfidis al li denove Zdislavon kaj kastelon Draguŝ. Pasis somero, pasis aŭtuno, komenciĝis vintro. La unua post la batalo sur Tursko, la unua post morto de Vlastislav. La tagoj kurtiĝis kaj pli kaj pli morniĝis. Kaj same la menso de Durynk. Maltrankvila li iradis tra la kastelo, kvazaŭ nenie li havus ripozon.

Mava penso estis ĉie kun li kiel ombro kaj ne lasis lin trankvila. Ambicio kaj avareco sugestis ĝin al li. Senĉese aŭdiĝis en li interna voĉo:

"Senigu vin de la knabo, seniĝu! Neklan certe ne havas trankvilon, dum vivas filo de Vlastislav. Forigu tiun knabeton, vi senŝarĝigos la princon, kaj la princo rekompencos vin, abunde, abunde. Ĉi tiu kastelo, kiun vi administras por la knabo, estos via propra kaj la tuta regiono ĉirkaŭe. Vi estos mastro kaj reganto kaj ne nur administranto kaj servanto. Vi dankligos la Pragan princon, se vi senigos lin nepre de tiu knabo por ĉiam —"

Tiel flustris al li demono, tiel la sanga ideo turmentis lin senĉese kaj li ne povis ĝin forpeli. Ĝi revenadis denove kaj ree, kaj plej multe, kiam li restadis solece. Sed ankaŭ, kiam dum la vintraj vesperiĝoj li sidis kune kun Zbislav ĉe flagranta kameno, subite ekatakas lin la mava pensado. La knabo miregis, kio okazas, ke Durynk tiom enpensiĝis aŭ alie rigardas lin liaj verdetaj okuloj el sub vilaj brovoj.

Sed tuj la knabo trankviliĝis, kiam la edukanto, interrompinte la pensadon, karesis liajn orajn harojn, kiam denove afable li ekparolis al li.

Tiel same afable foje li invitis Zbislavon, ke li iru kun li malsupren al rivero, ke ili fiŝos. Ĝoje eksaltis la aminda knabo kaj en ĉapeto kaj pelteto ĝoje elkuris eksteren. Durynk havante malbonan intencon en la koro, kunprenis adzon dirante, ke per ĝi ili elhakos pecon da glacio, por ke ili akiru la fiŝetojn. Zbislav ĝojante saltetis apud li. Ili iris al rivero tra pado irebligita en la neĝo. Estis malfrua posttagmezo kaj estis hele kaj froste. Dezerte en la regiono, silente ĉe la rivero. Senmove staris sur bordoj maljunaj salikoj, platanaceroj kaj malhelaj, branĉriĉaj alnoj senfoliaj. Nur etaj strobiloj nigris sur ili aŭ malsupre en la neĝo, scintilanta vibrobrile kvazaŭ plena de kristaloj. Ankaŭ la alta velka herbo sur bordo kaj arbedoj blankis kaj brilis per ekbriloj de neĝpingloj. La rivero silentis. Sur ĝia brila verdeta glacio blankis tufoj da frostiĝinta neĝo kiel blankaj akvofloroj. Tien Zbislav vigle enkuris, kvazau li

<sup>\*</sup> Malnova domo sur bordo de Botiĉ sub Vyšehrad, ornamita sur fasado per nemulte belgustaj bildoj de la kvin paganaj princoj ĉeĥaj kaj de princo Vratislav kaj sankta Venceslao, situis laŭ famo sur loko, kie estadis tombarejo de la paganaj ĉeĥaj princoj. Oni nomis ĝin Sur Kripto. La ĝenerala tombarejo, granda kripto", etendiĝis laŭdire Sur Skalky, sur altaĵo, kie nun situas monaĥejo Na Slovanech. Tie, kie onidire staris idolo de diino Morana, fondis sankta Venceslao malgrandan preĝejeton al sanktaj Kosmaso kaj Damiano, ankoraŭ nun staranta antaŭ la preĝejo Na Slovanech. En la nuna aspekto ĝi devenas el la 17-a jarcento.

volus al la dua bordo, sed li haltis, kiam la edukanto diris al li:

"Staru, dum mi hakos truon."

Kaj li hakis. La knabo scieme rigardis ĉiun hakon, kiel la glacio diseriĝis, fendiĝis kaj krevis, ĝis fine aperis la akvo, en ĝin oni povis bone vidi per larĝa aperturo. Tiam Durynk dolĉvoĉe invitis:

"Ho, mia sinjoreto, rigardu, kiel naĝas fiŝetoj sub la akvo. Kiom da ili estas tie, kiel ili tie svarmas!"

Kaj la knabeto, fidante, nenion antaŭvidante, knabece klinis genuojn kaj genuante sopire rigardis en la akvon serĉante fiŝojn. Kaj kiam li kliniĝis, kiam pli malsupren li klinis sian buklan kapeton, frapis la hakilo lian sveltan nukon.

La sango verŝiĝis sur la pura glacio kaj blankega neĝo. Durynk forĵetis la hakilon, ektiris el pendsako ĉe zono akran tranĉilon kaj finfaris la fiagon. Poste li hastis for, de tie. En la alnoj, en la arbaroj komenciĝis jam malheliĝi, post trunkoj flagris sur horizonto ruĝa strio post la finiĝinta tago. En tiu tempo de trista krepuskiĝo oni trovis knaban korpon sen la kapo. Laŭ la ĉapeto, falinta flanken, laŭ la pelteto oni ekkonis, ke ĝi estas la korpo de la princa filo. Ili konsterniĝis, timiĝis kaj amare bedaŭris la kompatindan knabon. Kaj ili forportis lian korpon en la kastelon.

Tie vane ili serĉis Durynkon. Oni diris al ili, ke antaŭ tempeto subite li igis seli ĉevalon kaj sur ĝi ekrajdis el la kastelo. Kien, al neniu li diris, kaj neniu sciis.

Rekte al la Praga kastelo li celis. Kiam li alvenis tien, sidis princo Neklan interkonsiliĝante kun leĥoj. Durynk, volante antaŭ ĉiuj anonci sian agon, ne atendis kaj eniris. Enirinte li salutis, kaj kiam la princo surprizita pro lia veno, mangestis al li, laŭte li ekparolis antaŭ ĉiuj:

"Ĉiam mi estis fidela al la Luĉana vojevodo, sed al ci, princo, mi volas esti fidela ankoraŭ pli. Kredu tion, ke per unu hako de la hakilo mi pruvis, ke ci, princo, ke vi ĉiuj sekure dormu samtempe sur ambaŭ oreloj. Mi konsciis, ke tiu, kiu volas malebligi damamĝon en domo, malebligas al fajrero iĝi fajro. Kaj tiun fajreron mi antaŭiris, estingis, por savi vin de la estonta pereo."

Kaj malliginte paketon, kiun li havis subbrake, li eligis el blanka tolo la forhakitan kapon de la knabo, ore buklitan; ankoraŭ ĝi estis kvazaŭ vivanta, nur ĝi ne parolis. Kaj li metis ĝin sur tablon antaŭ la princon kaj leĥojn kaj ekvokis, montrante la kapon:

"Jen, venĝonto de la patrosango, kiu foje pereigus vin, kuŝas venkita, sen via sango! Tiu, kredu, kiam li adoltiĝus, multaj el vi kaj el la viaj havus sangan kapon."

Konsterniĝis la princo, forturnas la vizaĝon, konsterniĝis la leĥoj. Voĉoj de kolero, teruro kaj abomeno sonis tra la halo. Kaj la princo ekstarinte, ruĝa pro kolero, fulmokule, abrupte ekparolis al Durynk:

"For de antaŭ niaj okuloj cian donacon, malnoblulo! Al kiu ci volis servi? Al mi? Ĉu ci opinias, ke mi ne kapablus fari tion, kion ci faris? Sed mi pereigus mian malamikon, sed ci mortigis cian mastron. Filon de cia bonfaranto, maldankemulo! Mi ne ordonis al ci lin mortigi, sed ke ci lin honore edukadu. Ci estis lin gardonta kaj tiel ci faris pri li? Kaj ci ankoraŭ atendis rekompencon de mi? Jes, mi donos ĝin al ci, kaj fakte grandan donacon mi donas al ci. Sciu: el tri mortoj unu elektu al ci, kiun ci volos. Aŭ kapantaŭe ci saltos desur alta roko, aŭ

ci mem pendumos cin sur kiu ajn arbo, aŭ ci trapikos cin per propra glavo."

Durynk mortpala elaŭskultis verdikton de la kolerigita princo, kaj mallevinte la kapon kaj la okulojn, estis foriranta el la halo, kaj tremante li ekĝemis:

"Ve, tion mi ne antaŭvidis. Ve!"

Sed neniu lin bedaŭris. Kaj foriris Durynk el la kastelo kaj pendumis sin sur iu alta alno, staranta apudvoje. Ekde tiu tempo, dum ĝi ne estis faligita, oni nomis ĝin alno de Durynk.

Tiutempe etendiĝis sur Skalky kontraŭ Vyšehrad, sankta, malnova bosko.\* En ĝia sombra profundo sub volbo de potencaj arboj staris sur muskokovrita ŝtonego morna idolo de Morana, terurega diino, kondukanta homojn al la eterna sojlo. En tiu krepuska bosko kaj ĉirkaŭ ĝi sur libera altaĵo estis kampo de ŝia senkompata regado. Multnombraj tumuloj verdaj de herbo altiĝas tie super cindro de mortintoj.

Iom malsupre sur deklivo, ne malproksime de rivereto Botiĉ, super kiu plektiĝis branĉoj de larĝaj arbosuproj, estis malpli granda kripto; sed ĝi konservadis pli rarajn cindrojn.

Tie en ombro de la muĝantaj arboj ripozis en tomboj per ŝtonoj garnitaj, sub surŝutita tumulo vojevodoj de la lando. Saĝa Přemysl, kiu doninte al la lando leĝojn kaj ordon, estis ĉi tien metita la unua, kaj ĉiuj, kiuj post li desur la princa trono regis al la lando: Nezamysl, Mnata, Vojen, Vnislav, Křeso-

<sup>\*</sup> Loko, kie Ĉestmir estis enterigita, estas apud Tursko sur altaĵo, kiun oni nomas Na Krlíši. En tempo de Hájek staris tiuloke kverko, kiun oni nomis kverko de forta kavaliro." Dobner rakontas, ke sur kampoj de Tursko li vidis pecon da roko, kiu tien estis alrulita sur tombon de heroo Ĉestmir. Ne malproksime, sudoriente de la menciita altaĵo, iu loko en la kampo estas nomata Sur mortigito.

mysl. Tie ankaŭ oni enterigis princon Neklan, kiam pro morto silentiĝis lia koro.

Poste kunvenis leĥoj kaj familiarestroj en bosko apud Jezerka kaj elektis al si kiel princon Hostivít. Elektinte lin ili kondukis lin en brua akompano al Vyšehrad, kie ili sidigis lin sur la princan tronon kaj sur la kapon surmetis iaman princan ĉapon de Přemysl.

Kiam post jaroj li forpasis pro morto, oni metis lin en la suban kripton apud antaŭulojn. —

## MITOJ EL LA ERAO KRISTANA

Mi vidis ombrojn de l'pasintaj temoj. *Vrchlický.* 

Silentiĝis legendo pri tempoj el la unuaj jaroj, malaperis fonto de mitaj historioj el la paganaj tempoj.

Nova tempo estiĝis kaj kun ĝi novaj kaj strangaj memorindaj okazaĵoj. Nova tempo estiĝis, kiam venis antaŭuloj de la kristana lando. Ili venis kiel aŭroro antaŭ la lumo kaj post ili heliĝis, ĉar ili alportis ekkonon de l'unusola Dio.

Kantado eksonis el profundoj de malluma arbarego de l' moravia flanko kaj aŭdiĝis el arbara krepusko, en slava resonado:

"Ni voku al Dio kaj savinto nia, ni venu antaŭ lian vizaĝon diskonigante —

Ekkantu al la Eternulo novan kanton, kantu al la Eternulo, heroldu inter nacioj gloron lian —"

Kaj jen, el limarbaro apud landa trapasejo, tra kiu oni iradis en Moravion trans Litomyšl-kastelo kaj Hrutov-kasteleto, tra vojo el Trstenice eliris pastroj de la unusola Dio, episkopo Metodo kaj kun li liaj kunfratoj kaj disĉiploj. Tiu jam antaŭe kun sia frato Cirilo, viro sankta, traplugis per vorto-soko koronovalon de paganoj en moravia lando kaj en la slovaka kaj semadis tritikon de la sankta instruo kaj de bonaj agoj.

Tiu do venis al Ĉeĥoj kaj Moravianoj, nomataj tiel laŭ sia lando; sed ilia lingvo kaj de Slovakoj la sama estis, kiel en la lando Ĉeĥa, ĉar ili estis unu nacio.

Kaj arkiepiskopo Metodo veninte el glora Velehrad, benis

la Ĉeĥan landon sur ĝia sojlo kaj komencis tuj pri la Dia verko, jen apud limo de la lando, jen en Litomyšl-kastelo kaj en subkastelejo. De tie li iris kun pastroj pluen en la regionon kaj ĉie li predikis kaj instruis kaj ekzegezis vortojn de la libroj kaj ilian sencon.

Kaj Ĉeĥoj ĝojis aŭdante grandajn diajn agojn en sia lingvo, kaj amasvenadis al la predikantoj kaj al Metodo, en kiu brulis la vera amo de Kristo kaj la granda amo, kaj aŭskultis lin, kiam li predikis:

"Mi aspergos vin per pura akvo, kaj vi purigos vin de viaj idoloj kaj pekoj viaj, kaj la unusola Dio ekkompatos vin kaj mergos viajn pekojn en profundon —"

Plaĉis al ili liaj parolo kaj instruo kaj la kantado de la pastroj, kaj ili igi sin bapti, kiel faris jam princo Bořivoj kaj lia edzino Ludmila, filino de Slavibor, vojevodo de Pŝov, kaj ili amasiĝadis, kiam la pastroj diservis en la slavaj voĉoj, ĉar ili havis en la slava lingvo evangeliojn kaj psalmaron kaj la ceterajn librojn.

Kaj la homoj pentoplene preĝis kaj en sincera pieco kantis, kiel la pastroj ellernigis ilin: "Eternulo, kompatu nin!" kaj aliajn kantojn.

Kie ajn la sankta apostolo pli longe restadis predikante, ĉie li fondadis preĝejetojn por gloro de Dio kaj memore al sankta Klimento. El ili la unua estis en Litomyšl en la princa kastelo, tiun la unuan li konsekris honore al sankta Klimento. La duan sub la sama nomo en Hradec super Elbo; la tria estis fondita en Sadská, la kvara sur Vyšehrad kaj la kvina en Levý Hradec.

La sankta brilo trapenetris densan, limarbaron kaj lumante tra la tuta lando, penetradis en sombron de la paganaj, misteraj boskoj. Kaj tiuj pereadis. Venadis homoj de la nova kredo, faligadis ilin, renversadis idolojn en ili, hakfaligadis sanktajn arbojn en kampoj kaj valoj kaj per fajro bruligadis.

Ili pereigadis ilin kaj ordonadis, ke nenie oni levu novnaskitajn infanojn super brulantan fajron kaj ne oferu al fajraj spiritoj, ili ne petu ilin, ke ili estu helpemaj al la infano ĝis la morto. Kaj ili ordonadis, ke neniu oferu plu al demonoj kaj malbonaj spiritoj, ke neniu enterigadu siajn mortintojn en boskoj kaj en kampo kaj tumulojn neniu faru sur disvojoj kaj forkvojoj por ripozo de la animoj, kaj ne preparu ludojn en maskoj super la mortintoj kaj vanajn ombrojn neniu voku. —

\_\_\_

Kaj faligita estis idolo de Peruno sur Vyšehrad, ĉesis estimo al terura Morana; ĝia morna statuo en bosko Sur Skalky estis faligita kaj renversataj kaj detruataj estis pluraj idoloj.

Malaperadis arbaraj dioj, akvaj, ventaj kaj obskuraj, funebris pro ili multaj, kiuj ne volis rezigni je ili per bapto. Plej multe magoj, aŭguristoj kaj sorĉistinoj. Kaj ili fuĝis pluen inter arbarojn, en kaŝitajn valojn, sub montojn. Tien ili alportis statuojn de antaŭuloj kaj idolojn, tie ili adoradis ilin, oferojn prezentadis kaj malbenadis la novan Dion.

Sed tiu estis forta.

Potence sonis sonorado en vastajn regionojn, pluen kaj pluen pli forte sonadis kantoj en la sankta, kortuŝa malhelo de diaj lignaj preĝejetoj kaj rondformaj preĝejoj sub bluetaj nuboj de bonodora incenso, antaŭ altaroj brilaj pro pentraĵoj sur ora fono kaj riĉa skulptaĵo en brilo de kandeloj.

La nova mondo komenciĝis kaj kun ĝi novaj, strangaj memorindaj okazaĵoj. Kaj jam ili pasis kaj malnovaj estas ankaŭ raportoj pri ili. Ho, miaj karaj fratoj kaj filoj kaj filinoj de la Ĉeĥa lando, aŭdu ilin. Aŭdu, kio okazis ekde tiuj tempoj, kion komencis ĉe ni verko de la sanktaj fratoj, kiujn adoras la tuta ĉeĥa gento kaj Slavoj.

Aŭdu pri princoj kaj reĝoj de la Moravia kaj Ĉeĥa landoj, pri herooj de nia gento, pri la popolo, aŭdu ankaŭ pri la patrina rezidejo, ora panjo Prago. Sciu, kion kronikisto notis por memoro via kaj de la estontaj, kaj tion, kio transiradis de generacio al generacio en la vivanta libro, en memoro de la popolo.

Aj, ni komencu la praajn mitojn.

## PRI REĜO SVATOPLUK

La popolo en la katedralo de Velehrad post prediko finkantis; la lastaj sonoj de pia kantiko finsonis, ĉies okuloj turniĝis al altaro. Komenciĝis momento por la sankta meso, kiun estis celebronta ĉefepiskopo Metodo mem. Kaj glore celebris; estis ja granda festotago, konsekrita tago de la sanktaj apostoloj Petro kaj Paŭlo.

Jam falgris kandelaj sur altaro, jam tempeton ili brulis, sed Metodo ne venis. En la preĝejo oni atendis kaj mallaŭte preĝis. Tempo post tempo estis pasanta. La suno jam alten ascendis, jam la unuaj ĝiaj radioj atingis fenestrojn de la kupolo, jam ili ĵetiĝis malsupren orflue en la navon. Ĉio subite sereniĝis, muroj, bildoj de sanktuloj sur ora fono, kapoj de la kredantoj, de la virinoj kaj de la plenbarbaj viroj kaj maljunuloj, kaj blondaj harplektoj de knabinoj kaj infanoj.

En tiu hela inundo laciĝis ruĝetaj flamoj de kandeloj, jam multe konsumiĝintaj. Jam la flustrado sin portis tra la preĝejo, obtuzaj voĉoj, jam oni ĉirkaŭrigardis, kapojn kunigis, kaj demandis, kio okazas, kio okazis. Tiel flustre ili demandis kaj flustre rapidis respondo tra ĉiuj spacoj de la sanktejo: ke la ĉefepiskopo atendas la reĝon, ke la reĝo dirigis, ke li ne celebru la sanktan meson sen li, ke li atendu, ĝis li venos.

"Kie li estas? Kie estas la reĝo?"

"Kial li ne venas?"

Ĉie ili demandis kaj ĉie ili poste miregis kaj timtremis, kiam



iu anoncis, ke por ĉasado, hodiaŭ matene, antaŭ la tagiĝo la reĝo ekrajdis ĉasi kun multnombra sekvantaro kaj hundogregoj. Por la brua ĉaso en tiom sankta tago!

Poste tuj ili silentiĝis, kiam subite aperis la majesta Metodo. Komenciĝis jam la tagmeza tempo, kaj la sanktan meson plu prokrasti ne eblis. Kun la cefepiskopo aliris al la altaro



pastroj, diakonoj, ĉiuj en riĉaj alboj. Kaj la arkiepiskopo komencis la diservon; diakonoj kaj pastroj asistis, incenson bruligis, kantojn ekkantis kaj kantis.

Kaj la popolo, genuante aŭ starante, havante plektitajn manojn, rigardis la altaran belecon en plenlumo de kandeloj, en kiuj ankaŭ rebrilis la pastraj alboj, kaj skulptaĵoj kaj bildoj, aŭskultis la preĝojn kaj la pastran kantadon, kiel ĝi sonas sub la volbo ĥore kaj diverse. Kaj ĉiuj komprenis la Sanktan Skribon, preĝojn, kantojn, ĉiun vorton kaj absorbitaj de arda, kora pieco kvazaŭ en ekstazo levis siajn mensojn al Dio. La reĝon ili forgesis.

Jen penetris en la preĝejon eĥo de sovaĝa, obtuza muĝado, konfuza rumoro, sovaĝa miksajo de sonoj kaj voĉoj, kiu haste, fluge proksimiĝis, kreskis kiel bruo de ventego. Muĝado kaj sovaĝa kriado, trumpetado de kornoj, bojado de hundoj kaj henado de ĉevaloj. Jam antaŭ la preĝejo la bruego ekmuĝis, jam sur la sojlo, jam sub la volbo ĝi tondras, jam invadas farintoj de ĉi tiu tempesto tra la navo, rekte al la altaro. Frunte de ĉiuj reĝo Svatopluk, kun ĉapo sur la kapo kaj glavo en la mano, post li la ĉasista kunularo kun hundoj.

Eksilentis la pastroj, la popolo konsternita cedis, kaŭris, premiĝis al muroj kaj kolonoj. Sed la reĝo neniun atentante, svingante la elingigitan glavon, hastis al la altaro kaj sovaĝe alkriis la ĉefepiskopon, kial li ne atendis, kial li iris al la altaro, kial li ne atendis. Sed ĉe ŝtupoj de la altaro li haltigis la impetan iron kaj per flamantaj okuloj rigardis, kiam li staris alvizaĝe al la sankta viro. Tiu starante kontraŭ li, levis la dekstran manon.

"Nek paŝon plu!" li ekvokis en sankta kolero, "Dio ne punu cin surloke! Diabla orgojlo cin obsedis. Cian arbitran volon mi



obeu pli ol la spiritan leĝon. Kaj ci malhonoris la katedralon de la Eternulo! Tial ci restos malbenita kaj Dio cin humiligos!"

La reĝo ruĝa sur la vango, kolo, pro kolero jam feroca kaj blinda, pro la parolo kvazaŭ frapita kaj per la rigardo, majesto venkita, embarasiĝis, la glavon mallevis, hezitis, poste turniĝinte, kuregis el la preĝejo eksteren kaj post lin la ĉasistoj kaj hundaj gregoj.

Sed kiam li venis en sian kastelon, denove lin obsedis orgojlo kaj spito. Li ne volis rekoni sian kulpiĝon, kaj li hontis kaj koleris, ke li igis sin venki per vorto kaj rigardo de la episkopo. Tuj li dirigis al la episkopo, ke ne plu li venu antaŭ liajn okulojn. La sankta viro tiel faris kaj tuj li ekiris el Velehrad por apostola misio tra la regionoj, kies spirita administranto kaj gvidanto li estis, kaj ĉie li predikis, la kristanan kredon multigadis kaj firmigadis. Kaj tiel li faris ĝis sia morto.

Sed la reĝo restis dura kontraŭ li dum la tuta tempo kaj maldanke forgesis, kion ĉi tiu sankta viro faris por la moravia lando, ke li alportis al li lumon de la vera kredo, ke li oferis al lia popolo sian tutan verkon, sian tutan vivon. Jes, eĉ li persekutis lin kaj ĝenadis lian slavan liturgion laŭ konsilo de liaj malamikoj el Germanio.

Sed Svatopluk ne restis sen puno; vortoj de Metodo plenumiĝis. Feliĉo forlasis la potencan reĝon, kiu restis malbenita; de pluraj flankoj oni milite marŝis kontraŭ lin kaj lian popolon: hungaroj, poloj, germanoj kaj ankaŭ ĉeĥoj ribelis, ne volante esti liaj subuloj. Ĉiuj fie rabadis kaj ruinigadis la moravian landon.



La reĝo streĉis ĉiujn fortojn por perdefendi sin kontraŭ tiom da malamikoj, por forturni ĝenaĵojn de sia regno. Sed plago post plago sekvis kaj la pereigado estis senĉesa.

Kaj la reĝo klarvidiĝis kaj ekkonis, ke jam venis je li la dia puno kaj ke ĉia malfeliĉo en la lando okazas nur pro li, pro liaj fierego kaj orgojlo. Kaj ofte venadis al lia menso episkopo Metodo, kontraŭ kiu li tiom kulpiĝis. Li rememoradis lin kaj bedaŭro lin ekkaptis.

Lia menso morniĝadis, kiam li aŭdis, kiom da malamikaj detruoj pliiĝas, ke la lando pli kaj pli pereas, kiam lamentado de la subuloj jam de ĉiuj flankoj vastiĝis kaj kunpremadis lian koron. Tial veniginte leĥojn kaj landbienulojn, siajn konsilantojn, demandis ĉiujn, kion li faru. Sed kontraŭ la dia plago ili sciis doni al li nenian konsilon.

Tiam, kiam la konsilantaro, kiun li kunvenigis en sia militbivako, vespere disiris, li foriris sola, morna kaj malĝoja en sian tendon. Kaj poste korteganoj kaj neniu alia lin vidis. Ĉirkaŭ la meznokto li eliris el la tendo, tion la gardistoj vidis, eksidis sur ĉevalon, ligitan apud la tendo kaj silente rajdis tra la dormanta bivako. Neniu lin rimarkis, la gardistoj starantaj ĉe rando de la bivako, ekkoninte lin, ne alkriis lin; respekte ili lasis lin, kvankam ili miris, kial li en tiom malfrua horo elrajdas.

Neniu antaŭsentis, ke jam longan tempon li ne havis trankvilon kaj kontenton malgraŭ sia ĉia gloro kaj potenco, ke ŝarĝis lin lia konscienco, ke tiom bruske li traktis la majestan bonfaranton de la moravia lando, ke li nuligadis liajn ordenon kaj liturgion. En la sendormaj noktoj humile li meditis, kiel pentofari. Kaj tiam li decidiĝis rezignacii tion, kio lin alkondukis al la orgojlo, la reĝan potencon kaj gloron, ke ĉion

li forlasos, armeon, kortegon kaj servistojn, trezorojn kaj belegajn armilojn, ĉian potencon, per kiu li pekis, ke li forlasos ĉion, por ke la moravia lando estu senigita de malfeliĉo kaj turmentado, kiujn ĝi pro li suferis.

Kaj li elrajdis el la bivako kaj rajdis tra la dezerta nokto, ĝis li atingis ian lokon sur deklivo de monto Zábor, kie ĉirkaŭe nigris vastegaj neireblaj arbaregoj kaj kie antaŭe tri ermitoj konstruis preĝejon kun lia helpo.

En tiu nigra arbaro sur fora loko inter arboj kaj vespro, li trapikis per glavo torakon de sia ĉevalo kaj poste enfosis la glavon sangruĝan de la fidela besto. Senarma poste li plu iris senlace tra la sombra arbarego, preĝante, ĝis dum la mateniĝo li venis al la tri ermitoj.

Tiam ili ne sciis, kiu li estas, nek scietis, ĉar neniam antaŭe ili vidis lin, kaj li mem ne igis sin ekkoni de ili. Sed ĉar li volis fordonadi sin kiel pentofaranto al diservado, fastado kaj piaĵoj, ili akceptis lin inter sin, kaj Svatopluk, iam reĝo de la moravia regno, humile obeadis la simplajn ermitojn. En fosta malriĉa kabano, en maldelikata monaĥa froko vivis sinjoro, iam vestiganta sin per zibelaĵoj kaj multekostaj drapoj kaj loĝinta en ampleksaj, superbaj haloj de la reĝa Velehrad.

Dum li vivis, li restis de neniu rekonita. Nur kiam li sentis, ke proksimiĝas lia horo, mem li konfesis al la monaĥoj kaj diris, kiu li estis kaj kial li ĉi tien venis. Kaj tuj li mortis.

# PRI REĜO HORDEETO

Kiam reĝo Svatopluk tiel senspure malaperis, oni komen cis en Moravio pensi pri elekto de alia reganto por si. Kaj ili serĉis, kiu estus la plej konvena por la regnestra trono.

Tiutempe vivis en Přerov-regiono en kastelo Chropin etnobelo, mastro de vastetendaj bienoj, viro riĉa, ĉe nobeloj kaj etnobeloj estimata, de regatoj amata. Li regis humane al ili, kaj estante noblanima, li juĝis saĝe kaj juste. Kaj tial nobeloj kaj etnobeloj diris al si:

"Kial ie alie serĉi reganton, se ni havas lin inter ni!"

Kaj ili ĉiuj elektis la mastron de Chropin unuanime, sen konfliktoj kaj kvereloj, kaj ilia elekto estis laŭdata en la tuta lando kaj oni ĝojis pro la nova reĝo.

Tiu, por ekkoni ĉiujn partojn de sia moravia regno, traveturadis la tutan landon; ĉie oni bonvenigis lin kun multa jubilado kaj granda omaĝo, ĉu li veturis tra nordaj regionoj, kie la vito maturiĝis, ĉu tra la benita Haná-regiono, ĉu suden kaj orienten kaj okcidenten tra valoj inter la arboriĉaj montetoj. Ĉie oni volis plaĉi al li; nobeloj kaj etnobeloj rivalis pri lia favoro, estis agrablaj al li, flatis lin, donacojn alportadis, distraĵojn preparadis kaj bruajn festenojn. Kiam poste li revenis al kastelo Chropin, li melankoliis. Ĝi ŝajnis al li tro silenta kaj kvazaŭ dezerta, nenio lin ĝojigis, nek sindona korinklino de lia tenera, aminda edzino. Li sopiris pri bruega amuzo. Tial li

ordonis al korteganoj, ke ili preparu grandan regalon kaj invitu al ĝi multajn kaj eminentajn gastojn.

Nobeloj kaj etnobeloj en riĉaj jupoj per pelto borderitaj, kun brilantaj sabroj ĉe superbaj zonoj, en altprezaj ĉapetoj kun ardeaj plumoj alveturadis sur belaj ĉevaloj en orbroditaj kovraĵoj. Ili alveturadis el ĉiuj regionoj de la lando, apenaŭ la kastelo sufiĉis al ili kaj de servistaro kaj ĉevalaro plenis la urbeto. Kaj en la kastelo estis festmanĝado, estis granda gajo kaj ne unufoje, ne dufoje. Ĉiumomente la nobelaro alveturadis laŭ volo de la mastro, kunestadis, amuzojn preparadis, multekostajn turnirojn kaj ĉiam longe festenis kaj trinkis kaj trinkis.

Kiam la laboruloj antaŭ vesperiĝo estis revenantaj el kampoj, bruegis gajo en Chropin-kastelo; tintis pokaloj, kordoj kaj kantoj dum lumado de torĉoj kaj kandeloj. Kaj kiam la popolo, dorminta post la klopodega laboro, frumatene denove estis iranta al kampoj, en la kastelo ankoraŭ regis bruo.

Kaj serioze ili rigardis al la nobela restadejo, zorgoplene parolante, kia administrado ĝi estas kaj kiajn sekvojn ĝi havos. Kaj ĉiam ili rememoradis la favorkoran sinjorinon reĝedzinon. Plenkore ili bedaŭris ŝin kaj rakontis al si, kiom ŝi suferas, kiel tiu bona sinjorino ĉion ĉi peze travivas kaj kiel ŝi evitas la vanajn amuzadojn festenojn, kiujn ŝi abomenas.

La popolo ne vane zorgis. Al la reĝo plu sufiĉis nek lia propra, nek la reĝa posedaĵoj por tia mastrumado. Tial li komencis superimpostadi, ĉiam denove kaj denove, ĉiam pli kaj pli multe, kaj taskis impostistojn, ke neniun ili indulgu, eĉ subpremadu, kiam la subuloj ne volus pagi.

La popolo jam ne rigardis al kastelo zorgoplene kaj kun timoj, sed kolere kaj malame, kaj jam ĝi lamentegis kaj sakris la reĝon. Nur pri la reĝino la paroloj ne ŝanĝiĝis. Jes, ankoraŭ kun pli granda emocio ili parolis pri ŝi, kiel ŝi propetas la popolon ĉe la reĝo, petegas, ke li ne subpremadu ĝin tiom, ne opresadu.

Veron ili parolis; sed neniu vidis larmojn, kiujn la reĝino verŝis en soleco kaj sekrete en amara ploro, neniu aŭdis, kiel kore, milde ŝi admonadis la reĝon pro angoro pri li kaj pro la amo, kiel la reĝo abruptis ŝin, kiel li bruskis ŝin, kiel ŝi kun la klinita kapo, tuttremante, eliradis kaj mire, ke ŝi ne stumblis, kiom nigriĝis en ŝiaj okuloj pro honto kaj larmoj. Kaj foje, kiam denove li preskribis novan imposton kaj la reĝino denove propetis la popolon, la reĝo pro tio ekscitita, en kolerego li elingis glavon kaj kuregis post sian edzinon tiom impete, ke apenaŭ ŝi elpordiĝis.

En sovaĝa kolero la reĝo ordonis, ke tuj oni elkonduku ŝin el la kastelo, por ke li ne vidu ŝin. Kaj kiam li elrigardis el la fenestro alpordega, ĉu lia ordono estas plenumata, kaj ekvidinte la povran sinjorinon, denove ekkaptis lin tia furiozo, ke li jetiĝis el la ĉambro kaj kuregis post ŝin kun la elingita glavo. Sed la reĝino ekvidis lin ĝustatempe.

Nenie ŝi havis protekton, nek ŝirmon. En mortangoro ŝi ĉirkaŭrigardis: rifuĝejo nenie. Nur kampo de maturiĝanta hordeo estis ĉevoje, kampo larĝa kaj benita, brilanta sub la suno, bele blanketa en riĉa spikabundo, en rebrilo de sennombraj aristoj.

Subite ekmoviĝis silenta supraĵo de la vastega kampo. La spikoj ekbalanciĝis kaj super ili flirtetis la ora hararo de la reĝino. Ŝi fuĝis tra la hordeo-kampo, ĝis subite ŝi malaperis en ĝi, malaperis kvazaŭ en ora profundaĵo. Kaj tuj kvietiĝis ondoj sur la kampego, supraĵo de la hordeo fermiĝis, estis

senmova kiel en kalmo; la reĝo alkurinte vane ĉirkaŭrigardis, kien malaperis lia edzino.

Ŝin poste trovis vilaĝaninoj kaj ĉe ŝi bebon, kiu tie naskiĝis al ŝi. Ili forportis ilin en vilaĝon, tie ilin zorge flegis kaj al la reĝa fileto donis nomon Hordeeto memore al tio, ke li naskiĝis sur hordea kampo. Sed la reĝo eksciis pri la rifuĝejo, kaj bedaŭrante eĉ ne sian infanon, li igis la edzinon kaj la filon forkonduki. Solduloj forkondukis ilin en ian foran regionon. Kien, neniu sciiĝis. Sed la okazaĵo ne forlasis la menson de la reĝo. Ofte li vidis afliktitan vizaĝon de sia aminda edzino, ofte li rememoris sian solan filon. Plej ofte tiam, kiam satavidinte gastojn, festenojn kaj sovaĝajn ĝuojn, li serĉis solejon.

Kaj poste ekregis lin tia melankolio, ke fine li sendis por la edzino kaj la infano, ke ili revenu al li, al Chropin-kastelo. La senditoj venis, sed solaj kaj konsternitaj, kaj la reĝo konsterniĝis, aŭdinte, ke la sinjorino reĝin-edzino kaj la reĝido malaperis el la kaŝejo kaj ke neniu, neniu scias, kien ili perdiĝis.

La reĝo tuj ordonis serĉi la perditojn. Por la serĉado ekiris kiel la unuaj Chropinanoj kaj el Přerov-regiono, kaj ĉiuj volonte, ŝate, ĉar ili iris por la kara reĝino. Ankaŭ la reĝo ekrajdis kun la sekvantaro por serĉi sian familion. Kaj li rajdis tien, alien, preterpasis eĉ ne unu landparton de sia regno, trarajdis regionon, trarajdis montojn, serĉis en vilaĝoj, kasteloj, arbaroj, kavernoj, ĝis li alrajdis en vastan, sombran arbaregon sur monto Zábor.

Tie li ekvidis apud nigra groto maljunan ermiton, prikreskitan de blanka barbo. Kaj li demandis la pian maljunulon, ĉu li scias pri sinjorino reĝino kaj filo Hordeeto. Leviĝis la ermito kaj stariĝinte kontraŭ la mastro el Chropin, severe lin rigardis kiel juĝisto kaj profete alparolis lin: "Pro viaj pekoj kaj kulpoj vi ne indas la noblajn edzinon kaj filon. Tiu rebonigos, kion vi misfaris. Kiel vi estas pereiganto de la moravia lando, tiel li estos ĝia beno kaj savo. Kiel oni vin malbenas, tiel oni lin benos. Sciu, vi nek trovos lin, nek vidos. Li aperos kaj venos, kiam la moravia patrio estos pleje deprimata de siaj malamikoj. Kiam ŝajnos, ke komenciĝas pereo de ĝia popolo, tiam venos Hordeeto kun granda potenco, forpelos malamikojn kaj liberigos Moravion de la fremda jugo. Sed vi iru kaj pentu!"

Mense konsternita la reĝo revenis al sia kastelo. Li ekkonis sian kulpon, la konscienco lin turmentis kaj sopiro pri la edzino kaj la infano lin torturis. Kiel nubego li iradis tra Chropin-kastelo; la homojn li evitadis, serĉis solejon, ĝis foje denove li invitis korteganojn, gastojn kaj diboĉis. Sed la gaja rumoro de la fremdaj ne ĝojigis lin. Subite li forlasadis la festenan tablon, forlasadis la gastojn kaj senkviete vagis tra haloj, kortoj, kaj foje malesperante, li saltis en senfundan kastelan puton.

La profetaĵo de la ermito pri la filo de la mastro el Chropin fluge disvastiĝis tra la moravia lando kaj la popolo ne ĉesis atendi reĝon Hordeeton. En kastelo de Chropin oni havis por li konstante sternitan tablon kaj preparitajn ĉambrojn, kvazaŭ li estus ĉiumomente venonta.

Oni atendis reĝon Hordeeton, atendis kaj serĉis lin, Chropinanoj, el urbo Přerov, Žalkovanoj kaj aliaj tra Přerov-regiono. Ĉiujare oni amasiĝis en urboj kaj vilaĝoj kaj are marŝis armite tra regiono, vilaĝoj, kampoj kaj arbaro, serĉi la petatan, sopire atendatan reĝon Hordeeton, esperon pri la pli

bona estonteco. Kaj kiam estis pli kaj pli malbone, kiam la servutuloj de pli postaj epokoj ĝemis en la servutado, ili konsoladis sin per reĝo Hordeeto, per profetaĵo pri la pli bona estonteco. Kaj kiam sub imperiestro Jozefo la servutuloj estis konsiderinde senŝarĝigitaj, oni komencis ĉie en vilaĝoj kredi, ke venis la promesita reĝo Hordeeto, ke komenciĝas la sopirata tempo, kiam la servuto estos plene nuligita kaj plena libereco donita al ĉiuj. Tial ankaŭ la popolo ne kredis, kiam venis informo, ke imperiestro Jozefo mortis.

Ke li vivas, tia konvinko enradikiĝis en la homoj, nur li kaŝas sin antaŭ nobeloj, kiuj ne favoris senŝarĝigon de la kampistaro, la imperiestro restadas alivestite inter la popolo kaj vizitadas vilaĝojn. Kaj oni nomis lin denove Hordeeto.

Li estis nova reĝo Hordeeto.

Sed al la grandsinjoraro li ne plaĉis. Nobeloj timis lin kaj antaŭvidis, ke en lia nomo vizitadas la vilaĝojn malkontentuloj, kiuj incitas la popolon kaj ribeligas. Tial ili persekutis lin; en forpasinta tempo oni serĉis la misteran reĝon en ĉiuj komunumoj de bienego, nome nokte, ĉie samtempe.

Ĉiu, kiu estis en grandsinjoraj servoj, ĉasistoj, arbargardistoj, ĉasistaj aspirantoj, skribistoj el kancelarioj, pordistoj, muskedistoj, ĉiuj disiris armitaj tra vilaĝoj kaj trarigardis de domo al domo. Vilaĝestro kaj skabenoj devis esti al ili helpopretaj. Kaj trarigardinte ĉion en ĉiu konstruaĵo, en ĉambro, kameroj, kelo, subtegmento kaj trairinte tiel la tutan vilaĝon, ili haltis en gastejo por fortigi sin je kostoj de la sinjoraro.

Sed tiun, kiun ili persekutis, Hordeeton, neniam ili trafis. Tiu plu iradis sekrete inter homoj, kaj la popolo kredis kaj konsolis sin, ke la servutado ĉesos, ke ĉiuj bone fartos. En ĉiu vilaĝo li havis sian konaton aŭ du konatojn. Al tiuj li iradis

kunestadi, nome ĉiam nokte, kiam servistaro jam dormis. Li venis neatendite (estis mezaĝa kaj sufiĉe altkreska) en mantelo el blueta drapo, kun ĉapo surkape, en longa jako, havante bluetajn krurujojn en botoj. Kaj tiuj ĉiam spegule brilis, eĉ se pluvis aŭ pluvegis. Kaj li mem dum la pluvo estis seka, sur la mantelo, sur la ĉapo eĉ ne pluvero. Tiel ŝirmis lin la mantelo, ke li ne tramalsekiĝis kaj ankaŭ li bezonis nek dormi, nek manĝi, nek trinki, kaj neniu lin vidis, eble nur tiu, kiu vidu lin, se li volis.

Dum mallumo li venis, li venis tra fermita pordo, sidiĝis al tablo, parolis, demandis sian konatan najbaron pri kio ajn, plej multe, kiel oni traktas la homojn dum la servutado. Li diris, ke ankoraŭ trafos kampistojn grandaj elspezoj, ke oni pagos imposton el ĉio, ankaŭ el balailo. Sed ke ĉio ĉi estos la lasta, poste la nekristanaj pagoj ĉesos: ankaŭ la servutado finiĝos.

Tiel li parolis, sidpasigis, sed de la pano ne detranĉis, subite leviĝis kaj denove foriris, tiel kiel li venis tra la fermita pordo, kaj neniam diris, kien li iras. Kaj neniam ĉe iu li restis por tranokti. Kaj denove li migris sola tra la malluma nokto, vualita per sorĉa mantelo, konsolanto de la popolo, li migris tra malsekaĵo, koto, misvojo, trankvila kaj certa, ne timante siajn persekutantojn. Ne unufoje li renkontis ilin, kiam ili estis irantaj kun armilo lin kapti kaj kateni. Kaj li iris preter ili plu sian vojon, reĝo Hordeeto, vivanta konsolo de ĉiuj subprematoj, enkorpiĝinta espero kaj kredo de ĉiuj fidelaj pri la pli bona estonteco de la moravia patrio, espero kaj kredo, kiu supervivis tempestojn de la epokoj, kiuj neniam igos sin sufoki, sekretigi, kaj espereble ne senrevigos!



# STANDARDO DE SANKTA VENCESLAO

E n somero vintro estis.

Nome depost naskiĝo de Di-filo, post mil, post cent, post dudek kvin jaroj, kiam en monato junio post festotago de Sankta Spirito falis neĝo en la ĉeĥa lando kaj kruele ekfrostis, tiel ke en multaj lokoj arboj pereis kaj en montaroj riveretoj frostiĝis, kaj ne maldike, sed dikglacie. Kaj afero ankoraŭ pli stranga: kiam estiĝis efektiva vintro, kiam ĉio estis neĝblovita, someraj ŝtormoj teruris homojn. Ĉio ĉi en la sama jaro, je ĝia fino, kiam multaj aŭdis tondradon kaj vidis fulmosignon antaŭ la Naskiĝo de la Sinjoro, en adventa tempo, kaj aliaj je la Kristnaska vespero. Ege poste fulmis nokte antaŭ tago de Sankta Stefano unua martiro.

Kaj apenaŭ la firmamento denove morniĝis kaj pendis malalte kaj peze, plena de neĝo super la vintra pejzaĝo, kaj jam denove ĝi brilis de blindigaj fulmoj; tio okazis la sekvan tagon post la Nova jaro, ĝuste dum la tagiĝo. La ĉielo apertiĝadis kaj plumboviolaj fulmoj zigzagis unuj tuj post la aliaj, ĝis brilblindiĝo.

La homoj krucumis sin, pri sinistraj signoj, pri milito parolis, ke certe malbone estos. Kial ne estus, kiam en la princa familio denove oni feroce malpacis. Tra la neĝblovita regiono vastiĝis sciigoj, vastiĝis al kasteloj kaj kasteletoj, al subkastelaj komunumoj, vilaĝoj, al monaĥejoj, ke princo Otakaro el Olomouc, kiun oni nomis la Nigra, fuĝis en Bavarion, al Ra-

tisbono, al la germana imperiestro, enviante al kuzo Soběslav princan tronon, al kiu Soběslav estis rangaltigita pro amo de la popolo.

Ĉie oni ripetis, ĉie riproĉis, ke Otakaro, mem laŭdevena



Ĉeĥo, krude malfidelas la ĉeĥan lingvon, ke li komplimentas la imperiestron, ke li petas lian helpon, lin kaj la germanajn princojn, ke li promesas ĉion al ili, kion nur ili dezirus, nur ke tiuj fremduloj ekmilitu kontraŭ Soběslav kaj ĉeĥoj. Ĉie oni atendis, ke tiel okazos, sciante, ke germanojn oni ne bezonas longe inviti, ke ili marŝegos en Bohemion por mono kaj servutulaj promesoj de Otakaro, kaj ankaŭ por riĉigi sin per predo. Ĉiuj ekindignis aŭdinte, ke imperiestro Lotar per orgojla parolo venigis Soběslavon antaŭ tribunalon, ke li respondu, kiarajte li akceptis la princan rangon en Bohemio, ke nur li, la imperiestro, rajtas ĝin donadi; li venu do kaj respondu antaŭ la germana tribunalo, alie li eksentos potencon kaj glavon de la imperiestro de la sankta romia imperio. Sed en ĉies okuloj ekfajreris kaj en ĝoja aklamo ili kriis, aŭdinte, kion ilia princo dirigis en Germanion: ke li esperas Dian mizerikordon kaj helpon de sankta Venceslao kaj Adalberto, ke la ĉeĥa lando ne estos subigita al potenco de fremduloj.

"Ne estos subigita! Kredeble ne estos!" ĉie oni laŭte vokis, decide, kaj prepariĝis al batalo. Oni opiniis, ke ĝi komenciĝos antaŭ printempo, kiam neĝo malaperos kaj vojoj sekiĝos.

Fulmosignoj ne brilis vane. Kaj jen dum klara frosta nokto subite montriĝis sur la ĉielo malbonaŭgura stelo kometo. Silente, minace ĝi brilis inter etaj steloj, en ilia malkvieta scintila lumo. Ĉies okuloj turniĝis al ĝi, ĉie oni zorgoplene demandis, kion ankoraŭ ĝi alportas, kion ĝi signifas. Kaj tuj poste alflugis sciigo de Ercmontaro kaj ĝi efikis kiel tondro el serena ĉielo: ke germanoj jam preparas armeon, ke la imperiestro ne atendos ĝis printempo, ke jam nun li pretiĝas en Bohemion.

De Ercmontaro ĝis Ŝumava-arbarego, en sudo de la lando, malsupre ĝis Vitoraz, oriente ĝis la pola limo, kiun gardis Klodsko-kastelo, norde ĝis la arbar-remparo de montaro Karkonoŝo kaj plu al Žitava-regiono, ĝis Kámen nad Labem, en la tuta ĉeĥa lando kaj en Moravio komenciĝis febra humoro, milita aktiveco, urĝaj kaj hastaj preparoj. Neniu atentis frostojn kaj tion, ke neĝblovado blovkovris vojojn. La malamiko prepariĝis invadi en la landon, necesis ĝin defendi. Kaj la princo vokis al batalo, kara princo Soběslav! Jam li militiris el Moravio, kie li ekposedis heredparton de Otakaro, kaj ĉie vokis al batalpreteco.

Oni aŭdis, kiel "landa pordego" sub arbaro apud Litomyšl, kiel en Chrudim, Sadská kaj alie, dumvoje kaj ekstervoje, en preĝejoj li preĝis, kaj preĝinte kun homoj, parolis al ili, ke ili ne timu, ke ili virece pretiĝu, ke Dio ne lasos subpremi honestan rajton, ke li, princo, ne povis cedi al la imperiestro kaj ne povas tion fari pro honoro de sia lando kaj la propra, kaj ili entuziasme ripetadis, kion li diris al departementestroj kaj etnobeloj en la praga kastelo: "Prefere mi vidus pereon de mia familio, ol senhonorigon kaj honton de mia lingvo."

Kaj tiel ĉie kaj volonte oni deprenadis armilojn kaj armaĵon desur muroj, glavojn, lancojn, batilojn, pafarkojn kaj sagujojn kaj ŝildojn, pli riĉaj kaskojn, kun nazŝirmilo, maŝkirasojn kaj ledajn jupojn surkudritaj per briletantaj lameloj, kaj rapidegis ĉiu al sia departementa kastelo sub standardojn de departemento. Kaj alvenis aroj el ĉiuj departementoj, el malproksimaj, proksimaj, alvenis al Prago, surĉevale, piede, en maŝkirasoj kaj kaskoj kaj peltoj, manteloj subkudritaj per pelto, en ŝafĉapoj, lupĉapoj, linkĉapoj kaj aliaj, diverse vestitaj, sed de la sama vireca koro kaj batalavidaj. Kiam tiel amasiĝis armeo de la ĉeĥa popolo, ordonis princo Soběslav al pastroj, ke ili preparu lancon de sankta Venceslao, kiu estis konservata en

sanktvita preĝejo, ke ili postmorĝaŭ, kiam la armeo formarŝos, kunprenu ĝin al batalkampo kiel patronecon kaj protekton kontraŭ la malamikoj. Sed kiam matene tagiĝis, kiam pastroj kaj departementestroj, etnobeloj, popolo amasvenadis en kastelan preĝejon, kie estis celebrota sankta meso, antaŭ ol la armeo ekmarŝos, nur la princo sola malfruiĝis.

Li estis tiumomente en ĉambro kun sia kapelano Vít, kiun li subite venigis. Pastro Vít estis viro brava, viro ardanta por sia nacio, pia kaj aŭdaca, al la princo kara. Nun post la tagiĝo anoncis al li la princo, afekciita kaj emociita, strangan aferon.

"Aŭdu," li diris, "kion mi ĉi-nokte sonĝis. Mi sonĝis, ke al mia lito alpaŝis sankta Adalberto kaj ordonis al mi, ke mi kunprenu en la militon standardon de lia patro, ke tiu standardo estas kaŝita en preĝejo de Vrbčany. Ĝi estis stranga vizio, kaj mi volas obei ĝin. Sed jam ne eblas prokrasti, ĉiuj atendas min, kaj estas tempo por ke ni ekmarŝu. Ni formarŝos tuj post la meso. Sed ci, kara pastro, plenumu mian volon; surĉevaliĝu kaj rapidu al Vrbčany por konvinkiĝi. Kunprenu armitojn, por ke ci ne rajdu sola. Se ci trovos la standardon de Slavník, prenu ĝin en mia nomo kaj rapide sekvu nin, por ankoraŭ trafi nin ĝustatempe."

La brava kapelano ĝojigita pro la stranga vizio, gajigita pro espero pri supera helpo, volonte, kun plezuro kaj senprokraste plenumis volon de sia princo.

Antaŭ ol finiĝis la meso, antaŭ ol la princo dum kantado de la tuta armeo ekmarŝis al batalkampo, li estis jam for el la praga kastelo. Du kortegaj etnobeloj kaj kelkaj armitoj rajdis kun li; per rapidaj ĉevaloj ili galopis al Český Brod, de tie plu, preter Chotouň, naskiĝvilaĝo de sankta Prokopio, kiu restis maldekstre, kaj plu ili rajdis al vilaĝo Vrbčany. Tiu iam apar-

tenis al granda bienego de potenca Slavník. Antaŭ ol malheliĝis la vintra tago, ili enrajdis en kvietan, neĝokovritan vilaĝon.

Super ĝi sur malkruta altajo altiĝis al ruĝetanta ĉielo ronda preĝejo, ĉirkaŭbarita per alta remparo kaj muro. Turo antaŭe altiĝis por defendi solan pordegon en la bastiono. Tien paroĥestro kondukis la princajn senditojn serĉi kaŝejon kun standardo de sankta Adalberto kaj de lia gento. La tago estingiĝis kaj mallumo kuŝiĝis en la silenta vilaĝa sanktejo.

Pastro Vít, la kunularo kaj paroĥestro genuante antaŭ altaro silente preĝis, por ke ilia vojaĝo ne estu vana.

Poste ili bruligis vakskandelojn kaj serĉis, ĝis post la altaro en muro ili trafis kaŝitan niĉon kaj en la niĉo malnovan tolon, nelarĝan silkan strion, duonigitan je du pli mallarĝaj strioj, kun brodita signo de stelo.

Kaj ili ĉiuj ekjubilis kaj ekgenuinte post pastro Vít falinta surgenuen antaŭ la altaro, laŭte adoris Dion, ke li donacis al ili la signon kaj esperon de venko por peza batalo. —

Apenaŭ ili ripozigis sin kaj la ĉevalojn, jam denove ili enseliĝis kaj hastis reen. La nokton ili ne atentis. Ili rapidegis kun la trezoro por ĝustatempe atingi la armeon. Ili galopegis tra la silenta frosta nokto senbrue en leĝera neĝo kvazaŭ fantomoj, galopegis sub hela ĉielo, desur kiu ankoraŭ silente kaj minace lumis la malbonaŭgura signo en vibranta, scintila lumo de sennombraj steloj. —

Tiel ili rapidegis tage kaj nokte, senlace, hastis post spuro de la ĉeĥa militistaro. Kaj la spuro estis videbla, de malproksime ekkonebla, larĝa vojo en neĝo, tretita, plena de sennombraj postsignoj, spuroj post hufoferoj kaj en la suno briletantaj strioj post pezaj sledoj.

Sur ĉi tiu vojo ili galopis senembarase senĉese norden. Antaŭ ili ŝvebis nubo de blanketa vaporo, kiun elpuŝadis galopantaj ĉevaloj el la larĝiĝintaj nazotruoj. Frostis, la vangoj ruĝis, kaj de arĝenta prujno brilis lipharoj kaj barboj de la armitaj rajdantoj, kaj per prujno blankis interne oreloj de persistaj trotĉevaloj, ilia tegumento kaj kolhararo.

Antaŭ la rajdantoj jam leviĝis zono de Ercmontaro en la blankega vualo, jam ili preterpasis Teplice; post ĝi ili rajdatingis sian militistaron. Kapelano Vít saltis desur la ĉevalo kaj iris rekte en la princan tendon. Kaj princo Soběslav ekĝojis, Dion dankis, kiam li ĉion aŭdis, kaj tuj igis diskonigi tra la tuta armeo, kio okazis.

La ĝojiga sciigo fluge disvastiĝis tra la tendaro, kaj ĉiu, kiu povis, rapidis al spaco ĉe la princa tendo, por vidi tiun miraklon. Tie staris mem la princo, brava sinjoro, en mantelo per rara pelto borderita, li staris sur granda sledo, por esti vidata de ĉiuj, kaj kun li pastro Vít. La princo sen kasko, sen ĉapo, senĉapa kiel lia kapelano, altenlevis la standardon, vokante entuziasme, per voĉo malproksimen aŭdebla: "Jen signo de Dia graco! Jen lanco de sankta Venceslao kaj sur la lanco, vidu, la standardo, kiun sankta Adalberto konigis al ni." Kaj ĉiuj, junaj maljunaj, etnobeloj kaj la simpla popolo, demetadis kapvestaĵon, genuadis, krucsignis sin, kaj voĉoj de mirego,

ĝojo, entuziasmo kaj dankoj al la ĉielo sonis ĉirkaŭ la princaj sledo kaj tendo. —

La ĝojiga novaĵo direktis plu tra la tendaro, ĝis abatisoj, kie en neĝo oni embuskis super veturvojoj kaj ravinoj, kaj plu ĝis avangardoj. Tiuj jam postmorgaŭ raportis pri germanoj.

Kun granda potenco proksimiĝis diversa germana popolo, da Saksoj kaj Duringoj plej multe, Flandroj, Frisoj kaj granda aro da Brabantanoj, ankaŭ Rejnanoj kaj el Ŝvabio kaj el la bavara lando. Senfina fluo de ĉiuj nigris survoje inter neĝkovritaj altaĵoj, rampis kiel grandega serpento supren, malsupren kaj denove supren. Pene, peze. Estis malireble por ĉevaloj kaj homoj. Ili vadis tra neĝo, estis falantaj en neĝamasojn, glitis, faladis. Frostis, kaj ili ŝvitegis, el la ĉevaloj vaporis. Peza armilaro duoble pezis sur montaraj padoj.

Ne unu kavaliro, demetinte sian kirason, iris piede apud sia ĉevalo. Kaj infanterianoj, senfortiĝadis, haltadis. Sed kavaliro, rajdanta en la unuaj vicoj en maŝkiraso, kuraĝa margrafo Albreĥto, nomata Urso, kaj apud li sinjoro brunvizaĝa kaj nigrahara, plenarmita, mem Otakaro la Nigra, gestis kaj stimulis antaŭen.

Tiel ili atingis altaĵon kaj jam malsupren ili descendis tra zigzaga, neirebla vojo, ĝis la antaŭaj aroj kaj grandparto de la armeo atingis valon. Tie en valo de Chlum jam staris la ĉeĥa armeo en plena batalordo. Super aroj flirtis flagoj en la brila frosta aero kaj super ilin plej alten standardo de sankta Venceslao, standardo de la tuta armeo. Kapelano Vít ĝin tenis, surhavante kirason kaj kaskon; kun li ĉirkaŭ la standardo staris almenaŭ cent ĉeĥaj nobeloj kun elingitaj glavoj, kaj prepostoj, kapelanoj, ĉiuj atentema gardistaro de la sankta signo.

Okuloj de ĉies Ĉeĥoj rigardis antaŭen, kie kontraŭ ili staris grandega malamika batalordo. Ĝian finon ili ne vidatingis, la tuta valo svarmis de ili, kaj sennombraj fulmbriloj de armiloj kaj armaĵoj flagretis super la giganta nigra nubo. Ekestis decida momento; ĉies koroj ekbatis antaŭ la peza, malegala batalo.

Tiumomente iu ekkriis, montris supren, kaj tuj ĉiuj ekrigardis al la ĉielo, kie tra la brilanta aero ŝvebis granda aglo. Per potencaj flugiloj, larĝe etenditaj, ĝi portiĝis super la ĉeĥa armeo kaj flugis antaŭen, rekte al la germana militistaro. Kiam pro mirego ĉia voĉo kaj bruo silentiĝis, oni aŭdis kriĉon de granda aglo. Kontraŭ Germanojn ĝi flugis, kontraŭ ili ĝi kriĉis, kvazaŭ ĝi sentus sian rabaĵon.

Ankoraŭ ne finiĝis ĉi tiu bona signo, kaj aŭdu, potenca sono aŭdiĝis super la ĉeĥa armeo. Eksonis voĉo de sonorilo kaj post ĝi ekmuĝis majesta sonorila sonado kaj portiĝis super ĉies kapoj.

Ĉiuj miregis. Mistera sonfluo ĉiujn impresis kaj ĉiujn edifis. La vizaĝoj sereniĝis, la okuloj brilis, kaj multaj tremis pro emocio. Pastro Vít paliĝis pro ekstazo, kaj liaj okuloj eklarmis. Ravita pro la emocio li rigardis al la ĉielo kaj jen li ekkriis en la silenton plenan de sankta teruro:

"Ho, fratoj! Dio estas kun ni. Ho, estu firmaj! Firmaj! Vidu tie! Vi vidas sanktan Venceslaon en la ĉiela brilo, li sidas sur blanka ĉevalo, en blankega robo kaj tenas la lancon kun la standardo kaj batalas por ni. Vidu, li ŝvebas super ni, helega — Sankta Venceslao, heredanto de la ĉeĥa lando!"

Ĉiuj miregis, okulojn kaj manojn al la ĉielo turnis, multaj pro ĝojo larmis, ĉiuj kun la sama penso ekkantis tutkore, kun emociita menso: "Eternulo, amu nin!" Vaste tra la valo, al neĝokovritaj deklivoj sonegis la majesta kanto, heredaĵo de antaŭuloj. Kaj kiam ĝi eksonis, princo Soběslav gestis per glavo desur la ĉevalo kaj la tuta armeo kantante, entuziasme, batalavide ekis kontraŭ la malamikon.

La kanto perdiĝis en la batalŝtormo. Ĝi tondris tra la valo, kie la armeoj kunpuŝiĝis. Germanoj brave batalis, sed ne eltenis. Ili ne povis. Kvazaŭ inundo ĵetiĝis Ĉeĥoj sur ilin, de antaŭe la ĉefa armeo, al flankoj rezervoj. Ili batis, frapis la malamikon, "ruĝan jupon" lian tondis, premis ĝin reen sur veturvojon. Germanoj tien puŝitaj staris kiel muro kaj povis nek antaŭen nek malantaŭen. Ili falis en kruela batalo. Neĝo ĉirkaŭe ruĝe koloriĝis, sed la verŝita sango pro frosto tuj malvarmiĝis, ĝi malvarmiĝis sur vestoj, sur la neĝo, sur armilo kaj sur la vundoj.

Kaj Germanoj komencis fuĝi kaj forĵetadi ŝildojn. Fuĝis, kiu povis, aŭ glavon en neĝon enigis, pri kompato, pri vivo petis kaj igis sin kapti. Tiel faris episkopoj el Mezibor kaj Halberstadt, same grafo el Lara, ankaŭ margrafo Albreĥto Urso mem. Sed tiu, kiu instigis la militon, kuŝis inter mortigitoj. Ilia nombro estis granda. Ĉeĥoj mortigis proksimume kvincent nobelojn, ne kalkulante la ceterajn.

Kun hororo rigardis de supre imperiestro Lotar teruran malvenkon de la siaj; kaj helpi al ili li ne povis. Jam ankaŭ al li ruliĝis la danĝero. Jam ankaŭ li mem intencis retiriĝi kun la restintoj. Sed estis jam malfrue. Ĉeĥoj abatisis ĉiujn vojojn kaj trabatiĝi li ne povis, ne havante fortojn. Sen volo de Ĉeĥoj eĉ ne piedo trairus. La imperiestro estis ĉirkaŭita, kaptita kun ĉiuj siaj.

Restis nenio alia ol peti pri paco. Henriko el Groj devis la ĉeĥan princon peti, ke li venu al la imperiestro. Kaj Soběslav iris tien kaj agis grandanime. Kiam la imperiestro agnoskis lin princo, kiam ankaŭ li agnoskis la rajton de libera elektado, li darfis libere foriri. Kaj tiel malgaje li revenis en Germanion kun resto de la armeo. Kun li alhastis malgajo en Germanion kaj pleje en la saksan landon. Tiu perdis sur la ĉeĥa tero plej multe da viroj kaj el tiom noblaj familioj.

Sed gaje marŝis de Chlumec en Bohemion la venka armeo kun multa predo. Ĝojigaj raportoj flugis antaŭ ĝi; ĉie kun mirego oni aŭdis pri la stranga dia helpo, pri signoj, pri sankta Venceslao kaj lia standardo kaj parolis, ke nek la patroj, nek la avoj akiris tian honoron, kian Ĉeĥoj konkeris en la batalo apud Chlumec. En la tuta lando estis neeldirebla ĝojo, kaj kun granda honoro kaj gloro oni bonvenigis princon Soběslav en Prago kaj lian armeon.

La batalo apud Chlumec estis glore gajnita la dek-okan tagon en monato februaro depost la naskiĝo de Sinjoro en la jaro mil cent dudek sesa, kaj en tiu jaro la plej sereneca princo Soběslav denove konstruigis sur monto Říp kapelon al sankta Georgo. Kaj la kapelon konsekris Zdík, episkopo de preĝejo en Olomouc, filo de estiminda nia kronikisto Kosmas.

### III.

Kaj ankoraŭ sciu pri alia glora venko de niaj antaŭuloj, ankaŭ pri mirakla helpo dum tiu batalo kaj stranga vizio, kiun dume havis Jan, filo de Svojslav.

Tio okazis en la jaro 1260, kiam la ĉeĥa reĝo Přemysl la Dua batalis kontraŭ Hungaroj, kontraŭ ilia reĝo Bela kaj kaj pli juna Stefano. Longe kampis ambaŭ armeoj sur Moravia Kampo, malsupre en aŭstria lando sur bordoj de rivero Moravo. Sur la dekstra ĉeĥoj, sur la maldekstra hungaroj kaj iliaj aliancanoj, poloj, rusoj, kroatoj kaj serboj kaj serboj el bosnia lando, madjaroj kaj tataroj kaj sovaĝaj kumanoj, kiujn oni nomis naĝistoj kaj turkoj turkestanaj. Kaj ili ĉiuj nombris cent kaj kvardek mil kaj ankoraŭ pli, granda forto, ĉefe de kavalerio.

La ĉeĥa reĝo havis nur cent mil virojn. El tiuj estis sep mil ĉeĥaj rajdistoj de la kapo ĝis piedoj en maŝkiraso kaj blendkiraso sur ĉevaloj ankaŭ per fero ŝirmataj. Kaj en la armeo de Přemysl estis ĉeĥoj, moravianoj, silezianoj kaj iom da rezervaj germanoj el Aŭstrio kaj Brandenburgio kaj germanoj kaj slovenoj el karintia lando. Kaj ĉe la reĝo estis multaj eminentaj nobeloj ĉeĥaj kaj moraviaj, sinjoro Vok el Rožmberk, la plej supera marŝalo de la ĉeĥa reĝolando, Jaroŝ el Poděhus, praga burgrafo, tiu gardis la landan standardon sur la lanco de sankta Venceslao kaj el familiaro de Kounicňeřman el Ryĉnov, vicĉambelano, kaj la plej supera ĉambelano el Bavory kaj Strakonice, ankaŭ Vilhelmo el Poděbrady kaj Zdislav el Ŝternberk, poste patro de sinjoro Záviš el Falkenŝtejn, Budivoj el Krumlov kaj aliaj Vítkovicidoj kaj sinjoroj el la ĉeĥaj kaj moraviaj familiaroj. Kun ili episkopoj el Prago kaj Olomouc kaj kelkaj germanaj kavaliroj kaj princoj el la regno.

Tiel bivakis ambaŭ armeoj kontraŭ si kaj la rivero fluis inter ili.

Neniu volis vadi al la alia bordo antaŭ okuloj de la alia, por ne suferi perdon. Kaj pasis tago post tago, kaj kiam pasis jam semajno, reĝoj interkonsentiĝis per reciproka kontrakto, kiun ili ĵurligis, ke ĉeĥoj je difinita tago, la dek-unuan de julio, retiriĝos for de la rivero kaj morgaŭ la dek duan, por ke hungaroj povu libere kaj sen obstakle transvadi sur ilian bordon, postmorgaŭ, la dek-trian, je la tago de sankta Margareta, estu entreprenita decida batalo.

Tiel estis interkonsentite, tiel per sankta ĵuro konfirmis hungaraj reĝoj kaj iliaj magnatoj. Sed siajn ĵurojn ili ne atentis, kaj kontraŭ la kontrakto, trovinte konvenajn vadejojn, transnaĝis hungaroj tuj nokte al la alia bordo kaj poste kun sennombraj amasoj la dek duan kaj la dek-trian ekatakis ĉeĥojn.

Tiuj, fidante la kontrakton kaj ĵurojn, nenion antaŭvidis kaj ne prepariĝis por batalo. Ilia armeo ankoraŭ ne estis tute kunigite, ĉar multaj aroj disveturis furaĝi. Kaj kiam hungaroj ekatakis ilin, troviĝis ĉeĥoj en granda danĝero. Hungaroj ĉirkaŭis ilin duonronde, estante mem pli fortaj.

Unue ĉeĥoj ektimis, kiam tra la varmradianta aero tondris furioza kriado de kumanoj, kiam ili surĉevale ruliĝis kvazaŭ arego da akridoj, ĝis la tero tremis. Sed kiam ĉeĥoj ekkantis "Eternulo, amu nin —", kiam la plej supera burgrafo inter la feraj viroj levis la landan standardon, la timo tujtuje defalis de la tuta armeo kaj virece ili komencis batali.

Kaj kien poste sinjoro Jaroŝ el Poděhus turniĝis kun la standardo, ĉie la malamikoj cedis, retiriĝis, fuĝe turniĝis, kaj la kirasitajn virojn trafis nenia lezo, nek iliajn ĉevalojn.

Kiam la furioza batalo komenciĝis, estis posttagmeze kaj premaere, eĉ senvive, tiuj starantaj rezerve post la ĉefa armeo, vidis miraĝan aferon:

Super amasegoj de la ĉeĥa armeo infanteria kaj kavaleria, super amasoj da kaskoj, super standardoj da aroj, aperis subite granda birdo, ŝvebante per disetenditaj flugiloj. Ĝi estis aglo, pli blanka ol neĝo, kaj ĝia kapo brilis per oro, ankaŭ ĝia gorĝo, kaj heleco estis ĉirkaŭ ĝi.

Ĝi ŝvebis super la ĉeĥa armeo, kaj ĝuste super la standardo de sankta Venceslao. Super ĝi ĝi flugis, kie ajn ĝi en la tumulto kaj kirliĝado aperis kaj flirtis, portata de la plej supera burgrafo.

Kaj la blankega, brila birdo, jen, komenciĝis kreski kaj kreskis, ĝiaj flugiloj vastiĝis pli kaj pli, ĝis ili etendiĝis super la tuta fera batalordo. El sub ĝiaj grandegaj flugiloj falis ombro sur ĝin kvazaŭ el nubo kaj vualis rajdistojn kaj iliajn ĉevalojn. Nur la standardo de sankta Venceslao restis klara kaj luma; kaj ĝia ora pinto brilis kaj lumis sub malhelo de ombro sola kaj brulis per mistera lumo kiel fulmo de radio super la armea amasego.

Poste subite ĝi estingiĝis, la blankega aglo malaperis en la aero kaj la ardanta suno denove brilis sur la tutan armeon. Tio estis en la vespra horo, kiam tra la Moravia Kampo tondris jubila kriado de la ĉeĥa armeo, kiam en polvonuboj hungaroj estis fuĝantaj en sovaĝa kurego, en konfuzego reen al la rivero, kumanoj-naĝistoj, tataroj, madjaroj kaj tuta ilia armeo, kiam en freneza timo ili ĉiuj estis saltantaj en Moravon, por atingi la alian bordon. Sed en la ondoj ili pereis, en la fluo, ĉevaloj kaj homoj tiom, ke ili baris fluon de la rivero, ke trans iliajn kadavrojn povis ĉeĥoj pli facile sur la alian bordon, ekposedi riĉan bivakejon kaj abundan hungaran predon.

En la hungaran militon, kiam ĝi estis printempe komenciĝanta, preparis sin ankaŭ Jan, filo de Svojslav, brava etnobelo.



Sed preparinte al si ĉevalon, armilon kaj armaĵon, li grave malsaniĝis.

Ne povante enseliĝu, li devis enlitiĝi. Tiel pasis unu semajno. Sed plej multe lin ĉagrenis, kaj tial li tristis, ke li ne povis kun sia reĝo partopreni la militon, kaj poste tial, ĉar en la bienon el la batalo venis neniaj sciigoj, kiujn li ne povis ĝisatendi.

Foje, kiam en la bieno dum la mateniĝo ankoraŭ ĉiuj ripozis, trafis lin peza krizo, ke liaj amikoj ĉe lia lito opiniis, ke venis lia lasta horo. Liaj vangoj ekpalis, duonfermita okulo kvazaŭ estingiĝis kaj doloraj ĝemoj levadis la bruston.

Poste li eksilentis, kuŝis, ĝis ĝiaj vangoj komencis ŝanĝiĝi; ili viviĝis kolore, la lipoj ekridetis kaj tiumomente li malfermis la okulojn, plene kaj klare, vigle leviĝis kaj sidante sur la lito, li ekparolis per voĉo ĝojplena:

"Danku Dion! Adoru lin, kiel mi mem lin adoras. Danku kaj aŭdu, kion mi ĵus vidis. Mi estis sur batalkampo, vidis nian ĉeĥan popolon, sed nebone batalordigitan kontraŭ hungaroj. Kaj tiuj neatendite ekatakis la niajn, kaj malbone estis. Mia koro tremis de angoro. Kaj subite mi ekvidis, ho, aŭdu, en hela brilo la sanktajn heredantojn: unue sanktan Venceslaon en brilanta kiraso kaj kasko surkape. Ĉe la flanko li havis glavon en ora glavingo kun perloj, kaj en la dekstra mano li portis sian standardon. Kaj post li sankta Adalberto en episkopa robo, poste sankta Prokopio abato, tiu havis abatan bastonon en la mano, kaj fine paŝis kvin martiroj\* en monaĥa robo.

\* Benedikto, Mateo, Izako, Křišťan kaj Jan, monaĥaj fratuloj, ermitoj en polaj regionoj, en la jaro 1004 martiritaj de rabistoj. Relikvojn de ĉi tiuj monaĥoj transportis princo Břetislav la 1-a el Gniezno samtempe kun relikvoj de sankta Adalberto kaj lia frato Radim. Sankta Venceslao rerigardis al sankta Adalberto kaj Prokopio kaj ĉiuj, kaj diris, klare mi aŭdis:

"Nia armeo laciĝas, ni iru tial helpi al ĝi." Dirinte tion li turnis la standardon kontraŭ la malamikoj, kiuj poste turniĝis kaj fuĝis, kiam la niaj brave ilin batis kantante la dolĉan kanton "Eternulo — "

Jan Svojslav interfingrigis la manojn kaj ĉiuj ĉirkaŭ lia lito miris kaj diris:

"Certe hodiaŭ donis la Sinjoro venkon al nia reĝo!"

Poste, kiam venis sciigoj el la batalejo kaj la armeo revenis el la batalo, montriĝis tutcerte, ke Jan Svojslav havis la vizion en ekstazo antaŭ tagiĝo de tiu tago, kiam ĉeĥoj konkeris la gloran venkon super hungaroj, nome la dek-duan de monato julio, 1260 jarojn depost Kristnaskiĝo, kiel jam supre estis skribite.

#### IV.

La standardo de sankta Venceslao malaperis dum maltrankvilegoj, trafantaj nian patrion kaj ne memoreblas, kiel ĝi malaperis kaj en kiu tempo. Nur onidiro konsolas, ke ĝi ne estis detruita per malpia mano, ke ĝi ne estis predo de fremduloj, sed, ke ĝi estas en la patrio kaj denove tie, kie ĝi estadis kaj de kie ĝi estis prenita en tempo de terura danĝero aŭspicie kaj por kuraĝigo de la ĉeĥa armeo: en la ĉirkaŭmurigita preĝejeto en Vrbčany.

Sed tie jam ĝi ne ripozas en la iama ujo, sed en pli sekura, kaj ankaŭ neatingebla: en arbaro sub la preĝejo, en firma kelspaco sur marmora tablo. Tie silento: armita tintegado kaj voĉo de herooj silentiĝis. Sed en malhelon de tiu ĉelo, kiun tralumas ora pinto de la sankta standardo kiel espero en sombraj suferoj, atingas de supre eĥo de batalkantoj: "Eternulo, amu nin" kaj "Sankta Venceslao, duko de la ĉeĥa lando" atestanta, ke la posteuloj ne forgesis, ke la kuraĝo vivas en ili kaj ke ili ne ĉesos lukti por rajto de ĉi tiu lando kaj por la lingvo de siaj patroj.

## PRI BRUNCVIK

\*Ĉi tiu amuza rakontado estis ĉe niaj antaŭuloj tre ŝatata kaj plurfoje prese eldonita. La imagita heroo konserviĝis ankaŭ en la popola tradicio. Pluraj opinias, ke Bruncvik estas opiniata reĝo Vladislao la 1-a, la aliaj, ke Přemysl la 1-a. Tiel nomatan statuon de Roland sur piliero apud Karol-ponto, kies supra parto estis forpafita en jaro 1648 de svedoj, kaj poste renovigita en jaro 1884, oni nomas Bruncvik.

Kiam mortis princo Žibřid, tiam lia filo Bruncvik, prenis sur sin regadon super la ĉeĥa lando. La juna princo estis nobla kaj al ĉiuj justa. Sed en sia regno li ne restis longe. Rememorante konstante heroecon de sia mortinta patro, lian honoron kaj gloran nomon, li decidiĝis en la tria jaro de sia regado, ke li ekiros en la mondon atingi honoron por sia lingvo.

"Mia patro konkeris emblemon de aglo, mi volas konkeri emblemon de leono." Tiel li diris al sia edzino, anoncante al ŝi sian intencon. La juna edzino pro tio tre afliktiĝis kaj petis lin, ke li ne iru, ke li ne endanĝerigu sin.

Kiam Bruncvik ne volis plenumi ŝian peton, ŝi ekploris kaj plorante brakumis lin kaj denove petis, ke li ne lasu ŝin tie sola, en tristo kaj malĝojo. Sed Bruncvik sincere ŝin konsolis, ke ŝi ne estos forlasita, ke li diris al ŝia patro, ke li restu ĉi tie kun ŝi kaj lin anstataŭu en la regado. Kaj depreninte sian ringon, li diris:

"Jen mi konfidas al vi mian ringon kaj vian mi prenas desur via fingro. Kredu al neniu, eĉ se vi aŭdos kion ajn, ne kredu, nur kiam vi mem ekvidos ĉi tiun ringon. Se vi ne vidos ĝin post sep jaroj, sciu, ke mi ne vivas plu." Kiam poste ŝia patro alvenis, igis Bruncvik seli tridek ĉevalojn kaj preparinte sin kun sia sekvantaro, li adiaŭis kun Neomenia, sia edzino kaj kun ŝia patro kaj ekiris en la mondon por aventuroj kiel vera, brava kavaliero.

Kaj li rajdis en diversajn landojn, plu rajdis kaj plu kaj liaj kavaliroj kaj armitoj kun li, ĝis pro akvo ili ne povis plu iri. Sed ankaŭ tiam li nek haltis, nek revenis. Li prizorgis al si ŝipon, enŝipiĝis kun sia sekvantaro, ankaŭ ĉevalojn ili kunprenis, kaj ekŝipis tra vasta maro en nekonatajn regionojn.

Kiam ili forbordiĝis, blovis favora vento kaj blovis longan tempon. Sed foje iun nokton, tiam ili pasigis sur la maro jam kvaronjaron, subite ĝi turniĝis. Dum malhela nokto ekondiĝis la maro. La ŝipo de Bruncvik ŝanceliĝis en la tempesto kaj sovaĝa surfado ĵetadis ĝin jen alten kaj jen malsupren en la akvajn abismojn. La navigantoj tre timis, sed ankoraŭ pli ili ektimis, ekvidinte subite en mallumo foran flavetan brilon kaj kiam ilin ĉiujn ĉirkaŭblovis forta, penetranta bonodoro.

Tiam des pli ili komencis lamenti kaj ĝemi, ĉar ili sciis, ke la brilo kaj la bonodoro devenas de la Sukcena Monto kaj ke la monto brilanta en nokto havas tian potencon, ke ĉion, ĉu homojn, ĉu bestojn, ŝipojn, ĉion, kio estas kvindek mejlojn ĉirkaŭ ĝi, ĝi nerezisteble altiras al si, fakte albordigas, kaj kiu venas sur ĝin, tiu sur la Sukcena Monto devas resti kaj neniam, neniam plu forlasos ĝin.

Tial la navigantoj tiom timis kaj lamentis, vidante, kien pelas ilin la vento. Vane ili preĝis, vane ili votis, por ke la vento returniĝu. Ĝi ne returniĝis, sed pelis ilin plu, kaj kiam ili estis jam kvindek mejlojn antaŭ la monto, la ŝipo flugis rekte, direkte al la Sukcena Monto, flugis en ĝia flava brilo, kiu leviĝis alten en la mallumo kaj verŝiĝis malproksimen sur la sovaĝaj ondoj.

La ŝipo subite haltis apud bordo de la insulo, en kies mezo altiĝis la Sukcena Monto. Sur ĉi tiun insulon Bruncvik elŝipiĝis, ankaŭ lia sekvantaro kaj ankaŭ ĉevalojn ili elŝipigis, kiam la maro subite kvietiĝis. Jam tagiĝis, kaj en la sunbrilo ili ekvidis, ke la insulo estas forlasita, senhoma, kaj ke sur ĝi estas nenio, per kio ili povus sin nutri.

Ĉirkaŭirante ĝin, ili vidis sur bordo multajn putriĝintajn, disfalintajn ŝipojn kaj multajn homajn skeletojn, kiuj blankis sur la sablo kaj sub la arda suno. Ektristis Bruncvik kaj ĉiuj. Ili vidis, ke tiuj tie mizere pereis, kaj antaŭvidis, kia plorinda fino ilin mem atendas. Malgaje ili rigardis ĉirkaŭe kaj tra la vasta marsurfaco, kies verdetaj ondoj kunfandiĝis en vidneatingeblo kun la horizonto.

Kiam poste ili iom rekonsciiĝis kaj post la tempesto ripozis, tamen nur ili povis liberigi sin de tie. Ili surŝipiĝis denove, kaj forpuŝinte la ŝipon de la bordo, ekvelis, poste remilojn ekprenis kaj remis persiste, senlace. La ŝipo veturis, for de la insulo, kaj ili komencis ĝoji, ke ili venkos la sorĉan potencon de la Sukcena Monto. Kiam ĉi tiu espero eklumis al ili, des pli forte ili remis kaj klopodis, ĝis ili ruĝiĝis, ĝis ili ŝvitis sur la tuta korpo.

Kaj la ŝipo veturis, veturis rapide, ĝis subite ĝi haltis kaj staris senmove kvazaŭ ankrita — denove apud bordo de la insulo sub la Sukcena Monto.

Bruncvik ege afliktiĝis, kaj ĉiuj estis tre deprimitaj, vidan-

te, ke estis destinite al ili resti sur tiu fatala insulo. Dum ili havis nutraĵon sur la ŝipo, ne estis malbone. Dum tiu tempo ankoraŭ dufoje ili provis perŝipe foriri. Sed ĉiam denove ili retroviĝis apud la bordo kiel unuafoje.

Kiam ĉiuj ŝipprovizoj estis konsumitaj, ili mortigadis ĉevalojn kaj nutris sin per ilia viando. Sed kiam ili formanĝis la lastan, la ĉevalon de Bruncvik, komenciĝis kruela malsato ilin pereigadi. Malespere ili serĉis, kiel trankviligi ĝin; sed sur la tuta insulo eĉ ne grenero estis trovebla, nek birdeton ili rimarkis, nenion, per kio ili povus satigi sin. Kaj dume ankoraŭ ili atendis dian mizerikordon.

Sed akirinte certecon, ke vane, ili estis venkitaj de malespero, ĝis poste apatie, subiĝinte al sia sorto, sidiĝis aŭ kuŝiĝis sur bordo apud la ŝipo kaj atendis la morton. Kaj tiu prenis unu post la alia.

Jam nur Bruncvik kaj unu maljuna kavaliro, nomata Balad, restis el ĉiuj sub la Sukcena Monto. Tiu maljuna kavaliro, sidante kune kun Bruncvik kaj rigardante la vastan maron, ekparolis subite al la juna princo:

"Kara sinjoro! Se via edzino, se viaj nobeloj scius pri via malfeliĉo!"

Bruncvik aŭdinte tion estis tre malĝoja. Kaj tiam Balad diris al li:

"Ne plendu, kara mia sinjoro! Se vi obeos min, vi povus foriri de ĉi tie. Nur mi ne scias, kien."

"Kaj kion vi?" demandis Bruncvik.

"Pri mi ne zorgu. Mi estas maljuna kaj ne gravas por mi. Mia sorto estas resti ĉi tie. Sed se vi savos vin kaj iam atingos feliĉon, rememoru mian fidelan servadon."

"Kaj kion vi konsilus al mi?" demandis Bruncvik.

"Vi vidis, sinjoro kaj mia princo, ke en la unua jaro de nia restado kaj en la dua jaro ankaŭ, alflugis ĉi tien birdo Grifo. Kaj ĉi-jare certe ĝi alflugos, ŝajnas, ke estas ĝia kutimo ĉi tien ĉiujare unufoje alflugi. Tiu elkondukos vin, se vi bonvolos."

"Kiel ĝi elkondukus min?!" Bruncvik miregante demandis. La maljuna kavaliro montris ĉevalan felon, kuŝanta apud la ŝipo kaj diris al Bruncvik, ke li kuŝigu sin tien, sed la glavon kunprenu. Kiam tiel okazis, la kavaliro kunkudris lin per rimeno kaj metis Bruncvikon en felo enkudritan sur la Sukcenan Monton.

Nelonge poste en la aero ekmuĝis kaj estis sentebla akuta ventoblovado kiel antaŭ tempesto. Tio estis de flugo de birdo Grifo proksimiĝanta per kolosaj flugiloj al la Sukcena Monto. Kiam ĝi aperis super la monto, estis kvazaŭ grandega nubo tie ŝvebus. Momenton ripozis Grifo alte en la aero per disetenditaj flugiloj, poste subite ĝi malsupreniĝis kaj preninte Bruncvikon, kvazaŭ grenereto li estus, leviĝis en la aeron kaj flugis for.

Sur la insulo sub la Sukcena Monto denove estis silente kaj dezerte. Triste staris putriĝintaj, disfalintaj ŝipoj, senmove kuŝis iliaj ombroj sur la sabla bordo, kie sub la suno blankis ostoj de pereintoj.

Nur unusola vivulo tie estis: la maljuna, fidela kavaliro Balad, turmentata de malsato, senforta, sidis sur la sablo, apogante sin je ruinoj de la ŝipo kun formortinta ŝipanaro, kaj per malklaraj okuloj triste rigardis alten, post la grandegan birdon Grifo, perdiĝanta jam en malproksimo, forportanta lian junan princon dio scias kien. —

II.

Birdo Grifo flugis kun Bruncvik super la vasta maro, ĝi flugis rapidege tri tagojn kaj tri noktojn kaj dum tiu tempo ĝi traflugis centojn kaj centojn da mejloj de la Sukcena Monto, ĝis ĝi malsupreniĝis malproksime en dezertaj montoj kaj ĵetis Bruncvikon en neston inter siajn idojn. Kiam ĝi ĵetis lin tien, denove ĝi ascendis kaj flugis por alia predo. La malsataj idoj ĵetiĝis sur la grandan manĝopecon, kaj kolere kriĉante ŝiris la felon ĉirkaŭ Bruncvik. Tiu, kiam li liberiĝis, elingis la glavon kaj leviĝinte, mortigis ĉiujn junajn grifidojn.

Liberiginte sin tiel, li fuĝis de tie, rifuzante al si pli longan respiron, kuris tra la dezertaj montoj supren malsupren tra sovaĝa nuda deklivo kaj arboriĉa ravino, ĝis li atingis randon de profunda valo.

Apenaŭ li tien enpaŝis, li ekaŭdis sovaĝan blekadon kaj muĝon. Tempeton li aŭskultis, ne sciante kion fari. Sed reen li jam ne darfis. Li devis antaŭen kaj tiel doninte sin sub gracon de Disinjoro, li iris tra la valo. Li iris, ĝis li venis al alta roko, kaj tiam li haltis, ĉar li ekvidis tre strangan aferon, kruelan lukton de drako kontraŭ leono.

Feroce ili batalis, je vivo kaj morto, kaj de la blekado kaj muĝado estis la valo plena, tremis arboj, tremis ankaŭ la roko.

"Nu, kara Dio, al kiu helpi?" ekpensis Bruncvik, starante flanke kaj rigardante la batalantojn: "Por leono mi ekiris, por emblemo de leono tiom mi suferis; ne eblas alie ol helpi al la leono. Okazu kio ajn!"

Tiel decidiĝinte kaj elinginte la glavon, li ekatakis la verdetan metale brilan drakon kun naŭ kapoj.. Kiam li komencis ĝin bati kaj forhakadi la kapojn, ĉesis la leono batali kaj sang-

anta, anhelanta, konsumita de la feroca batalo, kuŝiĝis por ripozi.

Tiel Bruncvik restis sola en la batalo. Li batalis virece, hakoj de lia glavo nur ŝutiĝis sur la monstron; sed la drako estis nevenkebla. Bruncvik jam estis laca, ne plu li atakis, nur defendis sin, kiam la leono, ripozinte, ege eksaltis kaj fulme ekmordis la drakon kaj disŝiris ĝin. La danĝero pasis.

Sed Bruncvik timis la alian danĝeron. Nun li timis la leonon. Sed la leono ne saltis sur lin, kuŝiĝis ĉe liaj piedoj. Bruncvik volis for. Sed kiam li leviĝis, leviĝis la leono kaj sekvis lin. Kaj ĝi iris plu kaj plu, dum Bruncvik iris tra la valo, ĉie post lin, post ĉiun lian paŝon. Al la juna princo tio ne plaĉis; li ne kredis al la leono, kaj tial volonte li senigus sin de ĝi.

Li kolektis glanojn kaj fagofruktojn kaj grimpis sur altan kverkon. Tie li eksidis sur fortegaj branĉoj, kaŝis sin en densa foliaro de la malnova arbo kaj atendis, ĝis la leono foriros. Li atendis kaj atendis, tempeton, duontagon kaj la leono senĉese sidis sub la arbo kaj rigardis supren en la densan arbosupron. Noktiĝis. Bruncvik dormetis dum ĝi sur la kverko. Kiam matene vekis lin malvarmo, kiam li malfermis la okulojn, la unua estis, rigardi la leonon. Kaj la leono ankoraŭ estis sub la kverko. Ĝi sidis tie kiel fidela hundo, kaj sidpasigis tiel ankaŭ la duan tagon, malĝoje rigardante al la arbosupro; sidpasigis ankaŭ la duan nokton kaj la lokon ne forlasis.

Sed la trian tagon, kiam Bruncvik ne descendis desur la kverko, ekroris la ĉagrenita leono tiom forte, ke la kverko ektremis, kaj Bruncvik, pro inundo de la potenca sono konsternita, ĉesis teniĝi sur la branĉo kaj falis teren. Tiel li kuŝis ege lezita kaj eĉ ne stariĝi li povis. Li estis malforta kaj havis nenion por manĝi; sed li ne restis sen helpo. La leono, forkur-

inta de li, post nelonge revenis, portante ĉasakiritan kapreolinon kaj tiun ĝi metis al la piedoj de Bruncvik.

La juna princo vidis, ke li estis maljusta al la leono kaj ke ne necesas ĝin timi. Tial, kiam la leono alkuŝiĝis, li metis sian kapon sur ĝin, karesis ĝian densan kolhararon kiel fidelan hundon. Ekde tiu tempo li ŝatis ĝin, kaj la leono restis al li sindona dum la tuta tempo, kiun ili pasigis en la sovaĝa montaro. Tri jarojn misvojis Bruncvik tra dezertejo, inter arbaroj, kaj la leono senĉese kun li, ĉiam kaj ĉie, ĝi ĉasante bestojn kaj alportante ilin al sia mastro.

Foje dum la vagado venis Bruncvik al supro de alta monto, desur kiu li ekvidis antaŭ si vastegan maron kaj en la maro malproksime ian kastelon. Li ekĝojis, ke denove li vidas homan restadejon, ĉar ĝis tiu tempo neniun li trovis kaj vidis; kaj li rapidis rekte al la maro, petante Disinjoron, ke li lasu lin tien alveni.

Dek kvin tagoj pasis, antaŭ ol li trapenetris dezertajn montarojn kaj atingis la marbordon. Kaj tiu estis dezerta, sabloza kaj ŝtonplena. Bruncvik, pelata de espero kaj sopiro pri la kastelo, tuj komencis perglave haki arbetojn kaj vergojn kaj alportinte ĉion sur la bordon, faris al si kaj kunplektis larĝan floson kaj tiun li lanĉis sur la maron. Tion li faris en tempeto, kiam la leono foriris kapti ĉasaĵon. Bruncvik intence tion faris, ĉar li ne volis ĝin kunpreni, por ke ĝi ne malhelpu lin.

Ĵus kiam la juna princo forbordiĝis, revenis la leono, portante en la faŭko ĉasaĵon. Sed tuj ĝi lasis ĝin kaj ekrorinte saltis en la maron al sia mastro, saltis per grandega salto kaj per la antaŭaj kruroj atingis la floson. Per ili ĝi tenis sin kaj naĝis longan tempon, ĝis Bruncvik kortuŝita pro la sindonemo, helpis al ĝi el la prema situacio sur la floson. Kaj nun ili navigis

kune sur mizera boato, sur unu ekstremaĵo Bruncvik, sur la alia la leono.

Naŭ tagojn kaj noktojn ili navigis sur la floso; la maro ofte ludis kun ili, tiel ke Bruncvik ne unufoje estis en la akvo ĝis la zono, ĝis la gorĝo. Kaj la firmamento super ili malheliĝis kaj same la aero, fine ili navigis senĉese tra densa krepusko, ne sciante kien. Nur tion Bruncvik vidis kaj rimarkis, ke ne plu ili estas sur la vasta maro, ĉar dekstre maldekstre nigris en malhelo siluetoj de montoj.

Sed poste heliĝis, nome kiam ili subnavigis la Karbunkolan Monton. Tiu monto estis tre hela kaj lumis al ili per ruĝa brilo, ĝis fine ili elnavigis el la mallumo. Kaj tiam ili ekvidis antaŭ si kastelon leviĝanta sur kruta rifo en plena sunlumo. Li albordiĝis kaj estante akompanata de sia kunulo-leono, li eniris la kastelon, en kiu regis reĝo Olibrio. Li estis stranga, neordinara. Li havis duoblajn okulojn, unujn en la vizaĝo, la aliajn malantaŭe de la kapo. Kaj ankoraŭ multe pli stranga estis lia korteganaro: multaj unuokulaj, unukruraj, multaj kornohavaj. Aliaj havis du kapojn aŭ eĉ hundokapon, kelkaj estis kiel la vulpoj ruĝaj, la aliaj ĝis duone grizaj, de duone blankaj. Multaj similis al grandeguloj, aliaj kiel pigmeoj pasiradis inter la kruroj de tiuj grandeguloj.

Al Bruncvik ne estis tie bone kaj volis denove reen. Sed reĝo Olibrio retenis lin kaj demandis, kiel li tien venis, ĉu laŭ sia volo aŭ pro mizero.

"El la patrio mi foriris laŭ mia volo, sed ĉi tien mi venis pro mizero. Mi petas, helpu al mi, por ke mi povu reveni hejmen," petis Bruncvik. La reĝo poste respondis al li:

"De ĉi tie vi povas nur tra fera pordego! Sed tiun mi ne

malfermos, tra ĝi mi ne lasos vin, ĝis kiam vi liberigos mian filinon, kiun forportis drako Bazilisko."

Kiam al Bruncvik restis nenio alia ol resti inter la monstroj de la reĝo, aŭ liberigi lian filinon, li decidiĝis, ke li provos venki drakon Baziliskon. Reĝo Olibrio igis prepari al li ŝipon kaj per ĝi navigis Bruncvik kun sia fidela leono al la insulo kaj kastelo de la potencega drako.

#### III.

La insulon li atingis senobstakle; sed enveni la kastelon preskaŭ ne eblis, ĉar la kastelo havis tri pordegojn, kaj ĉe ĉiu pordego furiozaj monstroj gardis. Bruncvik devis ekbatali kontraŭ ili. La batalo estis peza, de la pordego al la pordego pli peza kaj pli terura, kaj Bruncvik ne trahakus al si trairon en la kastelon, se ne estus lia fidela leono.

Tiu ĉiam, kiam lia mastro en la lukto laciĝis, alsaltis kaj tiom longe batalis kontraŭ la monstroj, ĝis Bruncvik sufiĉe respiris. Tiel fine ili penetris en la kastelan palacon, kaj jen Bruncvik ekvidis en superba halo filinon de Olibrio, junulinon gracian, sed de la maleolo ĝiszone de serpentoj ĉirkaŭvolvitan.

Ŝi miregis, ekvidinte la kavaliron, kaj tute ne volis kredi, ke perforte li envenis en la kastelon; ŝi opiniis, ke la teruraj gardantoj ekdormis ĉe la pordegoj. Poste ŝi petis Bruncvikon, ke li ne risku danĝeron ankoraŭ pli grandan, ke li revenu dum tempo estas; se li la gardantojn en la pordegoj pereigis, drakon Baziliskon kaj ĝian sekvantaron li ne venkos, li hastu do

for, la tempo urĝas, ĉar tiutempe Bazilisko, ŝia nuna terura mastro, ĉi tien venas. —

Sed Bruncvik restis kaj ne ektimis, kiam subite ruliĝis, amasiĝis la sekvantaro de Bazilisko ŝuŝante kaj siblante; la plej diversaj brilantaj serpentoj, saŭroj, serpentpupoj kaj strangaj aliaj monstroj, dise, tufe, en volvoj, ĉio en terura miksaĵo, kaj en tia inundo, ke la granda halo tuj estis plena de ili.

Bruncvik tuj ŝate ekbatalis kontraŭ ili, fortigita per ringo, kiun la junulino donis al li kaj per kiu li akiris forton de dudek viroj, kaj krome fortigita pro sopiro liberigi la povran junulinon. Kaj ankaŭ la leono ege helpis al li. Ĝi vipis la monstrojn per vosto, frakasis ilin per piedegoj, ŝiris ilin per dentoj, disspecigadis ilin, kaj tiel la tuta ŝuŝanta, siblanta fikreitaĵaro estis pereigita per ĝia forto kaj glavo de Bruncvik. Jam la juna kavaliro estis venkinto; jen terura bruego, kiel tondrado, disskuis la halon, kaj jam Bazilisko, drako kun dek ok vostoj, metala, ŝanĝiĝanta koloro, fajra faŭko ekatakis siajn rivalojn.

Nun komenciĝis sufero por Bruncvik. Li defendis sin, batalis, hakis la drakon, plurfoje ĝin vundis, sed ankaŭ li mem sangis. Kiom da vundoj li ricevis, kiomfoje teren li estis faligita. Sed ĉiam la leono lin anstataŭis. Kaj kiam la leono laciĝis, rekolektiĝis Bruncvik kaj denove ekbatalis. La batalo daŭris de vesproj, la tutan nokton kaj la sekvan matenon, ĝis la tagmezo. Nur tiam falis Bazilisko, strĉeis la membrojn kaj mortaĉis. La leono laŭtege ekroris, sed Bruncvik, vundoplena, kuŝis sur la tero kvazaŭ senviva.

La povrulon ekflegis la filino de reĝo Olibrio. Ŝi lavis la vundojn de Bruncvik, bandaĝis ilin, kuracis kaj flegis tiel, ke la naŭan tagon denove li leviĝis. Kaj kunpreninte la liberigitan junulinon, li surŝipigis ŝin kaj revenis kun ŝi kaj la leono

en la kastelon de ŝia patro, ĝojante, ke nun la fera pordego estos malfermita, kaj ke eblos reveni en la patrion. Reĝo Olibrio ĝoje lin bonvenigis, sed la pordegon li ne menciis. Kaj ankaŭ ne volis aŭdi pri ĝi, dirante, ke Bruncvik devas tie resti, ke la filino Afrika la kuraĝan sian savinton tiom ekamis, ke ŝi volas havi lin kiel edzon.

Bruncvik ege ekkoleris je la reĝo kaj lia filino kaj amare riproĉis al ŝi en sia menso maldankemon. Sed nenia konsilo, nenia helpo, li devis cedi kaj edziĝi al la reĝa filino. Sed liaj pensoj estis senĉese alie, malproksime en la patrio, ĉe Neomenia, kaj ĉiam pli li tristis kaj sopiris pri ŝi.

Malĝoja li sidadis sur bordo kaj rigardadis la maron, en malproksimon, ĉu eble aperos ia ŝipo, kiu liberigus lin de tie. Sed vaste fore nenie ekblankis velo, neniu ŝipo ondetigis la verdajn ondojn, moviĝantaj sub la suno, kaj en ilia muĝado perdiĝis nostalgiaj ĝemoj de la juna kavaliro. Ofte ankaŭ soli-ĝinte li vagis tra la kastelo, kiun li en sia animo malbenis, ankaŭ ĝian reĝon kaj la filinon kaj ilian monstran korteganaron.

Foje vagante tiel enpense li venis en kelspacon, kiun ĝis tiu tempo neniam li vidis. En la kelspaco sur ŝtona tablo li ekvidis malnovan glavon sen tenilo. Senvole li ĝin elingis kaj rigardante ĝin, li ekkonis, ke ĝi estas el elita ŝtalo, ege akra. Kaj ĝi ekplaĉis al li tiom, ke li deprenis la tenilon de sia glavo kaj surmetis ĝin sur la malnovan kaj tiun poste li enigis en la glavingon de sia glavo. Kaj poste la sian sen la tenilo li metis sur la ŝtonan tablon kaj foriris.

Renkontiĝinte kun Afrika, li ne diris al ŝi, kion li faris, sed demandis, kia glavo estas en la kelspaco. La reĝa filino ektimis kaj tuj iris fermi la kelspacon per naŭ ŝlosoj. Bruncvik des pli sopire pridemandis, kia glavo ĝi estas kaj kial ili tiel ĝin kaŝas.

"Se vi scius, kian egan potencon la glavo havas!"

Sed pli ŝi ne diris. Sed kiam Bruncvik insistis kaj ne ĉesis peti, ke ŝi diru, ke ŝi povas, ja ŝi havas ŝlosilojn por la glavo, tiam ŝi cedis.

"Se vi volas scii, aŭdu. La glavo havas la jenajn potencojn: se vi elingus ĝin kaj dirus: Kapo de unu, dudek, tridek, de cent mil for!, tuj la kapoj desaltus."

Bruncvik mokis tion, kvazaŭ li ne kredas; sed la parolon li fiksis en sia menso kaj jam meditis, kiel konvinkiĝi. Kaj jen, kiam foje kelkaj monstraj korteganoj, rufaj, grizaj, ĝibaj kaj dukapaj kaj hundkagaj eniris en lian ĉambreton, li elingis la glavon kaj diris:

"Do per ĉi tiu glavo la kapoj de la unuaj monstroj for!"

Tuj la kapoj de ĉiuj ĉeestantoj desaltis for, kaj li, kolektinte ilin, en la maron ilin ĵetis. Poste post mallonga tempo, kiam reĝo Olibrio kun la filino kaj la tuta korteganaro sidis ĉe tablo, elingis Bruncvik subite sian glavon kaj ekkriis:

"Nu, mia kara glavo! For la kapoj de la monstroj kaj de la reĝo kun la filino!"

Tiel okazis. Bruncvik venĝinte por la maldankemo, postlasis la mortigitojn, rapide eliris kaj prepariĝis por la vojaĝo. Malferminte la feran pordegon, li prenis nutraĵon, oron kaj gemojn, surŝipigis ĉion, kaj kunpreninte la karan leonon, li eknavigis gaje por vojaĝi. La ŝigo feliĉe ekveturis kaj Bruncvik direktis hejmen en la patrion.

### IV

Blovis favora vento kaj la ŝipo feliĉe navigis tra kvieta maro. Bruncvik renkontis neniun dumvoje, neniun ŝipon, kaj ankaŭ neniun insulon li ekvidis. Nur la sepan tagon okazis, ke li devis navigi preter iu insulo. Jam de malproksime ĝi aspektis ĉarme. Ĝi verdis, altaj larĝbranĉaj arboj altiĝis sur la bordo al la lazura ĉielo kaj mirige belaj konstruaĵoj, unikaj, travidiĝis.

Kaj kun la vento blovis de la insulo ĉarmaj sonoj. Dolĉa ludo aŭdiĝis tie, ankaŭ gajaj fanfaroj kaj tamburado. Poste dolĉa kantado de viraj kaj virinaj voĉoj portiĝis al li per sorĉaj eĥoj super la ondoj tra la brilanta aero. Kaj Bruncvik eksopiris pri homoj, kaj la koro kaj la dolĉa sono de la muziko tiris lin al la insulo.

Kiam li tie albordiĝis, li ekvidis grandan gajon, multajn homojn, sur ĉevaloj, piedirantojn, ĉiujn en riĉa robo, en veluro, en buntkolora silko, ĉefe belstaturaj sinjorinoj kaj junulinoj de belegaj okuloj, haroj kaj vizaĝoj. Ĉiuj estis tie sen zorgoj, en viglega gajo. Tie sur ĉevaloj, en belega armaĵo enronde ili luktis, tie sur libera spaco ili dancis, aliaj kantis, ludis. — Tuj kiam Bruncvik eniris kaj komencis ilin rigardi, amaskuris al li junuloj, junulinoj kaj vokis:

"Kiel vi venis al ni? Sed kiel ajn vi venis, vi dancos."

"Kaj kun ni vi restos!"

"Ni ne lasos vin! Vi restos por ĉiam kun ni!"

Belaj junulinoj kaj sinjorinoj aletendis al li la manojn, viroj lin ĉirkaŭis. Sed Bruncvik konsciigante sin, ekkonis, ke ĝi estas dolĉa, delica danĝero, ke en la plezuroj enestas lia pereo. Tial li elingis la glavon kaj ekvokis:

"Do, de la plej proksimaj la kapoj for!"

Tuj tiel okazis. Sed la ceteraj ne ektimis kaj vokis:

"Per tio vi ne eskapos antaŭ niaj manoj. Tamen vi dancos kun ni kaj rajdos sur ĉevaloj. Ni estas Azmodeoj, satanoj ĉi tien ensorĉitaj, kaj ni havas potencon — "

Bruncvik aŭdinte tion, ektiris la glavon kaj ekkriis:

"Do, de ĉi tiuj satanoj la kapoj for!"

Kaj de ĉiuj ili for desaltis. Bruncvik forhastis, surŝipiĝis kaj plu navigis. Li navigis kaj navigis multajn semajnojn, ĝis fine li ekvidis belegan urbon brilanta de malproksime. Li ankris ĉe ĝi kaj direktis kun la leono al ĝi. Ĉirkaŭ la urbo li ekvidis eĉ ne unu homon, ankaŭ en la malfermita pordego estis silente, ankaŭ en stratoj kaj sur placo. La bela urbo kvazaŭ estus formortinta. Ĉiuj domoj estis malfermitaj kaj riĉe ekipitaj. Ĉie li trovis sternitajn tablojn kaj sufiĉe da manĝaĵo kaj rarajn vinojn.

Dum Bruncvik iradis de domo al domo, subite li ekaŭdis trumpetistojn kaj tamburistojn kaj tiuj ege multe trumpetis kaj tamburis. Soldatoj marŝis en la urbon; ili estis Astrioloj, antaŭ kiuj rajdis sur nigra ĉevalo ilia reĝo Astriolo.

Bruncvik antaŭvidante ke li ne fartos bone kun ili, turniĝis kaj volis for el la urbo. Sed jen ili ekvidis lin, kaj barinte lin, demandis, kiel li venis tien.

"Eĉ se mi kiel ajn estis veninta ĉi tien," diris Bruncvik, "sed sciu, ke mi ne timas vin."

Tiam ili, kaptinte lin, kondukis lin antaŭ reĝon Astriolon kaj tiu diris al li:

"Aŭ promesu al ni, ke vi restos kun ni ĉi tie eterne, aŭ mi sidigos vin sur fajran ĉevalon."

"Vian minacon mi ne timas. Mi esperas mian Dion, ĉar jam

tiomfoje li helpis al mi el grandaj angoroj kaj danĝeroj, ke ankaŭ de tie li helpos al mi."

Kaj Astorio ordonis alkonduki la fajran ĉevalon. Sed Bruncvik, kiam kvar uloj komencis lin treni, por sidigi lin sur la ĉevalon, eltiris la glavon kaj diris:

"Do, la kapoj for de ĉi tiuj kvar!"

Tuj la kapoj desaltis, kaj la leono alsaltinte tuj disŝiris ilin. Astriolo pro tio ekfuriozis kaj alkriis amason da soldatoj. Ili alhastis kun granda bruo kaj trumpetado, kelkmil ili estis, kaj tuj ili ĉirkaŭis Bruncvikon. Sed tiu ne timante, ne tremante, starante meze de ili, ektiris sian glavon kaj ekkriis:

"Do de dudek viroj, de tridek, de cent, de mil la kapoj for!" Tuj la kapoj ruliĝis kaj la trunkoj estis falantaj en tia kvanto, ke eĉ la tero tremis. Hororo ekkaptis ĉiujn ĉirkaŭe, ankaŭ la reĝon, ili timegis kaj kriis, kaj la reĝo vokis:

"Konsciiĝu, Bruncvik! Konsciiĝu pro via Dio kaa kaŝu la glavon. Mi promesas al vi, ke mi kondukos vin en vian patrion, nur ne murdu plu!"

Nur kiam li laŭ postulo de Bruncvik solenege promesis, ke ĉion li plenumos, ke kun ĉio, kion li havas ankaŭ kun la leono, sekure lin transportos en la ĉeĥan landon, Bruncvik eningis la glavon. Kaj okazis, kiel Astriolo promesis. Estis ĵaŭdo, ĵus krepuskiĝis, kiam li atingigis Bruncvikon sur limo de sia regno. De tie Bruncvik plu iris, ĝis li sen kiaj ajn obstakloj atingis sian regnon.

V

Atinginte Pragon, li surmetis ermitan robon kaj iris kun la leono al sia kastelo. Tie regis bruo kaj gajo, ĉar ĵus tiutempe estis edziniĝanta Neomenia, lia edzino. Pasis pli ol sep jaroj, de kiam Bruncvik foriris el Prago en la mondon. Ĉar Neomenia dum la tuta tempo ne vidis lian ringon, ŝi obeis konsilon de sia patro kaj akceptis edziĝproponon de nobla princo, kiu volis ŝin kiel edzinon. Kiam Bruncvik en la ermita robo aŭdis, kio okazas en la kastelo, li tre afliktiĝis.

Al neniu li diris ion, nek igis sin ekkoni. Nur al kelnero, portanta sur tablon arĝentajn kaj orajn pokalojn, li alflankiĝis kaj faligis en pokalon, el kiu Neomenia trinkis, la ringon, kiun ĝis tiu tempo li mem sur la fingro portis. Poste tuj li turniĝis kaj eliris el la kastelo. Elirante el la pordego, li skribis sur ĝin:

"Tiu, kiu antaŭ sep jaroj foriris, estas ĉi tie."

Tio kaŭzis konsiderindan konfuzon kaj tumulton. Dome Neomenia fintrinkante el la ora pokalo, ekvidis sur la fundo la oran ringon kaj ankaŭ tuj ĝin ekkonis. En sincera emocio, ŝi ne sekretigis, kies ĝi estas, kaj ankaŭ tion, ke Bruncvik certe revenis. Tion ektimis ŝia fianĉo. Li eksaltis, igis tuj seli ĉevalojn, por atingi sian rivalon, kaj por pereigi lin. Kun tridek rajdistoj li persekutis lin, ĝis li lacigis lin kaj kaptis.

Bruncvik vidante, ke lia vivo estas riskata, elingis la glavon kaj ekkriis:

"De ĉi tiu fianĉo la kapo for kaj de lia servistaro."

La kapoj falis, falis la senkapigitaj korpoj desur la ĉevaloj, kaj la ĉevaloj sen la rajdantoj rekuris en la urbon.

Poste Bruncvik venis al iu el la princaj kasteloj kaj venigis tien nobelojn kaj etnobelojn, kiuj bonvenigis lin kun granda ĝojo, kaj tuj rajdis kun li en Pragon. Proksimiĝante al la urbo ili renkontis Neomenian, ŝian patron kun granda sekvantaro. Ĉiuj ĝojis pro la revido, kaj pleje Neomenia, kiu en sia feliĉego larmis.

Ĉiuj revenis en Pragon kaj tie la tuta loĝantaro, junaj kaj maljunaj, bonvenigis Bruncvikon kun granda ĝojo kaj multa jubilado. Ili ĝojis, ke Bruncvik revenis kaj al ili alkondukis la leonon. En la tuta lando regis ĝojo, kiam Bruncvik anoncis en ĉiuj urboj kaj igis pentri la leonon sur pordegoj, ankaŭ sur la reĝa standardo, nome blankan leonon sur ruĝa kampo.

De tiam Bruncvik vivis kontente kun Neomenia kaj regis feliĉe ankoraŭ kvardek jarojn. La fidela leono estis senĉese kun li kaj ĉe li. Kiam Bruncvik mortis en granda aĝo, postlasinte solan filon Ladislaon, la leono ne volis plu vivi sen sia mastro. Ĝi tristis kaj kadukiĝis, ĝis lastfoje ĝi ekroris pro la malgajo kaj mortis apud tombo de Bruncvik.

Kaj la mirakla glavo de Bruncvik?

Tiu estas firme kaj profunde enmurigita en piliero de Karol-ponto, tie, kie staras statuo de Bruncvik, havanta apud piedoj ŝtonan leonon. Tien Bruncvik igis sekrete enmurigi la glavon, tie ripozas la sorĉa armilo jam jarcentojn kaj aperos nur tiam, kiam estos en la ĉeĥa reĝolande plej malbone. Kiam nia patrio estos plej deprimita, almarŝos de Blaník sanktvenceslaaj kavaliroj por helpi kaj mem la sankta heredinto de la ĉeĥa lando ilin gvidos.

Kaj kiam li rajdos sur Karol-ponto, stumblos lia blanka ĉevalo kaj per hufo elteriĝos la glavon de Bruncvik. Tiun sank-

ta Venceslao ekkaptos kaj en furioza batalo eksvingos per ĝi super la kapo kaj ekkrios:

"De ĉiuj malamikoj de la ĉeĥa lando la kapoj for!" Tiel okazos, kaj estos sankta paco en nia patrio.

# LA TREZORO DE OPATOVICE

una kleriko el la benediktana ordeno en monaĥejo de Opatovice venis ĝuste antaŭ la tagmezo anonci al sia abato, ke tiumomente subite alvenis iu gasto, iu sinjoro, evidente nobelo, kun du servistoj sur ĉevaloj, ke apud la pordego en la antaŭa korto ili deĉevaliĝis kaj ke tiu sinjoro rekte iris en preĝejon.

La abato, pastro de serioza aspekto, demandis, de kie li alrajdis.

"El Gradecio."

"Kion li diras?"

"Nenion, kaj liaj servistoj ankaŭ nenion."

"Kiel li aspektas?"

"Li estas mezstatura, kvardekjara kaj havas nigran barbon. La sinjoro estas serioza, bele vestita, sed la robon li havas malhelan kaj sen ornamoj, nek strieto sur ĝi —"

La abato por momento enpensiĝis, poste li leviĝis, kaj elirinte el sia ĉelo, li iris tra longa koridoro de la konvento malsupren trans la ŝtuparon al promenejo, ĉirkaŭanta kvietan "paradizan korton." Tiu ĵus estis heliĝanta per fluo de sunradioj, kiuj komencis tien surfali. Ankaŭ en la promenejon penetris ilia ora brilo, pentrante sur pavimeroj kaj sur muro ombrojn de la romanika kolonaro. Varmego de la aŭgusta tago tie ankoraŭ ne estis sentebla, ĉar de la mateno ĝis preskaŭ tiu tempo ĉie kuŝis malvarmetiĝanta ombro.

Kaj silento, malpleno estis inter la malnovaj konstruaĵoj. Ĉiuj monaĥoj restadis tiutempe en siaj ĉeloj. Nun la abato pasis tra la lumo kaj ombro, poste li deflankiĝis el la malvarmeto al la dua, antaŭa kaj ampleksa korto, en la varmegon kaj plenan lumon, kie tra la briletanta aera klare reliefiĝis la ĉirkaŭaj konstruaĵoj; disde la blua, sennuba ĉielo, ĉefe du preĝejturoj kaj la granda preĝejo, ĉio en la romanika stilo.

La abato direktis al portalo plena de superbaj ŝtonzonoj, riĉe ornamitaj per skulptado de petaloj, folioj kaj kurioza bestaro. Jen el pordo, tra kiu el la preĝejo blovis agrabla malvarmo, estis eliranta tiu fremda sinjoro. Ankoraŭ li estis nudkapa; brunvizaĝa li estis, nigrahara, altan frunton, larĝvizaĝa kaj iris iom malrekte. Kiam la abato ekrigardis liajn grandajn, malhelajn okulojn, kiam la fremdulo ekparolis, tuj li ekkonis, ke li estas ne ordinara nobelo. Afable li dankis por bonvenigo kaj ŝate akceptis, kiam la abato invitis lin al tagmanĝo. Ili reiris en la klostron ĉirkaŭ la "paradiza korto" kaj rekte en refektorion, ĉar tra la profunda tagmeza silento aŭdiĝis monaĥeja sonorilo, anoncanta al homoj en vilaĝo kaj homoj sur kampoj tagmezan tempon de trankvilo.

En longa, volba halo, meze de kiu etendiĝis aro da kverktabloj, kun stana malbrila manĝilaro, kaj aroj da sidtabuloj kaj sidlokoj, jam atendis monaĥoj, junaj kaj maljunaj. Kiam estis plenumita la kutima piaĵo, ĉiuj eksidis. Plej supre la abato kun sia gasto en skulptitaj kverkaj foteloj.

Dum la tuta tempo la gasto afable parolis, pri monaĥejo, pri preĝejo, kia belega verko ĝi estas, ĝuste kvazaŭ itala, ĉefe la portalo.

Kaj kiam la abato diris, ke ne, ke ĝi estas verko enlanda, ke la preĝejo estas rekonstruita el la malgranda origina, sed ke la unuaj monaĥoj, tuj ĉe la fondiĝo estis italoj, el Montekasino, ekrakontis la sinjoro pri la praorigina monaĥejo, kaj ke li ĝin konas. Kaj li rakontas pri ĝi, pri italoj, pri Romo tiel, ke proksime sidantaj forgesis manĝi.

Sed ju pli longe la gasto parolis, des pli granda maltrankvilo kreskis ĉe la abato. Jam pli frue, kiam li aŭdis, ke alvenis sinjoro el Gradecio, li ekpensis, ke tiu estas iu de la kortego, ĉar matene li sciiĝis, ke hieraŭ alvenis en Gradecion la imperiestro kun la korteganaro. Kaj same ankaŭ, kiam la kleriko anoncis al li, ke tiu sinjoro unue eniris la preĝejon, rememoris la abato, kion li aŭdadis pri imperiestro Karolo: ke ĉiam, tuj kiam li alveturas en iun lokon, li eniras unue en preĝejon.

Kaj krome la agrabla parolo kaj scio pri la mondo kaj la tuta konduto, vekanta respekton kaj admiron — apenaŭ la gasto demetis tranĉilon kaj lavis siajn manojn en brila kupra akvujo, jam la abato petis lin, kiam ili haltis solaj en fenestra niĉo, ke li ne riproĉu lin kaj anoncu al li, kiu estas lia nomo.

La gasto promesis, sed unue petis, ke ili eniru la preĝejon, ke la abato kunprenu tien du plej maljunajn monaĥojn el la konvento. La abato volonte tiel faris kaj enkondukis la gaston tra koridoro ĝuste en la preĝejon. Ĝi estis alta, volba, trinava, inter si apartigita de rondformaj kolonoj, portantaj potencajn duonrondajn arkojn. Tra la tuta ampleksa spaco kun nemultaj fenestroj portiĝis nebulo de mistera duonlumo, en kiu nedistingebliĝis multaj surmuraj pentraĵoj.

Ĉiuj ekgenuis antaŭ la ĉefa altaro; kiam poste la fremda sinjoro leviĝis, li diris:

"Pastro abato, vi volis scii mian nomon. Mi anoncas al vi kaj al la fratuloj ĉi tie, ke mi estas Karolo, romia imperiestro kaj ĉeha reĝo, via mastro." La abato fervore senkulpigis sin, ke oni akceptis lin ne tiom respekte, kvankam, kiel li mem konfesis, li antaŭvidis, kia honoro okazis al ilia domo, sed ke li al si mem ne kredis. La



imperiestro afable ekridetis kaj diris, ke ĝuste tiel estas bone, ke li ne volis, ke iu ekkonu lin, tial ankaŭ li lasis la korteganojn en Gradecio kaj al neniu diris, kien li rajdas.

"Tial mi faris tion," li daŭrigis, "por povi kun vi pli libere paroli. Patro abato, ĉu ĉiuj ĉi fratuloj estas la plej aĝaj kaj plej fidelaj en via monaĥejo?"

"Jes, ili estas."

Kaj la imperiestro diris:

"Karaj patroj, ĉi tie sur dia loko mi anoncas al vi, kial mi venis. Mi aŭdis, ke en ĉi tiu monaĥejo vi havas grandan trezoron. Se vere estas tiel, mi esperas, ke vi ne sekretigos ĝin antaŭ mi. Kaj mi promesas al vi, ke nenion mi volas de ĝi preni, nek mi mem, nek pere de iu alia. Nur mi ŝatus ekvidi la trezoron, nenion alian."

La abato kaj la pastroj ektimis kaj silente staris, ĝis la abato petis la imperiestron, ke li permesu al ili iom interkosiliĝi. La imperiestro permesis, kaj kiam la monaĥoj tiel faris, anoncis la abato:

"Volu scii, via majesto, ke la trezoro ekzistas. Sed neniu el la fratuloj, kaj tiutempe ili estas ĉi tie kvindek kvin, neniu scias pri ĝi. Nur mi kaj ĉi tiuj du fratuloj scias kaj neniu alia. Se Disinjoro iun el ni forvokus, iun alian ni sciigos pri la trezoro, tiel ke ĉiam tri, abato kaj la du plej aĝaj fratuloj sciu pri ĝi. Sed bonvolu ankaŭ scii, ke per la plej pezaj devoligoj ni estas ligitaj kaj pri la trezoro ni darfas diris nenion, nek vorte nek per signo. Krome aliro al ĝi estas tre malfacila kaj ne konvena por via majesto.

Sed la imperiestro malgraŭ tio petis, ke ili informu lin, promesante ke ankaŭ li silentos kaj al neniu pri la trezoro diros. Tiam la pastroj denove interkonsiliĝis, ĝis la abato deklaris, ke ne konvenas diri, sed same ne konvenas rifuzi peton de sia reĝo.

"Tial," diris la abato, "ni faros unu el du ebloj. Aŭ ni diros al via majesto pri la loko, sed la trezoron ni ne montros, aŭ ni montros la trezoron, sed ne malsekretigos, kie ĝi estas."

"Prefere mi vidu la trezoron," decidiĝis la imperiestro.

Kaj ili petis lin, ke li faru, kiel ili petos. Kaj li promesis. Tiam ili kondukis lin el la preĝejo en sakristion, de tie ili descendis en ian kelspacon per brikoj pavimitan, tre malhelan. Unu el la monaĥoj ekfajrigis kaj bruligis du vakskandelojn. Sed apenaŭ ili ekflagretis en la mallumo, jam alpaŝis la dua monaĥo kaj surtiris kapuĉon trans la kapon de la imperiestro, sed inverse, sekve la imperiestro nenion vidis. Nur li aŭdis, ke ili levas, forigas brikojn. Poste ili kondukis lin al ia truo kaj petis lin, ke li singarde descendu, ĉar ili malgrimpos desur eskalo. Kaj li descendis post ili profunden kaj pli profunden en absolutan mallumon tre malsupre kaj kiam ili haltis sur fundo, ili turnigis la imperiestron kaj kondukis lin kelkfoje tien kaj reen, por ke li ne memoru direkton kaj la vojon. Poste ili pasis tra ia longa malluma koridoro. Estis sentebla humida aero, mucide fetoris la tuta mingalerio kaj obtuze sonegis iliaj paŝoj. La imperiestro opiniis, ke ĝi estas senfina. Subite ili haltis, kaj tiam, kiam ili deprenis lian kapuĉon, li vidis sin en sufoka kelo, tra kies spaco senbrile flagretis lumo de vakskandeloj. Kaj en la brilo ekbrilis en feraj kestoj, kiam la abato levis kovrilojn, arĝento, amasego da arĝento ĉie ĉirkaŭe, fandita kiel diskoj kaj buloj.

De tie gvidis la monaĥoj la imperiestron en apudan kelspacon. Tie li ekvidis multegon da ringoj kaj dikaj vergoj el pura



oro, grandajn pecojn, pezajn neprilaboritajn. La imperiestro miris; sed en la tria kelspaco li eksilentis pro mirego.

Tie estis la plej granda trezoro; grandega kvanto da multekosta metalo, oro, arĝento, sed ĉio per artlaboro prilaborita: superbaj ĉenoj, bokaloj kaj kalikoj, krucifiksoj kaj krucoj kun relikvoj, ĉio brilis de oro kaj ankoraŭ de ŝanĝkoloraj, irizaj ekbriloj de gemoj, brilblindige.

Dum la imperiestro rigardis la tutan belaĵon, tiun senmezuran riĉajon, diris la abato al li:

"Nia sinjoro, la trezoro por vi kaj por la estontaj estas konservata. Tial prenu, kio ajn plaĉas al vi."

Sed la imperiestro ne volis, kaj tiam la abato, dirante, ke ne decus, ke li foriru de tie kaj nenion memore prenu, donis al li multekostan ringon, en kiu estis hela, supermezure rara diamanto. La imperiestro dankeme ĝin akceptis.

Poste ili turniĝis, kaj trairinte la tri kelspacojn, denove ili surmetis la kapuĉon sur la kapon de la imperiestro, kondukis lin denove tien kaj reen, fine al la eskalo, pere de kiu ili eliris el la kelspacoj. Kiam denove ili fermis la aperturon, ili estingis la kandelojn, kaj forpreninte la kapuĉon de la imperiestro, kondukis lin en sakristion kaj en la preĝejon, kie li preĝis antaŭ granda altaro.

Poste li dankis al la monaĥoj kaj aldiris:

"Karaj patroj, ankoraŭ mi sciu: ĉu al miaj amikoj, sed nur al kelkaj mi povas anonci, ke mi vidis en mia reĝolando sub la tero tian grandiozan kaj raran trezoron? Memkomprene mi ne diros, kie kaj sub kiaj lokoj."

La abato kaj monaĥoj konsentis. La imperiestro forirante kaj rigardante la donacitan ringon diris:

"Ĉi tiun vian donacon tiom mi estimos, ke neniam ĝi forlasos mian fingron kaj iros kun mi en tombon."

Estis vesproj, kiam ili revenis el la preĝejo. La imperiestro jam ne restis longe. Adiaŭinte kun la abato kaj la fratuloj, li surĉevaliĝis kaj akompanata de du ĉambristoj ekdirektis reen laŭ Elbo norden tra herbejoj al Gradecio.

Tie korteganoj pridemandis la ĉambristojn, kie ili estis. Aŭdinte, ili demandis, kion la imperiestro faris en la preĝejo.

"Tie li tagmanĝis, post la tagmanĝo li iris kun la abato kaj du maljunaj monaĥoj en la preĝejon kaj longe kun ili preĝis."

Nenion pluan ili diris kaj ankaŭ nenion pluan ili sciis, kaj nenion pluan ankaŭ iu sciiĝis, ĉar la imperiestro konservis la sekreton. Nur antaŭ sia morto li diris al kelkaj siaj konsilistoj, ke la ringon ili lasu al li sur la mano ĝis tombo, ĉar ĝi estas memoraĵo el la trezoro de monaĥejo en Opatovice, kiun tie oni montris al li antaŭ multaj jaroj.

Kaj tiel okazis.

II

Pasis multegaj jaroj post la morto de Karolo la Kvara, karmemora. Je fino de la regno de lia filo Venceslao la Kvara, nome en la jaro 1415, alveturis al la monahejo en Opatovice neatendita gadto: sinjoro Jan Městecký el Opočno, kun du servistoj surĉevale. Estis aŭtuno, ĵus je tago de Ĉiuj Sanktuloj, malfrue posttagmeze, kiam jam vesperiĝis, kiam dezertaj herbejoj kaj senfoliaj arboj apud Elbo nigris en frua krepusko. Kaj blovis frosta vento.

Nemirinde, ke la kavaliro direktis al la monaĥejo kaj petis

tranokton, klarigante, ke li volis atingi Gradecion, sed ke ekstere estas tia veteraĉo, vento ke akras kaj eĉ peltmantelon trapenetras, kaj ke estos ege malluma nokto.

Abato Petro Lazur, maljuna kaj respektinda pastro, akceptis la kavaliron kaj ordonis, ke ankaŭ al la du rajdintoj estu donita sufiĉa vespermanĝo, al ili kaj al iliaj tri kunuloj, kiuj, kiel sinjoro Městecký anoncis, dumvoje malfruiĝis kaj kiuj ankoraŭ ĉi tien alvenos. Kaj ili alrajdis, jam tute vespere, ruĝaj de vento kaj malvarmo. Tiutempe ilia mastro jam sidis kun la abato kaj monaĥoj en refektorio lumigata per vakskandeloj sur la tabloj, proksime al grandega verda forno, diradianta agrablan varmon.

La kavaliro rakontis, li sciis multajn novaĵojn, pri la koncilio en Konstanco, pri magistro Jan Hus, sed plej multe pri Prago, kiu estas trafita de anatemo pro magistro Jan el Jesenice, adepto de Hus, ke ĉiaj diservoj en Prago estas ĉesigitaj. Kaj li kolere atakis reformisman instruon kaj Praganojn, ke ili ribelas kontraŭ la pastraro, kaj kontraŭ la reĝo, ke ĉion ĉi li toleras.

Jen nova gasto eniris: sinjoro Oto el Bergov. Li diris, ke la misa vojo kaj aĉa vetero igis lin rifuĝi sub la gastaman tegmenton de la malnova monaĥejo, kaj petis tranokton por si mem kaj por siaj kvin rajdistaj servistoj. Li miris, ke li trovis tie ankaŭ sinjoron Městecký, sed ĝojis, ke morgaŭ li havos kunulon dumvoje al Gradecio.

La abato afable akceptis ankaŭ sinjoron el Bergov kaj sidis kun la kavaliroj, ankaŭ kiam la ordenaj fratuloj disiris post vespermanĝo en siajn ĉelojn. La sinjoroj sidis ĉe vino apud la forno, kie estis des pli agrable, ju pli tra nigra nokto muĝetis tempesto, ĝis la ŝutroj tremis kaj bruegis. Sinjoro Městecký rakontis, ankaŭ la sinjoro el Bergov ne estis sen informoj. Ili ambaŭ brave trinkis kaj ofte replenigadis pokalojn per ora, ruĝa vino, ĝis iliaj vangoj ruĝis kaj la okuloj brilis.

Sed subite ili ambaŭ eksilentis kaj ekstaris, kiam ekstere tra la mallumo aŭdiĝis sono de milita trumpeto. Ĝi akre eksonegis, trapenetrante ankaŭ la tempestan bruon. Kaj jen ambaŭ kavaliroj kaptis la abaton je la manoj kaj sinjoro Městecký akre kaj morne ordonis:

"Pastro abato, ci aŭdis la trumpetadon. Tio estas signo por ni, ke niaj armitaj servistoj havas la pordegon en sia potenco, kaj ke ili enlasis la ceterajn, tridek ili estas; tiuj embuskis ekstere en la mallumo. Nun ili ĉiuj estas en la klostro. Ĉi kaj vi ĉiuj estas en nia potenco."

La abato, konsternita pro ektimo, apenaŭ ekparolis:

"Kion vi volas?"

"La trezoron, vian klostran trezoron. Nenio okazos al ci, se ci diros, kie ĝi estas. Ni scias, ke vi havas ĝin sub la tero. Diru, kie ĝi estas!" abruptis la sinjoro el Bergov.

"Mi ne scias!"

En la koridoro estiĝis bruo, oni kriis tie, tintegis armiloj.

"Ne atendu helpon!" minacis sinjoro Městecký. "Aŭdu, tio estas niaj homoj. Parolu, kie estas la trezoro!"

"Mi ne diros!" tremante sed firme respondis la maljuna abato.

"Ni torturos cin!"

"Estu volo de Dio. Sed mi ne darfas, mi, ne diros."

La sinjoro el Bergov pafiĝis el la refektorio, kaj tuj poste eniris tien kvar solduloj ĝiskole armitaj. Al tiuj sinjoro Městecký transdonis la maljunan abaton. Tra la novembra nokto eksonis sonorilo sonoriganta alarmon. Iu el la monaĥoj alkuris al ĝi kaj sonorigis, farante alarmon. Sed apenaŭ nur li komencis sonorigi, jam enfalis tien solduloj kaj per mortvundo pagis al la aŭdaca sonorilanto.

Ruĝaj lumoj flagretis tra la klostro, la preĝejaj fenestroj ekbrilis; tra ĉeloj, mallumaj promenejoj kaj kortoj, ĉie flagris lumoj, torĉoj, flamantaj kenoj, ĉie pasmoviĝis staturoj de fuĝantaj monaĥoj, de rabistaj solduloj, kiuj persekutis ilin, ĉion ajn esploraĉis kaj amasigis predon. Nur la abato restis en la klostro, sed katenita en la korta kelo, kie lin servistaĉoj de sinjoro Městecký ĉe lumo de la torĉoj batis kaj streĉadis per eskalo kaj kie sinjoro Městecký aŭ denove la sinjoro el Bergov alkriadis lin:

"Kie estas la trezoro? Kie, parolu, aŭ ci estos mortpunota!" Sed la abato suferante virece ĉiujn turmentojn, silentis, kaj eĉ ne poste diris, kiam ili brulvundis per kandeloj lian flankon.

Kiam estiĝis nebula, malserena tago, regis en la klostro de Opatovice silento kaj dezerto. Ĝi estis elrabita. Ĉia superba vazaro, konanta mono, ĉiuj juveloj, aŭ preĝejaj, aŭ aliaj, ĉion forportis sinjoroj Městecký kaj Oto el Bergov. Kiam la vilaĝanoj venis en la klostron, ili trovis vunditajn monaĥojn kaj la abaton mortmartiritan.

Damaĝoj en la tuta monaĥejo estis grandaj, sed la grandega subtera trezoro estis savita pro sufero de la abato kaj — lia morto. Petro Lazur mortis post nelonge.

Post kvin jaroj sinjoro Městecký el Opočno, kiu pro sia krimo kun sia kunulo dum tumultoj kaj kaosoj tiam ĝeneralaj, eskapis la merititan punon, alvenis denove en la klostron de Opatovice, sed jam ne kiel rabisto, sed kiel ĝia defendanto. Li alkondukis tien garnizonon, egan aron da solduloj de imperiestro Sigmundo, en kies servojn li disponigis sin kontraŭ siaj samlandanoj.

Per tiuj homoj li okupaciis la klostron kontraŭ la Gradeciaj Husanaj urbanoj kaj kontraŭ Husanoj el Oreb. Tiam jam li ne serĉis la grandan trezoron kaŝitan sub la tero. Sed baldaŭ li devis for, en batalon, la garnizono tie restis kaj dufoje ĝi venke batalis kontraŭ Gradecianoj: en decembro 1420 apud klostro kaj en marto de la veninta jaro nemalproksime apud vilaĝo Podolčany, kie falis ankaŭ komendanto de Gradecianoj Lukaso; Sed jam en aprilo formarŝis la imperiestraj solduloj el Opatovice pro timo antaŭ granda armeo de Praganoj, Orebanoj kaj Gradecianoj, kiuj konkeris urbon Kutná Hora.

Apenaŭ nur formarŝis la solduloj de Sigmundo, kaj jam almarŝis sinjoro Diviš Bořek el Miletín kun Husanaro el Oreb kaj kun Gradecianoj, kiuj ege venĝis al Opatovicanoj por la du malvenkoj kaj por multaj malvenkoj. La malnova, belkonstruita monaĥejo estis forbruligita.

Forbrulis konvento kaj ĉiaj konstruaĵoj: en herboza ebenaĵo apud Elbo, super kies verdaĵo kaj amasego da floroj briladis orizitaj krucoj de la klostraj turoj kaj de la superba preĝejo, nigris ruinoj, frakasitaj promenejoj ĉirkaŭ la "paradiza korto" sovaĝe prikreskita, kaj morta silento regis tie, kie iam la monaĥoj kantis el breviero.

La klostro restis en la ruinoj. Kaj profunde sub ĝiaj ruinoj restis ankaŭ la grandega trezoro el multekostaj metaloj, gemoj kaj de la artlaboro, restis ne tuŝita tie, kie ĝi jam dum jarcentoj kuŝis en kaŝejo. Kaj tiu loko restis sekreto. Nur mi-

toj pri ĝi vastiĝis tra pluraj generacioj kaj restadis, eĉ se ruinoj de la malnova klostro estis pereantaj kaj disfalantaj. —

### III.

Ili disfalis kaj malaperis, kiam la akvo ilin findetruis. Iam, antaŭlonge, dum granda inundo Elbo ilin superverŝis, subakvigis kaj kiam ĝi ŝanĝis tiuloke sian fluadon, restis parto de la ruinoj sub la akvo, sur ĝia fundo. Tiel Elbo, fluinta iam preter la monaĥejo, torentis super ĝi, kaj kiam estis malalta kaj klara akvo, oni iradis rigardi restojn de la ruinaĵoj sub ĝia surfaco.

Nur parto de la ruinoj restis sur seko. Tiuloke apud la rivero oni konstruis muelejon, kaj tie, kie onidire estis la ĉefa altaro, elkreskis tilio, postvivinta epokojn. Muelantoj kaj junularo dum someraj vesperoj ofte sidadis antaŭ la muelejo kaj parolis pri la imperiestro Karolo, pri la trezoro, kie versimile ĝi estas, sub kiaj lokoj, se ili povus sub la akvon al ĝi, kiel ili helpus al si.

Ofte ili rerigardis pli malproksimen, al la maljuna tilio, kies grandega arbokrono supre pro krepusko nigris kaj de kiu venteto alportadis al ili flustradon kaj fortan ĉarman bonodoron de ĝia floraĵo, kiel flustradon de preĝoj kaj bonodoron de ofero de la dialtaro. Kaj je noktomeza tempo komencis arbokrono de la maljuna tilio heliĝi, kvazaŭ tralumata de brilo de la leviĝanta luno. Poste ekflamis en la arbokrono lumoj kaj brilis sur ĉiuj branĉoj kaj brilo de la lumoj leviĝis al la nokta ĉielo. Kiu ekvidis la miraklon, tiu miregante krucsignis sin. Tieuloj genuadis kaj preĝis kvazaŭ antaŭ la altaro; ne unu el

ili ekaŭdis en tiu momento pian kantadon, kiu obtuze, kvazaŭ elfore, preter la tilio portiĝis kaj blovis plue, al la rivero, kie ĝi malfortiĝis kaj silentiĝis. —

Sed ankaŭ dum la hela tago la mistera loko plenigis homojn de mirego, ĉefe "sinjoron mastron" el la muelejo, junularon kaj muelhelpantojn. Foje du la regado de reĝo faksimiliano, patro de Rudolfo la Dua, ekhaltis radoj de la muelejo de Opatovice de si mem subite, akurate tagmeze.

Ĉiuj elkuris eksteren al la rivero kaj jen la mirindaĵo! La radoj haltis, ĉar la akvo ne fluis sur ilin, kaj tiu ne fluis, ĉar supre super la muelejo meze de fluejo ĝi perdiĝis, falante tie kun muĝa, bruega fluo en ian kavaĵon aŭ abismon.

Tiel ĝi torentis kaj estis falanta tien dum duonhoro; kaj dum tiu tempo fluis nenio sur la radojn, tiel ke la muelejo estis senmova kvazaŭ ensorĉita. Sed post duonhoro la akvo denove ekfluis kaj plu torentis kiel ĉiam al la muelejo kaj turnigis ĝiajn radojn. Ĉe la loko, kie la akvo tiel enfaladis, staris sinjoro mastro, la junularo, muelhelpantoj kaj vilaĝanoj kaj priparolis la strangan okazaĵon, ĝis fine ili interkonsentiĝis, ke tie estis klostra kelspaco, ke ĝia volbo ruiniĝis kaj la rivero fluis en la kelon kaj profunde en la koridorojn kaj ke certe ĝi superverŝis ankaŭ galerion kondukanta al la trezoro; nun jam ĉio estas perdita, vane estus provadi por ĝin atingi.

Kaj tamen oni provis tion. Ne enlandanoj, sed fremduloj.

Ĝi okazis dum la trista tempo post la batalo sur Blanka Monto; tiam alvenis al Opatovice kvar italoj. Ili diris, ke ili estas subakvistoj el Venecio en Italio, ke mem imperiestro Ferdinando venigis ilin tien, por ke ili trovu la subakviĝintan trezoron.

Neniu malhelpis ilin, kaj tiel, kiam ili preparis sin, ili subakvigis sin en Elbo, sur tiu loko, kie eblis vidi la klostrajn ruinojn. Tie unue ili volis esplori terenon kaj reston de la konstruaĵoj. Sed longe ili ne eltenis tie. Du el ili tuj elnaĝis al la surfaco. Du restis tie iom pli longe. La kunuloj atendis ilin, sed ne ĝisatendis ilin. Tiuj du ne plu revenis. Eble forportis ilin la fluo, eble ili misvojis sur la akvo en ruinoj de la malnova klostro. Ankaŭ iliajn kadavrojn oni ne trovis.

Ilaj kunuloj ne plu kuraĝis en la riveron por la trezoro. Ili surĉevaliĝis kaj forrajdis sensukcese. —

Kaj tiel la trezoro de la klostro en Opatovice kuŝas ĝis nuntempo profunde en la tero kaj Elbo, fluante super ĝi, bone ĝin gardas.—

## PRI MALNOVA PRAGO

—— Prago:

Ĉi-nomo sola kant'. La nura son' rave la kordojn de l' ĉeĥa sento tuŝas kaj koron vibrigadas — — Svatopluk Čech.

I

Karolo la Kvara foje invitis al si al la praga kastelo arkiepiskopon Erneston el Pardubice, la plej superan kancelieron, burgrafon de la ĉeĥia reĝolando kaj aliajn eminentajn ĉeĥajn nobelojn kaj korteganojn, ankaŭ plurajn magistrojn renomajn pri scienco, inter ili ankaŭ sian astronomon. Li sidis kun ili en superba halo, kies ligna plafono estis ornamita per skulptaĵoj, pentraĵoj kaj orizo, kies muroj estis kovritaj per raraj drapiraĵoj de franca deveno, ĉe la tablo, sur kiu en brilo de multaj vakskandeloj brilis kaj radiis ora kaj arĝenta manĝilaro, teleroj, pokaloj kaj kruĉoj de belegaj formoj kaj ornamoj.

Kiam ili finis la vespermanĝon kaj en la halo komenciĝis esti sufoke, ekstaris la imperiestro kaj invitis siajn gastojn, ke ili iru kun li malvarmetiĝi en la freŝa aero. Kaj li iris antaŭe kun la arkiepiskopo sur balkonon, sur kiun oni eniradis rekte el la refektorio; post lin iris la sinjoroj kaj magistroj vigle interparolante.

Sed kiam ili eniris la ampleksan balkonon, eksilentis la, imperiestro kaj lia konsilisto kaj silentiĝis ankaŭ ĉiuj ceteraj. Ili eksilentis surprizitaj pro beleco de la reĝa urbo sub ili. Prago dormetis dum la somera nokto en inundanta lumo de la plenluno kaj ankaŭ en profundaj ombroj. En sorĉa ilumino altiĝis gabloj kaj tegmentoj de altaj domoj, preĝeejoj, turoj, brilis fenestroj de konstruaĵoj, korbeloj kaj larĝbranĉaj arbokronoj en abundaj ĝardenoj kaj sur insuloj kunfandiĝis molkonture en la lumetado.

Kaj ĉio en profunda trankvilo. Nur riverbaraĵoj desube muĝe murmuris. La reĝo kaj la korteganoj ravitaj pro ĉia beleco, rigardis tra la lumo kaj malhelo, ilia vido vagis sur deklivoj de Petřín en blueta krepusko, tra Negranda Urno ĝuste sub ili, ili rigardis ĝian prilumatan spacon, la ĉefepiskopan palacon apud la rivero, kie brilis la orizita tegmento de ĝia defenda turo, trans kadukan ponton, la riveron brilantan kiel disverŝita arĝento, plue la ceteran Pragon, Judan kaj Malnovan Urbon, enfermitan per muregoj kaj bastionoj, super kiuj al la nokta ĉielo altiĝis turoj kaj kirkoj. Tie mallumis stratoj, domarkadoj, tie ĉio dronis en la lumo kaj ombroj kaj profunda malhelo.

Sed iom post Malnova Urbo, iom plue tra malkruta altaĵo, tra vasta spaco, kie blankis preĝejo de sankta Lazaro, kie libere kaj ne en amaso da domoj staris preĝejo de sankta Petro sur Zderaz-Monteto, kie dormetis vilaĝo Opatovice kaj kie pli supre en la pala brileto altiĝis kirko de sankta Stefano en vilaĝo Rybník kaj plue preĝejo al sankta Johano sur Batalejo, libere radiis lumo de la luno super la ĝardenoj, fruktĝardenoj kaj kampoj kun matura greno, ĉi tie ĝis la horizonto, ĝis altaĵoj plenaj de vitoj, envolvitaj de blanketa nebulo.

Ĉiuj senvorte rigardis la sorĉan panoramon antaŭ ili etendiĝanta, ĝis la reĝo emociiĝinta pro la beleco, ekparolis:

"Belega estas ĉi tiu mia lando, en ĝi estas mia plej granda

plezuro, kaj mi havas ĝin kiel elektitan, pli raran fruktoĝardenon inter ĉiuj ceteraj kampoj — —

Kaj en ĉi tiu fruktoĝardeno la plej ĝojiga eta loko — jen — Prago! Ĉu estas io pli bela?"

La okuloj de la reĝo ekbrilis.

"Belega urbo," ekparolis Ernesto el Pardubice, kaj feliĉega, kiel ĝin nomas kronikisto, ĉar ĝi estis avancigita de la sankta duko. Kaj nun per via aamo ĝi estas kaj estos ornamata. Jam plenumiĝas profetaĵo de la prapatrino de via majesto. Kreskas Prago al grandeco kaj gloro. Princoj kliniĝas al ĝi, ĝi havas honoron kaj laŭdon en la mondo kaj estos ankoraŭ pli glora."

"Kun dia helpo ŝate mi prosperigus ĝin," sincere diris la reĝo. Kaj mi esperas—" Sed subite li turniĝis al la maljuna magistro astronomo, rigardanta serioze antaŭ sin.

"Nu, magistro-astronorno, ĉu bela kaj granda estas estonteco de ĉi tiu urbo? Ci morniĝas? Parolu!"

"Reĝa majesto, ne volu ĝuste nun, ke mi anoncu, kion profetis la ĉielaj astroj."

"Nur diru," instigis la reĝo. Mi volas aŭdi, kion ci legis en la steloj."

"Ĝi estas malĝojiga, moŝta reĝo."

"Mi volas aŭdi. Parolu!"

Kaj la morna magistro anoncis al la reĝo kaj la nobelaro avide al li alpaŝinta:

"El la ĉielaj signoj mi ekkomprenis, ke Malgranda Urbo estos detruita, per fajro, granda incendio, kaj tie — Malnova Urbo — pereos pro terura inundo. Ĉio estos detruita, ĉio, kaj tiel, ke eĉ ne ŝtono sur ŝtono restos."

Ĉiuj ĉirkaŭe ektimis kaj ekrigardis la reĝon, kiu staris em-

barase evidente afliktita. ubite li turniĝis al la urbo, mansvingis tiudirekten kaj vokis:

"Kaj ne pereos Prago! Ĝi restos, estos! Eĉ se ankaŭ Negranda Urbo kaj Malnova Urbo foje pereus, estos ĉi tie alia. Tie mi konstruigos nova urbon, tie, jen, estos nova, granda Prago!"

Li montris post Malnovan Urbon, supren tra vasta altaĵo, al kampoj kaj fruktĝardenoj, al vilaĝoj Rybnik kaj Opatovice. Ĉiuj senŝarĝiĝis, ĉies vangoj sereniĝis naj la saĝa arkiepiskopo esprimis tion, kion la ĉeĥaj kaj nobeloj korteganoj tiumomente sentis kaj el la tuta koro deziris al sia reĝo:

"Dio benu vian majeston."

Kiel Karolo la Kvara decidiĝis, tiel li faris. Tuj li komencis fari ĉiajn preparojn por fondo de la nova urbo: li mem difinis ĝian amplekson, direkton de ĝiaj bastionoj, mem metis fundamentojn al ili, mem ĉeestis dimensiadon de stratoj, mem difinis lokojn por foirejoj kaj placoj. Ofte li interparolis kun konstruistoj kaj konsiliĝis, ofte li venadis rigardi, kiel pliiĝas konstruaĵoj, kaj ĉiam li alparolis jen masoniston, jen taglaboriston, kaj pridemandadis lin, interparolis, pridonacis, ĝojante, ke la verko sukcese progresas.

Nur unufoje li ekkoleris, nome, kiam reveninte el la germana regno, tuj li venis rigardi Novan Urbon kaj trovis, ke mezuristoj alfaris dum lia neĉeesto novan straton. Ĝi kondukis al preĝejo de sankta Henriko, kaj jam domoj estis konstruataj en ĝi.

Kiam la imperiestro ĝin ekvidis, li ekstaris surprizita kaj

morniĝinte, abrupte demandis, kiu ordonis tiun straton fondi kaj mezuri.

"Neniu ordonis, reĝa moŝto," respondis la konstruisto timigite. Ni opiniis, ke ĝi konvenos. Se vi bonvolos, ke ĝi estu ĉesigita —"

"Ĝi restu do," decidiĝis la imperiestro, sed ĝi nomiĝu por eterne Neordonita, ĉar mi ne ordonis, ke ĝi estu fondita."

Tiel kreskis Nova Urbo; konstruaĵoj kreskis kiel fungoj post pluvo. Sed ne konstruis nur novaj urbanoj, konstruis ankaŭ la ĉeĥa regnestro mem. Kaj tiu plej multekoste: klostrojn, preĝejojn kun turoj. Tiel li fondis ankaŭ preĝejon de sankta Jeronimo kaj apud ĝi monaĥejon de benediktanoj sur Skalky, surloke, kie antaŭ jarcentoj verdis bosko de diino Morana. Kaj li konstruigis tiun preĝejon per grandaj kostoj. Specialaj brikoj onidire estis bakitaj por la konstruaĵo, ĝuste tiaj, kiaj por kastelo Karlŝtejn, el griza argilo, sur la surfaco poluritaj kaj la preĝeja tegmenttrabaro estis establita tiel funde kaj arte, ke por ĝi oni forkonsumis trunkojn el tuta arbaro.

Pli ol dudek jarojn oni konstruis la preĝejon kaj la klostron kaj ĝi estis multekosta konstruaĵo; onidire tiu preĝejo kostis nur je unu helero malpli ol Karolponto mem.

Kiam ĝi estis finkonstruita, kiam la unua diservo estis en ĝi celebrata, kantis pastroj ĉe la altaro slave, kaj levis la sanktan meson laŭ antikva liturgio el la slavaj libroj, unuafoje post jarcentoj en la ĉeĥa preĝejo.

Kaj ĝojis la pia ĉeĥa reĝo enkondukinte tien slavajn monaĥojn el dalmataj regionoj, ĝojis kun li la tuta popolo.

Kaj la monaĥejon kaj preĝejon oni nomis Na Slovanech (Ĉe Slavoj) kaj nomas ĝis nun.

Ankoraŭ oni ne laboris plenajn tri jarojn super kostruado de la slava preĝejo, kaj jam Karolo la IV-a fondis novan preĝejon, nome sur la plej alta loko de Nova Urbo, kontraŭ Vyšehrad (Karlov). Projekton por ĉi tiu konstruaĵo prezentis iu juna praga konstruisto. La imperiestro, ekvidinte la desegnaĵon, ne malmulte ekmiris, kiel bele, sed ankaŭ aŭdace ĉio estis elpensita.

Li miris, miris ankaŭ ekspertoj, spertaj, elprovitaj konstruistoj, kaj asertis, ke ilia juna kunulo ne efektivigos tiun preĝejon, ke li ne finfaros la grandegan arkaĵon, kiel li ĝin projektis. Sed la reĝo tamen konfidis la verkon al la juna artisto, kaj tiu, sopirante realigi konstruaĵon, kiun ĝis tiu tempo Prago ne vidis, kun elano, plena de entuziasmo eklaboris.

Li konstruis kaj konstruis kaj la preĝejo okedre starigita videble kreskis. Jam la muroj altiĝis, en ili estis jam duoblaj kaj trioblaj fenestroj belege rondarkaj, jam staris portalo riĉstria, per multaj folioj, statuetoj kaj krucita bukedo ornamita, jam oni komencis laŭ la plano de la juna majstro transarki la kirkan spacon per nevidita, aŭdaca stelforma volbo en formo de kupolo.

Ankoraŭ la tuta volbo estis kovrita per trabaro; ankoraŭ ĝi ne estis videbla pro aro da traboj, fostoj kaj multo da tabuloj, kaj jam ekspertoj miris. Sed des pli ĉiu kun certeco asertis, ke la juna konstruisto la verkon ne firfaros, ke la volbo ne eltenos, ĉar ĝi estas neebla, senprecedenta, kaj kiam oni plej bone daŭrigos, la tuta aŭdaca kupolo malstreĉiĝos, krevos, kaj tutcerte ruiniĝos.

La paroloj efikis. Fido de la juna majstro ekŝancelis en fun-

damento. Li komencis timi kaj vipero de dubo kaj malkonfido komencis lin turmenti. Jam li ne rapidis al la konstruejo kun tia certeco kaj ĝojo kiel iam. Kaj hejme, en solejo, li havis nek ripozon nek trankvilon. Li kalkulis, desegnis, ĉu la volbo eltenos, meditis, konsideris tage-nokte.

Zorgo, maltrankvilo forpelis dormon de li. Longe ĝisnokte li sidadis en sia laborejo, kaj kuŝiĝinte ankoraŭ li konsideris, aŭ rememorigadis al si parolojn de kolegoj konstruistoj, de la junaj kaj maljunaj, iliajn riproĉojn, iliajn antaŭtimojn, iliajn asertojn, ke la volbon ne eblas finfari. Ankaŭ iliaj mokoj revenadis en lian menson, kaj kiam li rezonis, kio okazus, se la volbon li ne finus aŭ se ĝi ruiniĝus, kiom da moko kaj honto li havus anstataŭ laŭdo kaj honoro, tiam li tenadis sian ardantan kapon aŭ ĝemante pasadis sian kameron. Foje dum tia nokto li elkuris eksteren kaj hastis supren al Nova Urbo.

Tie en malhelo nigris lia verko, ankoraŭ ne finkonstruita kirko kaj en la trabaro. Bruo de marteloj nun ne sonis, la konstruaĵo estis silenta, forlasita. Nur ĝia kreanto ĝin ĉirkaŭiradis, rigardante ĝin, direktante la vidon supren, tien, kie komencis altiĝi la volbo. Poste li traŝoviĝis internen, en la estontan kirkan spacon, kie estis sonontaj kantikoj kaj preĝoj.

Tra la fenestroj ankoraŭ ne vitritaj rigardis ĉi tien stelriĉa ĉielo kaj verŝiĝis luno de la luno. En tiu duonbrilo ĉirkaŭrigardis la morna, malkvietega artisto tra la spaco, sed tuj li fiksis sian rigardon supren al la arkaĵo, kiu vastiĝis kaj nigris en la trabaro.

Sed la konstruisto ĝin vidis tiumomente jam preta, aŭdace transarkita, ĝian nervuron formanta grandan okpintan stelon kaj en ĝi du malpli grandajn, vidis arkaĵon ornamitan kolore, per oro, vidis jam la kirkon en plena sunlumo, brilanta

per pompo. Kaj eniradis reĝoj kaj korteganoj, la popolo, kaj ĉiuj rigardis al la plafono, al la grandega volbo, miris, miregis.

Kiam li resobriĝis el la revado kaj ŝajnis al li, ke ĉio ĉi ne estas farebla, ne estos, ke la volbo falos, ekbolis spito en lia animo.

Forirante li ĵuris, ke la konstruaĵon tamen li efektivigos, ke la arkaĵon li finfaros, devas finfari, kaj se ne li mem, do eble eĉ kun helpo de satano mem. Kaj tiel okazis. Li defiis ĝin, kaj kiam li al ĝi sian animon skribe promesis, la satano certigis lin, ke Karlov-kirkon li finkonstruos. Kaj li finkonstruis ĝin. Kion la konstruistoj ĉiutage atendis, ke la volbo falos, ne okazis. Volbŝtono estis enmetita, la tuta grandega, unika volbo restis. Restis nur forigi la trabaron, kiu ĝin subtenis, por ke estu videbla la fama verko. Sed neniu el la masonistoj, nek el la laboristoj volis la trabaron malkonstrui. Ĉiu timis, ke la volbo falos, tuj kiam oni ekmovos la trabaron. Vane instigadis la juna konstruisto siajn homojn, vane li promesis rekompencon al ili. Poste li mem volis tion fari, sed pli aĝaj kunuloj ne permesis kaj ne allasis lin al la trabaro.

"Mi bruligos ĝin do!" li decidiĝis, kiel la diablo mem flustris al li.

Densaj homamasoj staris ĉirkaŭ la nova konstruaĵo kaj avide atendis, kio okazos, kaj diskutis pri tio, ke la volbo tutcerte falos, kiam la juna majstro ĝin bruligos. Jam ili ekvidis lin ekscitite elirantan el la kirko. Apenaŭ li elpaŝis kaj kvazaŭ ektondris; grandega bruego, kvazaŭ la kirko ruiniĝas, tremigis la aeron. La homoj konsternite ekkriis kaj en kaoso komencis turni sin, fuĝi kaj krii, ke la trabaro falis.

Neniu tiumomente rememoris la konstruiston. Tiu pro la

surdiga frapo konsternita staris kvazaŭ senkonscie, palega, malespere rigardante la kirkon, tra kies fenestroj suprenruliĝis polvonuboj.

"La diablo cin trompis!" trapasis lian kapon. "Dipuno!" Kaj ne plu atendante, ne volante vidi sian detruitan verkon, li ekkuris kaj kuregis de tie kiel pelato.

Polvonuboj malaperis, disiĝis, kaj kiam post tempeto homoj kuraĝis proksimiĝi al la kirko kaj internen, tiam denove ili ekkriis, sed pro mirego. Tabuloj kaj traboj, ĉio kuŝis en sovaĝa miksaĵo sur la tero, sed super ili, super la kirka spaco leviĝis miriga, unika arkiĝo. Ili ekvidis ĝin en plena, posttagmeza lumo tutan kaj nekovritan, plenan de arte projektitaj nervuroj, kaj ili miregis kaj ĉiuj ĝojis.

Nun ili rememoris la junan konstruiston. Ili vokis lin, demandis pri li, serĉis, ĝis ili trovis lin en lia loĝejo mortan. Li mem pro malespero finigis sian vivon.

Kion tiunokte, dum kiu li ekkuris en duboj al la preĝejo, kion li en sia animo vidis, pri kio li revadis, plenumiĝis. La kirko estis finkonstruita, ornamita, kaj ĉiu, la reĝo kaj korteganoj, kaj ĉiu, kiu unue eniris, antaŭ ĉio turnis siajn okulojn al la potenca volbo, tiom aŭdace super la sankta spaco etendiĝanta, kaj ĉiu rememoris la malfeliĉan junan konstruiston, kiu sian verkon pagis per vivo.

<sup>\*</sup> La interno de Karlov-kirko ne konserviĝis en la origina aspekto. Multe ĝi suferis dum la Husanaj militoj, poste dum invado de solduloj el Passau kaj ankaŭ postaj riparoj ege ĝin damaĝis. Ĝiaj superbaj ornamoj, krom la portalo, estis nuligitaj. Sed la volbo konserviĝis, kia ĝi estis origina.

<sup>\*\*</sup> Konstruadon de la kirko oni komencis en la jaro 1344.

<sup>\*\*\*</sup>La fundamenta ŝtono estis metita sur Malnovurba flanko en j. 1357.

Sur Hradĉany, en kastelo de la ĉeĥaj reĝoj, tiutempe kreskis grandioza konstruajo de Karolo, nova preĝejo de sankta Vito, kaj trans la rivero sur ampleksa altaĵo videble grandiĝis Nova Urbo. Kaj inter tiuj du gloraj monumentoj de sia pieco, sia amo al la arto kaj sia plej kara urbo komencis Karolo konstrui la trian grandan verkon, Ŝtonan ponton."

Tiu transpasis jarcentojn, gloro kaj humiligo de nia nacio iradis sur ĝi. Depost ĝia fondo multo ŝanĝiĝis en Bohemio kaj estis ŝanĝiĝanta, kaj bataloj apartigadis kaj incitadis popolon de la sama sango, de la sama lingvo. Nur ĝi restis kara al ĉiuj dum la jarcentoj, dum la tumultoj kaj en tempoj de humiligo kaj sveno ĝi eltenis, dura kaj forta, memoranto de pli bonaj tempoj kaj de gloro, el kiu ĝi devenis, kaj kiu estis konsolo, fortigo de la malfortaj. El ĉiuj pontoj Karol-ponto estas la plej firma, tiel oni rakontas, ĉar dum ĝia konstruado estis miksita kalko kun ovoj. Da ili necesis sennombraj sesdekoj por dek ses ĝiaj potencaj arkoj, por tiom da pilieroj, por tia amasego da masonaĵo.

En Prago oni ne havigis tiom da ovoj, en ĉirkaŭaĵo ankaŭ ne estis tiom da ovoj, kiuj necesis. Tial Karolo la IV-a ordonis al ĉiuj urboj en la ĉeĥa reĝolando, ke ĉiu urbo sendu certan nombron da ovo-sesdekoj por konstruado de la Praga ponto. Ili sendadis, veturilo post veturilo alvenadis, de ĉiuj flankoj oni demetadis ovojn kaj aldonadis al kalko.

Ankaŭ el Velvary oni sendis da ili plenan veturilon, volonte, ŝate, kaj opiniis, kiel ili ekplaĉos. Kiam masonistoj rompis la unuan, duan, trian ovon el la veturilo de Velvary, ili ne volis kredi al propraj okuloj. Sed kiam ili frakasis la kvaran, kvinan, poste la tutan sesdekon, ili ekridis. Ridis la masonistoj, konstruisto, ĉiuj ĉe la konstruaĵo, ridis la tuta Prago, kaj ĉie oni

gaaje rakontis, ke velvaranoj liveris por la konstruaĵo tutan veturilon da malmole kuiritaj ovoj.

Kiam Karol-ponto estis finkonstruita\*, ĝi havis neniujn statuojn. Nur ligna kruco estis levita en niĉo, kie nun staras metala kaj orizita. En tiuj lokoj onidire oni ekzekutadis, kaj homo kondamnita al morto preĝis ĉe tiu kruco la lastan preĝon.\*\*

Sur la muro liganta Turon Mostecká kun la kruckavalira monaĥejo, oni vidas surmure al la rivero skulptitan kapon plenbarban. Ĝi estas barbulo\*\*\*. Onidire ĝi estas fingro de la unua konstruisto, kiu igis enmurigi sian ŝtonan portreton poreterne en la pontpilieron.

Irante tra la Ŝtona Ponto al la kastelo de niaj reĝoj, vidu maldekstre sur Petřín longan dentrandan muron. Ĝi blankas tra trokreska arba verdaĵo sur altaĵdorso kaj malaltiĝas laŭ ĝia abrupta deklivo al iama Újezd-Pordego. La muro, jen verko de la "familio" de Karolo la IV-a.

Estiĝis granda kareco, la malriĉa popolo pro malsato estis mortanta, ĉar ne estis laboro, ne estis gajno. Dum tiuj malbonaj tempoj amasiĝis en Prago du mil malriĉuloj kaj tiuj, kiam reĝo Karolo estis eliranta el preĝejo, paŝis antaŭ lin kaj kun

\* Karolo la IV-a ne ĝisvivis tion. En la jaro 1406 oni jam veturadis sur la ponto, sed plene preta ĝi ankoraŭ ne estis. Tiam ankoraŭ Mostecká Turo ne staris sur flanko de Malnova Urbo.

\*\* La ligna kruco estis ofte renovigata kaj denove starigita, ĝis en la jaro 1657 estis prizorgita metala statuo de Krucumito. En jaro 1696 ia judo mokis la krucon, por kio per la reĝa ĉeĥa tribunalo li estis kondamnita, ke la hebrean surskribon ("Sankta Dio, sankta forta, sankta senmorta Dio") en duonrondo super la kruco li igu fari kaj dike orizi.

\*\*\*Sendube ĝi estis memoraĵo ankoraŭ el ponto de reĝino Judita. La Barbulo estis mezurilo de akvostato. Granda inundo estis, kiam la akvo atingis la nazon de la Barbulo. En la jaro 1481 ĝi kovris preskaŭ la tutan ĝian kapon.

ploro petis, ke li prizorgu al ili okupon, ke ili ŝate laborus eĉ sen salajro, nur por manĝaĵo, ke ili nur malmulte manĝos, nur por ke ili ne mortu pro malsato. La reĝo emociiĝis pro ilia mizero kaj ordonis, ke la sekvan tagon sur tiu sama loko kaj en la sama horo denove ili kunvenu. Kiam tiel okazis, li igis konduki ilin per siaj homoj sur altaĵon Petřín, kaj mem alrajdinte al ili, ordonis ke tiuj rompu ŝtonon, tiuj fosu fundamentojn, la aliaj konstruu la muron de Vultavo trans Petřín ĝis monaĥejo Strahov.

La laboristoj ne ricevadis monon, sed da pano kaj alia manĝaĵo ĝissate, ankaŭ ŝuojn kaj vestojn. Kiam tion ekaŭdis la aliaj, ankaŭ malsatantaj, are ili kuris al la laboro kaj diligente laboris. Reĝo Karolo ofte alvenadis al ili, ofte mem ilin pridonacadis, dirante, ke tiu laboranta popolo estas lia familio. Miloj da homoj lin benis kaj leviĝante, kuŝiĝante preĝis por li.

El tiuj ŝtonoj, kiujn ili alveturigadis, ĉizis, el kiuj ili konstruis, kreskis pano por ili. Tial oni nomis la muron "pana", ankaŭ "malsata", ĉar ĝi estis forpelanta malsaton kaj mizeron. Kaj dentranda ĝi estas, ĉar Karolo la IV-a tial igis ĝin konstrui, por ke la dentoj de la malsatanta popolo povu ion mordi.

Tiam vivis en Prago riĉa urbano nomata Jan Rotlev. Tiu aĉetis al si en Jílový forlasitan minon, estante konvinkita, ke tie estas ankoraŭ sufiĉe da oro kaj ke certe li ĝin elfosos. Li dungis multajn ministojn kaj igis fosi, igis senlace mini, timante neniun elspezon. Kaj necesis da ĝi multe. Sed oron li ne povis fosatingi.

Tra gruzo kaj senfrukta ŝtonaro kondukis la mingalerio, nenie eĉ grajneto da oro ekscintilis, nenie ekbriletis gango da pura metalo. Centojn kaj centojn da sumoj en arĝrento Rotlev jam tie enterigis. La mono elĉerpiĝis, kaj jam li komencis fari ŝuldojn, nur por ke la laboro ne estu interrompita. Konatoj kaj amikoj avertis lin, deadmonis lin, ke li prefere ĉion lasu, ke oron li ne trovos, sed certe tie li enterigos, kion ankoraŭ li havas. Sed Rotlev estis konvinkita, ke oron li certe trovos. En sia obstinemo li ne atentis konsilojn kaj vendadis sian posedaĵon, pecon post peco, por ke li havu monon por mino en Jílový. Tiel li perdis ĉion kaj havis neniom, por pagi al la ministoj. Li estis malfeliĉa, malespera. Ne ĉar li enterigis sian posedaĵon, sed ĉar li ne povis plu fosi. Li asertis, ripetis, ke nun nur post mallonge oni malkovrus oron, nur se ankoraŭ etan tempeton oni povus mini.

Oni rifuzadis lin kun mokoj kaj neniu kredis al li. Nur lia edzino ne dubis pri tio, kion li asertis. Kaj ŝi bedaŭris sian edzon. Sed helpi ŝi ne povis al li. Kion ŝi havis, juvelojn kaj gemojn, ĉion jam antaŭa ŝi donis al li. Nur raran, per oro brokitan vualon ŝi konservis al si el ĉia riĉaĵo kaj nome memore el la junaĝo. La vualo estis al ŝi ege kara, ĉar ŝia edzo donacis ĝin al ŝi. Sed ankoraŭ kun ĉi tiu vualo ŝi adiaŭis. Rotlev ĝin prenis kaj hastis ankoraŭ pli kun la ricevita mono al Jílový, rekomenci la laboron.

Kaj apenaŭ ili eklaboris, tuj la unuan tagon, ili trafis riĉan gangon da pura oro. "Ĝi estis tiom potenca kaj abunda, ke post mallonga tempo li kompensis tutan sian elspezon, kiun li investis en la minon, kaj poste li ekspluatis kaj ekspluatis, ĝis li akiris grandegan riĉaĵon en oro.

Tiun minejon, kiu alportis al li feliĉon, li nomis pro danke-

mo vualo. En Prago en Malnova Urbo kontraŭ sankta Galo li konstruigis al si pompan domon, unu el la plej grandaj kaj belaj el la tuta Prago. Tri pordegoj kondukis al ĝia korto vestiblojn li havis en teretaĝo, supre turetojn kaj belajn skulptitajn balkonaĵojn. Rotlev tie loĝis en ĉambroj kaj kameroj riĉe establitaj, ĝis poste ilin ĉiujn kaj ampleksajn halojn li cedis al Karola Kolegio. El la ora mino devenis tiu pompa domo, poste ĝi mem iĝis mino, el kiu oni ekspluatis oron de instruiteco kaj klereco dum multaj generacioj enlandaj kaj fremdaj.

Reĝo Venceslao la IV-a aĉetis domon de Rotlev kaj donacis ĝin en la jaro 1383 al Karolo-Kolegio, interŝanĝe por domo de judo Lazaro, en kies domo ĝis tiam ĝi estis lokita. Tial oni iam nomis kaj nomas domon de Jan Rotlev Karolinum. La palaca konstruaĵo estis en la jaro 1718 rekonstruita far F. Kaňka kaj sekve de tio ege ĝi suferis. El la origina konstruaĵo konserviĝis sole la balkonaĵo de sankta Kosmo kaj Damiano.

Aŭtune en la jaro 1378 estis silente kaj triste en Karlŝtejn, glora kastelo. Falpontoj ne estis mallevataj, la reĝo kaj liaj korteganoj ne alveturadis, kiel okazadis en tiu sezono, al bruaj ĉasadoj. Neĝaj ĉambroj estis fermitaj kaj dum la fruaj krepuskoj ne ekflagris fenestroj de lia palaco per ruĝa brilo. Silente estis en la kastelo kaj nur la aŭtuna malvara vento vastigis voĉojn de zorgemaj gardistoj el kvar turoj kun embrazuroj ĉirkaŭ la granda turo, el la kvina antaŭ la kastela puto kaj el la sesa sub la reĝa palaco.

"For de l' kastelo, for!" aŭdiĝis el ili ĉiuhore nokte kaj sonis kontinue kaj triste tra malagrabla, nebula nokto. Kaj kiam

tagiĝis, kiam en la sunbrilo ekpompis ĉirkaŭe tra la arbaroj ruĝa kaj ora foliaro, ne estis pli gaje.

Sono de ĉaskornoj ne ekbruis tra ilia silento, hundogregoj ne bojis kaj voĉoj de ĉasistoj bruis nek tra valoj nek tra bunte kolorita deklivo. Maljuna kverko en la arbaro, preter kiu oni iradas al sankta Johano sub Roko, staris forlasita. Ne venadis la bona reĝo Karolo la IV-a, por ripozi sub ĝia branĉlarĝa arbokrono sur eliĝintaj muskokovritaj radikoj, kiel li faris ĉiujare.

Vilaĝanoj preterirante malgaje rerigardis al la kverko, "la reĝan benketon," kie oni vidadis lin ripozanta. Ĝi estis vaksa kaj "la reĝan puton" iom flanke, ĉe kiu Karolo ĉiam haltis kaj el kiu li trinkis, estis blovkovrita de flavaj kaj ruĝetaj folioj de aceroj, fagoj kaj karpenoj.

Tristo vastiĝis tra forsto kaj Karlŝtejn.

La reĝo malsanis, en la praga kastelo li kuŝis turmentata de febro kaj jam oni parolis, ke plu li ne leviĝos. Li mem tion sciis kaj atendis la morton. Ĉe la lito restadis la arkiepiskopo, la filoj de la reĝo, la tuta familio. La reĝo admonis sian heredonton de la ĉeĥa reĝolando, Venceslaon, ke li regu saĝe kaj juste, kaj benis lin per malfortiĝinta mano.

Jen eksonis sonorilo en la sanktvita turo unufoje, duafoje, triafoje, kaj tuj post la muĝaj batoj aŭdiĝis funebra sonorado kaj ĝi sonis plende.

Ĉiuj ĉirkaŭ la lito ektimis, nur sur vango de la reĝo verŝiĝis brilo de sankta kvieto kaj per mallaŭta, milda voĉo li ekparolis:

"Aŭdu! Sinjoro min vokas. Dio estu eterne kun vi!" Tiumomente hastis sanktvita sonorigisto al la turo. Ĝi estis fermita, ŝlosilojn li havis ĉe si, kaj la funebra sonorilo sanoris! Haste li malfermis, rapidegis tra la ŝtuparo supren. Tie li konsterniĝis, kvazaŭ fascinita li staris kaj rigardis.

La funebra sonorilo sonoris de si mem kaj en tiu momento ankaŭ ĉiuj aliaj, grandaj sonoriloj. Ili balanciĝis de si mem kaj sonoris, muĝis. Tiel estis sur la sanktvita turo, tiel estis sur ĉiuj turoj. Torento da sonorilvoĉoj inundis la tutan afliktiton. Pragon kaj dum la tristege majesta sonado leviĝis la animo de la bona, glora reĝo, patro de la patrio, en la eternan gloron, kie "la ĉiela korteganaro estas bela."

## SORĈISTO ĴITO

Dum la unuaj jaroj sub la regado de filo de Karolo la tuta reĝolando estis kontenta, kaj longe validis famo, ke dum tagoj de reĝo Venceslao povus kiu ajn iri kun oro surkape aŭ veturi tage kaj nokte, kaj neniu lin haltigis.

La reĝo tre atentis la justecon, ke riĉuloj plenumadu ĝin al malriĉuloj, kaj mem tion inspektis. Ne unufoje li alivestis sin je laboristo, aŭ malriĉa metiisto aŭ studento kaj iris inter bakistinojn aĉeti panon. Se la pano estis bona kaj ĝustpeza, li pagis por ĝi kaj foriris. Sed se li trovis, ke ĝi estas miskvalita kaj de misĝusta pezo, li igis sin ekkoni kaj preninte en la butiko ĉiun panon, ordonis doni ĝin al malriĉuloj aŭ disdoni en lernejoj al senhavaj lernantoj. La bakiston li punis per punpago aŭ igis lin subakvigi en korbo en Vultavo.

Tiel li faris al viandistoj kaj aliaj metiistoj. Foje ankaŭ li iris alivestite kiel laboristo fosi en vitejo, por ankaŭ tie vidi, kiel oni traktas la homojn. Kaj li fosis en la vitejo la tutan tagon, kaj kiam li ekkonis, kia malfacilega kaj peniga laboro ĝi estas, ordonis, ke laboristoj havu tagmeze pli longan ripozon kaj vespere povu pli frue foriri el la laboro.

Ankaŭ nokte ŝate li vagadis tra Prago, alivestita, en gastejoj, kontrolante, ĉu oni atentas la ĝustan mezuron. Sed ankaŭ por aŭdi, kio okazas, kion oni parolas, kiel oni opinias. Ĉe la Blua Ezoko" en Malnova Urbo li estadis plej ofte kaj tie aŭ aliloke ne unu farsaĵon li faris kun siaj gajaj bonvivantoj.

Ankaŭ ĵonglaĵojn li ŝatis kaj diversajn mirindaĵojn. Tiujn plejparte aranĝadis por li lia sorĉisto Ĵito, ulo lerta, sorĉa, kiu sciis alfrostigi, kiun li volis, kaj ĉefe sian aspekton ŝanĝi, ofte ankaŭ sian vizaĝon. Al la reĝo ekzemple li iris en drapvesto, ege eluzita, en mallarĝaj krurujoj kaj ŝuaĉoj. Kiam li haltis antaŭ la reĝo, subite li estis en silka jupo, en buntaj krurujoj kaj latunaj bekoj sur ŝuoj nur brilis kvazaŭ al ia paredvestita dando. Tiel li staris antaŭ la reĝo, kaj forirante, li ŝanĝiĝis antaŭ ĉiuj, ne alivestinte sin kaj jen li havis sur si pilgrimulan faldmantelon.

Kaj ĉe la reĝaj festenoj, kiajn diablaĵojn li elvokis! La plej malbonajn al la reĝa arlekeno. Tiu foje ĉe tagmanĝo estis prenanta fiŝon en saŭco. Sed apenaŭ nur li ekprenis la fiŝon, jam ĝi elfalis. La arlekeno ekkriis kaj konsternite rigardis sian manon, kiu subite estis rigidiĝanta, korniĝanta, ĝis fine estis el ĝi hufo, ĉevala hufo. Kaj el la alia mano same.

La konsterniĝinta arlekeno grimacis kaj tiel malespere rigardis siajn hufojn, ke la reĝo kaj sinjoraro laŭte ridis kaj ridis ĝis larmoj ruliĝis sur iliaj vangoj.

Kiam fine la reĝo ordonis, ke la arlekeno estu senigita de la hufoj, Ĵito faris super ili diversajn rondojn kaj krucojn kaj murmuris strangajn vortojn. La hufoj malaperis, sed — miru — el ili fariĝis bovaj fendhufoj, kaj ne malaperis, ĝis Ĵito emociita de la arlekena ploro kaj kriaĉo ilin forsorĉis.

Foje volis reĝo Venceslao elveturi el la kortego. Sur la korto jam staris lia kolora veturilo kun kusenoj sub tegmenteto sur kvar kolonoj. Kvar belegaj blankĉevaloj en brilanta jungilaro estis jungitaj al la veturilo. Ĉirkaŭe jam atendis sur ĉevaloj belvestita sekvantaro de la reĝo kaj la arlekeno sur mikskolora ĉevalino. Nur Ĵito mankis, kvankam estis al li ordonite

esti ankaŭ en la akompanantaro. La reĝo estis jam alvenanta, sed Ĵito nenie. La reĝo eksidante demandis pri li kaj aŭdinte, ke li ne estas tie, tre morniĝis.

Jen aŭdiĝis el la apuda korto kikerikado, ega kikerikado, kvazaŭ aro da kokoj vetkantus. Kaj jam el tiu korto rulbruis tra veturkoridoro veturilo, veturileto, durada ĉareto kun trio de jungitaj nigraj kokoj. La unua paro la plej malgranda, la dua pli granda, la tria la plej granda. Nigra plumaro metale brilis, ruĝaj krestoj fajris. Ĉiu koko havis ĉe la beko rimeneton kaj ĉiuj rimenetoj konverĝis en la mano de Ĵito. La ĵonglisto staris sur la ĉaro kaj direktis la strangan jungitaron.

La reĝo ridis kaj diris, ke Ĵito havas je unu jungitaro pli ol li, li veturu do post lin. Kaj la reĝo veturis kun blankĉevaloj, Ĵito post li kun la nigraj kokoj, kaj tra kie rulbruis tiu neordinara veturilo, ĉie estis homamaso. Tiel li pli ofte veturis, kaj la homoj ĉiam amasiĝis, aŭdante, ke Ĵito veturas, aŭ jam atendis lin antaŭ la kastelo. Kaj poste li faris ion alian, pri kio oni parolis en la tuta Prago kaj vasta ĉirkaŭaĵo.

Ĵito faris al si tridek pajlofaskojn kaj el tiuj pajlofaskoj li elsorĉis tridek porkojn bele dikajn, tiel bone nutratajn. La gregon li mem igis paŝti apud rivero, kie paŝtis sin porkoj de riĉa, sed avara bakisto Miĥal. Tiu kun plaĉo rigardis la brutaron de Ĵito, kaj aŭdinte, ke ĝi estas malkare vendebla, akordiĝis kun la ĵonglisto, kaj la sumon tuj elpagis. Post manklaka kontrakto, admonis lin Ĵito: Nur tion mi diras al vi, bonak porketoj, vi mem vidas, kaj grasigitaj, sed la akvon ili ne toleras. Tion memoru!"

Sed la bakisto ne memoris, neglektis, kaj elpelis la aĉetitajn porkojn al vadejo. Kiam ili enkuris la riveron, tuj ili subakviĝis, kaj anstataŭ ili elnaĝis supren tridek pajlofaskoj. La bakisto atendis la porkojn, ĝis ili elmergiĝos; sed ili ne elmergiĝis, kaj la pajlofaskoj el aĉa pajlo drivis pluen kaj pluen. La avara bakisto kuris sur la bordo tien kaj reen, kriis kaj insultis, tuj la porkojn vokis, tuj al la pajlofaskoj montris, ke ili fornaĝos, ke oni kaptu ilin, ke ili fornaĝos.

Kaj ili fornaĝis. La bakisto furioza pro perdo de tiom da mono, ekkuris al Ĵito. En la reĝa kortego li ne trovis lin. Li serĉis lin, demandis pri li, ĝis li trovis lin en gastejo. Tie sidis la reĝa sorĉisto en volbita ejo, en niĉo de dika muro apud fenestro; la krurojn li havis streĉitajn antaŭ si, dorsapogita je lataĵo. Pokalo fintrinkita staris antaŭ li kaj li dormetis.

La bakisto pro kolero verdiĝis, kiam li ekvidis lin. Tuj inter la pordo li komencis insulti lin kaj insultante lin kuris al li. Sed Ĵito trankvile dormis, kvazaŭ ne okazus kriado, kvazaŭ nur muŝo zumus. La bakisto jam feroca, ekkaptis lian kruron, skuis lin, kaj poste, kiam Ĵito ne malfermis la okulojn, li ekskuis lian kruron. Jen li paliĝis kiel kalkmuro.

La kruro falis senpove, el artikoj elŝirita, kaj Ĵito kvazaŭ de serpento pikita, abrupte vekiĝis kaj kriis, kaj kaptis la bakiston, morttimigan je la gorĝo. Kaj kun li antaŭ tribunalon. Kio restis? La lezo estis evidenta, la gastejestro kaj la gastoj atestis, ke la bakisto tion faris. Kion fari? Nenion alian, ol bele humile peti pardonon kaj krome pagi konsiderindan kompenson.

Ĵito per tio paciĝis kaj la monon enborsigis. Poste li ektuŝis la elŝiritan kruron, reĝustigis ĝin per unufojo, tiel ke sen lambastono, vigle, per firma elasta paŝo li estid eliranta kiel venkinto el la juĝejo. Kaj la avara bakisto ankoraŭ rikoltis multe da moko. Ĉie oni rakontis moke pri li, kiel li sukcesis. Eĉ sentenco el tio estiĝis: Vi gajnos same kiel bakisto Miĥal je porkoj."

Nelonge poste havis Ĵito kelkajn ĉagrenajn tagojn. Al reĝo Venceslao venis vizite bavara duko. Kun li alvenis kelkaj ĵonglistoj germanaj per veturiloj, plenaj de strangaj aparatoj. Mem la duko ekspedis ilin, por ke ili preparu distriĝon al la reĝo.

Tiuj jonĝlistoj estis ruzaj uloj, travagintaj la mondon kaj sian arton perfekte sciantaj. La reĝo miris pri ili, sed ankaŭ sian Ĵiton li defendis. Kaj Ĵito devis montri al la duko, kion li scias. Sed kion ajn li faris, faris la germanoj post li. Restis nenio, kion ili ne kapablus fari, kaj li ne povis ilin supermajstri. Tio jam Ĵiton ĉangrenis, kaj tial li faris al ili ion, pri kio ili estis vere senkonsilaj.

Ĝuste oni tagmanĝis, post kio tiuj ŝvaboj estis prezentontaj publike sur podio en la kortega korto, antaŭ la reĝo kaj lia gasto dum ĉeesto de la korteganoj kaj praganoj, siajn plej grandajn artaĵojn. Dum la tagmanĝo en la reĝa halo, kie sidis la reĝo kun la duko kaj eminentaj korteganoj sur plialtigita loko, kaj pli malsupre ĉe aparta tablo arlekenoj, Ĵito kaj du dukaj ĵonglistoj, okazis sub la fenestroj kriado kaj germana vokado. La du germanoj, sidantaj apud la fenestro, leviĝis kaj kliniĝis eksteren, rigardi, kio estas, kio malsupre okazas.

Sed jam ili estis en kaptilo.

Estis nenio, nur senkerna kriado. La germanoj volis residiĝi, sed ne povis. Ili ne povis la kapon enŝovi en la halon. La fenestroj ne sufiĉis al ili tial, ĉar en la momento, kiam ili elklinis sin, surkreskis sur ili kornaro, granda, vastlarĝa kornaro. Ili moviĝis, skuiĝis, la kapojn skuis, strange torniĝis, la kornaroj klake karambolis.

Kaj post ili rido, brua, ĝenerala rido. Reĝo Venceslao estis

ekstreme ĝojigita. Li ridis al la ĵonglistoj kaj ĝojis, ke Ĵito tiom sukcesis.

Sed poste, posttagmeze, kiam la ŝvaboj laŭ ordono de la reĝo estis senigitaj de la kornaro, ili faris verajn miraklojn publike sur la podio en la kortega korto antaŭ la reĝo kaj miloj da homoj! Ĉiuj miregis, kiajn miraklajn, diablajn lertaĵojn ili sciis. Kaj Ĵito nenie. Li eĉ ne montris sin. Inter la homamasoj oni tiel rakontis; kaj aliloke, ke li estis tie, sed perdiĝis, ĉar li hontas, vidante, ke tiajn lertaĵojn li ne scias. Li fuĝis, kaŝiĝis, por ne aŭdi la tondran laŭdon ĉirkaŭe, aŭ por ke la reĝo ne defiu lin al lukto kontraŭ tiuj germanoj.

Sed subite Ĵito aŭdiĝis. Kiam nur por momento la homamasoj eksilentis, trapenetris de la pordego lia voĉo. Ili konis lin, kaj la homamasoj ekmoviĝis. Ĉie ili retropaŝis, ĉie la sunbrunan, nigraharan Ĵiton en ruĝa jupo ili tralasis, ĝis li venis sur la podion de la bavara spektaklejo, li kaj du servistoj kun li. Ekstarinte meze, li refaldis la manikojn kaj komencis larĝigi sian buŝon, tiris ĝin, larĝigis, ĝis ĝi estis tre granda. La bavaraj ĵonglistoj antaŭsciis, kio okazos. Ili komencis retiriĝi, jam ili kaŭris.

Sed jam la servistoj de Ĵito kaptis tiun plej eminentan el ili kaj donis lin al sia mastro. Kaj tiu, antaŭ ol iu ion atendis, la negrandan kaj etan germanon preparis, liajn manojn al la flankoj alpremis, kaj tordinte kaj ruluminte lin, malfermis sian grandegan buŝon kiel fornon kaj komencis tien la germaneton ŝtopi kaj gluti, malgraŭ ke li baraktis la kruretojn, ĝis li enŝtopis lin tien kaj englutis, krom botegoj. Tiujn Jito elkraĉis.

Ĉio ĉirkaŭe aplaŭdis, jubilis, mire ke la kastelaj fenestroj ne tremis. Jen servistoj de Ĵito alŝovis tinegon plenan de akvo, kiun la bavaraj ĵonglistoj havis sur la podio. Ĵito, kvazaŭ pro la peza glutpeco lacigita, stariĝis super la tinego kaj la ŝvabon elsputis, ĉar videble li estis peza por li.

La bavaro plaŭdigis la akvon, ĝis ĝi alten ekŝprucis, rampis en ĝi, poste tute malseka kiel muso, rampis kaj klopodis eksteren el la tinego.

La homoj ĉirkaŭe kriis, aplaŭdis, jubilis, ĉiuj ridis, ridegis tordiĝe, la ventrojn tenis. De la rido ruĝaj, larmante, ili montris al la bavaro, desur kiu la akvo nur gutfluis, kiel fine sub tukegon li enrampis taj kaŝiĝis.

La bavaroj poste jam nenion faris.

Neniu ilin atentis. Ĉiu rigardis nur Ĵiton. Li devis iri antaŭ la reĝon kaj la reĝo antaŭ ĉiuj lin laŭdis. Kiam poste la potenca sorĉisto estis descendanta desur la podio, bonvenigis lin homamasoj per senfina jubilado, ĝis ĝi eĥis tra la tuta reĝa kastelo.

Tio estis la plej glora faro de Ĵito.

Sed poste, je fino de sia vivo, tamen li malgajnis kaj estis venkita.

De la sama satano, al kiu li kontrakte enskribiĝis kaj kiu lin forportis kun la korpo kaj animo. — —

## PRI REĜO VENCESLAO LA KVARA

Post jaroj de kvieta regado komenciĝis en Bohemio la ordo kaj rajto tre suferi, post kiam la reĝo malpaciĝis kun la landaj nobeloj. Li ne atentis ilin kaj ne sekvis iliajn konsilojn, konfidante pli al siaj favoratoj el la etnobela kaj urbana klasoj. Tial la nobeloj plendis kontraŭ la reĝo, ke li misagnoskas la landajn oficojn, kiujn ili plenumadis, kaj ke ilia voĉo estas preteraŭdata.

Kiam li ne atentis ilian volon, ili konspiris kontraŭ li kun la hungara reĝo, lia frato; post longaj, trankvilaj kaj benoriĉaj tempoj okazis ribeloj kaj militoj. Okazis eĉ tio, ke nobeloj surprizatakis sian reĝon, veturanta el la kastelo ebrák al Prago, kaj lin kaptitan veturigis al Malnovurba urbodomo. Tie ili tenis lin en karcero, nomata Ŝpinka.

En la karcero li estis retenata pli ol dek kvin semajnojn, kaj tial jam li estis ege trista.

Dum ŝvitiga somero, ĉirkaŭ festotago de sankta Bartolomeo, li sendis sian gardiston al Praganoj, postulante, ke oni permesu al li iri en banejon, kiu estis plej proksima al la urbodomo. Sinjoroj magistratanoj longe konsiliĝis, ĝis fine tamen ili faris laŭ volo de la reĝo. Tiel reĝo Venceslao denove iĝis libera, eĉ se nur por mallonge, kaj ne kiel reĝo, sed kiel praga urbano. Li darfis eliri nur en urbana vesto, krome lin gardis kvar servistoj.

Akompanata de ili li eniris la banejon, kiu estis la plej prok-

sima, ĝuste apud la Ŝtonponto. Por ke li neniel povu eskapi, unu el la servistoj restis apud halo, en dompordo, la alia apud vesto de la reĝo; du iris kun la reĝo en la banejon kaj banis sin kun li. Post tempeto, kiam la reĝo estis baniĝinta, li postulis siajn gardantojn, ke li povu sin malvarmetigi en la freŝa aero. Estis ŝvitige, eĉ sufoke.

La servistoj permesis tion al li, ĉar li ne havis sian veston kaj ne povis fuĝi. Tiel eliris la reĝo, vualita per tuko, el la bankamero al balkoneto tuj apud la rivero. Tiu brilis kaj muĝis. Post la rivero verdis la bordoj de arbedoj kaj arboj, verdis Petřín, post ĝi pli malproksime sur supro brilegis orizitaj tegmentoj sur turoj de la reĝa kastelo. Ĉie libere, agrable sub la serena ĉielo, ĉio tiel belega en inundo de la dia suno.

Kaj la reĝo eksopiris la liberecon pli ol en la prizono. Nemalproksime apud la pordo sub maljuna saliko ripozis boato, kviete, senmove kaj remilo kuŝis en ĝi. Jen eniris sur la balkoneton virino, servanta en la banejo. Apenaŭ la reĝo ekvidis ŝin, jam li gestis al ŝi kaj rapide demandis ŝin, ĉu ŝi scias remi. Kiam ŝi jesis, li diris al ŝi.

"Transigu min al la alia bordo, abunde mi rekompencos cin, ci ne bedaŭros. Sed rapide, antaŭ ol tiuj en la kamero eliros el la bano."

Li descendis ŝtupareton desur la balkoneto, la banservistino post lin; la reĝo en la boaton, ŝi post lin, kaj rapide disliginte la boaton, ŝi forpuŝis de la bordo kaj remis transverse al la kontraŭa bordo. Ŝi remis impete, tutforte kaj lerte; antaŭ ol la gardistoj eliris el la kamero, albordiĝis la boato en malhela ombro sub branĉoriĉaj arboj. Ili saltis sur la bordon kaj jam plu ili kuris en ombro de la arboj kaj arbedoj, laŭ ve-

proj sur la bordo, senĉese supren kontraŭ la fluo, ĝis ili troviĝis proksime apud vilaĝo Ĥuĥle.

Tie sur bordo ili trovis malplenan boaton, en kiu tuj ili eksidis, kaj Zuzana, tiel nomiĝis la banservistino, remis denove al la kontraŭa bordo. Kaj feliĉe ili atingis ĝin. La reĝo estis savita. Ili eniris arbarojn kaj la arbaro kaj krepusko ilin ŝirmis; ili ne misvojis, kvankam jam vesperiĝis, ĉar reĝo Venceslao bonege konis la tutan regionon, kie ofte li ĉasis. Antaŭ ol pasis du horoj, ili staris sur rando de arbaro apud Kunratice ĉe rivereto sub monteto, sur kiu altiĝis la reĝa Nova Kastelo. Oni lumis tie kaj brilo de la lumoj perdiĝis en la mallumo. En tiu kastelo havis la reĝo garnizonon fidele sindonan. Kastelestro tute ne volis kredi al gardistoj, anoncintaj al li, ke antaŭ la pordego staras lia majesto, la reĝo mem. Kiam la kastelestro konvinkiĝis, li akceptis sian estron kun honoro, tuj igis alporti reĝan veston kaj prepari bonegan vespermanĝon. Reĝo Venceslao invitis al la vespermanĝo ankaŭ Zuzanan kaj post la vespermanĝo ordonis la reĝo alporti al ŝi cent ĉeĥajn guldenojn, kiujn li donis al ŝi antaŭ la kastelestro, kaj diris:

"Jen, kion mi promesis por la transigo. Por la cetera helpo ankoraŭ mi rekompencos cin."

Kaj ĝojis la kastelestro kaj ĉiuj, kaj multe, ke la reĝo denove estas libera. —

Reĝo Venceslao ankaŭ poste ne forgesis Zuzanan. Kiam denove li ekregis kaj kun la nobelaro reakordiĝis, li igis malkonstrui la malnovan bandomon apud la ponto kaj alian, grandan, multekostan konstruigi. Kiam la bandomo estis konstruita kaj establita, venigis la reĝo Zuzanan kaj donacis al ŝi la bandomon kaj jarsalajron, dirante, ke ĉion ĉi li donas

al ŝi pro la pruvita fideleco, ke ŝi liberigis lin el la malliberejo.

Krome li donis al ĉiuj banservistoj kaj ilia metio tre favoran dokumenton, ĉar per tiu dokumento li egalrajtigis ilin kun ĉiuj aliaj metiistoj. Krome li permesis al ili uzadi embleme bluan zonon nodligitan en ora kampo, meze de kiu ataras alciono.

Ekde tiu tempo ĝis la nuntenpo la bandomo apud Ŝtonponto nomiĝas "reĝa." La bravan Zuzanan rememorigas bildo sur volbo de ponta malnovurba turo, prezentanta la banservistinon en blanka subvesto, tenanta en la maldekstra mano pendigitan sitelon, en la dekstra verdan betulan faskon.

La menso de reĝo Venceslao, iam tiel klara kaj ĝoja, morniĝis ĉiam pli kaj pli. Li ĝisvivis multajn senreviĝojn kaj maldankemon. Li ne fidis homojn, ĉefe de tiam, kiam liaj kontraŭuloj volis lin venenigi. Jam la venenon li glutis, sed ĝustatempe li helpis al si per kontraŭveneno.

Li restis vivanta, sed terura bruldoloro restis post la veneno en lia internaĵo. Por senigi sin de ĝi, aŭ por almenaŭ moderigi, li estingadis ĝin per trinkado; kiam li trinkis pli multe kaj la sango per vino ardiĝinta eniris la kapon, li ekflamis ĉiam de sovaĝa, blinda kolero kaj kulpiĝis pri kruelaĵoj.

Malserene estis en lia animo, morne, time, triste li pensis pri futuro; li timis ĝin ĉiam pli. Li timis nobelojn, la hungaran reĝon, sian fraton, aliancanon de la nobeloj, li timis obstinajn konfliktojn pro la kredo, kio sekvos el ili, kiel ĉio finiĝos, lia regado kaj li mem.

Foje, ne povante dormi pro zorgoj, deprimita de angoroj, li venigis sian astronomon, doktan magistron. La morna reĝo sidis en sia dormoĉambro apud fenestro, de kie videblis larĝa korto de la reĝa kastelo, la nefinkonstruita preĝejo de sankta Vito, ĝia multa trabaro.

La kortega astronomo, dokta magistro, en malhela tuniko, alpaŝis al la fenestro, kiel la reĝo mansignis.

"Se vi vidas en la futuron," li diris malserene, "diru, kio min atendas, kio okazos kun mi-"

La maljuna magistro momenton silentis, poste levis la dekstran manon kaj montrinte eksteren, kie super la ne finkonstruita preĝeja konstruaĵo nigre altiĝis ĝia turo al la nokta ĉielo, diris:

"Antaŭ tiu volu vin gardi, antaŭ tiu turo tie gardu vin, via majesto."

"Kial?!" ekkriis la reĝo miregante.

"En la steloj estas skribite kaj per eterna volo destinite, ke vi pereos antaŭ ĉi tiu sanktvita turo."

"Kiel ĝi pereos? Ĉu ĝi falos sur min, aŭ falos desur ĝi ŝtono kaj mortigos min? Parolu!"

Sed la astronomo ne sciis. Tion li ne legosciiĝis en la steloj. La ekscitiĝema reĝo, pro tio incitita, ekbolis de kolero kaj ekkriis:

"Nu, se mi igos malkonstrui la turon, kio estos poste?"

"Pri tio nenio estas skribite, moŝta sinjoro."

"Sciu do, dokta magistro," kaj la reĝo abrupte ekridis. "Se mi igos malkonstrui la turon, ĝi ne plu estos, malaperos, kaj mi ne pereos antaŭ ĝi." Ankoraŭ tiumomente li venigis ĉefon de la konstruado, ne atentante lian miregon, aflikton kaj petojn, ordonis al li, ke oni malkonstruu la sanktvitan turon, tuj, matene oni eklaboru. La reĝo mem, tuj ĉe la tagiĝo seligis sian ĉevalon kaj forrajdis kun kelkaj korteganoj el Hradĉany al Nova Kastelo apud Kunratice. —

Masonistoj malgaje ekkomencis la ordonitan laboron; malvolonte, maleme ili komencis malkonstrui la belan turon. La laboro nur lante malpliiĝis, sed tamen malpliiĝis kaj kun ĝi ankaŭ la turo.

Dume la reĝo restadis en la kasteleto de Kunratice. Tago post tago triste pasis; ankaŭ la ĉasado ne plu ĝojigis lin. Kaj seriozaj informoj venadis en lian solejon, pri granda mensa ekscitiĝo en la tuta reĝolando pri mitingoj en montoj, pri granda, ĝenerala afekcio en Prago, ke el ĝi estas atendeblaj grandaj tumultoj.

Poste venis frapo. Dimanĉe ĉirkaŭ la vespra horo alrajdis el Prago sendito al Nova Kastelo kaj anoncis al la reĝo, ke antaŭtagmeze okazis procesio de ĉiuj utrakvistoj, frunte de kiuj pastro Jan Želivský portis la eŭkaristion. Kiam la procesio venis el la preĝejo de sankta Stefano, kiun ĝi perforte okupis, antaŭ la novurban urbodomon, ĝi postulis, ke estu liberigitaj ĉiuj, kiuj lastatempe estis enkarcerigitaj pro religiaj malpacoj; sed la magistratanoj rifuzis ilian postulon kaj fermis sin en la urbodomo. Tiam la popolo ekatakis la urbodomon, la magistratanojn ĵetis malsupren el altaj fenestroj, malsupren inter homamasojn, kaj tie oni kaptis la falantojn per halebardoj, lancoj kaj glavoj, kaj ĉiujn magistratanojn oni surloke mortigis.

Reĝo Venceslao ekpalegis, liaj okuloj ekardis. Kolero ek-



skuis lin kaj li tutkorpe tremis. Li ne povis ekparoli, lia voĉo haltis, sed subite eliĝis el lia gorĝo krio kiel leona rorado kaj jam li sinkis faligita de apopleksio. Kaj post nelonge li mortis.

Li mortis, kiel la maljuna astronomo profetis al li, antaŭ la sanktvita turo, tio estas antaŭ ĝia malkonstruo. Li pereis pli frue ol ĝi, li pereis antaŭ ĝi. La morto de la reĝo ĝin savis. La masonistoj tuj ĉesis la detruan laboron. Sed parto da ĝi estis, detruita kaj nur poste ĝia supro estis nove rekonstruita, kiel videblas.

Reĝo Venceslao ankaŭ post la morto ne havis trankvilon.\* Pasis pluraj jaroj, antaŭ ol li ekripozis en la sankvita katedralo proksime al sia pli feliĉa patro. Silento regis en la reĝa kripto kaj silento super ĝi, en la katedralo kaj ĉirkaŭe. Marteloj ne plu frapis, ne albatadis, adzoj ne frapegis sur trabaroj, en ŝtonminejo estis malplene, la bruon ne trapenetradis grincado de veturiloj kun ŝtonoj kaj sablo, aŭdiĝis vokado de laboristoj nek supre, nek malsupre. La konstruado de la sublima preĝejo, kiun komencis Karolo, kaj en kiu daŭrigis la filo Venceslao, tute ĉesis.

Glora verko de Matiaso el Arras, de Petro Parler kaj de lia filo Jan, la katedralo de sankta Vito, estis nefinita kaj tia restis longajn tempojn.

Sed la popolo kredis, ke tiel ĝi ne restos, ke la katedralo estos finkonstruita en tia grandeco kaj beleco, kiel volis ĝin havi Karolo la Kvara mem, kaj ke la konstruaĵon finigos potenca

<sup>\*</sup> Lia kadavro estis transportita el Nova Kastelo al Vyšehrad, de tie en la katedralon de sankta Vito. Kiam pro tumultoj en la urbo li ne povis esti glore sepultita, lia korpo estis enterigita en preĝejo de klostro en Zbraslav. Post jaroj estis liaj restaĵoj deponitaj en la reĝa kripto en Hradčany.

kaj glora reganto. Poste, kiam li finkonstruos la katedralon de sankta Vito, li elpelos turkojn el Eŭropo por ĉiam, li konkeros Istanbulon kaj renovigos kristanan diservon en katedralo de sankta Sofia.

Leopoldo la 1-a, romia imperiestro kaj la ĉeĥa reĝo, sciiĝis pri ĉi tiu malnova profetaĵo, kaj ĉar lia sopiro estis elpeli turkojn el Eŭropo, li volis finkonstrui la katedralon de sankta Vita, por ke okazu, kion diris la profetaĵo. Jam estis metitaj fundamentoj al finigo de la verko de Karolo, jam estis farataj diversaj aranĝoj por la konstruado, kiam turkoj ekatakis Hungarion, kaj la imperiestro, por rebati ilian danĝeran atakon, devis disponigi monon por konstruado de la sanktvita katedralo por militaj bezonoj. Kaj tiel restis la katedralo denove ne finkonstruita kaj turkoj en Eŭropo.

## ASTRONOMIA TURHORLOĜO DE MALNOVA URBO\*

Nalnovan Urbodomon, nek ĝenerala kunveno de komunumoj estis tien kunvokita, nek ia grava juĝo tie okazis, kaj tamen are venadis homoj al la urbodomo, kaj ne por tempeto, sed de mateno, dum la tuta tago. Kaj kiu tien venis, tiu ne emis for de tie; oni staris tie kaj atendis longan tempon, horon eĉ pli longe, kaj ne libere kaj en komforto, sed en terura amaspremo.

Ĉiuj puŝiĝadis al la turo de la urbodomo, kie troviĝis tiu miregindaĵo, nova astronomia horloĝego, pri kiu vastiĝis tia famo. Oni rakontis pri ĝi en ĉiuj pragaj kvartaloj, en la reĝa kortego, en nobelaj domoj kaj civitanaj ĉambroj, en drinkejoj kaj surstrate, ĉie, ke la malnovurba astronomia horloĝo ne estas kiel aliaj horloĝegoj, sed kaj ĝi estas tiel kurioza kaj rimarkinda, ke certe ĝi superas ĉiujn astronomiajn horloĝojn en la tuta mondo.

\* Astronomia horloĝo (latine horologium) ĉe niaj antaŭuloj montris dudek kvar horojn. La unua horo komenciĝis ekde la sunsubiro. Fine de la 15-a jarcento oni komencis uzadi ĉe ni astronomian duonhorloĝon, havanta sur ciferplato 12 horojn. Ĝi estis nomata ankaŭ germana astronomia duonhorloĝo. Ambaŭ estis uzataj ĝis la dek sepa jarcento, nur en la jaro 1623 estis oficialigita astronomia duonhorloĝo. La malnovurba astronomia horloĝego laŭ alia rakonto-varianto estas verko de blinda junulo. Sed fakte ĝi devenas el la tempo de Vladislav la II-a el la jaro 1490 kaj estas verko de majstro Hanuš, fama astronomo, kiun li poste kun sia disĉiplo Jakobo direktis. Post lia morto adminis-

Urbanoj, metiistoj, virinoj maljunaj kaj junaj, studentoj en manteloj, ĉiuj puŝiĝadis antaŭ la urbodoma turo, piedpinte staris, gorĝojn streĉis, okulegis la grandan ciferplaton dudek kvar horojn, plenan de oraj cirkloj kaj linioj, numeroj kaj strangaj signoj, la rondan tabulon sub ĝi kun pentraĵoj de dek du ĉielaj signoj, statuetojn dekstre el ligno skulptitaj, kaj ĉefe la Morton kaj bizaran turkon, avarulon kun burso da mono. Ĉirkaŭ la urbodomo muĝis, bruis rumoro, kontinua, senĉesa kiel brulanta fluo.

Sed tuj ĝi estis silentiĝanta kaj eksilentis, kiam de supre, el la nova horloĝego aŭdiĝis sonorilvoĉo. Nur ie tie leviĝis la manoj montrantaj la Morton averte sonoriganta, kiel ĝi mo-

tranto Georgo Zvonek la horloĝegon misigis, kaj denove ĝin riparis Jan Táborský el Klokotská Hora, libroskribisto kaj pentristo. Dum la regado de Ferdinando la II-a ankoraŭ estis aldonita al la horloĝego ciferplato kun dek du horoj. Post morto de Táborský la mekanismo de la horloĝego difektiĝis kaj neniu sukcesis ĝin ripari. En la dek oka jarcento la praga komunumo volis la aparaton vendi en rubferon. Ke tiel ne okazis plej multe meritis profesoro Antonio Strnad, eminenta astronomo. Laŭ lia instrukcio riparis la tutan aparaton horloĝisto Landsberger. Dum tempopaso la astronomia horloĝo denove difektiĝis, ĝis en la jaro l865 horloĝisto Holub ĝin tiel riparis, ke denove ĝi ĝuste funkciis kaj funkcias. La horloĝego estis ekfunkciigita en la novjara nokto en la jaro 1866. La kalendara cirklo kun zodiako sub la granda ciferplato estas majstra verko de Jozefo Mánes. Nuntempe la bildo estas konservata en la urba praga muzeo, sur la horloĝego estas kopio pentrita far E. Liška. Detale priskribis la horloĝegon la menciita Jan . Táborský en la jaro 1570 en la ĉeĥa lingvo. Lia manuskripto kun lia portreto estas en la urba arkivo. Laŭ Táborský priskribis la horloĝegon Bohuslav Balbín latine, laŭ ambaŭ en la dek oka jarcento Riegger priskribis ĝin germane. Balbín ankaŭ citas okazaĵon kun pasero, kiu ĵus, kiam la horloĝo batis kaj la skeletulo estis malferminta la makzelojn, hazarde enflugis en ili. Kaj tiuj tiumomente klapfermiĝis. En la senvola malliberejo restis la pasero la tutan horon, ĝis la mekanismo denove ekfunkciis, ĝis la ostulo denove malfermis la makzelojn. Kaj tiam la pasero eksteren elflugis.

vigas la sonorilon. Kaj jen, je mirego de ĉiuj, apertiĝis du fenestretoj super la horloĝego kaj en ili montriĝis la apostoloj. Iris unu post la alia, ĉiuj dek du, de okcidento orienten, ĉiu turniĝis al la popolo, fine Kristo mem, benante la homamasojn. Multaj nudigis siajn kapojn, multaj krucsignis sin, aliaj al la Morto montris, kiel ĝi la makzelojn apertas, al Judaso aŭ avarulo, ke ili tordiĝas, kaj tiu maljunulo apud la Morto, ke li kapneas, ke ankoraŭ ja li ne emas, ke la skeletulo ne sonorigu. Kaj kiam super la fenestretoj koko ekkokerikis, ekregis la homamason nova gaja emocio. Ili ridis, kriadis. Kaj denove muĝis, bruis voĉmiksaĵo, senlaca, senĉesa kiel brueganta fluo. Ĉie en la homamaso oni parolis pri la majstro de ĉi tiu astronomia horloĝo, kiel li estas pridonacita pli ol ĉiuj ailiaj per speciala digraco kaj sprito, ĉie oni nomis majstron Hanuš farinta la verkon inĝenie kaj mirige.

Ankaŭ magistroj en malhelaj manteloj kaj tabardoj, starantaj pli proksime al la turo kaj trarigardantaj la astronomian horloĝon, laŭdis ĝian farinton. Ili staris serioze, magraj, obezaj, ĉar parolis latine, ĉeĥe kaj nur pri la cirkloj kaj signoj de la horloĝego. Ili ekridetis nur super la koko, figuroj, la Morto, maljunulo kaj la aliaj, unu el ili malestima esprimiĝis antaŭ bakalaŭroj kaj studentoj, kiam la Morto averte sonorigis kaj la koko kokerikis, ke ĉi tiuj burleskuloj kaj similaj aparatoj estas faritaj nur por mirigo kaj spektaklo de la ordinara popolo.

Kaj jam li rakontis al ili, ke la astronomia horloĝo estas miriga por ĉiuj doktaj homoj kaj ĉefe astronomoj kaj rara sen la burleskuloj, ĉar ĝi montras, kiel la suno per sia movo de okcidento al oriento iras sur la zodiako aŭ progresas kaj sur kiu signo, sur kiu signo, sur kioma grado ĝi troviĝas de tago al

tago dum la tuta jaro, kiam kaj je kioma horo ĝi leviĝas, je kioma horo ĝi troviĝas tagmeze, kiam ĝi subiras, kiel alte de oriente super la horizonto kaj kia distanco al la tagmeza linio kaj kiel malalte al la okcidento, ankaŭ kie post la subiro sub la horizonto, nome dumnokte sub la tero ĝi estas, ankaŭ tion, kiam malproksimiĝante vintre de ni ĝi kaŭzas kurtiĝon de tagoj kaj denove proksimiĝante al ni somere ĝi plilongigas la tagojn.

La dokta magistro subite eksilentis, kiam el la urbodomo tra la ornamita portalo magistratanoj estis elirantaj kaj konsilistoj de Malnova Urbo en peltoj, biretoj kaj ĉapoj. Ili celis al la horloĝego. Ĉiuj ĉirkaŭe retropaŝis, ĉiuj, la popolo kaj doktaj magistroj, bakalaŭroj kaj studentoj turnis la okulojn al ili, sed plej multe al la jam nejuna viro en malhela magistra robo. Li paŝis apud la urbestro, de serioza iom pala vizaĝo kaj malhelhara.

La voĉoj en la homamaso ekmuĝis, ĉie moviĝis, ĉiu premiĝis, antaŭen puŝiĝis, gorĝob streĉis, por bone vidi ĉi tiun viron. Diskoniĝis, ke li estas majstro Hanuš patro kaj majstro de la nova horloĝego.

Ĉiuj salutis lin respekte, ankaŭ magistroj el kolegio; li modeste dankis, kaj tuj kiam la urbestro kaj magistratanoj haltis antaŭ la horloĝego, li komencis ekspliki al ili laŭ ilia deziro ĉiajn signojn kaj cirklojn.

Li parolis pri steloj, pri la suno; poste pri la luno li rakontis, kion la horloĝego montras pri ĝi, kiam komenciĝas la unua krescento, kiam plenluno kaj kiam estas la lasta krescento, kiel ĝi kreskas kaj malkreskas. Ankaŭ pri la dek du signoj, kiam kaj kiuj ses signoj estas super la tero kaj kiuj ses sub la tero.

Kaj plue klarigis majstro Hanuš, ke la astronomia horloĝo ankoraŭ indikas la festotagojn dum la tuta jaro, ke estas tie skribita la tuta ĝenerala kalendaro kun dek du ordinaraj monatoj kaj kun ora nombro.

Ĉie ĉirkaŭe aŭskultis, ankaŭ la honamaso silentiĝis; magistroj kaj doktoroj rigardis instruite kaj kapjesis.

Kiam poste magistro Hanuš finis, aŭdiĝis ĉirkaŭe laŭtega laŭdo. Sed li, kvazaŭ ĝi ne apartenas al li, invitis la pli aĝajn sinjorojn, ke ili iru kun li en la turon, rigardi la mekanistojn, pesilojn kaj radojn, ke la horloĝego tuj batos, ili do vidu, ĉefe la radojn, kiel ili ne eraros fari, kio taske estas donita al ili.

Kaj ili iris, kaj kiam nur en la turo ili ekrigardis la tutan artan mekanismon, radojn kaj radetojn, levilojn kaj pesilojn, ĉiuj miris, kiel ĉi ĉion povis elpensi la homa kapo, kiel ĉion ĉi koordini kaj en la memoro konservi, al ĉiu rado kaj radeto, al ĉiu dentrado taskon doni.

Ili miregis ĉiam pli, kiam majstro Hanuš montris kaj klarigis kvar partojn de la horloĝego, el kiu ĉiu havis sian pesilon, sian apartan mekanismon kaj siajn radojn, per kiuj ĝi faras sian specialan taskon. Ĉiuj pleje admiris la kvaran parton, la plej komplikan, plej artan, kaj ĝian ĉefan kalendaran radon, kiu havis surrande tricent sesdek kvin dentojn kaj kiuj, kiel la majstro klarigis, unufoje en la jaro turniĝis, ĉiutage je unu dento.

Kaj la tuta komplika mekanismo funkciis bone kaj ĝuste, kvazaŭ ĝi racion kaj animon havas. Inĝenio de la majstro en ĝi estis kaj direktis ĉion, kaj nur majstro Hanuŝ komprenis la tutan aparaton kaj neniu alia. Unu el la magistratanoj, Jan, horloĝisto, sincere, antaŭ ĉiuj konfesis kaj ne neis, ke ĉion ĉi li ne komprenas, ke ĉio ĉi certe okazis per speciala dia inspiro;

ke li estas maljuna horloĝista majstro, sed administradon kaj establon de ĉi tiu aparato li ne volus, eĉ ne por gardado, ke certe li pro tio freneziĝus.

Unu el la magistroj de Karol-Kolegio aldonis post tiu parolo, ke li estis en Italio kaj Francio, ke tie li vidis grandajn kaj rimarkindajn horloĝegoj, sed tian neni.

"Kaj mi ne scias kaj ne kredas," li aldiris, "ke en iu regiono de la mondo oni povus trovi pli majstran kaj kuriozan horloĝegon. Nur en kazo, se majstro Hanuš ankoraŭ ie farus tian horloĝon.

La urbestro embarasiĝis, pretervole li ekrigardis la magistratanojn, tiuj ree al li, ĉiuj en la sama momento. Ili ektimis, ke io simila povus okazi. Kaj jam ili turniĝis al majstro Hanuš. Tiu ridetante opiniis, ke li ĝojas, ke ĉi tiun komplikan verkon li povis fini, tial li al Disinjoro dankas. —

La urbestro ne revenis de la aparato tiel kontenta, kiel li al ĝi ascendis. Zorgoplena penso ekkuŝis en lia menso, al 1i kaj pluraj magistratanoj: ke majstro Hanuš povus ankoraŭ ie alie tian horloĝegon fari, ke ankoraŭ aliaj urboj povus havi tian verkon ĉiel mirindan. —

Famo pri la praga horloĝego disflugis tra ĉiuj landoj de la ĉeĥa trono kaj pluen trans la limojn, en fremdajn regionojn. Ĉiu, kiu alveturis en Pragon, rapidis spekti la horloĝegon kaj ĉiu poste disportis laŭdon en siajn landoregionojn.

Ankaŭ jam venis senditoj el diversaj urboj, enlandaj kaj el eksterlando, peti majstron Hanuš, ke li faru por ili similan horloĝegon. Tiam jam timo obsedis la urbestron kaj la malnovurbajn skabenojn. Al neniu en la mondo ili volis ĝuigi la fierindaĵon, nur Prago tutsola havu la gloran verkon, ĝia horloĝego restu unika en la mondo.

Kaj ili sekrete kunvenis, interkonsiliĝis, prikonsideris tion kaj alion, ĝis ĉiuj trovis konvena, ke majstro Hanuš tamen eble igus sin forlogi de fremduloj, per iliaj promesoj kaj oro, kaj eble ke li jam laboras super nova horloĝego, eble ankoraŭ pli bona, pli rimarkinda, ĉar senĉese li estas en sia metiejo ion tie faras kaj provas. Por ke ili havu certecon, ili decidiĝis al terura ago.

Majstro Hanuš sidis en sia metiejo ĉe granda tablo kaj teknike desegnis sur granda dismetita folio ian komplikan aparaton. Du kandeloj brulis sur tablo; ŝutroj estis fermitaj, en kameno flagris fajro. Estis nokto, sur la stratoj estis mallume kaj dezerte. En la domo trankvilo kaj silento; nenio moviĝis.

La majstro estis tiel absorbita de sia laboro, tiel enpensiĝinta super ĝi, ke li ne ekaŭdis, kiel subkte ekqtere ekknaris ŝtuparo, ke iu ascendas ĝin. Li ne turniĝis, nur kiam pordo de lia ĉambreto impete malfermiĝis, kiam ĝin enpaŝis tri viroj en manteloj kaj kapuĉoj profunde frunten kaj vizaĝen tiritaj. La majstro embarasiĝis, volis demandi, kion ili volas, sed jam du el ili saltis sur lin, la tria estingis la kandelojn kaj ili trenis lin, ŝtopinte lian buŝon, al la flagranta kameno.

En la domo oni dormis kaj ne aŭdis la impetajn paŝojn supre, en la ĉambreto de majstro Hanuš, same neniu en la domo sciis, ke la tri maskitoj malfermis al si per dirko pordeton al korteto, tra tie en la domon kaj denove tra tie post sufiĉe longa tempo ili eliris el la domo. Ili ekaperis kiel ombroj kaj malaperis, enfalis en la noktan mallumon.

Nur matene oni trovis ties spuron kaj ilian teruran faron.



Oni trovis majstron Hanuš sur lito, preskaŭ senkonscian. Li tremis de febro kaj la okulojn 1i havis ĉirkaŭligitajn. Kun konsterno aŭdis la najbaroj, kio okazis al 1i, kiel la maskitoj ekatakis lin kaj lin blindigis. La okulojn ili mem bandaĝis al li. Pri tio li jam ne sciis, ĉar li svenis dum ilia terura ago.

Sciigo pri ĉi tiu krimo alarmis la tutan Pragon. Indigne oni parolis pri la krimuloj; sed vane oni serĉis ilin kaj persekutis. Kvazaŭ ili enfalus en la teron. Kelkie jam mire oni flustris pri ĉi tio kaj rakontis al si, kion diris majstro Hanuš, kiam li iom rekonsciiĝis, la krimulojn oni ne serĉu, oni ne trovos ilin, kvankam ili estas de proksime.

Nenion plu li diris; sed oni antaŭsentis, ke li povus diri multe pli, sed li ne diris kaj senvorte, malgaje kiel blinda birdo en angulo de kaĝo li sidis en angulo de sia ĉambreto, kie li tiom laboris. Silente staris liaj aparatoj, senmove pendis liaj fajliloj, fajliletoj kaj alia ilaro kaj polvo metiĝis sur librojn kaj sur rulaĵojn de paperoj kaj pergamenoj de liaj desegnoj kaj planoj. Ĉio enfalis al li en la nigran mallumon. Liaj estingiĝintaj okuloj jam nenion el tio vidis, nek etan lumekbrilon; nenion jam li povis labore tuŝi. Li tristis kaj afliktiĝis, ĉagreniĝis kaj nostalgiis pri laboro, kiu estis vivo por li. Sen ĝi li estis pereanta kaj konsumiĝanta.

Ankaŭ maldanko lin turmentis, terura maldanko por lia granda verko. Senĉese sonis en liaj oreloj la vortoj, kiujn vokis al li iu el la maskitoj en tiu terura nokto: "Nu, la duan horloĝegon vi jam ne faros!"

Jen lia rekompenco, tion li havis por sia tuta verko. Li afliktiĝis kaj pli kaj pli korpe kadukiĝis. Jam li sentis, ke estos fino al ĉio. Kaj kolektinte ĉiujn siajn fortojn, li ekiris al la urbodo-

mo de Malnova Urbo, akompanata de iu el siaj estintaj lernintoj.

Ankaŭ la urbodoma turo staris aro da homoj atendantaj ĝis batos la horloĝego. Pretere iris la renoma majstro kaj oni ne ekkonis lin. Tiel kaduka li estis. Li magriĝis, liaj vangoj enprofundiĝis, flaviĝis kaj la kapo pro suferoj griziĝis. Apud la urbodomo li renkontis kelkajn skabenojn, sed tiuj tuj eskapis antaŭ li. Neniu jam el la konsilantaro lin bonvenigis kaj antaŭe ili neŝate aŭdis, kiam li dirigis al ili, ke li venis rigardi la horloĝegon, ke venis al li ia nova ideo, kiel tion ripari, por ke la pezilo pli glate funkciu.

Li igis konduki sin al la plej komplika, al la kvara parto. Sed ĉio estis por li en la mallumo, aro da radoj kaj radetoj, risortoj kaj krikoj. Nur ilian voĉon li aŭdis, kiel ĝuste kaj bone ili funkciis, voĉon de ilia laboro. Kaj li staris blinda kaj malsana, frutempe griziĝinta majstro deprimite antaŭ sia verko kaj aŭskultis ĝian sonon kaj pensis pri la konsilo kaj la skabenoj, kiel ili rekompencis lin per blindigo, por ke ili povu fanfaroni antaŭ la mondo, kiel ili ne atentis liajn turmentojn, liajn dolorojn kaj nun ankaŭ lin mem.

Jen aŭdiĝis sonorileto. Ekstere sur la horloĝego skeletulo ektiris ĝin, rapide sonorigis, horon jam jam fuĝantan anoncis. La morto vokis. La aparato ekfunkciis kaj la apostoloj jam iras.

Majstro Hanuš tutkorpe tremis. Li etendis la dekstran manon, tenis ĝin momenton super la aparato, poste enmetis tien la manon, kvazaŭ li klare vidus, liaj ostecaj fingroj tempeton tie laboris. Kaj kiam li retiris la manon, ekgrincis la radaj kaj la tuta aparato kvazaŭ perpleksa, ekscitita ekbruis, stertoris kaj brusonis. la radetoj, radoj sin turnegis, ĉio tremsonis, klakis, siblis, fajfis kaj la morto sonorigis. Poste subite ĉio eksilentis. La sonorilo silentiĝis, la radoj, krikoj kaj risortoj, ĉio haltis, la apostoloj finmigris sian vojaĝon, ĉiuj figuroj rigidiĝis, koko ne ekkokerikis.

Konsternita popolo ekstere konfuze vokis kaj kriis. El la urbodomo oni kuris al la aparato. Tiu senmove haltis, kaj sur la tero kuŝis ĝia patro kaj ĝia majstro, palega, sveninta. Apenaŭ oni lin alportis hejmen, kaj jam li elspiris sian animon.

Kaj la horloĝego haltis kaj haltis, kaj estis neniu, kiu riparus tiun artan majstran verkon.

## PRI DARIBOR EL KOZOJEDY

Dum longaj jaroj estis silente kaj triste en la kastelo de sankta Venceslao\*. Ĝia ĉirkaŭaĵo dezertiĝis dum la granda tempesto de la husanaj militoj, la katedralo sankta Vito estis disbatita kaj la reĝaj ĉambroj, de Karolo la IV-a superbe instalitaj, kadukiĝis pli kaj pli. De temp'al tempo kaj ne por longe, ili viviĝis, kiam la reĝo de malsupre, de malnova urbo, tien el sia kortego alvenis.

Li alvenis, tempeton pasigis, sed ne restis. Ankaŭ la juna Ladislao Postnaskito kaj lia glora posteulo reĝo Georgo, benata, rezidis pli multe malsupre en la urbo. Post Georgo dum la unuaj tagoj Vladislao la II-a Jagelona. Sed dum ĉi tiu estiĝis granda ŝanĝo.

Post dek du jaroj de sia regado li ŝanĝis sian rezidejon. Subite ŝajnis al li, ke li ne estas sufiĉe sekurigita en sia Malnovurba kortego, ĉe kiu li igis konstrui multekostan arte kaj belege ornamitan turon\*\*. Kaj li revenis en la malnovegan rezidejon de la ĉeĥaj reĝoj sur Hradčany, kaj igis renovigi kaj reinstali ĉion, kio dezertiĝis. Beneš el Louny konstruis tie grandan mirindan halon\*\*\* kaj ankaŭ en la sama tempo kapelon por la reĝo en la katedralo de sankta Vito dekstre de la granda altaro, ornamitan per miriga ŝtonskulptaĵo.



<sup>\*</sup> Tiel estis nomata la reĝa kastelo sur Hradĉany.

<sup>\*\*</sup> Tiam la Nova, nun Pulvo-turo, fondita en la jaro 1475. Ĝin komencis konstrui la fama Matiaso Rejsek el Prostějov.

<sup>\*\*\*</sup> Halo Vladislaa.

La reĝo ankaŭ igis ornami la nudajn katedralajn murojn per drapiraĵoj, ĉefe en la sanktvenceslaa kapelo, kaj per liaj zorgado kaj kostoj ekbrilis la ĉambroj en la reĝa palaco denove pro superbo de tapetoj kaj bildoj. En unu el ili pendis nur bildoj de la ĉeĥaj princoj kaj reĝoj.

Sed ne nur la ornamo estis grava por la reĝo, ankaŭ tio, ke la kastelo estu pli bone fortikigita. Tiel laŭ lia ordono oni firmigis la bastionmurojn, pliprofundigis fosaĵojn, altigis remparojn, kie tio necesis, kaj sur turo Mihulka oni faris tre altan tegmenton kaj kovris ĝin per emajlitaj brikoj, super kiuj sur turglobo blankis kaj brilis arĝentizita leono.

Nelonge poste igis reĝo Vladislao konstrui novan, rondan turon post domo de la plej supera burgrafo, pli proksime al la malantaŭa pordego. Oni konstruis ĝin super la Cervo-fosaĵo por protekto de la bastiono, sed ankaŭ kiel loĝejon, malgajan loĝejon. Oni faris tie tri malliberejojn super si. La plej malsupra el ili estis sub la tero, sen fenestroj, sen lumo, sen pordo. Arestito estis malsuprenigota per ŝnuro tra truo en la planko de la meza malliberejo.

La turon oni finkonstruis, sed arestiton oni ne havis, nek por la plej supra, leĝera, nek por la ceteraj. Kaj tial la turo provizore estis sen nomo, ĉar tiun ĝi ricevus post arestito, kiu la unua transpaŝus ĝian sojlon. Sed longe ĝi ne restis sennoma.

Tiam okazadis multaj evidentaj maljustaĵoj al la kampara popolo. Nobeloj kaj vladikoj opresis ĝin per novaj, senmezuraj servutoj. Kelkie oni ne plu povis elteni tian opresadon. Tial oni ĉion forlasadis, oni fuĝis el siaj bienoj en arbarojn, en aliajn regionojn kaj komencis ŝteli, rabi kaj fari aliajn krimojn. Aliaj ribelis kontraŭ siaj mastroj.

Tiel ekribelis kamparanoj kontraŭ Adam Ploskovský el Drahonice en la regiono de Litoměřice, ĉar li estis kruela je ili elpensadis kontraŭ ili maljustajn servutojn kaj diversajn kaj grandajn subpremadojn. Ili ekatakis lian fortikajn, konkeris ĝiajn valojn, elrompis pordegon, kaj kiam ilia kruela vladiko tie kuraĝe defendis sin, ili vundis lin kaj kaptis. Por ke li konservu sian gorĝon, li submetiĝis al ilia volo, kaj per sia honoro kaj kredo skribe li liberlasis ilin el sia potenco kaj progesis, ke li neniel procesos kontraŭ ili.

Tiam en la najbareco de vladiko Ploskovský vivis en sia fortikaĵo juna etnobelo Dalibor el Kozojedy, viro el la antikva familio, kies antaŭulo heroe batalis kune kun reĝo Johano apud Crécy kaj tie ankaŭ kun li pereis. Al tiu Dalibor amasvenis la liberigitaj kampuloj de Adamo Ploskovský kaj kaj ĝoje anoncis, ke Ploskov-fortikaĵo estas en ilia potenco, kaj petis, ke Dalibor ekprenu ĝin, ke ili ŝate subiĝos al li kaj jam subiĝas kiel al sia superulo, ke tiel ili faras propravole kaj ŝate, ĉar ili scias, ke Dalibor estos al ili mastro favora.

Ili konis lin ja kaj sciis, ke Dalibar el Kozojedy ĉiam estis al siaj subuloj bona kaj kompata, jes, ke ne unu povrulon el alia bienteritorio li ekprotektis kaj per sia propeto ankaŭ aliel helpis.

Vladiko Dalibor ne rifuzis ilin; li akceptis, kion ili proponis al li, aŭdinte, ke pri ĉio ili havas skribateston de la estinta mastro. Sed tiu, kiam li saviĝis kaj resaniĝis, repostulis sian bienaron. Insiste li invokis helpon de la registaro, kaj la landhetmanoj opiniante faron de Dalibor ŝtelo kaj agon de la Ploskov-kampuloj ribelo, kolektis landodefendon de Litoměřiceregiono, soldatkapablajn homojn de la tuta nobelaro el tiuj regionoj kaj civitanojn el Litoměřice.

Tiu granda aro ekatakis la ribeliĝintajn kampulojn; multajn ili mortigis, kaptis kaj kruele punis kaj ankaŭ Daliboron, ilian aliancanon, ili kaptis. Tiel la juna defendanto de la subpremata popolo estis katenigita. En katenoj oni veturigis lin al Prago kaj ĵetis en la mezan malliberejon en la nova, ronda turo post la burgrafa domo super Cervo-foso.

Dalibor kiel la unua arestito transpaŝis ĝian sojlon kaj tial laŭ li ĝi estis nomita Daliborka. En la kastelo kaj la tuta Prago oni parolis pri la juna etnobelo ankaŭ tial, ĉar li estis la unua arestito en la nova turo, kaj pro la kaŭzo, por kiu li tien venis. Orgojlaj nobeloj ĝojis kaj deziris tion al li, sed la popolo lin bedaŭris.

Tie li tristis kaj malgajis. En la volba karcero dikmura kaj etfenestra estis nun lia regoteritorio. Hejme el sia fortikaĵo li rigardadis la vastan, belan regionon; nun apenaŭ li vidis strion de la firmamento kaj sub la tero parton de la profunda, herbokovrita fosaĵo. La foliaro jam ŝanĝis kolorojn al la ora, ruĝa; trista aŭtuno estis komenciĝanta.

Silento en la turo kaj silento ĉirkaŭe. La birdoj silentiĝis, nur vento fajfis kaj skuis vepron kaj arbojn. La folioj defaladis, nebuloj kuŝiĝadis en la profunda fosaĵo, vualis ĝin dum la frumatenaj tagiĝoj, pluvoj ĉiumomente muĝis kaj vipis la nudajn arbustojn kaj arbokronojn. Mallonga tago en la karcero estis longa kaj la longaj noktoj kvazaŭ senfinaj. Nostalgio kaj enuo turmentis la junan etnobelon.

Kaj li prizorgis al si violonon el la modesta monprovizo, kiun oni lasis al li por la nutraĵo\*. Tuj kiam karcer-gardisto

\* Arestitoj tiutempe devis prizoradi al si nutraĵon mem. Kiu ne havis por ĝi, al kiu amikoj kaj konatoj ne helpis, tiu suferis malsaton. Por tiaj malriĉaj arestitoj iradis peti sbir-edzinoj. Ie la arestitoj estis kondukataj de domo al domo en ĉenoj kaj katenoj, por almoze elpeti la havigis al li la violonon, li komencis ekzerci la violonludon. Neniam li havis arĉon en la mano; nun preskaŭ li ne fordonis ĝin el la mano. Li mem lernis, ludis kaj ludis, enuo kurtiĝis, la tempo pli rapide pasis kaj la ludo mem estis ĉiam pli bona, arta, ĉarma.

Jam la karcer-gardisto kaj gardservistoj staradis post lia pordo kaj aŭskultis. Ne unu el la kastel-sinjoroj kaj oficistoj venis aŭskulti, kiel la etnobelo el Kozojedy ellernis en la karcero violoni. Jam en la urbo oni rakontis pri tio, jam oni venadis supren por konvinkiĝi: unue scivolemaj, poste nekredemaj Tomasoj. Ĉiutage alvenadis pli kaj pli da homoj, ĝis ofte granda homamaso staris kaj atendis apud la malantaŭa kastela pordego, ĉe ambaŭ vojoj, inter kiuj etendiĝis tra la deklivo malsupren vinberejo de sankta Venceslao.

Jam estis printempo, kiam blovis milda vento de la suda flanko, kiam arbosuproj kaj branĉoj dehiskadis kaj floris, kiam Petřín kaj ĉiuj altaĵoj ĉirkaŭverdis, ankaŭ la Cervo-foso, tute sonanta per pepado de la dolĉa sono. Sed super la birda pepado pli bela estis, kiam aŭdiĝis el la ronda turo ĉarmega violon-voĉo.

Ĉiuj miregis kaj mirrigidiĝis, kiam ekvibris la molaj, dolĉaj, tristegaj sonoj el la dezerta, melankolia karcero.

Des pli ili emociis. Nostalgio kaj sopiro sonis en ili, kaj jam denove ili ŝanĝiĝis al konataj melodioj de la religiaj kantoj. Humilo, espero kaj peto de la trista koro blovis el ili. Alifoje ili sonoris per laika sonado, per eĥoj de la amkantoj kaj militaj kantoj.

manĝajon. Ankaŭ ili elpendigadis saketojn kaj pendsaketojn el la karcer-fenestroj kaj en tiujn kompatemaj homoj enmetadis diversajn donacojn. Ne unufoje ludis Dalibor la malnovan melodion pri reĝo Johano, pri la juna Klimberk kaj Plichta el Žerotín, pri Bavoro el Strakonice, pri ĉiuj ĉeĥaj nobeloj kaj etnobeloj, kiuj pereis kun sia reĝo apud Crécy, same kiel la praavo de la arestita muzikanto.

Praganoj emociaj aŭskultis apud la turo. Kaj ekvidinte foje, ke el la karcera fenestreto estas malsuprenigata maldelikata tolsaketo, eme kaj ŝate ili donadis, kion kiu ajn ĉe si havis, groŝojn kaj ankaŭ monerojn. Ĉiu opiniis, ke la etnobelo nutriĝas el la sia. Nun ili vidis, ke li malbone fartas, ke mizero venis al li. Nobela viro mem ne volis almozpeti tra la urbo kaj donacon en la karceron li ne ricevis. Li havis nenion, nur sian violonon.

Kaj kiam ajn poste li ekludis, kiam ajn la tolsaketon li malsuprenigis el la karcero, ĉiam plenigis ĝin al li tiuj, kiuj malsupre aŭskultadis, per mono, donacoj, por ke li ne malsatu kaj ne havu mankon de io. Ne unu kompatema urbanino, ne unu najbaro plibonfartigis lin: kuseneton sub la kapon ili sendis al li, litvestaĵon kaj manĝaĵon kaj ne unu kruĉon da trinkaĵo. Por tio li ludadis al la homamaso, kiam ĝi kunvenis apud la turo posttagmeze kaj dum la antaŭvesperiĝo tempo. Kun retenata spiro ili aŭskultadis, kaj disirante unuvoĉe ili asertis, ke tiel, kiel la juna etnobelo ludas neniu en Prago. Mallibero, mizero igis Daliboron violoni. Dumtage li ludis al la homoj, al si ofte dumnokte.

Kiam la reĝa palaco silentiĝis, malheliĝis, kiam la mita grizblua ombro altiĝis al la nokta ĉielo, kiam en la blanketa lumo de la luno silentiĝis arbustoj kaj arboj en Cervo-foso, vastiĝis el la mallumo de la ronda turo ĉarmaj sonoj de Dalibor-violono. Larmoj estis en la sonoj, sopiro pri libero kaj ekkrioj de

kajero. Mildigon ili donis, sed ne liberon. Disinjoro estis alte, la reĝo malproksime kaj la nobeloj kompaton ne havis.

Longan tempon ili lasis la etnobelon el Kozojedy en la karcero, ĝis fine antaŭ la plena tribunalo ili agnoskis je la rajto kaj tiel pri ĝi verdiktis: Ke Dalibor el Kozojedy misrajte la forprenitan bienon akceptis kaĵ en ĝi loĝis; ke en tio malĝuste kaj malnoble li agis kontraŭ la rajto kaj ordo. Pro tia sia malbona faro li perdu la gorĝon.

Tiel ili anoncis al li kaj neniel atentis, kiel li defendis sin, ke ili konsideru, kiu komencis, kaj la unua faradis la evidentan maljustaĵon kaj per tio ribeligis la popolon, ke li, Dalibor, nur la popolon defendis. Sed ĝuste ĉi tio estis ĉe ili kulpo kaj peko. Kaj tial ili ne ŝanĝis la verdikton; sed tagon kaj tempon de la ekzekuto ili sekretigis. Tiunokte antaŭ ĝi aŭdiĝis voĉo de Dalibor-violono lastfoje. El profundo de la dezerta karcero vibris kaj sonis en la silentan nokton la lasta konsolo, la lasta lumo en la mallumoj de la aflikto kaj estis formortanta super la Cervo-foso en la lunlumo. Kiam praganoj la postan tagon denove venis al la nova turo, ili ne ekvidis la tolsaketon sur krado de la karcero de Dalibor. Kaj la turo estis silenta, muta. Kiam ili demandis, ĉu Dalabor malsanas, aŭ kio estas al li, la karcergardisto anoncis, ke jam bone li fartas, ĉar matene, antaŭ la esplanado li estis ekzekutita.

"Sed antaŭ ol li elpaŝis el la karcero," diris lia gardisto, "li deprenis la violonon desur la muro, rigardis ĝin, adiaŭis ĝin. Poste kuraĝe li iris al la loko. Kaj li ekgenuis kaj klinis la krispan kapon sur ekzekutan ŝtipon! Li mortis virece, kredu, kiel vera kristano."

Ne unu okulo ekrosis, kiam la karcer-gardisto tion rakon-



tis. Malgaje la praganoj revenis kaj rerigardis la silentan Daliborka.

Kaj la turo post la burgafa domo apud la malantaŭa kastela pordego nomiĝas tiel ĝis la nuna tempo kaj konservas memoron pri la malfeliĉa etnobelo kaj glora muzikanto.

## EL JUDA URBO

Juda Urbo estis parto de Malnova Urbo. Ĝi najbaris al ĝi, formis tuton kun ĝi, kaj tamen estis apartigita. Ses pordegoj ĝin disigis: la pordegoj devis esti dum la paska semajno tage-nokte fermitaj. Post la pordegoj ĉio estis alia; aliaj konstruaĵoj, neriĉaj, malbelaspektaj, de la praaj tempoj pli el ligno ol ŝtono, kun strangaj alkonstruaĵoj, balkonoj, korbeloj, kun nigraj dezertaj kortetoj; aliaj stratoj, mallarĝaj kaj mallongaj, zigzagaj, malpuraj kaj nepavimitaj. Kaj ĉie nur judoj, homoj de aliaj moroj kaj kutimoj, de alia familia vivo. Ankaŭ per vesto ili diferencis. La plej bizara sur ĝi estis flava korno, en kiun ŝanĝiĝis juda ĉapelo, kaj flava aŭ ruĝa tola rado, kiun ili devis portadi sur mantelo.

Ili vivis en granda humiliĝo kaj nur en sia Juda Urbo.\* Sed pri ĝi ili kredis, kaj tiu kredo transiradis de generacio al generacio, ke ĝi estas pli aĝa ol la fiera Prago, ke iliaj patroj havis tie sian urboparton pli frue, ol Libuŝa fondis la pragan kastelon. Kaj ankaŭ orgojle ili rakontis al si, ke ilia malnovanova\*\* sinagogo, ĉe kies pordo sur ŝtupo disputante kun kristanoj ili ĵuris je la sankta rodal\*\*\*, estas de pli aĝa deveno ol la katedralo de sankta Vito kaj ol ĉiuj pragaj kirkoj.



<sup>\*</sup> Alie en Prago ili ne darfis loĝi.

<sup>\*\*</sup> La origina malnova konstruaĵo per rekonstruo iĝis nova, tamen pro aĝo ĝi superis aliajn sinagogojn. De tie la nomo malnova-nova. Ĝi estis rekonstruita dufoje post grandaj brulegoj en la jaro 1142 kaj 1316.

<sup>\*\*\*</sup> Malnova Testamento.

Ĉiu rigardis respekte la malnovan, sobran konstruaĵon kun mallarĝaj fenestroj, altaj frontonoj, briktegmentoj pro aĝo brunetaj kaj defrotitaj, solece starantaj, kiel ogro super labirinto de stretaj stratetoj, morna memorigaĵo de praaj epokoj kaj tumultoĵ.

Judoj kredis, ke ĝi estas, krom templo en Worms, la plej malnova sinagogo, ke en ĝiaj fundamentoj estas ŝtonoj el la ruinigita jerusalema templo, ke anĝeloj mem antaŭ epokoj alportis ĝin el la promesita lando sur ĉi tiun lokon. Tiam onidire la anĝeloj aperis antaŭ la pliaĝuloj de la praga judaro kaj ordonis, ke la sinagogo restu por ĉiam tia, kia ili ĝin alportis, ke neniam io sur ĝi ŝanĝiĝu.

Kiam post iom da tempo tamen oni provis tion kaj komencis ion rekonstrui, neniam oni finis sian laboron kaj neniam eskapis punon. Aŭ dum la laboro ili lamiĝis, aŭ forpasis pro subita morto.

Ankaŭ ion alian ili rakontis pri ĝia deveno kaj fondo. Origine laŭdire ili havis la sinagogon nur lignan. Kiam poste ĝi ne sufiĉis, decidis la pliaĝuloj konstrui novan, pli grandan kaj ŝtonan, kaj nome surloke, kie tiam etendiĝis nealta monteto. Kiam ili ĝin disfosadis kaj transportadis, subite ili ekfrapis masonaĵon, tutajn murojn el potencaj ŝtonblokoj. Ju pli ili plu fosis, des pli certe ili ekkonadis, ke la muroj estas el ia praa sinagogo. Kaj kiam fine ili trovis pergamenan rulaĵon, plenskritan de la hebrea skribo, tiam ili eĉ ne minimume dubis.

Ĝuste tiam restadis en Prago du jerusalemaj judoj, kaj tiuj konsilis al la pragaj samkredanoj, ke la sinagogon ili konstruu laŭ la jerusalema modelo, ke ili faru la fenestrojn ekstere pli

<sup>\*\*</sup> Fakte ĝi devenas proksimume el la 13-a jarcento.



<sup>\*</sup> Estas naŭ ŝtupoj.

larĝajn, internen mallarĝiĝantaj tra la tuta murdikeco, ke la sanktejo estu pli profunde, tiel ke oni descendu ĝin tra la ŝtuparo, ĉar estas skribite: "El profundeco mi vokas al Ci, Eternulo!" Kaj tiel okazis. La sinagogo estis konstruita tiamaniere, onidire de konstruisto Lirenský kaj ĝi staris kaj staras ĉiam la sama, neŝanĝita. Generacioj pasis post generacioj, preĝis tie kaj psalmojn kantis.

Sed ankaŭ venadis en ĝin, sed perforte kaj malhonoris lokon al la judoj sanktan. Dufoje estingiĝis ner tamid\* kaj la dia tabernaklo, Aron hakodeŝ, vualita per multekosta orbrodita kurteno "poroĥes," estis detruita de la furiozanta kristana popolo.

Unuafoje dum la regado de reĝo Johano\*\*, igis fosi en la sinagogo pri la kaŝitaj judaj trezoroj kaj por kiu liaj homoj elfosis tie dumil talantojn da oro kaj arĝento. Dum la sama reĝo eĉ la sango tie fluis kaj poste dum lia nepo Venceslao la IV-a. Tiam, je pasko\*\*\*, tremis la tuta spaco sub la volbo bazanta sur du okeĝaj kolonoj, pro lamenta, malespera kriado kaj veado de la murdataj judoj. Ilia sango alten priŝprucis la murojn de la malnova sinagogo kaj aspergis tie la hebreajn, sanktajn sentencojn.

Kun teruro kaj longe oni rememoris en la Juda Urbo la teruran paskon, kaj je la Tago de Paciĝo dum ĉiuj tempoj estis dirata en la sinagogo seliĥa, elegio pri hororoj de tiuj tagoj. Verkis ĝin rabeno Abigdor Karo, mem memoratestanto de la persekutado.

Kaj al la malnova sinagogo restis memoraĵo pri tiuj tagoj.



<sup>\*</sup> Eterna lumo

<sup>\*\*</sup> Johano Luksemburgia

<sup>\*\*\*</sup>En la jaro 1389

Neniam ekde tiu tempo plu heliĝis ĝiaj muroj. Neniu purigis ilin, nek kolorigis, kaj tial ili pli kaj pli malheliĝis, ĝis ili nigriĝis. La rabeno ne permesis, ke iu tuŝu ilin, ĉar sur ili gluiĝis la sekiĝinta sango de la kredantoj; samtempuloj kaj posteuloj respektis ĝin kiel la sangon de martiroj.

La malnova sinagogo postvivis ankaŭ postajn tumltojn kaj danĝerojn, Kiam antaŭ tricent jaroj grandega brulego ekkaptis Judan Urbon, kiam ĉio ekflagris kaj brulis, staris la malnova sinagogo netuŝita super la flama fajra lago. La flamoj pereigis kaj forkonsumis ĉion ĉirkaŭe, de ĉie leviĝis kolonoj kaj nuboj da nigra, sufoka fumo. Nur sur la sinagogon falis eĉ ne unu fajrero, kaj ankaŭ eĉ ne briko forfalis desur la tegmento.

Sur ĝian malhelan gablon eksidis du blankaj kolombinoj kaj tie ili ankaŭ restis. Nek la radianta ardo, nek la sufoka fumo ilin elpelis. Ili eltenis tie tiel longe, ĝis pasis ĉia danĝero. Poste subite ili flugleviĝis per blankegaj flugiloj kaj malaperis en nuboj. —

2

Antaŭ longaj tempoj, tio okazis antaŭ pli ol kvarcent jaroj, foje aŭtune estis revenanta urbestro de Juda Urbo, rabeno Jizĥak, en Pragon. Li veturis el iu provinca urbo, kie li traktis sian aferon. Ankaŭ li devis veturi tra arbaro. Ĉar li ne sciis tie orientiĝi, kaj koĉero ankaŭ ne, ili ekveturis sur kruciĝejo malĝustan vojon kaj vojeraris. Sufiĉe baldaŭ ili tion ekkonis, sed la ĝustan ili ne povis kaj ne povis trafi.

Jam krepuskiĝis kaj en la dezerta arbaro mallumo rapidege kreskis; en ĝi malaperis ĉia pado kaj vojo. Sed jen antaŭ ili ekscintilis blueta lumo, iom malproksime, inter arboj. Tuj kiam ili ekvidis ĝin, ili haltis. La ĉevaloj mem haltis. Ili estis maltrankvilaj, pintigis orelojn, ŝaŭmŝprucis, poste ili komencis baŭmi, kiam la lumo antaŭ ili ŝanĝiĝis je la ruĝega brilo, je la tuta ruĝinundo.

Ankaŭ la koĉero eksentis timon. Nur la vilaĝestro ne perdis kuraĝon. Al la koĉero li ordonis, ke li ĉirkaŭligu okulojn al la ĉevaloj, ke li atendu tie, ke li iros konvinkiĝi. Kaj li iris inter la arbotrunkoj rekte al la brilo, ĝis li haltis sur negranda senarbejo kaj tiam li ekvidis mirindaĵon: grandan, grandegan amason da oraj kaj arĝentaj moneroj. Du pigmeoj, ambaŭ grizmentonaj, estis prenantaj el la alta amaso oron kaj arĝenton kaj plenigis per ĝi bursojn.

Ili ambaŭ estis tiom obseditaj de la laboro, ke la vilaĝestron ili tute ne atentis. Tempeton li rigardis ilin, poste li demandis, por kiu ili plenigas la bursojn. Apenaŭ li diris tion, kaj jam unu el la pigmeoj ekpaŭtis lin kaj kolere diris:

"Por ci ne!"

Kaj li malaperis. Kaj subite malaperis ankaŭ la oro, malaperis arĝento sur la amaso kaj ĉiuj bursoj jam plenigitaj. Nur kelke da flankenĵetitaj ormoneroj brilis sur la tero. Sed la dua pigmeo restis kaj tiun denove demandis la scivola judo, por kiu ili plenigis la bursojn.

"Ne por ci!"

"Mi petas, al kiu do?"

"Al iu el viaj homoj," respondis la pigmeo kaj aldonis: "Sed ci ne rajtis demandi. Per tio ci interrompis nian laboron kaj per tio ci damaĝis lin."

"Kiu estas tiu feliĉa homo? Ĉu vi povus diri tion al mi? "Mi ne darfas."

"Se ne la nomon, almenaŭ do, kiel li aspektas, ian signon \_"

"Nenion mi darfas!"

"Mi petas do almenaŭ tiun bagatelon, kiam en kiu tempo li ricevos la trezoron."

"Ĝis cia filino edziniĝos."

La urbestro ekmiris, sed jam denove li insistis:

"La filino? Mia filino?! Sed kiel tio rilatas mian filinon?"

"Apenaŭ tia ideo venus en cian kapon."

"Tia trezoro! Ŝadaj\*! Kaj mi neniom! Permesu almenaŭ, ke mi prenu tiujn orajn desur la tero."

"Nenion mi darfas doni," rifuzis la pigmeo severe, "sed se ci volas, ŝanĝu ilin —"

Tiel okazis. La urbestro metis tri dukatojn kaj ekgenuinte prenis tri ormonerojn de la pigmeo dise kuŝantaj. Kiam poste li leviĝis, li vidis nenion. La brilo estingiĝis, la pigmeo malaperis, ĉirkaŭe mallumo de la dezerta arbaro, tra kiu muĝis malvarma nokta vento. Rabeno Jizĥak rapide turniĝis kaj rapidis de tie. Al la koĉero li ne diris, kion li vidis, ion li kredigis al li, kaj instigis lin plu veturi. La ĉevaloj jam ne timis kaj stranga afero, ili iris certe kaj baldaŭ ĉirkaŭe heliĝis, ili elveturis el la nigra arbaro kaj troviĝis sur la ĝusta vojo. Poste jam ili veturis tra libera regiono kaj veturis la tutan nokton, ĝis dum la matena krepuskiĝo ili alveturis al pordego de Juda Urbo.

Rabeno Jizĥak alveturis kun granda ĝojo. Kiu estas tiu feliĉega homo, kiu heredos la senmezuran riĉaĵon, kaj kion opiniis la pigmeo per tio, kion li diris pri lia filino. Li pripensis, observis la tri dukatojn el la arbaro, meditis, sed vane. Brula

<sup>\*</sup> Ĉiopova

scivolemo ne ĉesis lin turmenti. Fine venis al li ideo, ke eble per ia vidiĝo, per ia signo li povus malkovri certecon. Kaj li enpakis ormonerojn de la pigmeo en paperon, ĉiun aparte, kaj unu el ili li ĵetis tra fenestro sur straton.

Li mem embuskis, por sciiĝi, kiu prenos la moneron. Sufiĉe da homoj preteriris la domon de la urbestro, tien kaj reen, sed neniu rerigardis la papereton. La tago jam estis finiĝanta, jam la urbestro volis serĉigi la moneron, kiam alkuris ia bubo ĉifonvestita kaj sufiĉe malpura, momenton li timide ĉirkaŭrigardis, poste subite — salto — rekte al la dukato kaj jam li kuregis for kun ĝi.

La urbestron ĉagrenis, ke tia malpuruleto kaj ĉifonuleto estas akironta la trezoron. Sed li konsoliĝis, ke ĉi tio tamen estas nenia certeco. La sekvintan tagon li ĵetis la duan ormoneron en papereto sur la straton kaj denove li atendis kaj embuskis. Kaj denove dum la tuta tago homoj preteriris, la papereton ne atentis, denove antaŭvespere alkuris la sama bubo, forprenis la moneron kaj forkuris. Kaj la trian tagon kun la tria dukato.

Tio jam ne estis hazardo, per si mem. Tio estis certa signo. La urbestro ne tro ĝojis, sed en tio li vidis superan intervenon. Nur tion ankoraŭ li volis scii, kia estas tiu knabo. Tial li ordonis, ke tra la tuta Juda Urbo estu diskonigite, ke li, urbestro, perdis tri dukatojn, kaj tiu, kiu trovis ilin, honeste redonu ilin al li. Meŝores\* apenaŭ tion anoncis, kaj jam alkuris al la urbestro tiu malriĉa knabo. Li alportis la dukatojn, sed nur du; li petis pardonon, tiun trian li donis al la patrino por negocado kaj la patrino ĝin denove orde redonos, nur kiam ŝi iom gajnos; ĉiujn tri li estus redoninta, sed li ne sciis al kiu. Ke ilin



Komunuma servisto.

tiel strange li akiris, dum tri sekvintaj noktoj vigle li sonĝis, ke li iru al la domo de la urbestro, ke tie li trovas dukaton en papereto.

Rabeno Jizĥak miregis kaj jam ne dubis, ke tiu malriĉa knabo, Mordeĥai estis lia nomo, filo de la malriĉa judo Ŝalum, estas tiu elektita heredonto. Li laŭdis lin pro lia honesteco, donis al li la ceterajn du dukatojn kaj invitis lin, ke li restu ĉe li, ke li vestados lin, ke li lernigos lin kiel sian filon. La juna Mordeĥai ekĝojis, sed tuj li dankis, ke li ne povas, ke la patrino estas dum la tuta tago en butiko kaj ke la patro estas blinda.

"Li estas sola kaj havas neniun, kiu kondukadus lin el la sinagogo. Li iradas tien trifoje tage," aldiris la knabo.

"Mi pagos gvidiston por li," proponis la urbestro.

"La fremda neniam lin tiel prizorgos kiel la propra."

Kaj la juna Mordeĥai ne restis. Post kelkaj tagoj venis la urbestro al liaj gepatroj kaj proponis al ili, ke sian filon ili almenaŭ sendadu al li, ĉiutage por kelkaj horoj, ke li igos lin eduki por la komercado, por ke li havu pli bonan vivtenadon ol ili.

"Via knabo plaĉas al mi," li diris, "li estas brava kaj se li restos tia, mi donus al li eĉ mian filinon edzine."

Ŝalum kaj lia edzino, ĝojigitaj pro vizito de la riĉa urbestro, ekmiregis kaj en ĝoja emociiĝo eĉ ne volis kredi la aŭditaĵon. Dankeme ili akceptis proponon de la urbestro kaj solene promesis, ke dume nenion al iu ili diros, kiel Jizĥak tion deziris.

Tiel la dekkvinjara Mordeĥai Maizl venis en la domon de la urbestro. Sed tamen ĉiutage li gvidis sian patron en la sinagogon kaj antaŭ al sia patrino li helpadis, kiel li povis. En la lernado kaj komerco eminente li prosperis, kaj kiam li estis dudekjara, rabeno Jizĥak edzigis lin al sia filino, kiu la junan Maizl sincere ekamis.

Apenaŭ pasis sep tagoj post la geedziĝo, jungigis la urbestro kaj elveturis el Prago. Li kunprenis la junan bofilon kaj kondukis lin en tiun arbaron, kie antaŭ ses jaroj li havis tiun strangan vizion. Sed al Maizl li ne diris, kial li tien veturas, ke por sakoj da oro kaj arĝento. En la arbaro ili restis la tutan nokton, ĝis la mateniĝo. Sed neniun ili ekvidis, nek brilon, nek la pigmeojn. Rabeno Jizĥak revenis malkontenta en Pragon. Sed ne sen espero. Li atendis, ke alian fojon ili estos pli feliĉaj. Sed ne estis. Nek la trian fojon, kiam ili enveturis en tiun arbaron. Post iom da tempo la urbestro denove ekveturis tien, ankaŭ kun sia bofilo, al kiu ĝis tiu tempo nenion konfesis. Sed eĉ ĉi-foje sen sukcese. Jam la urbestro venis al la konvinko, ke ĉio, kion tiam li vidis, estis infera fantasmagorio, ke diablo lin trompis, por ke li edzinigu sian filinon al tia malriĉulo. Tio ege kolerigis la urbestron.

Kaj poste jam li eĉ ne povis kaŝi sian ĉagrenon. La bofilo, kiun iam li laŭdegis, ekmalplaĉis al li, kaj jam la maljuna judo vidigis tian al li. Li traktis lin ĉiam pli malvarme, poste eĉ abrupte. La juna Maizl tion peze toleris; fine li decidiĝis foriri el la hejmo de la urbestro, kie versimile li ĝenis. Lia juna edzino ne malhelpis lin kaj tiel ili transloĝiĝis.

Mordeĥai Maizl transprenis de la patrino la butikon kun fero kaj baldaŭ florstatigis ĝin tiel, ke ĝi estis unu el la plej renomaj en Juda Urbo, jes eĉ en la tuta Prago. La juna komercisto diligentis kaj Disinjoro benis lin. Mordeĥai Maizl baldaŭ iĝis riĉa; sed li ne orgojliĝis kaj ne malmoliĝis en sia koro. La malriĉulojn ĉiam li memoris, disdonadis multajn almozojn kaj donacojn kaj protektadis senkulpe malriĉiĝintajn kaj en-

ŝuldiĝintajn, kiujn li elaĉetadis eĉ malliberejo. Kaj okazis, ke foje somere, antaŭ rikolto, venis al li en la butikon ia kampulo, kiun li ne konis. La kampulo elektis tute novan ilaron, falĉilojn kaj serpojn, sed tuj aldiris, ke nun antaŭ la rikolto li ne havas monon, ke Maizl estu tiel bona kaj la varon donu al li kredite. Kaj Maizl, al kiu la kampulo vere ŝajnis honesta, donis al li la elektitajn aĵojn kredite. La kampulo, per tio ĝojigita, diris:

"Nu, vere vi estas brava homo, ke al mi nekonato vi kredas. Kaj sciu, hejme mi havas malnovan feran keston, ege pezan. Mi ne povas ĝin malfermi, sufiĉe mi klopodis. Kaj mi ne bezonas ĝin. Tiun mi alveturigos al vi kaj donos je la ŝuldo." La trian tagon li alveturis kun la kesto. Vere ĝi estis tre peza kaj pezis tiom, ke la kampulo per ĝia fero ne nur pagis sian ŝuldon, sed eĉ iom kontante ricevis.

Malfrue vespere volis Maizl malfermi la feran keston. Sed apenaŭ nur li almetis ĉizilon, apenaŭ nur li ekbatis per martelo, fermoplato mem forsaltis kaj saltleviĝis. Kaj sub la fermoplato! Maizl miregis, kvazaŭ brilblindigita li rigardis amason da oro kaj arĝento, da ĝi la fera kesto estis plena. La juna komercisto ekĝojis, sed tuj rekonsciiĝinte, mallevis la fermoplaton, la keston fermis kaj al neniu ion diris, nek al sia edzino. Li atendis tagon, semajnon, monaton, ke la kampulo rememoros kaj venos por sia trezoro. Sed monatoj pasis kaj neniu iris, neniu anonciĝis, Maizl ne konis la kampulon, nek sciis de kie li estas. Kiam pasis unu jaro, komencis Maizl uzi la trezoron kiel la sian.

La unua, kion li faris, estis, ke li iris al la ĉefrabeno kaj transdonis al li grandan sumon, por ke estu konstruita per ĝi nova sinagogo. Sed li rezervis al si, ke neniu sciiĝu, kiu dediĉis la monon por la konstruado. Sed kiam la konstruaĵo estis finita kaj la nova sinagogo konsekrata, deklaris la rabeno publike antaŭ ĉiuj en la nova sinagogo, kiu ĝin konstruigis kaj montris al Mordeĥai Maizl, staranta modeste en angulo.

Ĉiuj amasvenis al li, benis lin kaj gratulis. La unua inter ĉiuj estis rabeno Jizĥak, lia bopatro. Tiu nun paciĝis kun li, kaj kiam la bofilo konfidis al li, kiel okazis la afero kun la kampulo, kun lia fera kesto, diris la rabeno tute firme:

"La kampulon ne atendu! Certe li estis unu el la pigmeoj."

Kaj nur nun li malkovris al sia bofilo, kio okazis al li antaŭ jaroj en la arbaro kaj kial ili tien post la geedziĝo kaj ankoraŭ poste veturadis.

"Kiu atendus, ke tiel ĝi plenumiĝos," ekkriis rabeno Jizĥak.
"Tiel, tiel strange! Sed Ŝadaj estu laŭdata por eterne!" —

Mordeĥai Maizl restis riĉulo ĝis sia morto. Sed li ne estis avarulo, sed ĉiam favoris siajn samkredanojn kaj faris al ili multon bonan.

La sinagogo, kiun li per sia kosto konstruigis, estas nomata ĝis nun laŭ li. Krom ĝi li konstruigis en Juda Urbo urbodomon, banejon por virinoj, judajn maljunulejon kaj orfejon, kaj ke la zigzagaj kotaj kaj malpuraj stratetoj kaj stratoj de Juda Urbo estis pavumitaj, estas ankaŭ lia merito. Ankaŭ tombejon li pligrandigis kaj ĉiam kaj ĉie malriĉulojn memoris. Tiel li faris ĝis sia morto, okazinta en la jaro 1601.

3

Dum la regado de Rudolfo la II-a vivis en Juda Urbo de Prago rabeno Jehuda Löw ben Bezalel, viro altgrade dokta kaj

<sup>\*</sup> Maizl-strato en Josefov (Juda Urbo) estas nomata laŭ ĝi ĝis nun.



sperta. Li estis altstatura, kaj tial oni nomis lin "granda rabeno." Li estis eminente sperta en talmudo kaj kabalo, sed ankaŭ en matematiko kaj astronomio. Ne unu sekreto de la naturo, kaŝata antaŭ aliaj, estis al li konata kaj li sciis kelkion strangan, ke homoj miregis pro lia magia potenco.

Famo pri li vastiĝis foren vasten kaj ankaŭ ĝi penetris supren al la kastelo de sankta Venceslao, al la kortego de Rudolfo reĝo. Lia kortega astronomo Tiĥo de Brahe estimis la kleregan Jehudan Löw; la regnestro mem ekkonis lin per kurioza maniero.

Foje li veturis de Hradčany al Malnova Urbo en kaleŝo kaj en akompano de kavaleriaj korteganoj. Tio estis ĝuste kiam li eldonis edikton, ke ĉiuj judoj transloĝiĝu el Prago. Rabeno Löw iris tiam al la kortego por peti pri la samkredanoj; sed li ne sukcesis, ĉar oni ne allasis lin al la reĝo. Nun li atendis lin, kaj nome meze de Ŝtona Ponto, ĉar li havis certan informon, ke tra tie li veturos.

Kiam homoj sur la ponto ekvidis la superban reĝan veturilon kun kvaropo da ĉevaloj en belega, brile forĝita rimenaro kaj la brilan akompanantaron surĉevale, ili vokis al la rabeno, ke li foriĝu el la vojo. Sed Löw staris, kvazaŭ li ne aŭdus, ĝuste sur vojo de la reĝa kaleŝo.

Tiam jam la homoj komencis ataki la kleregan viron kaj ŝtonĵetadis lin. Ŝtonojn kaj koton ili ĵetis al li kaj floroj estis falantaj sur lin, lian mantelon, kapon kaj al liaj piedoj.

Ĝuste estis alveturanta la reĝa kaleŝo. Sed la rabeno eĉ ne paŝon faris de ĝia vojo. Kaj la ĉevaloj ne surveturis lin, sed mem antaŭ li haltis, kvankam koĉero ne haltigis ilin.

Nur nun la rabeno ekmovis sin kaj paŝis kun la nuda kapo, tra rozoj kaj aliaj floroj al la veturilo, kie ekgenuinte li petis la reĝon pri kompato por siaj samkredanoj. La reĝo pro lia aperaĵo kaj pro ĉio okazinta surprizita, ordonis al li, ke li venu en la kastelon. Tio estis granda favoro.

La duan tagon li atingis poste en la reĝa rezidejo, kie kun la peto li bone sukcesis.

La judoj ne bezonis iri en ekzilon kaj ilia rabeno Löw de tiu tempo ne unufoje estis invitita en la kastelon al la reĝo, kies multajn momentojn li agrabligis per sia magia arto. Foje deziris reĝo Rudolfo, ke rabeno Bezalel montru al li la prapatron Abrahamon, Isaakon, Jakobon kaj filojn de Jakobo. La rabeno hezitis, sed fine li promesis, ke li plenumos la deziron de sia regnestro, nur pri tio li petas, ke neniu ekridetu, kiam aperos la sanktaj staturoj de la patriarkoj.

La reĝo kaj korteganoj amasiĝintaj en izola halo promesis kaj avide rigardis profundan niĉon apud fenestro, kie en malhelo staris serioza, granda rabeno. Sed jam li malaperis kvazaŭ en nebulo kaj el la griza nubo elmergiĝis alta staturo de maljunulo en la superhoma grandeco, en la faldita robo, solsola, hele prilumita. Ĝi aperis, majeste ŝvebis antaŭ ĉies okuloj, ĝis li subite malaperis, kvazaŭ ĝi estingiĝus en la griza nubo. Tio estis aspekto de Abrahamo. Post li aperis Isaako, poste Jakobo, kaj liaj filoj, Juda, Ruben, Simeono, Isaĥar kaj la ceteraj aperadis unu post la alia kaj la reĝo kaj la korteganoj silente kaj serioze rigardis la antaŭulojn de la juda nacio. Sed jen el la nubo elmergiĝis ankaŭ filo de Jakobo Naftalim, viro rufa kaj lentuga, kiu rapide pretertrotis, kvazaŭ li ne volus malfruiĝi, kvazaŭ li ĉasus la ceterajn. Tiam la reĝo ne retenis la ridon. Sed kiam la reĝo ekridis, malaperis la nubo kaj ĉia vidaĵo, kaj jam bruis tra la vasta halo ekkrioj de mirego kaj hororo.

Korteganoj saltadis el siaj sidlokoj kaj ĉiuj rigardis kaj montris supren al la pentroornamita plafono.

Ĝi moviĝis, versimile ĝi cedis, malleviĝis ĉiam pli kaj pli. La korteganoj mortpalaj volis al la pordoj, sed ne povis formoviĝi. Ili estis kvazaŭ fascinitaj. Ĉiuj kriis je Bezalel, ankaŭ la reĝo vokis al li, ke li haltigu la plafonon.

Kaj la rabeno elpaŝis el la niĉo, levis la manojn kaj ion diris. Antaŭ ol li findiris, la volbo haltis kaj jam ne plu malleviĝis. La reĝon plua vizio ne interesis. Li hastis kaj post lin ĉiuj korteganoj.

La plafono ne reakiris la iaman altecon. Kien ĝi malleviĝis, tie ĝi restis. La reĝo neniam plu enpaŝis en la halon. Oni fermis ĝiajn pordojn kaj tiel fermita ĝi restis daŭre.

Rabeno Löw ben Bezalel ne perdis favoron pro ĉi tiu epizodo. Jes, okazis, ke reĝo Rudolfo mem vizitis lin en lia domo.\* Tia honoro ankoraŭ ne okazis al Juda Urbo. Sed rabeno Löw estis ankaŭ dankema por ĝi kaj pro dankemo li faris al sia reĝo kaj mastro nemalgrandan surprizon.

La domo de Löw aspektis mise, ĝi estis malnova kaj ne belaspekta. Sed kiam la reĝo kun la korteganoj eniris tra malalta pordo en halon, li komencis miregi. Tio ne estis halo de ordinara domo, ĝi estis arte volbita, pentrita kaj per stuko ornamita ejo de princa palaco. Kaj ŝtuparo kondukanta al mazhaus\*\*, alifoje ligna, marmore brilis, kie ne kovris ĝin multekostaj tapiŝoj. Sed tra ĝi ili ne eniris en ordinaran ejon, sed en superban halon, ornamitan per bildoj kaj raraj gobelinoj. Kaj

<sup>\*</sup> En n-ro 91

<sup>\*\*</sup> La plej granda, komuna halo aŭ salono, el kiu kondukis pordoj al kameroj.

tra flanka, apertita pordo videblis en aron da riĉaj salonoj kaj tra la alia ankaŭ malfermitan galerion de la italaj verkoj.

Rabeno Löw akompanante respekte la reĝon, enkondukis lin kun la korteganoj ankaŭ en grandan salonon, kie estis manĝopreparite, kaj petis lin, ke li bonvolu akcepti lian gastamecon. Kaj la reĝo altabliĝis kaj la rabeno honoris lin kaj ĉiujn liajn akompanantojn per tia festeno, ke ĝi egalis al la reĝa festena tablo. La reĝo, absorbita de la sorĉarto, per kiu Löw sian negrandan domon grandigis kaj tiel superbe ornamis, restis tie konsiderinde longe kaj foriris tre kontenta. Siajn inklinon kaj favoron li vidigis ne unufoje al la klerega rabeno. Kaj tiu, por ke konserviĝu memoro pri la vizito de la ĉeĥa reĝo, igis skulpti leonon apud sia signo, vinberaro.

Sed ankoraŭ pli granda miraĝo ol la apero de la prapatroj en Hradčany estis golemo, servisto de Jehuda Löw. La potenca rabeno mem kreis ĝin el argilo; poste li vivigis ĝin tiel, ke li enmetis en ĝian buŝon "ŝemon\*."

Golemo laboris por du. Li servis, akvon portadis, fendis lignon, balais kaj entute plenumadis ĉiujn krudajn laborojn. Kaj ĝi ne manĝis, nek trinkis kaj bezonis nek ripozon nek respiron. Sed ĉiam, kiam komenciĝis la hebrea sabato, vendrede antaŭvespere, kiam ĉia laboro devis ĉesi, la rabeno prenis "ŝemon" el ĝia buŝo; la goleme subite rigidiĝis, ne moviĝis kaj staris kiel figuro en angula, morta argilo, kiu post sabato tuj viviĝis, kiam la rabeno metis en la buŝon la sorĉan "ŝemon."

Sed foje Löw ben Bezalel, preparante sin por konsekri en la malnova-nova sinagogo la hebrean sabaton, forgesis la golemon kaj ne eligis el ĝia buŝo la "ŝemon." Sed apenaŭ la rabeno eniris en la sinagogon, ke apenaŭ li komencis psalmon,

<sup>\*</sup> Bileto kun la hebrea sorĉa teksto.



jam alkuris homoj el lia domo kaj el la najbareco, ĉiuj konsternitaj, kaj kun teruro, abrupte, ĉiuj samtempe anoncis, kriis, kio okazas, kio okazis, ke la golemo hejme furiozas, ke neniu darfas al ĝi, ĉiun 1i mortigus.

La rabeno momenton hezitis; komenciĝis sabato, la psalmo jam komenciĝis. Ĉia labaro, ĉia minimuma penado ekde tiu tempo estas peko. Sed la psalmon, per kiu la sabata tago estas konsekrata, li ne findiris, ankoraŭ ne komenciĝis la ĝusta momento de sabato. — Li ekatakis kaj hastis en sian domon. Ankoraŭ li ne alvenis kaj jam li aŭdis obtuzan bruon, bruegajn frapojn. Kiam li eniris, la ceteraj pro timo ege postrestis, li vidis abdomenon de dezertigo: frakasitan vazaron, disbatatajn, renversitajn tablojn, seĝojn, kestojn kaj benkojn, disĵetitajn librojn. Tie la golemo finis la pereigan laboron. En tiu momento ĝi "laboris" sur korteto, kie jam kuŝis kokinoj, kokidoj, kato kaj hundo, ĉio buĉita, kaj kie ĝuste ĝi tiregis el la tero grandtrunkan tilion. Ĝi estis tute ruĝa, kaj la nigraj bukloj flirtis ĉirkaŭ ĝiaj frunto kaj vangoj, kiam ĝi estis elradikiganta arbon, kvazaŭ ian palison en barilo.

La rabeno iris rekte al ĝi; li fiksrigardis ĝin kaj la manojn li havis aletenditajn. La golemo ekskuis, ekokulegis, kiam la majstro ĝin ektuŝis, kaj rigardis konsternite en liajn okulojn, kvazaŭ alforĝita per lia potenca rigardo. Kaj tiam la rabeno etendis la manon inter ĝiajn dentojn kaj per unu tuŝo eltiris el ĝia buŝo la sorĉan "ŝemon."

Kvazaŭ oni subhakus la golemon. Subite ĝi falis teren kaj kuŝis senmove, jam nur kiel argila figuro, morta materio. Ĉiuj judoj ĉirkaŭe, maljunaj kaj junaj, ĝoje ekkriis kaj nun plenaj de kuraĝo aliris al la falinta golemo kaj mokis ĝin kaj insultis ĝin. Sed la rabeno profunde elspirinte, eĉ ne vorton diris

kaj denove paŝis en la sinagogon, kie dum lumo de lampoj li komencis denove diri la psalmon kaj konsekris sabaton.

La sankta sabata tago pasis, sed rabeno Löw ben Bezalel ne enmetis al la galemo la "ŝemon" en la buŝon. Kaj tiel la golemo ne leviĝis, restis argila figuro kaj estis metita sub tegmenton, sub tegmentojn de la malnova sinagogo, kie li dispeciĝis.

4

Epokoj pasis kaj multo ŝanĝiĝis en Juda Urbo. La severa apartigo ĉesis, la pordegoj malaperis, la urbo mem aliiĝis, stratoj, domoj kaj la loĝantaro.

Nur la malnova-nova sinagogo restis, kia ĝi estadis, senŝanĝa kaj kun ĝi inter domoj de pli nova arkitekturo silenta "ĝardeno de la mortintoj." Tie kunvenis ĉiuj generacioj de la estinta antikva Juda Urbo, de la plej praaj tempoj, kiam onidire ankoraŭ Prago\* ne ekzistis, ĝis la tempo, kiam mildiĝis geto\*\* kaj ĝia loĝantaro, kiam lastfoje okazis tie "koure" (sepulto) kaj lastfoje oni preĝis "kadiŝ" super la ovrita tombo.

En ombro de siringarboj kaj arbustoj altiĝas amaso da ŝtonaj monumentoj, simplaj kaj komplikaj, plataj tabuloj starigitaj aŭ oblikvaj al si en formo de tegmento. Kaj sur ĉiu diversaj signoj: vinberaro, ĝenerale indikanta judan devenon, lavujo, anoncanta, ke tie ripozas posteulo el generacio de Levi,

<sup>\*</sup> Multaj tiel asertas laŭ epitafo sur tombomonumento de Sara, edzino de Jozefo Kac, pastro el gento de Aaron, kiel atestas nomo Kac, mallongigita el Kohen Cedek — honorinda pastro. Sur la menciita tomboŝtono estas jarkalkulo 606. Sed aliaj opinias, ke ĝi estas 1606.

<sup>\*\*</sup> Judojn oni multe malstreĉigis dum imperiestro Jozefo la II-a. "Kadiŝ", preĝo por mortintoj.

manoj, signo de gento de Aaron. Kaj tie figuro de junulino, tie figuro de leono, luno, cervo kaj aliaj laŭ nomo de mortinto.

Ĉie surskriboj en la hebrea skribo, koncizaj, kaj multvortaj, anoncantaj nomon kaj familion, jaron de morto kaj informojn pri la mortinto. Oni povas legi nomojn diversajn kaj strangajn: hebreajn, germanajn kaj el la pli malnova tempo, el la deksesa jarcento, kiam judoj pli aliĝadis al nia nacio, ankaŭ multajn ĉeĥajn nomojn. Tie ripozas judo Krása, tie Ĉeĥ, Černý, tie judino Sladká, Čárka, Mamila, Libuŝa, Sláva, tie Nezamysl, Máta, Vlk, apude Dobruška kaj aliaj kaj aliaj. —

Dum la antikva tempo, kiam oni tie ankoraŭ entombigadis, metadis judoj sur monumentojn, sed ĉiam sekrete, monon, monoferon por malriĉuloj, kiuj hontis anonci sin pri subteno aŭ almozo. Nun kuŝas sur pluraj monumentoj ŝtonetoj, ie pli abunde, alie en malpli granda nombro, sed ĉiuj estas ĉi tie kiel signo de respekto. Kiu el kredantoj vizitas tombon, metas ŝtoneton, kaj amasetoj diras, kiu plu vivas en la memoro kaj kiun oni benas: "Seĥer Zaddik livroĥo."\*

Ĉiuj generacioj de la iama Juda Urbo kunvenis ĉi tie: la malriĉaj, riĉaj, forgesitaj kaj ankaŭ famaj en sia gento. Tie ripozas la dokta rabeno Abigdor Karo, komponisto de la — elegio pri la granda masakro dum reĝo Venceslao la IV-a, tie ripozas Mordeĥai Maizl, Filo de Ŝalum, granda bonfaranto de siaj samkredanoj ankaŭ la glora Jehuda Löw ben Bezalel \*\* kaj aliaj gravaj viroj de la juda komunumo.

Ĉiuj ripozas en ombro de bonodora arbustaro kaj nenio ĝenas ilian dormon. Sed estas tie unu, kiu ankaŭ en la "ĝar-

<sup>\*</sup> Benata estu memoro de justulo.

<sup>\*\*</sup> M. Maizl mortis en la jaro 1601, rabeno Löw en la jaro 1609.

deno de mortintoj" ne atingis leĝeran ripozon, kaj la pia "Ŝalom aleĥem"\* senefike blovas trans lian forlasitan tombon.

Tiu judo en sia juneco fremdiĝis al sia gento. Li akceptis kristanismon kaj iĝis eĉ pastro. Li estis kapelano ĉe sankta Vito. Sed kiam estis proksimiĝanta lia lasta horeto, li ekmemoris sian devenon kaj eksopiris ripozi en la "ĝardeno de mortintoj," en Juda Urbo. Tie ankaŭ estis entombigita juna juda knabino, kiun li amis dum sia junaĝo. Kaj li mortis kiel judo, kaj judoj entombigis lin, kiel li deziris proksime al la tombo de la juna knabino. Sed kvietan, kiun certe ankaŭ dum sia vivo li malmulte havis, li atingis eĉ ne en la tombo. Ĉiunokte li eltombiĝis kaj devis iri al Vultavo, kie atendis lin boato kaj terura remisto skeletulo.

Tra la mallumo kaj dum la lunlumo, kiaj la noktoj estis, ili remis al la alia bordo. Tie la malfideliĝinta pastro eliris kaj lia remisto akompanis lin de tie supren al la kastelo, en katedralon de sankta Vito. Tie la judo pastro eksidis al orieno kaj ludis; la skeletulo pedalis orgenbalgon. Kantikoj, petkantoj, pentpsalmoj vastiĝis tra la silenta kaj duonluma kirkspaco. La pastro per la ardaj sonoj lamentis kaj Dion petis, por esti absolvita. Sed ne plenumitaj sonis la emociaj, afliktaj petoj. Antaŭ ol batis la unua post la noktomezo sur la sanktvita turo, la orgeno silentiĝis kaj malĝoja revenis la orgenisto malsupren al la rivero.

La skeletulo denove transboatigis lin kaj la pastro revenis al la tombejo de la patroj, en sian tombon, por denove morgaŭ nokte leviĝis kaj boati trans la riveron kaj ludi ĉe sankta Vito la pentpsalmojn kaj kantojn.



<sup>\*</sup> Pacon al vi!

## TRISTAJ LOKOJ

Nokte antaŭ la dudek-unua de monato junio 1621 estis en Prago timide kaj triste, angoro premis la korojn. Ĉie malvive, ĉiuj domoj fermitaj, neniu darfis en straton; nur patroloj de fremdaj solduloj trairadis la urbon. Peze eĥis iliaj paŝoj kaj minace tintegis armilo.

Sur Malnovurba Placo staris en la nokta duonlumo veturiloj, desur kiuj oni demetadis tabulojn kaj trabojn kaj portis ilin mezen de la placo, kie laboris ĉarpentistoj. Obtuzaj hakilbatoj, martelado brusonis tra la tomba silento. Dum la nokta krepusko dum flagrado de peĉtorĉoj kreskis la granda eŝafodo pli kaj pli alten, kaj ĉe la tagiĝo ĝi staris jam tuta en la malvarma, plumbogriza lumo, tegita per ruĝa drapo kaj starigita ligna krucifikso sur unu flanko.

La eŝafodo. Kaj ankoraŭ malplena. Sed kiam la suno leviĝis, ektondris el la kastelo kanonpafo, signo, ke komenciĝas la ekzekutado. Kaj jam la placo estis plenigita de la imperiestra armeo, de infanterianoj kaj kavalerianoj, kaj sur la funebra eŝafodo jam staris sombraj, maskitaj staturoj de tombistoj kaj helpantoj de ekzekutisto. Poste venis la ekzekutisto mem, Jan Mydlář.

Poste eksidis la imperiestraj juĝistoj sur siaj lokoj. Jam ili vokis la unuan el la kondamnita direktorio, enprizonigita dum la lasta nokto en Malnovurba magistrato; jam paŝis nobelo Ŝlik kuraĝe al la eŝafodo. —



Soldatoj tamburis, en la urbo, en la domoj angora silento; fidelaj ĉeĥoj tremis pro malĝojego, ploris kaj preĝis por la ĉeĥaj sinjoroj kaj iliaj kunuloj, kiuj sur tiu nigta teatro aŭ apude sub pendumilo estis mortantaj. Kaj ili estis dudek sep!

Sur tiuj lokoj de Malnovurba Placo, kie ĉio okazis, estadis dek ses grandaj ŝtonoj kadre metitaj. La malnovaj ĉeĥoj, iradante tra tiuj lokoj, neniam surtretis tiujn ŝtonojn, eĉ ne surpaŝis ilin. Ĉiam ili eskapis aŭ ĉirkaŭriris ilin pro respekto al la trista loko kaj verŝita sango de la ĉeĥaj sinjoroj.\* En ĉi lokoj onidire aperadas la ekezkutitaj nobeloj kaj urbanoj, nome unufoje en jaro, en la nokto antaŭ la tago, kiam ili pereis sur la eŝafado. Ili ĉiuj kunvenas, frunte la plej aĝa el ĉiuj, preskaŭ naŭdekjara sinjoro Kaplíř el Sulevice, post lin sinjoro Budovec el Budov, sinjoro de longa griza barbo, maljuna Konecchlumský, Koĥan el Prachová, sinjoro Kryštof Harant, Diviš Černín, sinjoro el Michalovice, Šlik, Oto el Losy, sinjoro el Bílá, Hoštálek, Jesenský, Vodňanský, Vokáč, Georgo Řečický, Kobr, Jizbický kaj la ceteraj, maljunuloj\*\* kaj pli junaj, kaj el tiuj la plej juna, apenaŭ kvardekjara Jan Kutnaur, kiu kantante, tiel heroe mortis. Ĉiuj kunvenas sur la loko de la ekzekuto kaj poste silente, senbrue iras tra la placo al Týn-kirko. Tie ili ekgenuas antaŭ altaro kaj pie komuniiĝas utrakviste. Kaj poste ili malaperas.

Tiam staris domoj ankaŭ meze de Dobytčí trh (Bovo-foiro) kaj unu el tiuj domoj, starinta rekte al la novurba magistrato estis nomata Ĉe Seruristoj. Proksimume tridek paŝojn



<sup>\*</sup> Kiam Malnovurba placo estis en la jaro 1848 nove pavimita, estis forigita plejparto de tiuj ŝtonoj. Nur kelkaj restis en direkto al Dlouhá strato, sed ankaŭ tiuj lastatempe malaperis.

<sup>\*\*</sup> Estis dek du inter ili.

de ĉi tiu konstruaĵo direkte al la urbodomo leviĝis sur libera spaca ŝtono kvin kvaronojn de ulno alta kaj unu ulnon larĝa. Sur tiu ŝtono estis ĉizita kruco, sub ĝi mortkapo kaj jarkalkulo 1627.

Sur ĉi tiu loko, apud tiu ŝtono onidire okazadis ekzekutoj, nome dum la nokta tempo. Ankaŭ tiujare en 1627 tie pereis kelkaj pastroj per glavo de ekzekutisto, kaj en la jaro 1743 onidire ankaŭ kelkaj ĉeĥaj sinjoroj, tial, ke ili aliĝis al la bavara princo-elektisto Karolo Adalberto, kiam li kun francoj ekregis Pragon, proklamis sin ĉeĥa reĝo kaj en la katedralo de sankta Vito li igis sin kronadi.

Ĝuste al tiu ŝtono, kiu surloke restis ĝis la dek naŭa jarcento, kondukis el la novurba magistrato subtera koridoro, de tie plue sub la tuta Bruto-foiro supren ĝis domo de Faŭsto.

## DOMO DE FAŬSTO

Tiu antikva domo staris sur Skalka je fino de la Bruto-Fo iro, angule kontraŭ monaĥejo Na Slovanech. Neniu delonge, jam longegan tempon tie restadis, kaj tial ĝi aspektis tiel kaduke kaj sobre. Iam ruĝa tegmento malheliĝis, muroj demorteriĝis, fenestroj malklariĝis de polvo kaj pluvoj kaj estis kvazaŭ blindaj, plenaj de araneaĵoj. Peza, kverka pordego najlita per grandaj najloj neniam malfermiĝis, nek pordeto en ĝi, kaj neniu haltis ĉe ĝi, por tuŝi la feran, arte forĝitan pendantan frapilon.

Post la pordego estis dezerte kaj silente; hundo tie ne ekbojis, koko ne ekkokerikis. Kaj antaŭ la pordego kreskis herbo interŝtonoj.

Morna estis ankaŭ ĝardeno post la domo kaj flanke de rekte al vojo ĝuste kontraŭ la monaĥejo Na Slovanech. Neniu zorgis pri ĝi. Ĝi ne havis bedojn, ne havis kampetojn kun floroj aŭ legomo. Eĉ vojetoj malaperis en ĝi. Ili estis superkreskitaj de herbo. Ĉie nur la herbo, trokreska, alta herbo, en kiu dronis trunkoj de maljunaj aceroj, tilioj kaj fruktarbo, kies trunkoj kaj branĉoj estis surkreskitaj de likenoj kaj musko.

Nur printemte, kiam ili ekfloris, kiam la trokreska herbo estis kovrita de leontodoj kiel de ormono, kiam ĝi trablankis de etuzoj kaj konioj, ĝi aspektis pli serene. Sed aŭtune, kiam la foliaro defalis, kiam blovis tra ia tuta ĝardeno, kiam la ĉielo, peza de nuboj, malalte volbis kaj vento blovis tra nudaj arbo-

suproj, kiam dum la fruaj krepuskoj sub ili malheliĝis ankaŭ en la tuta domo!

Tristo blovis el la ĝardeno kaj el la konstruaĵo kaj stranga angoro kvazaŭ estus falanta sur homojn. Tio estis lokoj malbenitaj kaj nokte vagis tie spirito de doktoro Faŭsto, kiu ne havis trankvilon post la morto, same kiel dum la vivo. Doktoro Faŭsto tie loĝis antaŭ longega tempo. Tie li preparadis sorĉojn, esploradis sorĉibrojn, diablon li venigis tien kaj ankaŭ kontrakte cedis al ĝi sian animon. Por tio la diablo servis al li kaj ĉion plenumis, kion la doktoro deziris kaj ekpensis. Sed poste, kiam forpasis la tempo, diris la diablo: "Jam sufiĉe kaj iru!"

Sed doktoro Faŭsto ankoraŭ ne emis; li defendis sin kiel nur li povis kaj kapablis. Li sorĉis, ekzorcis, sed nenio helpis. La diablo ekatakis lin, kaptis lin, tenis per krifoj, kaj kiam Faŭsto ankoraŭ defendis sin, ĝi elpuŝegis lin eksteren, sed ne tra pordo, sed rekte tra plafono. Kaj tie Faŭsto, kiel li agis, tiel li fartis; al la diablo li kontrakte cedis sian animon kaj la diablo lin forportis. Kaj la truo, kiun li breĉis, restis. Ja oni ĝin kelkfoje masonfermis, sed ĉiam la masonaĵo antaŭ la tagiĝo elŝutiĝis kaj denove estis nigra truo kiel antaŭe. Fine oni ĉesis masonadi, ĉar ekregis onin timo, ĉefe kiam en la domo komencis ĉirkaŭvagadi spirito de Faŭsto. Ĉiunokte li aperadis, hantis, kaj tial eĉ la plej kuraĝa luanto ne eltenis en lia domo.

Poste jam neniu tie ekloĝiĝis kaj la malnova konstruaĵo restis malplena. Neniu tien enpaŝis, ĉiu prefere ĝin evitis aŭ ĉirkaŭiris, ĉefe dum vesperiĝo aŭ nokte. Sed foje, aŭtune, preskaŭ krepuske haltis apud la pordego de domo de Faŭsto juna homo, studento. Ke li ne abundis je mono, videblis laŭ lia

trivita trikorna ĉapelo, kaduka jako, senkoloriĝintaj ĝisgenuaj krurumoj, flikitaj ŝtrumpoj, foruzitaj ŝuoj.

Li estis almozule malriĉa, kiel vagema leporhundo. Nenie jam li povis loĝi. Pagi li ne povis kaj tial oni malluigis lin. Li iradis tra Prago, serĉis loĝejon, petis indulgon, sed ĉie oni rifuzis lin, nenie oni lin akceptis. Tiel li irpasigis la tutan tagon, ĝis laca, lacega li troviĝis antaŭ domo de Faŭsto. Kiel li ĝis tie venis, li mem ne sciis.

Krepuskiĝis, pluvetis kaj blovis nebula vento. Kontraŭ tio la eluzita jako de la studento ne sufiĉis, eĉ se ĝi estis ĝiskole butonita kaj la ŝuaĉoj ne malhelpis humidon. La studento iam tremis de malvarmo. La pluvo pli dense falis, mallumiĝis, la aŭtuna vespero venis kaj kie tranokti?

Nenie, kie li povus kuŝigi la kapon. Li ĉirkaŭrigardis, poste fiksrigardis la malnovan sombran domon. "De tie oni ne elpelos vin," li ekpensis, kaj amaro ekregis la junan viron. Tempeton li hezitis, sed poste ekprenis klinkon, la pordeto cedis kaj jam li staris en volbiĝanta veturkoridoro. Ĝi estis seka kaj la vento tie ne blovis. Kaj se li jam ĉi tien kuraĝis, li iris pluen.

Tra ŝtuparo, super kiu dekstre en niĉoj staris strangaj statuoj, li atingis koridoron. Ĝi estis longa kaj ĝia fino perdiĝis en mallumo. Laŭlonge de la koridoro li vidis aron da malhelaj pordoj, kondukantaj al ĉambroj. Estis tie silente kaj dezerte; sed el la korto kaj el la forlasita ĝardeno atingis ĝis tie muĝado de vento.

La studento momenton pripensis, sed poste kuraĝe prenis klinkon de la plej proksima pordo kaj eniris ĉambron. Sub ĝia volba plafono estis jam malhele; la mallumo densiĝis des pli, ĉar la muroj ĝisduone estis kovritaj de kverkaj tabuloj kaj ĉar la meblaro, malnova tablo, ŝranko kaj benko laŭlonge de la muro estis el malhela ligno. Apud la tablo nigris fotelo kun alta apogilo.

La studento staris tempeton apud la pordo, poste li iris plue. Li ĉirkaŭrigardis, atendis, aŭskultis. Sed en la domo nenio aŭdiĝis kaj ankaŭ neniu aperis. Nur la vento ekstere muĝis kaj pluvo bruis kaj plaŭdis kontraŭ la fenestroj. La studento en la fotelo atendis, aŭskultis, ĝis laco lin venkis kaj muĝado de la vento kaj de la pluvo lin dormigis. Li ekdormis.

Li dormis ĝis la dek unua, tradormis la noktomezon, unu horon post la meznokto, li dormis ĝis la hela mateno, kaj nenio, nenio eĉ minimume lin maltrankviligis. Matene li miris, kie li estas, kaj rememorinte, kie li pasigis la nokton kaj kiel trankvile, li kuraĝiĝis. Li ne fuĝis, sed elane eniris en apudan ĉambron. Ĝi estis meblita kaj krome sur la muroj estis kelkaj senkoloriĝintaj, nigriĝintaj bildoj, sur kiuj iom pli klare rimarkeblis nur mornaj vizaĝoj de barbuloj. Sed post la estinta loĝanto, post doktoro Faŭsto, pri kiu li senĉese pensis, tute nenia memoraĵo. Ĝis en la tria ĉambro. Tie staris malnova lito sub baldakeno el paliĝinta ŝtofo, sur la planko kuŝis senkoloraj kapkusenoj, du faligitaj polvoplenaj seĝoj kaj dismalferma malnova libro en flaveta, iam blanka leda bindaĵo, kaj en la plafono truo! Ĝi nigre faŭkis, kvazaŭ perforte kaj subite breĉita.

Tiam la studento embarasiĝis. Li rememoris, kion li aŭdadis, kaj nun li vidis, ke en la ĉambro ĉio estis tia, kia nun ĝi estis, kiam la diablo estis forportanta Faŭston. Tiujn seĝojn eble li renversis, tiun libron li versimile ĵetegis kontraŭ la diablon. La studento eĉ ne kuraĝis tuŝi ĝin, kaj ankaŭ longe tie ne restis. En la apuda ĉambro li vidis nenion apartan, nur

tion, ke de la plafono pendis ligna ŝtuparo. Li surpaŝis ĝin, estis suprenpaŝanta, ĝis li ekstaris ĉe la volbaĵo, ĉe ĝia aperturo, tra kiu oni povis plue. Kiam li surpaŝis la lastan ŝtupon, li ekaŭdis post si brueton. Li ektimis kaj miregis. La ŝtuparo, pere de kiu li ascendis ĉi tien, mem ŝrurnpis, kvazaŭ ĝi estus el papero kaj malaperis en la plafono, super kiu li staris en nova ejo, pli granda ol ĉiuj, kiujn li trairis. Pro mirego super ĝi li forgesis la ŝtuparon, kaj kiel li tien venis.

La ĉambro estis vastspaca, la volba plafono kun desegnoj de la suno, luno kaj aliaj steloj kaj ĉielaj signoj. Apud la muroj staris malhelaj etaĝeroj plenaj de libroj antikve binditaj, grandaj kaj malgrandaj kaj tabloj kun diversaj metalaj aŭ vitraj vazetoj, boteletoj malplenaj kaj kun ruĝaj, oraj, bluaj kaj helverdaj tinkturoj. Meze de tiu granda ĉambro staris longa tablo kun piedapogiloj, tegita per verda drapo. Sur la tablo brilis ujetoj latunaj kaj kupraj, diversaj mezur-aparatoj, apude kuŝis flaviĝintaj pergamenoj kaj paperoj netaj kaj plenskribitaj, malfermita libro sub stana kandelingo kun vakskandelo, iom brulkonsumita. Ĉio aspektis tiel, kvazaŭ delonge iu estus foririnta.

En ĉi tiu salono la studento restis plej longe. Kiam poste denove li alpaŝis al la aperturo, tra kiu li estis veninta, malleviĝis la ligna ŝtuparo de si mem, malsupren, tiel ke li povis libere descendi. Sed el la suba ĉambro li ne plu iris en la dormoĉambron de Faŭsto. Tra alia pordo li atingis vestiblon; tie li ekvidis staturon de bela knabo, havanta tamburon sur rimeno. Kiam la studento al ĝi alpaŝis kaj tuŝis la tamburon, ekmovis sin la knabo kvazaŭ vivanta kaj komencis tamburi. Frapiloj svingegis kaj la tamburo bruegis, mire ke la fenestro

ne skuiĝis. La knabo tamburis kaj tamburis kaj la studento ektiminte elkuris al la koridoro.

De tie li hastis en la veturkoridoron, en la dezertan korton, kie ĉerande de la ĝardeno estis puto. Flava likeno kaj verda musko ĉirkaŭkreskis ĝiajn grejsajn ŝtonblokojn kaj la falanta foliaro de aceroj, tilioj, flava kaj ruĝa, kovris ĝin kaj ĝian difektitan ŝtonan statuon de stranga monstro.

Ankaŭ la ĝardenon li trairis; sed longe li ne restis tie.

Sub maljunaj arboj, inter dornaĵo kaj veproj ne estis gaje dum la trista aŭtuna tago. Li revenis denove en la domon. Tie estis jam silente. La tamburisto fintamburis. Sed al ĝi jam li ne iris, sed denove en la grandan volban ĉambron kaj rigardis jen pergamenon, jen paperojn. Sub ili li trovis glatan brilan pladeton el nigra marmoro kaj sur ĝi arĝentan taleron, puran, brilan, kvazaŭ novan.

Li ekĝojis kaj ankaŭ ektimis. Tempeton li staris super ĝi, meditante, kion per ĝi. Li mem ne havis en poŝo eĉ monereton kaj malsato senteblis. Sed ĉu eble Faŭsto, aŭ eble la diablo mem!

Li hezitis, timis, sed poste tamen la taleron li prenis kaj foriris en la urbon. Vespere li revenis, sata, sed timante ĉu aperos nokte al li ia spirito. Li eksidis denove en tiun fotelon, en kiun hieraŭ, por tranokti. Sed li ne ekdormis tiel frue kiel la pasintan vesperon, kaj ankaŭ nokte li vekiĝadis. Sed venis nek spirito de Faŭsto, nek la diablo.

Kiam denove li trarigardis la bibliotekon kaj la aparatojn sur la tablo, li trovis sur la nigra marmora pladeto denove taleron. Hieraŭ estis tie nur unu, tiun li prenis, en la urbo monrigis, iom da moneroj restis en la poŝo, kaj nun, kiel aperis, tiel aperis, brilis talero, blanka kiel lakto sur la nigra pla-

deto. Certe por li. Doktoro Faŭsto aŭ iu alia favoris lin. Tiel la studento rezonis kaj la monon prenis.

Antaŭ tagmezo li foiris kaj revenis denove nur vespere, portante reston de la dua talera en la poŝo. Kaj denove li tranoktis en la domo kaj denove trankvile kiel hieraŭ. Matene rekte li celis en la bibliotekon kaj tie rekte al la tablo. Ĝi estis tie, purega talero estis tie, kvazaŭ ĝuste stampita, kaj ĝi kuŝis denove sur la nigra pladeto. La studento ne plu dubis, ke ĝi estas por li, kaj prenis ĝin senĝene.

Kaj tiel ĉiumatene li trovis tie taleron. La studento tute ne konsumis tiom tage. Kio restis, tion li ŝparis, ĝis li ŝparis por nova vesto, mantelo, ĉapelo kaj novaj ŝuoj. Kaj dume li fartis bone. Pri loĝejo li ne zorgis. Li ne timis plu en la domo de Faŭsto, li kutimiĝis je la trankvila loĝejo, kie iu spirito zorgis pri li, sed neniam al li montriĝis. Por vintro li havis sufiĉe da ligno, en la korto kaj en la ĝardeno. Li hejtis, almetadis, ĝis la fajro agrable flagris kaj krakis malsupre en la ĉambro en stovo aŭ supre en la biblioteko en kameno; li legis kaj legis librojn el la biblioteko de Faŭsto, ankaŭ tiun, kiu kuŝis malsupre en la dormoĉambro. Tiun legi li aŭdacis sufiĉe malfrue; sed ankaŭ en ĝi li plej multe trovis, nurajn pentagramojn kaj strangajn sorĉsignojn kaj magiojn. Kun timo li komencis tion legi kaj ankoraŭ poste lia hararo iam hirtiĝis super tiu magia legaĵo.

Iam en tiu soleco li nostalgiis, sed elloĝiĝi li ne emis. Tie li havis trankvilon kaj sufiĉe da komforto, kaj krome ĉiutage taleron senpene! Kolegoj en altlernejo, kiun li ĉiam malpli frekventis, miris, kio okazis kun li kaj okazas, kiel li ŝanĝiĝis, kia dando li iĝis. Ili timtremis, aŭdante, kie li loĝas, kaj ne volis iri al li. Fine scivolemo allogis tien kelkajn. Li gvidis ilin

tra ĉie, de la veturkoridoro en la supran etaĝon, tra la vestiblo, ĉambroj, biblioteko, montris la dormoĉambron, en ĝi la liton ree ordigitan, ĉar en ĝi jam li mem dormis, la truon en la plafono per tapiŝo fermitan kaj ŝtopitan, trairis kun ili la ĝardenon, kaj montris ĉion, kion dum tempo de sia restado en la malnova konstruaĵo li trovis.

Kaj ili rakontis plenaj de mirego pri la mirindaĵoj de la mistera loĝejo, pri la knabo, kiu mem tamburas, pri strangaj statuoj, mallaŭte kantantaj, pri metala virgulino, kiu surverŝis ilin per akvo, pri mirakla klinko ĉe unu el la ĉambroj, kiu raketis sparkojn kaj frapis tiun, kiu ĝin tuŝis, pri la ĉambro, de kies plafono la ŝtuparo mem malleviĝis kaj denove leviĝis al la volbo, pri strangaj instrumentoj kaj magiaj libroj. Ankaŭ pri la fera pordo ili sciiĝis, kondukanta malsupre en la domo en subteron, en longan, malluman koridoron.

Nur pri la nigra pladeto kaj la blanka talero la studento ne fanfaronis. Sed li priridis ĉiujn monatojn, kiam ili avertis lin, ke tamen nur li ne restadu tie, ke ĉio efemeras, ke foje io lin abruptos, ke la mava spirito preparis insidojn je li.

Kaj ili ne parolis vane. La logaĵo en la nigra pladeto estis inside metita.

Ĉiutage li havis taleron, pri nenio li devis zorgi, nenion fari. Li kutimiĝis je komforto, komencis kelkion elpensadi, li plibonigadis al si, parade vestadis sin, elspezoj kreskis, sed en la pladeto nur la samo. Talero ne plu sufiĉis.

La studento dekutimiĝis modestecon. Li forgesis, kiel li fartis, kiam li ĉi tien venis. Kaj labori jam li ne emis. Li fidis la librojn, tiun sur la tablo en la granda salono kaj ankaŭ tiun, kiun li prenis en la dormoĉambro. En ili estis, kiel ekzorci, kiel voki la spiritojn. Ĝis nun ili ne aperis al li, li havis trankvilon

de ili, kaj li mem ĝis tiu momento ilin ne venigis. Li timis, ĝenis sin. Sed nun oravido lin stimulis kaj instigis. Arĝento ne plu sufiĉis al li. Eĉ ne plena pladeto da taleroj sufiĉus al li; li volis oron, kaj al ĝi devis helpi la libroj.

Foje la tutan tagon li diboĉis kaj disipis en Prago elpruntitan monon; diboĉante, fanfarone li instigis siajn kunulojn, drink-kamaradojn, ke ili trinku, ne ŝparu, trinku, morgaŭ li havos multe pli da mono, kaj oron, nuran oron, kaj ne prunteprenitan, sed sian propran, ke li devigos tiun spiriton, kiu ĝis nun servis al li, ke ĝi donadu dukatojn kaj ne vulgarajn talerojn.

Malfrue vespere li iris en Faŭst-domon. Kelkaj ebriaj kunuloj volis iri kun li. Sed li ne permesis, ke hodiaŭ li devas esti sola, ke tiunokte li havos gravan laboron. ili rigardis post lin, kiel li envenis, kiel fermiĝis post li la pordeto en la peza pordego. Kaj ne plu ili vidis lin. Nek ili, nek iu alia. Ne plu li aperis en la kolegio, nek en sia malmorala societo.

Kiam kelkaj el liaj konatoj, kiuj jam ĉe li en Faŭst-domo estis, iris lin tie serĉi, ili ne trovis lin. En la domo estis timige, silente, ĉio forlasita. Nenia ia spuro pri la studento. Nur en la dormoĉambro ili ekvidis disĵetitan liton, kapkusenojn sur la planko, dismetitan veston, ĉifonan mantelon, renversitajn seĝojn, sur la planko dismalferman, malnovan sorĉlibron kaj apude faligitan kandelingon kun brulkonsumita kandelo.

Ĉio aspektis tiel, kvazaŭ iu tie luktus. Kaj en la plafono! La tapiŝo kuŝis sur la planko forŝirita, ŝirpecigita kaj la nigra truo libere faŭkis. Sur ĝia rando, sur la plafono ili ekvidis makulojn, kvazaŭ la sango tien ŝprucus. Kaj ne nigra, sed freŝa, antaŭ nelonge verŝita.

Ĉiuj krucsignis sin kaj terurite fuĝis el la domo de Faŭsto.

Ili konsterniĝis, kiel horore mortis ilia kunulo. Certe li invokis la mavan spiriton, orgojle ĝin venigis kaj la mava spirito finkantis al li. Ĝi malaperis kun li tra la truo en la plafono, tra kiu antaŭ longtempo ĝi traflugis kun doktoro Faŭsto.

Nur tion el Ciaj trezoroj de la praaj mitoj, panjo Prago!

En Ci estas nia unua rememorado, Ci estas la kapo kaj koro de nia patrio. Cia gloro kaj Cia humiligo estis gloro kaj humiligo de la tuta nacio. Amata Ci estas kaj kara al ĉiuj fidelaj ĉeĥoj. De pratempoj Ci staras, patrino de niaj urboj, kaj epokoj aldonadis belecon al Ci.

Gracia Ci estas kaj superba en la sunbrilo, ĉarma. kiel el fabelo, kiel aminda sonĝo dum la lunolumo; kaj la epokoj parolas kun Ci, ke la koro timtremas.

Nu, adiaŭ! Estu sana, Ci rezidejo de niaj reĝoj!

Ni iros plue, en aliajn regionojn, laŭ spuroj de epokoj, aŭskulti ilian eĥon en la malnovaj mitoj.

Estu sana, panjo Prago! Ora, slava Prago!

## PRI ŽIŽKA

Inue malsupren al sudo de la ĉeĥa lando. Jen, en tiuj direktoj silenta angulo, soleca Trocnov-bieno apud malgranda vilaĝeto\*. Ĉirkaŭe herbejoj, kampoj, kverkarbaro kaj nigraj arbaretoj, post kiuj en malproksimo, en direkto al la sunsubiro bluetas Krumlov-montoj.

Haltu kaj vidu la etnobelan lignan bienon kun difektitaj tegmentoj en ombro de arboj. Tie pasigis sian junaĝon la plej granda heroo kaj armeestro de nia nacio.

Kaj tie lia naskiĝloko!

Ne malproksime post la bieno, post la fiŝlagetoj, apud kampo ĉerande de arbaro super malkruta deklivo staradis potenca kverko, kaj sub la kverko li naskiĝis. Somere, en rikoltsezono, kiam la etnobelino de Trocnov iris inspekti falĉistojn. Tie ekvidis lumon de la mondo ŝia filo Jan, kiu laŭ la volo kaj spirito estis forta kiel tiu kverko\*\*.

Kaj li kreskis kaj prosperis korpe en Trocnov-bieno kaj en

<sup>\*</sup> Nuntempe ĝi situas en plena soleco. Vilaĝeto Trocnov jam antaŭlonge malaperis.

<sup>\*\*</sup> En tiuj lokoj konstruigis Konrad Fischer, preposto en monaĥejo de Novorany (1677-1701), kapeleton al sankta Johano Baptisto, kiu dumtempe malaperis. Restis post ĝi apenaŭ kelkaj ŝtonoj. La kapeleto havis du surskribojn: latinan kaj ĉeĥan. Ambaŭ malhonore al Žižka. La latina tekstis: "Hic locus olim exosus nativitate Zizcae nunc ex asse nativitati Joanis Baptistae consecratus." Ĉeĥe: Jan Žižka el Trocnov, blinda, malbonmemora, naskiĝis ĉi tie. En la nuna tempo estas tie enplantitaj kverko kaj tilio.

ĝia soleca ĉirkaŭaĵo. Dum la junaĝo onidire li estis loĝigita en Prachatice, tiam ĉeĥa urbo, en lernejojn, en tiujn lernejojn, kiujn ankaŭ frekventis el Husinec malriĉa fileto Jan. Tiu ĉiutage iradis laŭlonge de rivero Blanice kaj ofte, laca, ripozis sur ĝia bordo sur rokbloko, kiun oni povas vidi ĝis nun.

Kiam Jan, nomata Žižka adoltiĝis, li heredis la bienon de Trocnov post sia patro. Sed en longa trankvilo li tie ne vivis. Li venis en konflikton kontraŭ Henriko el Rožmberk, potencega reganto kaj mastro en la sudaj regionoj de la lando, kiu ankaŭ al la reĝo mem per militforto rezistis. Tiu nobelo el Rožmberk ne tro atentis rajtojn de siaj etnobelaj najbaroj, kaj tiel okazis, ke la juna vladiko de Trocnov, atentanta sian honoron kaj sian sendependecon, ekprenis armilon kaj iĝis rnalkaŝa malamiko de la mastro en Krumlov kaj de la germanoj en Krumlov, kontraŭ kiuj ankaŭ li procesis.

La batalo estis malegala. La neriĉa etnobelo ne kapablis venki la potencan nobelon kaj la riĉan reĝan urbon. Li venĝis, kiel nur li povis, kaj kiam dum la batalo oni forbruligis lian bienon kaj detruis ĉiun lian havaĵon, li fuĝis en arbarojn kaj daŭrigis la malegalan batalon plu, ĝis liaj amikoj ekprotektis lin kaj propetis lin ĉe la reĝo.

Kaj tiel pro favoro de reĝo Venceslao la IV-a li venis en la jaro 1409 en Pragon al la kortego kaj tie korteganis. Li iĝis ĉambelano ĉe reĝino Sofia. Post iom da tempo li ekiris de ĉi tie en Pollandon, soldati ĉe poloj kontraŭ la ordeno de la germanaj kavaliroj. La l5-an de julio en 1410 1i batalis kun multaj ĉeĥoj kaj moravianoj en la pola armeo apud Tannenberg, kie la germanaj kavaliroj estis kruele tutplene venkitaj.

En la batalo apud Tannenberg Žižka heroe batalis kaj tiam lia okulo estis elsabrita. Post kiam li pasigis pli longan tempon en la pola reĝolando, li revenis en la patrion kaj denove en Pragon al la reĝa kortego. Estante servanto de reĝino Sofia, li akompanis ŝin ofte en la Betleheman Kapelon al predikoj de la fama predikanto magistro Jan el Husinec. Tiun la hetmano el Trocnov tre ekŝatis kaj ankaŭ lian instruon. Estante viro de seriozaj pensoj, sincere li konsentis, kiam la betlehema predikanto riproĉis ĉiajn ekscesojn kaj malkonvenaĵojn al la tiamaj societoj laika kaj klerika.

Tial profunda bedaŭro ekregis Žižkan pro la fatala sorto de la pia magistro, kiam tiu estis kruele enkarcerigita en Konstanco, kiam tie liaj piedoj kaj manoj estis katenitaj, kaj fine je malhonoro kaj honto de la tuta nacio en la fajron ĵetita. Bedaŭro kaj kolero kaj indigno ekflamis en Žižka kontraŭ ĉiuj kontraŭuloj de Hus, fremdaj kaj naturaj ĉeĥoj. Kaj kontraŭ tiuj ĉefe. Kaj Žižka pli ofte pripensis tiom la malĝojegan sorton de magistro Jan kaj de lia amiko magistro Hieronimo Praga. Ne unufoje longan tempon tute aflikte enpensiĝinta li promenis tra la korto de la reĝa kastelo en Vyšehrad.

Foje lin tian trafis reĝo Venceslao. Vidante lin enpensiĝinta, li demandis, kial li tristas?

Kaj respondis Jan el Trocnov:

"Via reĝa majesto, mi bedaŭras, elkore bedaŭras, ke niaj ĉeĥoj kaj fidelaj gvidantoj malgraŭ la imperiestra protekta letero estis tiel senkompate kaj maljuste ŝtiparumitaj. Kiu povus esti ĉi tie gaja!"

Post kio la reĝo respondis:

"Kara Jan! Ĉu jam ni povas tion ŝanĝi? Se vi scias ian vojon, ŝanĝu tion. Al vi ŝate ni tion deziras."

Kaj onidire Žižka ŝarĝis sin per la vorto de la reĝo, dirante, ke li faros tion. Kaj ankaŭ faris. —

II.

Tiam preskaŭ ĉiuj praganoj, same kiel plejparto de la nacio entuziasmiĝis pro instruo de magistro Jan Hus, kaj ankaŭ pro tio, ke la eŭkaristio estu akceptata utrakviste. Kiam paroĥestroj en la pragaj kirkoj rifuzadis utrakviste donadi panon kaj vinon, tiam kavaliro Nikolao el Husi frunte de grandaj homamasoj stariĝis antaŭ reĝon Venceslaon en strato proksime al kirko de sankta Apolinaro kaj petis lin, ke pli granda nombro da kirkoj estu transdonita al tiuj, kiuj utrakviste komuniiĝas.

La reĝo tre ektimis tiun egan homamason, Nikolaon el Husinec ekzilis el Prago, la novurban konsilantaron anstataŭigis per novaj skabenoj, al praganoj ordonis, ke ĉiujn siajn armilojn kaj armaĵojn, lancojn, halebardojn, arbalestojn, kaskojn kaj ŝildojn, ĉion-ĉi ili alportu je la tago de sankta Marteno al Vyšehrad kaj tie metu la armilojn antaŭ la reĝon.

La skabenoj tre ektimis ĉi tiun ordonon. Ili timis, ke la reĝo, se ili ne obeus, kruele ekkolerus. Kaj fordoni la armilojn lak tiel malgrandigi sian potencon, ankaŭ ili ne volis. Sed en tiu prema situacio Jan Žižka bone konsilis, kaj nome, ke la skabenoj kunveni la plenan komunumon kaj anoncu al ĝi, ke ĉi tiu ordono ne estas de ili, sed de la reĝa, kaj samtempe al ĉiuj ili konsilu, ke ĉiu vestu sin en sian armaĵon kaj poste komune ili iru, grandnombre al Vyšehrad. Tie poste, kiam la reĝo ilin ekvidos, certe li ne ordonos al ili demeti la armaĵon kaj forĵeti la armilojn. Kaj tiel okazis.

Je la tago de sankta Marteno iris ĉiuj praganoj plenarmitaj al Vyšehrad, kaj Jan Žižka, ankaŭ kavalire armita, gvidis ilin kiel ilia batalestro. Kiam ĉiuj staris sub siaj standardoj en

sia armaĵo sur la korto, ke de iliaj vicoj kaj batalvicoj dum la sunbrilo ĉio brilis, kaj la reĝo mirigita kaj maltrankviligita rigardis ilin el la fenestro, invitis la skabenoj tiun el Trocnov:

"Frato, parolu!"

Kaj li, elpaŝinte el la ordovica antaŭ la reĝon, parolis:

"Via reĝa majesto! Jen staras ni viaj regatoj, ĉiu en la armaĵo kaj kun armilo, tiel kiel vi bonvolis ordoni, ke ni alportu ĝin. Jen ĝi estas, jen vi ĝin havas, moŝta nia sinjoro, kaj nun volu ordoni, kien kun ĝi. Kien ajn vi bonvolos sendi nin, kontraŭ ĉia malamiko, ĝoje ni iros kaj vian majeston kaj ĉi tiun reĝolandon kuraĝe kaj ĝia sangoverŝo ni defendos."

La reĝo, per tio trankviligita, ekridetis kaj diris:

"Ci, frato, bone parolas. Revenigu do la popolon, mi kredas al vi, iru ĉiu, kiel li venis, en sian loĝejon."

Kaj ili ĉiuj revenis plenorde ĝis la novurba magistrato, kie ili disiris. La armilon kaj armaĵon ili portis hejmen kaj la reĝon ili ne kolerigis. Al tio helpis al ili la hetmano el Trocnov per sia inĝenia konsilo kaj parolo. Kaj per tio Žižka famiĝis ĉe praganoj.

Kaj ankoraŭ multe pli post morto de reĝo Venceslao en la jaro 1419.

Estis tiam malbonaj, duraj tempoj, ĉar granda kvanto da malamikoj konspiris kontraŭ la ĉeĥa nacio. La plej mava el ĉiuj estis Sigmundo, hungara reĝo, frato de la iama reĝo Venceslao; Sigmundo publike diris, ke li volus doni la hungaran landon por tio, ke en la ĉeĥa lando estu neniu ĉeĥo.

Tiam, kiam agiĝis pri pereo de nia reĝilando kaj ekstermo de la ĉeĥa lingvo, aperis tiu eminenta ĉeĥo el etnobela familio, tre brava, unuokula Jan Žižka el Trocnov, kiu poste subskribadis sin el Kaliko.

Tiu pro la digraco ekstaris kaj milite marŝis kontraŭ malamikojn de sia nacio, ankaŭ kontraŭ tiujn, kiuj akordiĝis kun ili kaj estis malamikoj de magistro Jan Hus, kaj kontraŭ tiujn, kiuj ne komuniiĝis utrakviste. Ĉie li vokis al la armiloj kontraŭ ili, ke ĉiuj, kiuj povas ĉu pro zorgo aŭ juneco, estu pretaj ĉiuhore. Li apelaciis kaj instigis, ke neniu plendu dum la tempo de suferado, ke ĉiuj kuraĝe ekstaru kaj ne kalkulu, ke ili estas malgrandaj kontraŭ la grandaj, malmultaj kontraŭ la multaj, ne armitaj kontraŭ la armitaj.

Fundamento de lia armeo estis kamaparanoj kaj kun ili li pereigadis en oftaj bataloj kaj luktoj kirasitajn kavalirojn kaj ekzercitajn soldulojn. Kaj neniam li perdis batalon. Sed ne nur per forto, kreskanta pro entuziasmo kaj per sia armeestra scio, sed ankaŭ per ruzo li pereigadis siajn malamikojn.

En la jaro 1420 en marto li militiris el Plzeň al Tábor, antaŭ nelonge fondita, kun ĉiuj siaj homoj, da kiuj estis maksimume kvarcent kun virinoj kaj junuloj-katapultistoj. Nur dek du batal-veturilojn li havis kaj naŭ rajdĉevalojn. Kaj persekutis lin sinjoroj de du flankoj, estantaj en servoj de la hungara reĝo. Unuj de Písek hastis al li, kaj sinjoroj el la regionoj de Plzeň kaj Strakonice, kiujn gvidis la granda majstro el Strakonice, ano de sanktjohana ordeno.

Dum Žižka trairis Štěken kaj militmarŝis al Sudoměř, regiono herbejriĉa inter multaj fiŝlagoj, rajdatingis lin la sinjoraro, en regiono herbejriĉa inter multaj fiŝlagoj, li ne povis retiriĝi kaj eskapi antaŭ ilia tronombro. Persekutis lin senpere dumil kavalerianoj. Hororo kaj teruro vastiĝis pro la "blendsinjoroj". Sed Žižka ne senkuraĝiĝis. Kun sia negranda areto, armita plejparte per draŝiloj, li retiriĝis post la fiŝlagon noma-

ta Škaredý ("malbela"), kaj kiu tiam estis forfluigita kaj tie li batalordiĝis kaj la veturilojn li alturnis al alta difo.

Ankaŭ li ordonis, onidire, al virinoj de sia homamaso, ke ili metu sur la mola fundo de la lageto en herbejon kaj kanon siajn vualojn, kaptukojn kaj partojn de vestaĵoj.

Kaj apenaŭ tio estis farita, jam aperis aroj da kirasuloj, kaj kampoj, herbejoj kaj eĉ la vasta fiŝlago svarmis de la pezaj kavalerianoj, kies armiloj kaj armaĵoj brilis pro la sunbrilo kaj super kiuj flirtis multnombraj standardoj.

Estis festotago de Anunciacio de Maria Virgino posttagmeze dum vesprotempo, kiam la kirasuloj ekatakis de ĉiuj flankoj al la fiŝlago, kiel krabro-svarmo, al la simpla fortifiko konsistanta el la digo kaj veturiloj. Ili kuratakis ĝoje, kun sovaĝa krio. Ili ĝojis, ke eĉ se ili ne manmovos, nek hakos per sabro, nek pikos per lanco, se ili nur la homamaseton per ĉevaloj premus, ili ĝin piedpistigos kaj per hufoj de siaj ĉevaloj diserigos.

Sed per la ĉevaloj ili ne povis atingi la digon. Tial ili deĉevaliĝis kaj plejparto da ili marŝis tra la fiŝlago. La kirasuloj peze iris en la mola humo. Ili deglitadis kaj poste apud la digo — ili komencis fali. Ili implikiĝis per spronoj en la vualojn, tukojn kaj vestaĵojn, kaj ju pli impete ili volis elŝiriĝi el la kaptilo, ju pli iliaj piedoj envolviĝis, des pli malfacile ili leviĝis, des pli ofte ili faladis. Kaj de malantaŭe ruliĝis novaj kaj novaj vicoj kaj aroj, la malantaŭaj premiĝis al la antaŭaj kaj la antaŭaj ne povis pluen. La batalordo ekhaltis, komenciĝis desorganizo, konfuzo, kaj jen ekatakis ilin "fratuloj". Ili batis ilin, batis ilin per draŝiloj, tiel ke lamenkirasoj krakis, ke kaskoj klakis.

Kaj komenciĝis teruraj batalo kaj konfuzo; sekve de tio

granda teruro, hororo inter la kirasitoj, ĉefe kiam okazis tiu kromordinara miro: kvankam ankoraŭ ne estis malfrue, ankoraŭ vespra tempo, la suno nur antaŭ tempeto subiris, subite, kvazaŭ ĝi pafiĝus transmonten. Kaj estiĝis tuj granda mallumo, ke neniu vidis, kiun bati. En la mallumo la kirasitoj sin mem batis kaj hakis, ĝis fine ili retretis. Kaj ili marŝis diversdirekten kun granda honto kaj damaĝo, pluraj el ili afliktite kaj kolere diradis al si:

"Mia lanco ne pikis ilin, mia glavo ne glavobatis ilin kaj mia arbalesto ne trafis ilin."

Žižka restis la tutan nokton sur la batalejo, ĉe tagiĝo li plu militmarŝis al Tábor, kien li jam senĝene venis. Kaj tie oni akceptis lin glore kaj kun granda honoro. —

Apud Sudoměř helpis al si Žižka per roboj kaj vindotukoj de virinoj kontraŭ multnombra malamika kavalerio. Alifoje li preparis kontraŭ ĝi trieĝajn akrepintajn ankretojn, kiujn li igis disĵeti sur la tero. Kiam malamikoj atakis lian armeon, iliaj ĉevaloj enpikadis al si akrajn pikilojn de la ankretoj en la piedojn. Kaj subite ili lamiĝis aŭ pro akra doloro konfuziĝis, baŭmis, el ordvico elpuŝiĝadis kaj aliajn, malantaŭajn konfuzegis, tiel ke la batalordo ĥaosiĝis kaj la tuta aro desorientiĝis kaj malordiĝis.

Ofte Žižka trompis siajn kontraŭulojn ankaŭ tiel, ke li igis hufoferi inverse ĉevalojn de sia kavalerio, por konduki malamikon al mala direkto kaj sur malĝustan vojon. Sed plej li famiĝis kaj al si helpis per siaj veturiloj, per kiuj en urĝa tempo li ĉirkaŭadis sian kamparanan, plejparte infanterian armeon.

Žižka ellernigis siajn homojn organizi la batal- kaj provizveturilojn, batalordigi, strikte alpuŝadi radon al rado kaj tiel fari potencan bastionon, kiel necesis laŭ nombro kaj forto de malamikoj, laŭ situo de batalejo, en diversaj formoj kaj signoj, al la kamparanoj konataj, ekzemple en formo de pioĉo, rastilo, falĉilo kaj aliaj. Kiam estiĝis kriza situacio, li igis, se li postenis supre, aron da furaĝveturiloj plenigi per ŝtonoj kaj envicigi inter kavalerion, en ĝian antaŭon, por ke ili ne estus rimarkitaj de malamiko. Kaj kiam malsupre la malamiko preparis sin por atako, disduiĝis la kavalerio laŭ ordono de Žižka, por ke la veturiloj, kiuj estis inter ĝi movataj, havu liberan vojon kaj poste la veturiloj plenaj de grandaj ŝtonoj estis lanĉitaj malsupren. Ili veturis, veturis, la radoj ĉiam pli impete turniĝis, la veturiloj rulbruegis, tremegis, tondris en sovaĝa forto, ke la tero tremis. Neniu povis fronti ilin, neniu haltigi, ili veturis, ĝis ili alveturis, ĝis ili kun bruego falegis kaj enfalis en la malamikan batalordon. Ili frakasis, breĉis, faligis, mortigis, kaj kiam ili mem renversiĝis terurege, ili pereigadis falante. Kaj antaŭ ol la malamiko rekonsciiĝis, jam Žižka ordonis al siaj soldatoj kurataki, kiel okazis tio apud Malešov kontraŭ praganoj en la jaro 1424.

Žižka mem rajdis sur blanka ĉevalo; tiutempe jam li estis nejuna, mezstatura, sed fortika, larĝŝultra, de ronda, larĝa vizaĝo, kun bandaĝo trans la maldekstran okulon, de brunaj lipharoj mallonge tonditaj. Dum la batalo li rajdis en armaĵo, havante batalarmilon de komandanto en la mano. Kutime li portadis rondan ĉapon borderitan de pelto, el sub kiu falis lia hararo ĝis malhela mantelo sen manikoj kaj sub ĝi li havis jupon. Kaj sur la piedoj botegojn.

Dum li rajdis ĉirkaŭata de siaj vic-hetmanoj, paŝis antaŭ li pastro, portante en fendita stango lignan hosti-montrilon. Pastro estis en surpliso, kiel ĉiuj pastroj ĉe Žižka kaj la mesojn li celebris en ornatoj; Žižka ne ŝatis, se utrakvistaj pastroj celebris en ordinara jupo kaj en botegoj, sen surpliso. Tial li nomis ilin ŝuistoj, kaj ili alinomis liajn pastrojn tolvendistoj.

Multajn urbojn kaj burgojn li konkeris, sed ĉie la tutan predon li ĝuigis al la fratuloj. Li mem lasis al si nenion, ordinare nur "araneaĵojn". En konkerita urbo li diradis, ke la fratuloj serĉu predon, li nur forigos araneaĵojn. Tio estis ŝinkoj en kamentuboj, fumumita viando. Ĉion ĉi li "senpolvigis", ĉiuj "araneaĵojn", egajn porkŝultrojn, femurojn kaj lardon li igis surveturigi kaj li veturigadis ĉion kun si, por ke li en tempo de neceso havu por si kaj fratuloj necesajn provizojn.

#### Ш

Frato Žižka estis severa venĝanto de Hus. Ne unu kirkon, ne unu klostron li forbruligis kaj senkompate ruinigis. Sed ankaŭ li sciis kompati. Ekzemple en Prago, kiam li almarŝis kun siaj batalantoj al klostro de sankta Anna, por ĝin detrui. Tie ekgenuis antaŭ li sur sojlo de la klostra pordego monaĥino, lia parencino, kaj pro digraco petis la onklon, ke li kompatu ŝin, ŝiajn ordenajn fratulinojn kaj la klostron. Žižka ekkompatis kaj mizerikordis kaj la monaĥinejo de sankta Anna restis.

Malbone finiĝis granda klostro en Sedlec apud Kutná Hora. Žižka donis ĝin prede al sia popolo; sed li ordonis, ke oni konservu la belegan klostran kirkon, kiu estis granda kaj la konstruaĵoj vere artismaj. Sed unu el la soldatoj venis ĝis subtegmento kaj tie bruligis. Kaj tiel ekbrulis la tuta preĝejo. Kiam leviĝis fumo kaj flamoj ekflagris, Žižka terure morniĝis; tuj li demandis, kiu bruligis, ke tiu anoncu sin, kaj promesis

multe da oro al la farinto. Kaj la bruliginto venis kaj fanfaronis. Tiam ordonis la koleriĝinta komandanto, ke oni donu oron al li, sed unue ĝin fandu kaj nur poste la fanditan multekostan metalon oni verŝu en lian gorĝon. Tiom Žižka bedaŭris la belegan preĝejon.

Grandan malfacilon havis Žižka antaŭ burgo Vlčinec, kiun li sieĝis, militmarŝante al monto Ostaŝa post Police super rivero Metuje, kie silezianoj kruele martiris kaj masakris husanojn el Police.

Burgo Vlčinec situis inter arbaroj sur alta terlango super kunfluo de Metuje kaj Žďár-rivereto. Ĝi estis fortika per si mem, sed krome protektis ĝin ia magia potenco, ĉar kanonkuglegoj tute ne tuŝis ĝiajn muregojn. Husanoj bone celadis, iliaj kanonoj muĝegis dumtage, ofte ankaŭ dumnokte, ke la arbaroj ĉirkaŭe muĝis kvazaŭ tondrado, sed nenio helpis. La kuglegoj repuŝiĝadis de la bastionoj, muregoj kaj turoj kvazaŭ pizo.

Restis nenio alia ol ĉesi. Kiam la kanonoj eksilentis, en bivako de Žižka oni ekaŭdis muzikon el la burgo. Iu tie violonis. Li estis violonisto en la turfenestreto, kiun oni vidis tie ludanta ankaŭ antaŭe, dum la kanonado. Žižka ordonis al sia plej bona pafisto, ke li ekpafu kontraŭ lin. La pafisto ekprenis arbaleston, alcelis, ekis — la violono subite eksilentis kaj la ludanto malaperis for de la fenestro. Kaj jam Žižka ordonis pafi el ĉiuj kanonoj al la burgo; apenaŭ la unuaj kuglegoj falis, jam polviĝis de la muregoj, jam ŝtonoj ŝutiĝis kaj post nelonge faŭkis en la murego granda breĉo. Antaŭ ol la suno subiris, laŭtegis jubilado de la venkintaj "fratuloj" en la konkerita Vlčinec.

Ili ruinigis ĝin, ekbruligis; ĝi lumis al ili la tutan nokton kaj

inundis brilruĝe la ĉirkaŭajn arbarojn kaj montetojn. La burgo forbrulis kaj ĉio en ĝi, ankaŭ la sorĉa ludinto, kiu tiel ĝin defendis per sia arto.

Restis nur ruinoj kaj eĉ tiujn pereigadis veteraĉo kaj arboj. Nuntempe apenaŭ ĝi estas videbla. Vlčinec kovriĝis de arbaro, kaj kie iam sonis la magia violono kaj muĝis pafilegoj, muĝas nur arbaro. —

Tiel frato Žižka milite marŝis tra Bohemio kontraŭ malamikojn kaj aliancanojn de reĝo Sigmundo. Kaj multaj urboj submetiĝis al li kaj multajn burgojn li konkeris. En la jaro 1421 li sieĝis Burgon Rábí en Plzeň-regiono. Tiun burgon jam foje antaŭe li konkeris, sed ne okupis ĝin. Sed nun, kiam li gvidis siajn soldatojn al atako, tiam dum la pafado el bastionoj, li estis peze vundita per sago en la okulon, sian solan sanan okulon. Etbienulo Sezem Kocovský trafis la gloran armeestron. Ankaŭ oni rakontas, ke dum la atako eniĝis en lian okulon lignero el pirarbo, trafita de la malamika pafaĵo. La lezo estis tiom danĝera, ke Žižka apenaŭ restis vivanta. Li igis sin veturigi al Prago por kuracado kaj kun li veturis tien Mateo Louda el Chlumčany, hetmano husana, viro klerega, kiu onidire kuŝigis Žižkan en sia domo en Prago, en Malnova Urbo, kie oni nomis tion Ĉe la nigra ŝafido.

Kuracistoj eltiris la pafaĵon el la okulo de Žižka, sed la vidsenton ili ne redonis al li. Kaj li estis blinda je ambaŭ okuloj.

En burgo Rábí, kie la malfeliĉo lin trafis, oni pentris post iom da tempo bildon sur la pordego. Sur tiu bildo oni povis vidi Žižkan en kiraso, rajdanta kun la batarmilo en la mano kaj gvidanta la armitan homamason al atako. Dekstre estas pentrita turo kun pordego kaj en la turo oni povas vidi Ko-

covský'n, kiel li pafas sagon el pafarko. Sub la bildo estas interparolo kun Žižka.

"Ĉu, vi fratulo Žižka?"

"Jes, mi mem."

"Gardu la vizaĝon!"

Ekde tiu tempo Žižka jam ne povis surĉevale konduki sian soldataron al bataloj. Sed bataloj kaj interbataloj li gvidis eminente kiel antaŭe. Sidante alte en granda veturilo apud granda standardo, sur kiu estis signo de kaliko, li igis sin veturigadi. Tiuj, sidantaj ĉe li, ankaŭ liaj vic-hetmanoj, ĉefe karaj kaj "fidelaj fratuloj" sinjoro Viktorin el Poděbrady, Jan Bzdinka kaj Kuneš el Bělovice, ĉiuj ĉi priskribadis al li ĉiajn situojn, kie estas rokoj kaj montoj, kie arbaro kaj herbejoj, kie valoj, ebenaĵo aŭ monteto. Ĉion detale ili anoncis al li antaŭ batalo kaj ankaŭ dum la batalo, kio okazas, kio estas kun malamiko.

Žižka orodonis laŭ tio kaj — venkis super la aliancanoj de la hungara reĝo en Bohemio kaj Moravio. De tie foje li ekmarŝis rekte kontraŭ reĝo Sigmundo, nome en la jaro 1420 aŭtune, komence de monato oktrobro.

Ordiginte kvar kolulmnojn da veturiloj kaj kiel eble plej mutle da kanonoj, li ekiris trans la limon de la Ĉeĥa Krono, trans montojn en Hungarion. Kaj li pereigadis la landon, tra kie li marŝis, kaj tiel repagis al hungaroj kaj ilia reĝo iliajn nekristanajn kruelaĵojn kaj perfortojn, kiujn ili faris en Bohemio, ĉefe en la jaro 1420 kaj faris alifoje, indulgante nek virinojn, nek bebojn.

Kaj Žižka trapenetris Supran Landon, malsupren al Danubo inter Komárno kaj Estergom. Ĉie homoj fuĝis antaŭ li kaj forpeladis brutaron. Tiel okazadis, ke li ne havis provizojn, ĉefe da viando ne estis abunde. Dum la marŝo li envenis en ian vilaĝon apud Danubo super Estergom. Ĝi estis forlasita, malplena, eĉ ne unu homon ili tie trovis. Persekuti ilin ne eblis. Ili fuĝis per boatoj kaj pramoj al nemalproksima insulo en Danubo. Tien ankaŭ ili forpelis ĉiun sian burtaron, lasinte en staloj nur kelkajn bovidojn kaj junajn porkidojn, kiujn cetere ili ne transflosigus trans akvon al la insulo.

Hungaroj sur la insulo ĝojis, kiel ĉiun sian brutaron ili savis antaŭ ĉeĥoj kaj vokis al ili, ke ili nur venu al ili, ke tie da brutaro estas abunde. Ili bone sciis, ke husanoj havas nek ŝipojn nek pramojn.

Sed Žižka ne bezonis ilin. Alie li superruzis hungarojn. Dum krepusko li ordonis, ke "fratuloj" prenu la bovidojn kaj porkidojn, kiujn ili trovis en la vilaĝo, ke ili alkonduku ilin al bordo, ĝis rando super la akvo, kaj tie ili batu ilin kaj entute klopodu, ke la bovidoj bleku kaj la porkidoj stride kviku.

Kaj la brutaro super Danubo eligadis ĉarmajn voĉojn: blekadon kaj murmuradon kaj kvikadon, orelŝiran. La sonoj portiĝis trans la akvon al la insulo kaj efikis, ĉefe je bovinoj kaj porkinoj. Pelataj de instinkto subite bruske ili reprenis fortojn kaj perpleksaj, en sovaĝa hasto saltis en la akvon. Vane hungaroj alkriadis ilin, sakris, vane ili kunpeladis ilin. Kaj ili ne malhelpis tion malgraŭ la sakrado, ili ne malhelpis tion ankaŭ al la ceteraj brutoj sin pelantaj en la riveron, kiam ili ekvidis, la unuajn antaŭennaĝanataj. La rivero svarmis de la butaro kaj ĉie ĉirkaŭe en la akvo kaj sur la bordo aŭdiĝis voĉoj de la brutaro: amuado, beado, mekado kaj kvikado, ĝis ĉion superbruis gaja krio de homoj de Žižka, kiam la malsekan per la akvo lavciritan brutaron facile ĉasitan ili kondukis kaj pelis en la bivakon al la flagrantaj fajroj.

Ĝis tiu tempo hungaroj ne tro defendis sin kaj nenie kon-



siderinde malhelpis. Ili volis, ke li sentu sin sekura, ke li penetru profunde en la landon, kie poste per superforto ili atakus lin kaj pereigus. Sed li ekkomprenis, ke ne estas bone plu daŭrigi kaj returnis la veturilojn al la moravia lando.

Sed tiam estiĝis peza marŝado. Persekutis lin granda hungara armeo, nuraj kavalerianoj, kaj ĝi havis multe da kanonoj. Ili atakis lin de ĉiuj flankoj kaj klopodis, kie ili nur povis, bati la bivakon. Ili malutilis al li, kiam kun la siaj li vadis la riverojn. Sed la blinda armeestro per sia inĝenio vanigis ĉiajn iliajn insidojn, ĉie li rebatis ilin, ĝis feliĉe li venis en Moravion.

Tiu hungara ekspedicio estis unu el la plej gloraj militaj agoj, kiujn Žižka faris, ĉar komencinte batali, li trovis ĉi tiun ekspedicion la plej malfacial. "Sed Disinjoro helpis al li elmarŝi el Hungario."

Kiam li revenis tra Moravio en Bohemion kaj tra Litomyšl almarŝis al Vysoké Mýto, li ordonis halti. Komenciĝis la tagmezo, tempo por ripozo kaj tagmanĝo. Ankaŭ li mem estis laca. Tiam "fratuloj", volante al la kara armeestro fari ian plezuron, preparis al li etan lokon, kie li povus komforte ripozi kaj manĝi.

Ĉiu soldato prenis argilon en sian kaskon, unufoje aŭ plurfoje, kaj elŝutis ĝin sur la destinita loko. Centoj kaj centoj de la argilo el la kaskoj tie amasiĝis, kaj antaŭ ol pasis tempeto, leviĝis tie etaltaĵo supre ebena. Tien poste ili alkondukis Žižkan kaj tie li tagmanĝis. Post la tagmanĝo marŝis la armeo plue. Sed la etaltaĵon ŝutitan el argilo ili ne disigis; tiu restis kaj konserviĝis tie ĝis la nuntempo kaj nuntempe ĉie en la ĉirkaŭaĵo oni nomas ĝin tablo de Žižka.

### IV.

Kiam Žižka militmarŝis al Moravio, dumvoje li sieĝis urbon Přibyslav kaj la burgon. Tiam en la bivako li ekmalsanis je pesto. Sed longe li ne malsanis. Vidante, ke ne plu li leviĝos, farsi testamenton por siaj karaj fidelaj ĉeĥoj, ĉefe al sinjoro Viktorin el Poděbrady, al kies filo Georgo li estis onidire baptano, al Kuneš el Bělovice kaj al Jan Bzdinek, por ke ili defendu ĉiam la dian veron.

Dum la tristaj momentoj restadis ĉe Žižka ankaŭ Jan Laudát, lia skribisto, kaj Mikaelo Koudel el Žitenice, en kies brakoj Žižka mortis nome merkrede antaŭ sankta Galo, kaj nome sub pirarbo, kiel atestas tion malnova informo. Sed aliaj rakontas, ke sub la kverko, same kiel sub la kverko li naskiĝis.

Korŝira aflikto premis ĉies korojn. Barbhavaj, harditaj kaj heroaj viroj tiam verŝis larmojn kaj popolo de Žižka donis al si nomon orfoj, kvazaŭ mortus ilia patro.

La korpo de la mortinta armeestro estis sepultita en kirko de sankta Spirito en Hradec nad Labem. De tie liaj restaĵoj pli poste estis transveturigitaj al Čáslav kaj tie en la paroĥa kirko de sanktaj Petro kaj Paŭlo enterigitaj. Lia tombo estis apud preĝeja piliero proksime al la flanka altaro.

Kontraŭ la tombo pendis ŝtona telero. Pri tiu telero oni rakontis, ke sur tiu telero Žižka manĝadis; aliaj diris, ke sur ĝi havis pastro de Žižka eŭkaristion utrakviste.

Tiel forpasis frato Jan Žižka el Kaliko, venkinto apud Sudoměř, Vožice, sur Žižkov, apud Kutná hora kaj Německý Brod, sur Monto de sankta Gerhardo apud Hořice, apud Maleŝov kaj alie, kreinto de la husana militarto, al kiu subiĝis tiom da urboj kaj burgoj, kaj kiu neniam estis venkobatita,

kiam li batalis "ne nur por la dia reĝo, sed ĉefe ankaŭ por liberigo de la ĉeĥa kaj slovaka lingvoj."

Kiam li mortis ordonis Hradecanoj pentri lin sur standardo sur blanka ĉevalo en kavaliera armaĵo kaj la batarmilo en la mano, tiel, kiel li rajdadis, vivante. "Kaj kiam Hradecanoj batalis sub ĉi tiu standardo, neniam li perdis batalon."

Neniu el la famaj viroj de la ĉeĥa historio tiom profunde kaj viveme fiksiĝis en memoro de la popolo, kiel la heroo el Trocnov. Ankaŭ la loko, kie li mortis restis en la memoro. Oni nomis kaj nomas tiun lokon Kampo de Žižka, kaj ĝi restis neplugita. En postaj tempoj, kiam memoro de la glora heroo estis diverse misfamigita, oni volis plugi tiun kampon. Ili provis, pecon plugis, sed ne finis. Brutoj, jungitaj al plugilo, malsaniĝis kaj mortis.

Kaj tiel la kampo de Žižka restis novale. Kaj sur ĝi elkreskis sambuka arbusto. Ĝi kreskis, kreskadis kaj vastiĝis tiom, ke mastro de tiu grundo volis ĝin ekstermi. Sed apenaŭ ili ekfosis, la hakfosilo deglitis kaj batis piedon de laboristo. Oni prenis hakilon. Kiam oni ekhakis, la hakilo deglitis de la haktenilo kaj vundis tiun, kiu en la arbuston hakis. Kaj tial la sambuk-arbusto restis. En la ĝenerala memoro restis la loko apud bieno de Trocnov, kie Žižka naskiĝis sub kverko. Tiu kverko staris jarcentojn kaj la popolo ĝin honoris. Pli poste, post la batalo sur Monto Blanka, Žižka estis prezentata al la popolo kiel kruela sovaĝulo kaj sangavidulo.

Sed en la memoro de la popolo restis, ke li estis batalinto nevenkebla, kvazaŭ de supernatura forto. Tiun forton oni serĉis ankaŭ surloke, kie li naskiĝis, en la kverko mem. Ili iradis tien por ĝi, fortranĉadis branĉojn de tiu arbo, elhakadis splitojn el la trunko, por ke ili havu ilin por hakilteniloj kaj marteloj. Ili kredis, ke ili havos pli pezajn kaj potencajn frapojn kaj ke ili pli onge eltenos dum laboro. Kiam la kverko velkis kaj el la trunko restis nur stumpo, migris tien forĝistoj kaj kamparanoj kaj enigadis tien najlojn. Ili estis konvinkitaj, ke tiel ili akiros forton kaj fortikecon. Sed samtempe ankaŭ tiun stumpon ili pereigadis, forportante de ĝi por hakilteniloj kaj metia ilaro. Tiel resto de la fortika kverko estis pereanta, ĝis restis nur stumpo. Kaj kiam tiu sekputris, oni iradis tien por ligneroj, por almenaŭ fiksi per ili tenilojn en hakiloj kaj marteloj. Nun la kverko jam senspure malaperis. Ĉiuj konsturaĵoj, nome monaĥejoj kaj burgoj, kiuj malaperis ĉe ni pro militoj kaj ĉefe pro la tridekjara milito, falis per forto de Žižka. Tiel oni kredis kaj plejparte kredas. Kaj kie estis ia malnova remparo, eĉ se el pratempo, ankaŭ tiu, onidire, estis el tempo de Žižka.

Ankaŭ pri malnovaj remparoj en ĉirkaŭo de Luže oni rakontas, ke ili estis de Žižka. Se vi vizitas kolosajn remparojn apud Kopidlno kaj se vi demandos homojn en la najbareco, kion ili scias pri tiu antikva baraĵo, vi aŭdos: "Tio estas malnov-ĉeĥaj fortikaĵoj, kiam Žižka batalis. Ankaŭ lokojn, sur kiuj Žižka dum siaj marŝoj poziciis, de kiuj li atakon komencis, ankaŭ kie li ripozis, la popolo memoris kaj en la memoro bone konservis de generacio al generacio.

Apud Rychmburk estas fiŝlago Spálinec. Tial ĝi tiel nomiĝas, ĉar en tiu loko, igis Žižka mortbruligi monaĥojn kaptitajn en monaĥejo Podlažice. En Rychmburk mem oni havas rokon Žižka. Ĝi estas apika roko, ĝuste kontraŭ burgo, apartigita de ĝi nur per mallarĝa ravino. Onidire Žižka igis mezan parton de la roko kavigi, tie li starigis siajn kanonojn kaj igis de tie potence kanonadi la burgon, en kies murego ankoraŭ nun estas du ŝtonaj kuglegoj de husanoj. Malproksime de ĉi tie, nordokcidente de nia reĝolando, apud Belšany, estas monteto Žižka-Monteto, ĉar onidire tie iam la armeestro el Trocnov bivakis. Kaj post limo de nuntempa Bohemio, en graflando de Klodzko, tiam aparteninta al Bohemio, survoje el urbo Radek al Vambeřice, oni povas vidi ĉe fino de arbaro rokon kaj sur la roko ŝtonon, similanta al homkapo kun kasko kaj bandaĝo sur okulo. Tiun rokon oni nomas ĝis nuntempo Kapo de Žižka, ne nur ĉeĥoj, sed ankaŭ germanoj en tiu parto.

En Náchod ankaŭ oni havas Tablon de Žižka. Ĝi estas granda, ronda ŝtono sur kruda grejsa soklo, sub blanka murega turo sur la kastela monterto. Iam estis apud la tablo ŝtona benko. En la nuntempo ĝi staras iom pli proksime. Ĉe tiu tablo onidire Žižka manĝis, nome kiam li estis revenanta tra Klodzko el Moravio. La burgon de Náchod li ne emis konkeri. Nur li ekrigardis ĝin kaj diris, ke tiu vespa nesto ne valoras tion.

Krom ĉi tiu tablo ankaŭ en regiono de Gradecio estas ankoraŭ unu. proksime al Všetraty, Rosnice kaj Probluzi apud Gradecio, nigras arbaro Bor. En tiu direkto elstaras nealta monteto Homole, kaj ĝia alta loko, arbokreskita, nomiĝas Tablo de Žižka. En ĉiu ĝia angulo staras tilio, meze de la areo kreskas sorparbo. Sur tiu loko Žižka haltis, marŝante for de Kutná Hora al Gradecio. Tiam ĉirkaŭ Homole lia armeo dislokis sin, kaj sur ĝia plej alta loko ĝi konstruis al la aremestro tablon. Ĝi estis onidire ora kaj manĝilaro arĝenta. Kiam Žižka ĉe tiu tablo tagmanĝis la soldatoj ĉirkaŭe kantis. Post la tagmanĝoj la tablon kaj la multekostan manĝilaron oni enfosis, kiel la aremeestro ordonis, kaj ili marŝis plue al Gradecio.



La ora tablo kaj ĉia arĝenta manĝilaro restas en tiu loko ĝis nuntempo. Sed ankoraŭ neniu sukcesis elfosi ilin.

Sed la hufoferoj de "Žižka" oni elfosas sufiĉe. Kiel ajn ia malnova hufofero troviĝas profunde en la tero, tiu devenas, kiel la popolo kredas, el tempoj de Žižka. Certe ili estas ekkoneblaj laŭ truoj. Truoj en hufoferoj de Žižka estas rondaj.

Kiel estas tabloj, remparoj kaj rokoj de Žižka, de Žižka estas ankaŭ arboj. Plejparte tilioj, sub kiuj la laca armeestro en agrabla ombro eksidis kaj ripozis, ekzemple sub la malnova tilio en Krčín kaj alie.

Plenumiĝis pri Jan Žižka, kion pri li skribis maljuna kronikisto:

"Famo pri li disvastiĝis en multajn kaj malproksimajn landojn, ĝi daŭras ĝis nun kaj daŭros ankaŭ plu."

# MINISTOJ DE KUTNÁ HORA

Dum tempo de Žižka ricevis Kutná Hora ĉeĥan administradon. Oni dire tiam en Itala Korto oni stampis groŝojn kun ĉeĥa leono kaj surskribo sur unu flanko

Groŝo de la ĉeĥa popolo.

Kaj sur la alia flanko

Por la di-gloro batalanta.

Tiam denove plenumiĝis profetaĵo de Libuŝa pri Kuntá: ĝi ĉesiĝis la duan fojon kaj la duan fojon denove ĝi releviĝis. Ĉefe dum Georgo karmemora, kaj poste dum reĝo Vladislao Jagelona.

Ne unu nova gango estis malkovrita, ne unu minejo fondita, multaj ŝaktoj profundigitaj kaj multaj galerioj en roko elhakitaj. La ministoj multiĝis, la minejoj svarmis de ili kaj ilia pia kantado aŭdiĝis el pluraj remizoj. Beno de la metalo kaj laboro estis ekkonebla ankaŭ en la urbo. Kutná Hora potenciĝis, prosperis. Estis konstruataj domoj kaj tiutempe konstruadis en Kutná Hora Mateo Rejsek sian gloran verkon, kirkon de sankta Barbara. En la urbo ekloĝis etnobeloj, fremduloj, komercistoj tien are alveturadis; vigle kaj brue estis en ĉiuj stratoj kaj placoj kaj plej muĝe en Itala Korto, kie oficis la plej supera mon-stampestro de Ĉeĥa Reĝolando, supera kort-intendanto, min-intendantoj, minskribistoj kaj aliaj liaj oficistoj, kie ankoraŭ havis sian oficejon la reĝa administranto de



la reĝa min-enspezo, kaj kie de tem'al tempo rezidis ankaŭ la reĝo mem.

Sub iliaj kancelarioj kaj sub la superbaj reĝaj salonoj estis keloj plenaj de la multekosta metalo kaj laborejoj de monstampistoj kaj monfaristoj, kie el arĝento en fornegoj fandita kaj verge fandita ili stampis briletajn ĉeĥajn groŝojn.

Kutná Hora floris kaj estis la unua urbo post Prago. Tiam, dum reĝo Vladislao la II-a, urbanoj rememoris fidelajn ĉehojn, kiuj, ĉar ili komuniiĝis utrakviste, estis antaŭ jaroj far germanoj, regantaj tiam la urbon, senkompate kaj plejparte vivantaj, ĵetitaj en minojn. Kaj ili elfosadis en malnovaj minoj ostojn de tiuj ĉeĥoj, plejmutle en ŝakto post pordego Kouřim, por honeste ilin enterigi. Kaj jen, kia miro, estis trovita korpo, eĉ se ne tuta, kaj onidire, ĝi tiel rave kaj ĉarme bonodoris kiel bonega mirho.

Pro tio estiĝis en la tuta tumulto kaj kortuŝo, kaj unuanime oni parolis pri tio, ke la korpo kuŝanta jam multegajn jarojn en la profunda ŝakto bonodoras kiel signo de di-graco, kaj ke certe ĝi estas de Ĥodek, de Jan Ĥodek, iama paroĥestro en Kouřim, kiu martirita kun siaj pastroj estis ĵetita tien kiel centoj da aliaj ĉeĥoj

Tiu stranga trovaĵo okazis en la jaro 1492; post tiu pia emocio baldaŭ sekvis nova ekscitiĝo. Tempestoj en Kutná Hora ekbatis kaj nome el profundoj de la tero, kie bolis malkontento, kie malriĉa homo minis per peza laboro riĉon kaj bonfarton al riĉuloj kaj potenculoj. Sino de l¥tero donadis tiom da erco, ke la reĝa kamero povis havi abundon da arĝento kaj homoj sufiĉe da gajno. Sed avareco de kelkaj homoj pekis kiel kontraŭ la reĝo tiel kontraŭ la popolo. Min-oficistoj ne sen-

dadis ĉiun arĝenton al Prago kaj al ministoj ankoraŭ salajron malpliigadis.

Profunde en la tero, en dezerta malluma galerio, tra kiu lumetis ruĝeta lumo de fulganta lucerneto, laboris ministoj en kitelo diligente kaj senlace, rompante per martelo kaj fera kojno la raran metalon. Iam lia faris trankvile kaj senĉese la saman pezan laboron. Li ne havis multajn zorgojn, eble iam en la soleco, en la duonlumo kaj dum la scintilanta lumeto senvole li ĉesis, orelon alklinis, se subite tra la morta silento aŭdiĝis fremda voĉo, vokanta lian nomon, longeme kaj triste trifoje sensekve, aŭ li rerigardis, ĉu eble el profundoj de la malhela galerio ne eliras gnomo en minista vesto, kun lucerneto ĉe talio, kun marteloj en la manoj, vireto kun fajrerantaj okuloj, kiu ege ŝate ŝercincitis ministojn, sed ankaŭ al bona erco kondukadis.

Nun la ministoj havis aliajn zorgojn. Dura maljustaĵo fare de sinjoroj afliktis ilin, ke oficistoj por ilia peza, peniga laboro senĉese deprenadis de ilia salajro. Jam apenaŭ duonon de la estinta salajro ili ricevadis, kvankam ilia laboro neniel estis mildigita. Por la modesta salajro la ministoj ne povis konvene zorgi pri siaj familioj; kelkie oni jam suferis mizeron.

Kaj en ĉies koroj bolis. Ili plendis reciproke inter si kaj neniu kaŝis tion, pri kio li dum la manĝo pensis, pri kio li decidiĝis, ke tio ne povas plu tiel resti, ke ili malriĉiĝas el la minado. Ankaŭ pri la reĝo ili zorgis. Ili vidis kaj komprenis, kiom da erco kaj neta metalo estis en la minejoj ekspluatite, kiom da neta arĝento estis fandite, kaj je kiom malmulte la oficistoj sendas ĝin al Prago.

Unue ili postulis rebonigon. Sed nek min-oficistoj, nek skabenoj kaj pliaĝuloj de la komunumo plenumi ilian postulon.



Jes, ankoraŭ pli severe ili traktis ilin. Kiam la ministoj mitingis, por pridiskuti siajn plendojn, dispeladis ilin urba estro kun siaj sbiroj aŭ solduloj el Itala Korto. Tial la ministoj sekrete interkonsentiĝis kaj akordiĝis, ekspedi senditojn al la reĝo, kiu tiam rezidis en Hungario en la budapeŝta kastelo.

Sopire kaj ekscitite ili atendis, kun kiaj sciigoj revenos iliaj konfidenculoj. Ili esperis, ke kiam la reĝo aŭdos pri iliaj suferoj, almenaŭ li igos ĉion enketi, por konvinkiĝi, por ke la rajto validiĝu.

La senditoj, same kiel sekrete ili foriris el Kutná Hora, same sekrete revenis. Estis vespero, monato julio, la jaro 1496.

Ĉiu rapidis al Itala Korto, al la spaco antaŭ ĝi. Alkuris tien ĉiuj viroj, kiuj ĝuste ne estis en minoj, kaj ankaŭ multaj virinoj. Multaj jam ĝojis, ke la sinjoroj en la kortego ekaŭdos kuriozajn novaĵojn, post kiuj ili mildiĝos.

Sed la sinjoroj ne mildiĝis, ankaŭ la ministoj ne, kvankam novaĵoj el Hungario estis kontraŭ ili. La reĝo faris nenion por ili, ne ekprotektis ilin, ja la ministajn senditojn li eĉ ne aŭdis. Oni ne allasis ilin al li. Tia estis la raporto el Hungario, tian ili ne atendis; kaj la senditoj kompletigis, kiel ili ĉiuj estas ĉe la reĝa majesto nigrigitaj, ke ili estas ĉe la reĝo en malfarvoro, ke korteganoj tie diris al ili, ke prefere ili rapidu hejmen, por ankoraŭ ne kaptiĝi en malliberejo.

La senditoj eĉ ne ne finparolis. Ĉirkaŭe kvazaŭ abrupte ektondrus. Sovaĝa krio de senreviĝo kaj kolero elpuŝiĝis el ĉies gorĝoj. Centoj, milo da pugnoj leviĝis kaj minacis kontraŭ Itala Korto, miloj da gorĝoj malbenis ĝin kaj insultis, tie ke estas ribeluloj kaj mensoguloj kaj ŝtelistoj sciantaj nur opresi kaj nigrigi. —

Kiam sur la kastela krenelo aperis minskribisto kaj volis ek-

paroli al la homamaso, ekmuĝis la tempesto denove kaj tiom, ke la skribisto rapide malaperis. Nek la minejestro sukcesis. Kiam li alvokis ilin al disiro, ili kriis al li, ke li aranĝu al ili aŭdiencon ĉe la reĝo, por ke la rajto validiĝu, alie ili forlasos montojn, sinjoroj mem tie minadu.

Ĉie en la urbo oni fermis pordojn kaj ŝutrojn, ĉie oni timis kaj angoris kaj dum la tuta nokto apenaŭ iu fermis la okulojn.

La ministoj ribelis la tutan nokton, svarmis, preparis sin por foriro, elkondukadis edzinojn kaj infanojn el loĝejoj, kunvenigadis, kunvokadis tiujn submajstrojn, kiuj ankoraŭ estis en galerioj kaj minis.

Nek la reĝaj, nek skabenoj povis malhelpi tion al ili. Iliaj armitaj uloj ne sufiĉis kontraŭ tiom da pasiiĝintaj, ekscitiĝintaj viroj. Ja eĉ la pliaĝuloj de la urbo kaj sinjoroj en Itala Korto kaj urabnoj ĝojis, ke la submajstroj foriras; ili timis, ke okazos sangoverŝado kaj ke la urbo forbrulos. —

Kvazaŭ sombraj fluoj fluegus tiel ruliĝis la ministoj dum la matena krepusko tra la strattoj de Kutná Hora sub standardo, kun sia ilaro, multaj kun armilo, eksteren al la pordego, kaj ĉiuj kantis per voĉo, ke eĉ la fenstroj tremis, kanton: "Fidelaj kristanoj, forte esperu pro la vespermanĝo de Kristro." Ili kantis ĝin, kvankam laŭ ordono de la reĝo ne estis permesite kanti ĝin sub perdo de vivo.

La ministoj foriris el la urbo, ili estis ses mi, ili iris ĝis ili haltis sur supro de Ŝpicberk inter Malín kaj Kaněk. Tie ili ekbivakis kaj tie tuj laŭ ordono de pliaĝuloj, fosis, foson ĉirkaŭ sia kampadejo kaj faris remparon. —

En Kutná Hora ekregis silento, sed oni en trankviliĝis tie. Timo antaŭ la ministoj restis kaj la timo, ke granda plago trafos la minejojn, ke ili restos sen laboristoj. Kaj la sinjoroj en Itala Korto kaj skabenoj estis ekscititaj pro la laborista aŭdaco. Ili volis laborigi ilin ankaŭ puni kaj huimiligi. Kaj ili skribis, rapide skribis kaj la leteroj sigelis, la reĝaj oficistoj kaj skabenoj, kaj leterojn ili donis al kavaleriaj senditoj, kiuj sur rapidaj ĉevaloj disportadis ilin diversflanken.

#### II.

Pasi tago, la dua, tria kaj poste denove tago kaj la ministoj ankaoraŭ bivakis en sia eremparo sur arbara monteto. Senĉese ili atendis, ke la sinjoroj el Kuntá Hora sendos tien siajn senditojn por trakti, ke ili revenu, ke ili eklaboru, ke ili proponos al ili rebonigon. Sed neniu venis, neniu montriĝis survoje. Jam komenciĝis vespero de la kvina tago. Sur la remparo ĉirkaŭ la bivako staris gardistoj, junaj ministoj armitaj; ili viglis kaj gardis.

Kaj en la bivako, fratularo, ĉefe la pli aĝaj, ekdormadis en zorgoj. Ili antaŭvidis, ke urbanoj en Kutná Hora ion preparas, kaj kalkulis ke jam longe ili ne eltenos; la provizoj ekmankis. Malfrue ili ekdormis, sed la nokton ili ne tradormis.

Antaŭ la mateniĝo ekis kriado. La gardistoj vokis de sur la remparo "ek", ke proksimiĝas ia gradna aro. Kiam la pliaĝuloj suriris la remparon, ili ekvidis en la matena krepusko malhelan homamason da infanterianoj kaj kavalerianoj. Ili estis venantaj denorde, de Kolín.

Jen de alia flanko oni vokis, ke videblas alia aro marŝanta al ilia flanko, de Čáslav. Apenaŭ oni tion diris, kaj jam amasvenis el la urbo, el Kutná Hora, multnombra aro, dorsen al la ministoj kaj el tiu amasego aŭdiĝis tamburado kaj sono de klariono, kaj super ĝi flirtis standardo, same kiel super tiuj, venantaj el najbaraj urboj.

Estis evidente, ke ĉiuj marŝas kontraŭ la fratularo, ke ili ĝin enfermas kaj ĉirkaŭas de ĉiuj flankoj. Čáslavanoj kaj Kolínanoj ricevis el Kutná Hora terurajn raportojn pri la ministoj, ke ili preparas murdojn, ke ili volas detrui ŝaktojn kaj ĉiujn minejojn. —

Dum la helptrupoj ordiĝis kaj viciĝis apud la monto, jam nova forta taĉmento da armitoj almarŝis; ili venis el Poděbrady kaj estis inter ili multaj kavalerianoj. Kiam ili haltis ĉe la montpiedo, estis jam hela tago kaj la ministoj supre ekkonis, ke tiun novan aron gvidas hetmano de la reĝa kastelo en Poděbrady, Oněk Kamenický el Topice. —

La alta bivako de la ministoj estis ĉirkaŭtia, la montpiedo kvazaŭ inundita; tie svarmis armeo de kontraŭuloj. Ĉirkaŭ kvar mil tie ariĝis kaj kuniĝis. La ministoj supre post la remparo staris are, kiel ilin dispartigis la pliaĝuloj, kun armilo kaj marteloj en la mano, atendante al atakon de la malamiko. Ili akordiĝis, ke la batalon ili mem ne komencos. Sed peti aŭ kapitulaci ili ne volis.

Kelkaj opiniis, ke oni traktu, sed ne kun privatministoj, sed kun la hetmano el PodĐ brady, ke li estas reĝa oficisto kaj ke li kun la reĝa majesto traktadas. Certe ke Oněk Kamenický ne scias, kio okazis en Kuntá lHora, kiel ili elmarŝis. Se oni klarigus ĉion al li, eble li ekprotektus ilin kaj atingus por ili, ke ili povus veni al la reĝo, aŭ eble li mem anoncus al la reĝo ilian plendon.

Kaj jen, la hetmano el Poděbrady plenarmita elrajdis el sia aro kaj celis rekte al iliaj fosoj! Kaj la plenaĝuloj ekiris renkonte al li antaŭ la remparon kaj tiam unu el ili, grizbarba Opat, kiu ĉiam parolis por la fratularo, klarigis al la hetmano, ke ili ne volas sangoverŝadon, sed nur sian rajton kaj nome, ke la reĝa majesto aŭdu lin."Sed tiel estas," diris la hetmano, "iru kun mi al Poděbrady, kaj mi aranĝos ĉe lia majesto, kion vi deziras."

"Ni ŝatus iri," diris Opat, "sed ni timas pri la vivo."

"Nenio okazos al vi, kredu mian vorton kaj iru."

Tiam la pliaĝuloj, fidante la vorton de la nobelo, akordiĝis iri. Ili anoncis al la fratularo, kio estis interkonsentita, adiaŭis kun siaj familioj kaj iris: Opat kaj lia frato Viktorin, Šimon kaj Průša, ankaŭ fratoj, Dusĥek, Černý, Kůžel, Holý Želvů, Ondřej Němec, Vít Krchňavý, Lana el Hlouška, Mládek kaj Klad. La cetera fratularo kun siaj familioj ekiris vojon reen al Kutná Hora, por atendi tie, kiam estos decidita ilia konflikto ĉe la reĝo, kiel estis promesiste.

La pliaĝuloj el la frataro iris kun Oněk KamenickŬ kaj liaj anoj el Poděbrady. Ne unufoje ili rerigardis antaŭ sin. Ili ne iris kun plena fido, havis nenian certecon kaj estis en potenco de sinjoroj.

Sed ili kredis, ke la kavaliro tenos sian vorton.

Kiam ili venis al Poděbrady, la hetmano destinis por ili kiel loĝejon kastelan servistejon kaj igis dece prizorgi ilin per ĉio necesa. Tra la kastela korto ili povis libere promeni. Sed el la kastelo, en la urbon, ili ne darfis kaj povis. Falponto estis dum la tuta tago suprenlevita.

La trian tagon mallonge li enketis ilin kaj promesis, ke tuj li sendos du rajdsenditojn al la reĝo kun skriba raporto, dume ili paciencu; tuj kiam venos informo de la reĝo, kaj espereble bona, tuj li anoncos al ili.-

Dume la raporton li jam forsendis; sed estante koruptita de

anoj el Kutná Hora, li sendis tian, kian jam antaŭe sendis la reĝaj oficistoj el Itala Korto al la reĝo. Oněk Kamenický skribis pri la ministoj kiel pri danĝera ribeluloj, ke eble tiun juvelon de lia reĝa majesto, kaj de la tuta ĉeĥa reĝolando, Kutná Hora, ili detruus kaj neniigus. Antaŭ ol la seinditoj revenis, li forveturis al Kutná Hora kaj tie al la sinjoroj ilia ŝato anoncis, kion li faris, kio okazos, ke la reĝo post ĉi tiu lia raporto kondamnos la ministojn al morto, ili, sinjoroj, preparu al siaj ministoj mortkitelojn.

Kaj ili preparis, sed unue sufiĉe da arĝento por la hetmano el Poděbrady, kaj post dek tri mortkitelojn por ekzekuto, blankajn, tolajn, al la pliaĝuloj de la minista fratularo. Kiam li estis reveninta al Poděbrady alrajdis la senditoj el Hungario. Ili alrajdis vespere, ke la ministoj ne sciiĝis pri ili. Venintan tagon venigis la hetmano Holýn, Ondřejon Němec kaj Víťon Krchňavý. Li petis, ke ili iru al Křivoklát, ke tie oni malkovris ercon kja oni ŝate scius, kia ĝia estas, ili traesploru ĝin, estante spertaj pri ercoj kaj ŝtonoj.

La ministoj tiel trompitaj, ekkredis, kaj adiaŭante siajn kunulojn por baldaŭa kaj espereble pli bona revido, ekiris la vojon. Ili ne antaŭvidis, ke kun la ceteraj ili ne plu revidos sin, ke ilia akompananto kunprenas pri ili al burgrafo de Křivoklát Urijan leteron, ke en Hrádek ili estu ekzekutotaj, kaj tial jam li havas en la veturilo tri mortkitelojn pro la ekzekuto.

Kiam tiuj tri forveturis, venigis la hetmano la trian tagon la ceterajn dek, ne sciantaj ĝis tiam, kion la senditoj alveturigis el Hungario. Estis frumatene, vendredo, tago post festotago de sankta Laŭrenco. La pliaĝuloj de la fratularo miris, kial la sinjoro tiel frue venigas ilin; eble, ĉar ĵus la senditoj alveturis. Tiel ili konsolis sin.

Sed oni ne kondukis ilin en kancelarion, sed en la korton antaŭ la balkonon, portata per tri arkoj ĝuste apud la kancelario de la hetmano. Kaj ĉirkaŭe en la korto, sur kiu ankoraŭ kuŝis matena ombro, sed super kiu leviĝis turoj kaj tegmentoj priverŝataj jam de la ombrilo de la aŭgusta mateno, staris sbiroj, ĉiuj plenarmitaj, kun lancoj en la manoj. Ili estis multaj.

La pliaĝuloj ektimis, ĉefe kiam estis ordonite al ili resti sur la korto antaŭ la balkono. Sed longe ili ne atendis. El la kancelario elpaŝis Oněk Kamenický el Topice en nigra velura ĉapelo kun nigra plumo kaj ora ŝnuro, en nigra jako kaj nigraj krurujoj; post li Žďárský, urbestro de urbo Poděbrady, kaj kastelaj oficistoj.

La hetmano tenante leteron en la manoj, anoncis severe al la ministoj, ke lia reĝa majesto bonvolis jam anonci sian volon kaj ordoni, ke ĉiuj, ĉi tie starantaj, kaj ankaŭ tiuj, senditaj al Křivoklát, estu kiel ribeluloj punitaj per morto.

En la minsitoj, maljunaj kaj junaj, la sango solidiĝis, ili mutiĝis; ne pro la ektimo, sed pro la maljustaĵo al la ĉielo krianta, kiel tiu hetmano fie, ruze traktis ilin. Poste unu ekkriis, ĉiuj, kaj ili kriis ĉiuj indignitaj, kia fia perfidulo li estas, tiel ke li tenas sian vorton, vorton nobelan.

Oněk, morma kiel nubo, senvorte gestis; solduloj kaptis la ministojn kaj forkondukis ilin reen en la servistejon, kie jam staris ekzekutistoj, du, Soĥor, la kastela, kaj Kolouĥ, la urba, ambaŭ kun siaj helpantoj. Tie la kondamnitoj devis vesti sin en la blankajn mortkitelojn, tien ankaŭ venis al ili du pastroj, por prepari ilin al la lasta vojo.

Nelonge poste estis la naŭa matene, oni katenis ilin, po du, kaj kondukis el la kastelo. La hetmano el Kamenice rajdis sur ĉevalo frunte de la grandnombra armitaro; kun li paŝis urbestro Žďárský kun siaj sbiroj.

Dume diskoniĝis tra la urbo, kio okazas en la kastelo, kaj jam granda homamaso kunvenis kaj paŝis post la malgaja marŝantaro.

Ĉiuj grumblis kontraŭ la verdikto, sed ankoraŭ multe pli kontraŭ la hetmano, kaj ĉiuj ankaŭ kore bedaŭris la povrajn kondamnitojn, kiuj en blankaj mortkiteloj, nudpiedaj, paŝis la malĝojegan vojon. Antaŭ iliaj okuloj nigris kaj funebra sonorado sonis al ili kiel el nebulo.

Ili pluiris kvazaŭ en horora vizio. La terura fino alhastis tiom abrupte, tiom neatendite. Neniu el ili pensis pri ĝi, ĉar la hetmano preskaŭ ĝis tiu tempo ilin konsolis, ke estos bone.

Kaj por ĉia maljustaĵo ankoraŭ morto! Kaj la infanoj, povraj infanoj hejme kaj la edzinoj! Kia krueleco. Ne eblas! Tiel sonis en ilia ekscitita interno. Sed la katenoj, blanka mortkiltelo, la funebra sonorado.— Sed eble ĉio-ĉi estas nur por timigo. La sinjoroj volas ilin puni per morto-teruro. Kiam ili alvenos, anoncos la hetmano amnestion al ili. Tiel ili pensis, per tiu lasta fajrero de la espero ili konsolis sin.

Ili preterpasis la fortikan kastelon de Poděbrady, sur ebenaĵo apud Elbo, preteriris vilaĝeton Kluk kaj alvenis al la malĝoja loko en herbejoj, inter komunumoj Polabí kaj Kluk. Maljuna pirarbo disbranĉiĝis super la senkapigejo; ankoraŭ pli larĝbranĉa kverko, kiu altis super ĝi. Ĝiaj potencaj malsupraj branĉoj malalten kliniĝis, preskaŭ ĝis la herbejo.

Apud tiu kverko haltigis la marŝantaron, apud tiu kverko ekiris de sur ĉevalo la hetmano el Poděbrady al ekzekutisto Kolouĥ:

"Ekzekutu!"

Tiu ununura vorto vanigis la lastan esperon. Jam la ministoj vidis, ke ili ne revenos. Ĉio ĉirkaŭe, ĉio estas terura vero, nenio estas por timigo. Ĉi tien estis la lasta vojo, ĉi tie estas la lasta halto, kaj poste — eterno.-

La kolero estingiĝis; aflikto kaj bdaŭro malgajigis koron de la ministoj, kaj ilia menso, lasinte la teran polvon, leviĝis al la ĉielo. Nur tie estis la justeco. Kvazaŭ ili interkonsentiĝus, ili ĉiuj samatempe ekgenuis kaj komencis elprofunde de la koro preĝi:

"Dio Patro, vi scias kaj konas ĉies maljustaĵon, volu sendi ĉielan roson, ĝi forlavu nian senkulpan sangon!"

Ilia kortuŝa voĉo sonis tra la profunda, trista silento. Ĉiujn en la homamaso kaptis bedaŭro. Ankaŭ ekzekutiston Kolouĥ. Havante jam en la mano elingitan glavon, li ĵetegis ĝin sub la pirarbon kaj en emocio, ekscitiĝo li ekkriis:

"Mi ne ekzekutos!"

Kaj tiel ekzekutisto Soĥor, ne povante al la hetmano, sia mastro rifuzi, elpaŝis kaj faris, kion la senkompata estro ordonis.

La unua ekgenuis Ŝimon, la pli aĝa, sub unu el la potencaj branĉoj de la larĝbranĉa kverko. Ĝi ŝvebis super li kiel baldakeno. Tra ĝia verdeta lumeto kaj ombro eksvingis la glavo de la ekzekutisto. Sangofluo alten ŝprucis kaj aspergis, inundis la kverkan branĉon tiom, ke de sur ĝi, kvazaŭ post pluvego, abundaj ruĝaj gutoj falis. —

Post Ŝimon ekgenuis Průša, lia pli juna frato, poste Černý, poste Opat kaj lia frato, ĉiuj dek, unu post la alia. Kiam la lasta senviva falis en la herbon verŝitan de sango, subite montriĝis sur la serena ĉielo nubeto. Kaj tiu mirige vastiĝis kaj kreskis, ĝis ĝi iĝis grandega niĝraĵo, kiu kovris la tutan ĉielon.

El la nub-obskuro ektrondris kvazaŭ voĉo de di-kolero, ventego subite penetris en la maljunajn kverkon, pirarbon, kaj iliaj branĉoj skuiĝis kaj impete ekmuĝis.

La homoj sur la senkapigejo rememoris la preĝon de la povraj ministoj, apenaŭ finsoninta; ili krucsignis sin, time kuris hejmen kaj ĉiuj konsternite ripetis:

"La Di-juĝo! Jen la Di-juĝo!"

"Dio elaŭdis ilin! Li elaŭdis la senkulpajn voĉojn!"

Apenaŭ ili enfosis la mortajn ministojn en la foso, ekis pluvo, terura pluvego. La hetmano mem, rajdante al la kastelo, ekglitis en la pordego kun la ĉevalo kaj falis.

La pluvego muĝis la tutan tagon, tutan nokton, kaj denove tagon kaj nokton kaj tiel dum naŭ tagoj kaj noktoj, senĉese ĝis sekaj riveretoj ŝanĝiĝis en riverojn, ĝis fluegoj detruis kampojn kaj kavigis ravinojn ĉikraŭ Poděbrady kaj Kutná Hora. —

En la sama tempo ekzekuto en Křivoklát anakaŭ jam estis farita. Sed ne ĉiuj tri pereis. Vít Krchňavý, kiam liaj du kunuloj estis jam senapigitaj, disŝiris ligaĵon kaj svenigis la ekzekutistoj per granda ŝtono. Poste li fuĝis en arbarojn kaj saviĝis.

#### III.

Sed tiuj, kiuj tiel maljuste kaj kruele traktis la ministojn, ne eskapis antaŭ puno. Reĝo Vladislao, kiu estis ankaŭ hungara reĝo revenis el Hungario denove en Bohemion, eksciis de justaj homoj la netan veron pri la juĝo en Poděbrady. Tuj kiam li alveturis al Kutná Hora, kie en Itala Korto li rezidis, li

venigis la hetmanon el Poděbrady, Oněk'on Kamenický, enketis severe lin kaj la minoficistojn. Ankaŭ Vít Krchňavý, kiu sola el siaj kunuloj sin savis, estis venigita antaŭ la juĝejon, por prezenti ateston, kiel la sinjoroj traktis la povrajn ministojn. Oněk Kamenický el Topice kaj ankaŭ aliaj oficistoj estis metitaj sur streĉ-turmentilon, ĉar ili persiste neadis, kaj la reĝa hetmano ne eltenis la turmentadon. Li mortis sur la turmentilo. Ankaŭ ĉiujn aliajn, partoprnintajn lian krimon, trafis la justa puno.

Kutná Hora depost la kruela ekzekuto de la senkulpaj ministoj multajn jarojn ne prosperis kaj preskaŭ ruiniĝis. Sur la senkapigejo, kie mortis la ministoj, iĝis miriga afero. Sur la kverko, sub kiu okzzis la ekzekuto, kreskis ekde tiu tempo glanoj de kurioza, neordinara formo: ili havis formon de minista kapuĉo. Sed ili kreskis nur sur unu branĉo de tiu kverko, sur tiu, kiun la sango de la ekzekutitoj surŝprucigis kaj kiu ekde tiu tempo havis ruĝetajn foliojn.

Okazadis, ke en tempo de malbona rikolto sur la tuta grandega malnova kverko eĉ ne unu glano estis, sed la menciita branĉo ĉiam ilin havis. La glanoj en formo de la minista kapuĉo iĝis raraj. De proksime kaj malproksime oni venadis por ili, forportadis ilin rememore, jes eĉ en arĝenton kaj oron oni enmetadis ilin kaj portadis kiel amuletojn sur gorĝo, konjektante, ke ili ŝirmos ilin antaŭ sorĉoj kaj magiaĵoj, aŭ ke ili alportos feliĉon al ili.

Similaj glanoj nenie alie kreskis, sur neniu kverko, sole sur la kverko apud vilaĝo Kluk, preter kiu oni kondukis la ministojn el Kutná Hora al la ekzekuto. La maljuna kverko sur la senkapigejo staris apud la preĝejeto ĝis la dua duono de la dekoka jarcento, kiam terura uragano ĝin elradikigis kaj fa-

ligis. Ĝia pli juna sekvanto, apud vilaĝo Kluk, estis elfosita en la jaro 1842.

## **BLANKA SINJORINO**

Tago post tago, somero post somero, kaj fine la morto. Iam ĝi staras longe ĉe pordo, ĝis foje ĝi enpaŝas subite, neatendite. Iam ĝi longe anonciĝas, antaŭ ol ĝi kurtigas la vivon. Tia kredo estadis kaj estas, ke montriĝas signoj pri la estiĝanta morto, ke estas aŭdeblaj strangaj sonoj, antaŭdirantaj la proksimiĝantajn lastajn momentojn.

Ululo de noktuo, mistera ekfrapo aŭ sono, kvazaŭ iu vergsvingus la pordon, fenestron, aŭ aliaj, anoncas proksiman morton. Jen ĝeneralaj signoj. Sed al kelkaj familioj onidire specialaj signoj anoncis, ke iu el ili foriros tra vojo de ĉiuj homoj.

Se iu el etnobeloj Strojetice estis mortonta, tiu ekvidis blankan paperon, kiu el anoj de Příchovský, tiu subite ekaŭdis trumpetadon de ĉaskorno, hundo-bojadon kaj henadon de ĉevaloj. Kiam en burgo Rábí granda nigra ŝranko subite nenial komenciĝis skui, kiam el ĝi sonis obtuza bruo, tiam certe baldaŭ mortis iu el familio de Dlouhoveský, Častoralů aŭ Chanovský. Černín-anoj aŭdadis antaŭ la morto strangan sonon, kvazaŭ iu ŝutus sablon aŭ gruzon, Lobkovic-anoj sonoron de sonoriloj, kaj kiam iu el Kolovrat-anoj estis mortonta, en Roĉov-kirko ŝvitis tomboŝtono, sub kiu ripozis ilia, dum tempo de Karolo la IV-a, eminenta antaŭulo.

Al kelkaj familioj aperadis blanka sinjorino. Ekzemple al Berka-anoj el Dubé, al nobeloj el Lipé, al Švamberk-anoj, sed



ĉefe al nobeloj el Hradec kaj el Rožmberk. Oni vidadis ŝin en Telč, en kastelo Bechyně, en Krumlov, en kastelojde Hradec kaj Třeboň.

Kiam ajn ŝi montriĝis, tie oni povis atendi ian okazaĵon, gajan aŭ tristan. Aŭ iu naskiĝis aŭ mortis, aŭ en tiu familio oni solenis edziĝfeston. Kaj ĉiam aperis en brilblanka robo sinjorino serioza, beltalia, havanta la kapon vualitan kiel vidvino. Nur kiam io malĝojega estis okazonta, onidire ŝi havis sur la manoj nigrajn gantojn.

Ŝi aperadis diverstempe: iam akurate tagmeze, plej ofte nokte. En kastelo Jindřichův Hradec oni ekvidis ŝin ĉirkaŭ tagmeza tempo. Ŝi pasaperis subite en malnova, forlastia turo, alte en fenestro, al kiu estis nenia aliro, ĉar la ligna ŝtuparo tien kondukanta, jam delonge detruiĝis dum granda brulego. Kiam homoj ĉirkaŭ la kastelo kaj en la urbo plenaj de mirego rigardis la blankbrilan, misteran aperaĵon, kaim ili montradis al ĝi, ĝi ne malaperis subite. La blanka sinjorino iom staris ĉe la fenestro, poste malrapide estis malaperanta, kvazaŭ ŝi estus enfalanta en al turon, estis ĉiam pli kaj pli eta, ĝis ŝi malaperis. Ankaŭ nokte ŝi aperadis tutblanka, en blanka vualo, serioza, sed ne terura. Aŭ ŝi paŝis lante tra koridoroj, aŭ havante ŝlosilojn ĉe la talio, hastpaŝe ŝi iris, kvazaŭ rapidante, el ĉambro en ĉambron, tiun ŝlosante, alian malŝlosante. Kaj al neniu ŝi nocis. Se iu renkontis ŝin dum la mistera promeno kaj salutis ŝin, ŝi dankis serioze, aŭ silente, aŭ per kapklino, aŭ per vorto. Kaj tiam ŝia voĉo sonis susure, kiel bloveto de milda vento.

Pri la parencaj familioj de la ora kaj ruĝa rozoj, sinjorinoj el Hradec kaj Rožmberk, kun kiuj dum ŝi vivis, estis ligita per boparenceco, ŝi montradis specialan zorgon kaj zorgemon.

En la jaro 1539 naksiĝis al sinjorino Joŝt el Rožmberk, tiam trafita per peza malsano, en kastelo Krumlov la plej juna fileto Petro Vok. Tiu estis la lasta agnato de sia antikva familio. Pri la knabeto zorgis vartistino kaj mamnutristino, li estis ĉe ili konstante.

Ŝi aperis ĉiunokte, kiam la tuta Krumlov-kastelo potence altiĝanta super Vultavo, silentiĝis, kiam ĉio dormis, ankaŭ la vartistinoj. Fenestroj de salono, en kiu eta Peĉjo estis vartata, estis ŝlositaj, la pordo ankaŭ eĉ ne ekmovis sin, sed la blanka aperaĵo, de kie venis, de tie venis, ekstaris subite meze de la saloneto. Kaj de ĝi sereniĝis tiu loko, kvazaŭ lumo de la plenlumo tien falus.

La blanka sinjorino ekstaris ĉe lulilo, vualita per leĝera baldakeno sur kvar kolonetoj, deŝovis kurtenojn, kliniĝis al la lulilo kaj rigardis la lastan burĝonon de la malnova gento el Rožmberk.

La mamnutristino kaj vartistino sidis en negranda distanco kaj dormis, eĉ ne ekmovis sin. Kiam la knabeto ekploris, la blanka sinjorino prenis lin, braklulis, dorlotis, karesis kisis lin kaj ridis je li, ĝis li trankviliĝis, ĝis la infano denove ekdormis. Poste ŝi malaperis, kvazaŭ kiam eskapas, estingiĝas la lunradio.

Sed foje la vartistino vekiĝis. Ŝia voĉo pro teruro restis en la gorĝo. Tremante ŝi rigardis la misteran aperaĵon kaj ekkonis tuj, ke jen la blanka sinjorino, pri kiu ŝi tiom aŭdis. Sed pro timo ŝi eĉ ne movis sin surloke kaj nur observis la novan vartistinon, ĉu eble ŝi ne nocas la infanon. Kiam poste la blanka sinjorino subite malaperis, la vartistino bruvekis sian kunulinon kaj ankoraŭ tremante, anoncis al ŝi rompvorte, kion ŝi vidis, kio okazis, kaj alsaltis tuj al la lulilo kaj la kunu-

lino post ŝin. Sed nenio estis. La sinjoreto dormis kiel leporeto, bele ruĝeta, kaj vekiĝis nur matene vigla kaj sana kaj fartis bone la tutan tagon.

Angore atendis la vartistinoj la venontan nokton. Ili esidis kiel hieraŭ proksime al la lulilo, kiam ili estis dormigintaj Peĉjon. Sed ili mem eĉ ne okulon fermis. Ili atendis, rigardis al la pordo, fenestroj, ĉiu susureto timigis ilin, ĝis subite sur la kastela turo ĵus batis la noktomezo, en la saloneto lumiĝis kaj en la pala brilo staris la blanka sinjorino.

Ŝi iris al la lulilio, rigardis en ĝin, prenis la fileton, kiam li ekploris, balancis lin, braklulis kaj poste lulis, ĝis li ekdormis. Kaj poste ŝi malaperis kiel hieraŭ, kaj ambaŭ timtremantaj vartistinoj sciis nek kion, nek kien. Nur ŝajnis al ili, kvazaŭ ŝi disiĝus ie ĉe la muro. Kaj la infano sana, dormis kviete kiel en paradizo.

La teruro mildiĝis, malgrandiĝis, kaj venontaj noktoj atendis virinoj jam pli trankvile. Kaj okazis kiel pasintfoje. La blanka sinjorino aperis, prizorgis la bebon, malaperis, kaj la vartistinoj baldaŭ post ekdormis kaj ne viglis en ekscito ĝis la mateno, kiel pasintan nokton. Kiam la blanka sinjorino venadis ĉiunokte kaj ĉiam tiel zorgis pri la fileto de la sinjoro, ili jam ne atendis ŝin kaj dormis trankvile, tuj kiam vespere ili ekdormis. Ili kredis al al blanka sinjorino kaj neniel timis.

Sed okazis, ke unu el la vartistinoj ekmalsanis; kaj oni dungis por ŝia posteno iun alian. Kaj tiu nokte viglante ekvidis la blankan aperaĵon kaj tiom ektimis ĝin, ke eĉ ne vorteton ŝi kuraĝis diri. Kiam matene ŝi rakontis tion al siaj kunulinoj, ili kvietigadis ŝin, ke ŝi silentu, morgaŭ ŝi trankvile dormu, ke la blanka sinjorino braklulos anstataŭ ŝi. Sed al la vartistino tio ne plaĉis, ŝi ripetis, ke al tiu spirito ŝi ne kredas, kaj kiel ŝi

responsu antaŭ Disinjoro kaj la regneestro, se al la sinjoreto io okazus.

Ankaŭ la sekvantan nokton ŝi ne ekdormis, avide atendante la meznokton, ĉu la blanka sinjorino denove venos. Ŝi venis. Kaj ĝuste kiel hieraŭ kaj antaŭe: rekte al la lulilo, kaj kiam la knabeto tie aŭdiĝis, tuj ŝi levis lin, en la brakojn prenis, por lin luli.

Sed jen staris kontraŭ ŝi la nova vartistino kiel kovkokino ŝirmanta sian kokidon kaj estis prenanta la infanon el la kubutoj de la blanka sinjorino. Kaj ankaŭ ŝi prenis, elŝiris. La blanka sinjorino ne defendis sin. Ŝi staris senmove, morna, severe rigardante la aŭdacan vartistinon, al kiu ŝi diris:

"Ĉu, ci, aŭdaca, scias, kion ci faras? Mi estas parencino de la bebo kaj havas rajton je li! Sed neniam plu vi vidos min ĉi tie."

Kaj la vartistino ekvidis ŝin ĉe la muro, kaj kiam la blanka sinjorino faris krucsignon super la muro apertiĝis kaj la aperaĵo malaperis en ĝi. Post la blanka sinjorino eĉ ne spuro restis; la helo malaperis, krepusko okupis la saloneton.

La vartistino, iom rekonsciiĝinte, apenaŭ alportis la knabeton al lito. Tiel tremis ŝiaj kruroj.

Neniam plu ŝi ekvidis la blankan sinjorinon. Nek ŝi, nek ŝiaj kunulinoj. Neniam plu ŝi venis brakluli la fileton de la sinjoro. Kiam li adoltiĝis, li sciiĝis ankaŭ pri sia mistera vartistino, ankaŭ pri tio, kie ŝi malaperis de lia lulilo. Ofte oni parolis pri tio, ĝis foje al sinjoro Petro Vok venis ideo, breĉigi la muron en sia estinta dormoĉambro, kaj nome en la loko, tra kie la blanka sinjorino malaperis. Kiam masonistoj pecon de la muro detruis, ili trovis grandan trezoron.

Tio estis herdaĵo post antaŭuloj. Petro Vok, deponante

abundon de la rara metalo, dankeme rememoris la blankan sinjorinon, kiu montris al li la vojon al la oro kaj juveloj.

Ankaŭ el la lasta agnato de la parenca familio de sinjoroj el Hradec, al sinjoro Joakimo, la blanka sinjorino helpis.

En la jaro 1604 sinjoro Joakimo peze ekmalsanis; tamen neniu supozis, ke li estus mortmalsana. Estis vintro, monato januaro. Foje nokte, ekstere neĝoblovado kaj ventego siblis tra la korto, eĉ la ŝutroj tremis, konfesprenanto de sinjoro Joakimo subite estis vekita el sonĝo. Ŝajnis al li, ke iu lin vokas. Li eksaltis, kaj apenaŭ nur iom haste li vestis sin, malfermiĝis pordo, kaj antaŭ li ekstaris en mallulmo kiel blanka ombro la blanka sinjorino kaj serioze diris:

"Ne malfruu kaj iru kun mi."

Li volis fajroŝtoni, flamigi lumon.

"Ne serĉu lumon!" diris la blanka sinjorino. Ŝi tuŝis lanternon, ekspiris ĝian vitron, kaj jam ekflagris en la lanterno hela lumo, kiu prilumis la tutan ĉambron. Kun tiu lumo la blanka sinjorino eliris kaj iris rapide, evidente rapidante, tra longa koridoro al kapelo. La pastro post ŝin. Kiam ili enpaŝis sanktejon, li ne malmulte ekmiris. La kapelo estis prilumita, sur altaro brulis kandeloj kvazaŭ dum la meso. La blanka sinjorino gestis al la kapelano, ke li prenu la sakramenton de la lasta unkto, kaj kondukis lin rekte al dormoĉambro de sinjoro Joakimo. Antaŭ la pordo la lumo estingiĝis kaj la blanka sinjorino malaperis. La pastro jam komprenis. Rapide li eniris la saloneton. Flegistinoj gardontaj kaj flegontaj la malsanan sinjoron, profunde dormis, kaj la sinjoro — estis agonianta. Kaj la pastro helpis al li kaj servis al li per la lasta sakramento.

En la kastelo en Jindřichův Hradec oni havis apartan me-

moraĵon pri la blanka sinjorino, disdonadon de "dolĉa kaĉo", regalon de malriĉuloj. Ĉiujare dum kelkaj tagoj servis alta, volba kuirejo en Ruĝa Turo, al malriĉuloj el la tuta regiono. Marde kaj merkrede antaŭ la paska ĵaŭdo kaj dum la paska ĵaŭdo flagris sur grandega kameno ega fajro, en kiu staris potoj kaj aliaj vazoj sur tripiedoj kaj super kiu pendis ega larĝfunda kaldrono. Kuirante de mateno ĝis vespero, plejparte amasegojn da fiŝoj, oni flagris la fajron, ĝis potencaj fumkolonoj alten ruliĝis, al la volbo, en kvin aperturojn, tra kiuj ĝi penetradis en supr an ejon. Tie estis fumumejo, de tie ĝi poste leviĝis en la aeron tra specialaj kamentuboj, konstruitaj kalikmaniere.

Matene je la paska ĵaŭdo oni sonorigis en la malnova ronda turo, inter la sepa kaj oka, je urbanoj, vilaĝestro el vilaĝo, je arbaristoj kaj aliaj, kiuj estis helpontaj ĉe la disdonado kaj zorgontaj pri ordo. Dume ekstere antaŭ la kastelo kaj en la urbo svarmis homamasoj de vilaĝaj gastoj en peltmanteloj kaj jupoj kaj maldelikataj manteloj; kaj konstante ili pliiĝadis, konstante novaj homamasoj alfluadis de ĉiuj flankoj. Kvar mil kunvenis, alifoje kvin mil kaj pli, kaj dum la jaroj malboniĝadis kaj mizero multiĝis, ĉefe post la tridekjara milito, venadis eĉ naŭ mil da ili.

En la homamasoj ĉiam estis vigle; bruado kaj muĝado kaj eĥo de ĉi tiu voĉmiksaĵo kaj sonado atingis ĝis la kastelo.

Kaj en la homamasoj ekmuĝis des pli brue, kiam je la naŭa eksonoris la sonorilo la duan fojon, anoncante, ke jam ĉio estas preta, ke ĉiu helpanto estas sur sia loko. Poste oni ekbatis la sonorilon la trian fojon. Kaj okazadis, kvazaŭ altaj akvoj rompus digojn. Bruado kaj kriado aŭdiĝis de ĉiuj flankoj, ĉio ruliĝis kaj premiĝis al la kastela pordego. Sed nur par-

ton oni enlasis en la unuan korton, kaj ĉiuj pordegoj tuj estis ŝlositaj kaj ĉe ĉiuj staris gardistoj.

Tiuj, enirintaj en la unuan korton, ricevis tie bulkojn kaj en la vazojn, kiujn ili kunprenis, oni elkranis al ili bieron. Poste oni kondukis ilin al la kuirejo kaj ĉiun oni pridonacis per pano kaj peco da kuirita karpo; poste en la lasta korto eksidis la malriĉaj gastoj al manĝado. Ili havis grasan supon, frajon, fiŝtripojn kaj spicitan viandon, kaj fine la dolĉan kaĉon el tritika griaĵo konfititan en varma biero kaj mielo kaj per papava oleo grasitan.

Kiam la unuaj satiĝis, oni ellasis ilin el la kastelo tra la pordego, kiun oni bone gardis, por ke neniu revenu. Tiumomente denove estis malfermita la pordego en la unua korto kaj alia homamaso estis enlasita en la kastelon. Tio ripetiĝis ĝis ĉiuj etis pridonacitaj kaj satigitaj.

La unuan tian festenon por malriĉuloj onidire preparis la blanka sinjorino, kiam ankaoraŭ ŝi ne rondiradis kiel bona spirito tra la kastelo en Hradec, sed kiam ĉi tie ankoraŭ vivante ŝi regis, estante zorgema sinjorino kaj mastrino. Tiam estis rekonstruata parto de la malnova kastelo. La blanka sinjorino, kiu venadis al kampoj por inspekti falĉistojn, venadis ankaŭ inspekti la konstruadon. Kaj ŝi admonadis la laborulojn, ke ili diligentu, kaj promesis al ĉiuj "dolĉan kaĉon", se ili streĉos fortojn. Ŝi promesis ne nur al ili, sed ankaŭ tion, ke ankaŭ al iliaj posteuloj por eterne estos tia festeno preparata memore al la diligentaj antaŭuloj. La konstruaĵo estis finita malfrue aŭtune, kaj la sinjoro, kiel ŝi promesis, preparis la festenon.

Sed kiam la homamaso, por kiu ne estis sufiĉe da loko en

la vasta ejo, alsidis ekstere al plenaj pladoj, komenciĝis subite neĝi kaj la neĝo falis ankaŭ sur la "dolĉan kaĉon."

Tial la blanka sinjorino onidire destinis, ke la festenoj venonte okazadu komence de printempo, je la paska ĵaŭdo. Kaj tiel okazis dum epokoj.

La blanka sinjorino jam longe ne aperis. Kaj sur la kortoj de la kastelo en Jindřichův Hradec estas je la paska ĵaŭdo silente. Festenojn de la malriĉuloj vigle rememorigas al ni la malnova, alte volbita kuirejo kaj ĝia larĝa, per ŝtona kruco apartigita fenestro, tra kiu antaŭ tempoj estis disdonata al ĉiuj malriĉuloj el la bienteritorio la "dolĉa kaĉo."

Kaj ankoraŭ estas tie iu ejo, en kiu vekiĝas rememoroj pri la blanka sinjorino: ornama kapeleto de Virgino Maria sur la tria kastela korto proksime al salonetoj de la sinjorinoj el Hradec. Al ĝi kondukas antikva pordo kaj sur la muroj estas nuraj antikvaj pentraĵoj: jen Virgino Maria bele blondhara kun anĝelo, jen gesinjoroj el la familio de Hradec genuantaj antaŭ dipatrino, tie anĝeloj, sanktuloj kaj sur la blua volbo kaj sur la muroj emblemoj de sinjoroj el Hradec, de iliaj edzinoj kaj blanketaj bendoj kun senkoloriĝintaj malnovĉeĥaj surskriboj. —

Kaj en tiu silenta kapeleto, antaŭ la eta altaro kun skulptitaj bildoj, ankaŭ genuadis, kiel oni rakontas, la blanka sinjorino. Tie ŝi preĝadis al Dio por sia tuta familio, kaj ŝia amo ne forvelkis ankaŭ en morto. Tiu elkondukadis ŝin el kripto, per ĝi instigata ŝi ĉirkaŭrigardis sidejojn de siaj posteluloj, zorgis pri iliaj infanoj, avertis, anoncante ĝojon kaj aflikton, tiel kiel ili estis alfluontaj kun la vivofluo kaj ankaŭ ne sekretigis finon de ĉiuj tagoj kaj jaroj, kiam ĝi alproksimiĝis kaj ili estis forirontaj al la patroj.

#### ROZA HERBEJETO

E n solejo inter ondanta greno, post kiu nigras pinboksoj, estas kaŝita negranda herbejeto, pi ol dudek paŝojn longa, dek kvin paŝojn larĝa. Sur ĝiaj randoj trokreskas multaj arbustoj de ruĝaj, plenaj rozoj. Ili estas aparta specio. Aliloke en la vasta ĉirkaŭaĵo ili ne troviĝas. En alia humo ili ne prosperas. Oni transplantis ilin, ili ne enradikiĝis. Poste oni volis ilin sarki; oni elfosis ilin, kaj antaŭ ol pasis unu jaro ili denove verdis. Ili trakreskas kaj diskreskas la mezo de la herbejeto.

Laŭ ili tiu izola loko, konsekrita de alflikto post piaj antaŭuloj, havas sian nomon. Ĝi estas Roza Herbejeto sur altaĵo flanke de vilaĝo Moreŝice, pli ol unu horon piede de Litomyšl okcidenten.

De tie estas agrabla panorama de la regiono, al arbaretoj, inter kiuj vidiĝas turo de Makov, al vilaĝo ĉirkaŭe blankantaj tra la verdo, ĉefe en direkto al oriento sur altaĵoj kaj arbarmontetoj apud Česká Třebová kaj la malnova belarktitektura kastelo de Litomyšl. Tie antaŭ kvarcent jaroj, kiam ankoraŭ staris la origina kastelo, rezidis sinjoroj Kostka el Postupice, fidelaj protektantoj de Ĉeĥaj Fratoj. Tie apud la kastelo en la urbo staris la Frata kolegio kaj en la urbo plejparto de la loĝantaro estis Frataro.

Kiam Ferdinando la I-a venkis reziston de nobelaro, li forprenis de sinjoro Kostka el Postupice bienojn en Litomyšl kaj la kastelon, kaj la Frataro el la urbo kaj ĉirkaŭaĵo ekziliĝis. Tiam estis kaptita ankaŭ pliaĝulo de la Frata Unio, Jan Aŭgusta. Alivestita kiel kamparano li kaŝadis sin en la ĉirkaŭaĵo de Litomyšl. Sed li mem sin perfidis. Li forgesis sian kamparanan veston kaj onidire eltiris el la sino ruĝan, silkan tukon, por viŝi per ĝi la ŝvitan frunton. Tion ekvidis sbiroj de la reĝa hetmano Ŝejnoha, tiutempa administranto de la kastelo en Litomyšl, kaptis Aŭgustan, forveturigis al Litomyšl, de kie li estis transportita kun sia skribisto kaj fratulo Bílek al kastelo Křivoklát.

Tie ili pasigis en rigida prizono pli ol dek kvar jarojn.

Post jaroj, dum reĝo Maksmiliano, filo de Ferdinando, estiĝis pli liberalaj tempoj. Fratuloj revenis el ekzilo kaj ekloĝis denove en Litomyšl kaj la ĉirkaŭaĵo. Sed la liberecon ili ne ĝuis longe. Alhastis granda tempesto, kiu uraganis en la jaro 1618. Granda aflikto falis sur la ĉeĥan landon dum la religiaj malpacoj, kaj plej multe post la batalo sur Blanka Monto.

Kiu ne esis katoliko aŭ kiu ne rezignis sian nekatolikan kredon, devis ellandiĝi. Kaj tial ankaŭ fratuloj el Litomyšl kaj el la ĉirkaŭaĵo. Sed antaŭ ol ili foriris, ili interkonsentiĝis, ke ili ĉiuj ankoraŭ foje kunvenos, faros komunan piaĵon, ĉar publike kaj libere jam ili ne darfis ĝin fari, kaj ke reciproke kaj kun la naskregiono ili adiaŭos. Por la kunveno ili elserĉis la herbejeton post Moraŝice inter arbaroj.

Por esti sekuraj ili kuvenis nokte, tie inter silentaj, nigraj arbaroj, sub la stelplena volbo de la eterna ĉielo; tie lastfoje sur la patria tero ili utrakviste komuniiĝis, lastfoje al Dio preĝis, pie kantis.

Kaj poste ili adiaŭis, reciproke, kun la hejmolando. Ne unu elterigis memore plenmanon da argilo el la naskolando, ne unu kisis la teron, kiun ili per larmoj aspergis. Kaj el la larmoj elburĝonis la rozoj, por doni ateston pri fideleco kaj amo al la kredo kaj la patrio.

Tiunokte ankaŭ, kiam la piaĵo estis finita, onidire ili enfosis oran kalikon, el kiu ili komuniiĝis, kaj la kaliko ĝis nuntempo kuŝas prufunde en la tero sur la herbejeto. —

Dumtempe oni forgesis la fratulojn; sed la lokon, kie ili adiaŭis, oni konservis en estimo. La herbejeto estis iam pli granda kaj la arbaroj pli malhelaj kaj pli profundaj ĉirkaŭe nigris. Nun el la arbaroj estas arbaretoj kaj vastaj kampoj; ankaŭ de la herbejeto oni iom forplugis, ĝis restis negranda herbejo. Kaj ankaŭ tiun oni volis kultivi, kampigi, ĉar jam ĉie ĉirkaŭe etendiĝis kampoj. Inter ili la herbejeto estis kiel perdita kaj obstaklis. Tial estis malaperonta.

Sed kvazaŭ la providenco mem zorgus pri tiu loko. Okazis tie io simila kiel sur kampo de Žižka apud Přibyslav. Oni plugis la herbejeton, sed la plugilo difektiĝis aŭ falis ĉevalo.

Fine oni semis tien linon. Ĝi elkreskis, ekfloris, oni plukis ĝin, ruis, sekigis kaj jam rompis; sed jen la lino ekflamis. De tio elbrulis la linrompejo kaj la tuta bieno de tiu mastro, kiu prisemis la herbejeton per lino, kaj en la burlego pereis ankaŭ juna filino de la mastro.

Ekde tiu tempo neniu plu kuraĝis enplugi la Rozan Herbejeton.

Kiam en la jaro 1813 marŝis tra tie rusoj, avancantaj kontraŭ Napoleono la I-a, demandis kelkaj el ili pri Roza Herbejeto. Kiam oni diris al ili, ili deĉevaliĝis kaj surgenue rampis ĝis la herbejeto kaj tie arde preĝis.

Anakŭ antikva profetaĵo koncernas la herbejeton, sur kiu ankaŭ okazos batalo, kaj ĝi estos terura, ke la sango fluos tra fosaĵoj.

Kaj poste kunvenos tie sep reĝoj kaj tiuj interkonsentos eternan pacon. Tie inter la rozoj, sur la loko, kie adiaŭis la patrion Ĉeĥaj Fratoj, kontraŭuloj de milito kaj sangoverŝado.

La rozoj floras sur la herbejeto, la greno sur la kapoj ĉirkaŭe lante ondas, susuras. Silento tie, agrable, sed pretervole oni rememoras la malnovajn antaŭulojn, kia malĝojego premis tie ilian koron, kiam estiĝis la amara horeto de la adiaŭo, kiam larmoj aspergis la teron, kaj tiam pli senteme ci komprenos simplajn versojn de ĉeĥa ekzilito:

Dio vin benu, ĉeĥa lando!

Triste mi adiaŭas vin —

Kaj antaŭ la okuloj pasaperas aro da povraj elmigrantoj, haltantaj survoje en ekzilon, per larmanta okulo retroen rigardantaj ilian benitan, karan landon, kie "estis iliaj domoj kaj la patrio afabla". ——

### DIA JUĜO

ravan vojon, kondukantan tra Šumava-arbarego de Do mažlice en Germanion, de pratempo gardis ĥodoj, popolo energia, hardita, menskuraĝa. Iliaj vilaĝoj: Lhota, Pocínovice, Kýčov, Medákov, Tlumačov kaj Stráž, Újezd, Draženov, Postřekov, Ĥodov kaj la nuntempa urbeto Klenč, iam sur rando de la reĝaj limarbaroj, etendiĝas en ebenaĵo kaj sur altaĵoj kaj estas dismetitaj en strio ĉirkaŭ ses mejlojn longa, laŭ la limo apud gravaj padoj kaj transirejoj.

Ĥodoj, malnovĉeĥaj limgardistoj, iradis laŭ la limoj kaj atentis, ke najbaroj germanoj ne malgrandigu la limojn, la ĉeĥan arbaregon senrajte ne senarbigadu, ne ĉasu en ĝi kaj entute ne kulpiĝu per marodado. Dum tempo de malamikaj invadoj ili defendis la padojn kaj vojojn, transfosadis ilin, blokhaŭsojn apud ili konstruadis, abatisojn faris, kaj batalis en ĉiuj ĉi interbatiĝoj kaj bataloj, kiuj en ilia distrikto kaj ĉirkaŭaĵo okazis.

Bona kamarado estis al ili hakbastono, dum postaj tempoj, longa fusilo kaj pistolo, kiel fidindajn kunulojn ili havis grandajn kaj fortajn hundojn. Armilon ili ĉiam portis, ankaŭ dum la tempoj, kiam al la cetera loĝantaro de nia reĝolando armilo ne estis permesita.

Kiam ajn ĉeĥa reĝo estis trapasanta iliajn regionojn, bonvenigis lin ĥodoj armitaj sub sia ĉefa flago; ĝi estis blanka kaj sur ĝi ili havis hundan kapon.\* Honorinte sian mastron laŭ la

malnovtempa kutimo per mielbareleto, ili akompanis lin kiel honora gvardio tra montoj trans la limon.

Por siaj pezaj kaj ofte danĝeraj servoj ĝuis ĥodoj specialajn avantaĝojn kaj privilegiojn. De ĉiam ili estis homoj liberaj kaj krom sia reĝo ili havis neniun superularon. Servutadon kaj aliajn servutulajn servojn ili ne faris, la arbarojn, kiujn ili gardis, ili uzadis libere kaj ankaŭ ĉasis en ili.

Ili havis sian propran tribunalon en sia burgo en Domažlice. Frunte de la tribunalo estis la "ĥoda urbestro" nomumita de la reĝo. En la burgo de Domažlice ili deponis sian flagon, sigelon kaj privilegiojn, kiujn donis al ili reĝoj Johano Luksemburgia, Karolo la IV-a, Venceslao la IV-a, Georgo el Poděbrady kaj aliaj.

Lastfoje plenumis ĥodoj sian militan servadon en la fatala jaro 1620, farinte sur la bavara limregiono abatisojn en konvenaj lokoj. Tiam lastfoje aŭdiĝis tra la profundaj arbaregoj de Šumava vokado de la ĥodaj gardistoj, tiam lastfoje flirtis super la kapoj de la ĉeĥaj limgardistoj la blanka standardo kun nigra bordero, ornamita per la hunda kapo\*. —

Poste venis la batalo sur Blanka Monto.

Inundo de la ĝenerala pereo trafis ankaŭ la montaran angulon de la libera Ĥodujo. La kvardekan tagon post la ekzekuto sur la malnovurba placo oni cedis ĥodojn per protokolo de Karolo el Liĥtenŝtejno, anstataŭanto de imperiestro, al Volf Vilemo Lamminger, barono el Albenreuth, kiu estis unu el komisaroj de la terura tragedio la 21-an de junio 1621.

Je naŭ jaroj poste ĥodoj estis venditaj al la sama Lamminger kiel kompleta kaj hereda posedaĵo por 56.000 florenoj. La nova mastro ne volis rekoni kaj ne agnoskis iliajn liberojn kaj

<sup>\*</sup> Tial ilia kromnomo "Hundŝildanoj."



privilegiojn kaj traktis ilin kiel homojn servutajn kaj servutulojn. Sed la aŭdacaj ĥodoj ne silentis kaj neniel volis, sen batalo rezigni sian liberecon kaj siajn privilegiojn hereditajn post la patroj. Ili procesis kontraŭ la nova superularo, kiun ili ne volis agnoski. La proceso daŭris longe. Dume Volf Vilemo Lamminger mortis kaj la proceso estis finita nur dum lia filo Maksmiliano, kiu gajnis.

La verdikto estis transdonita al ĥodoj kun tio, ke ilia peto por ĉiam estas rifuzita, ke iliaj privilegioj jam ne validas, kaj al ili mem oni ordonas sub severaj punoj perpetuum silentium.\*

Tio estis en la jaro 1668.

La verdikto ĥodojn ege perpleksis kaj longan tempon en iliaj regionoj estis tomba silento. Sed la silento tamen ne estis eterna. Ĥodoj ne forgesis siajn privilegiojn, sian estintan liberecon kaj kiel plej raran trezoron iliaj konfidenculoj gardis la malnovajn dokumentojn donitaj de la ĉeĥaj reĝoj al iliaj antaŭuloj. Dum ili havis ilin, ili kredis, ke ne al ĉio estas fino, ke ankoraŭ ĉiam ili povas repostuli sian rajton.

Sed la mastro de Trhanov eksciis, per kio la "ĥodujanoj" konsolas sin. Tial li ordonis, ke ili transdonu al li la malnovajn dokumentojn. Sed per tio ĥodoj des pli firmiĝis, ke iliaj reĝaj aktoj ĝis nun validas. Cetere, kial la mastro volus ilin! Kaj tial ili ne obeis, la dokumentojn ne transdonis. Tiam Lamminger minacis per perforto kaj ankaŭ perforte uzurpis la ĥodajn privilegiojn, en Újezd, kie ili estis tiutempe kaŝitaĵ. Sed ĉiujn tamen li ne ekposedis. Du dokumentojn, kaj nome la plej gravajn, ĥodoj savis, kaj poste ankaŭ komencis proceson kontraŭ Lomikar el Trhanov, kiel ili nomis lin.



eterna silento.

Unue ili sendis deputitaron en Vienon al la imperiestro, en la jaro 1692. Poste venis informoj, ke la imperiestro akceptis la senditojn afable. Humoro de ĥodoj releviĝis, ilia konfido, ke ilia rajto venkas, firmiĝis; antaŭ ol estis la verdikto proklamita, ili rifuzis ĉiajn servojn al la mastro el Trhanov kaj ne servutis. Lamminger akuzis ilin kaj prezentis ilian agadon kiel ribelan kaj danĝeran, kaj tial en Ĥodujon estis delegita distrikta hetmano Hora el Plzeň.

Ĥodoj el ĉiuj vilaĝoj estis venigitaj al Trhanov, la nobela rezidejo. Kastela korto blankis de ĥodaj longaj jakoj. Ili staris dense, viro ĉe viro; peza larĝranda ĉapelo ĉe larĝranda ĉapelo, ie tie peltĉapo, ĉapo. Ĉiuj sopire atendis, kion anoncos al ili la distrikta hetmano. Granda plejparto certe atendis gajajn novaĵojn, ke ilia proceso estas finita favore.

En fenestro super la korto fine aperis sinjoro en longa, bukla peruko, en orbrokita jako. Li estis la distrikta hetmano. Kun li alpaŝis al la fenestro lia oficisto kaj tiu tralegis al ĥodoj sopire atendantaj la oficialan decidon: Ke siajn privilegiojn jam delonge ili perdis, ke estis ordonite al ili perpetuum silentium, ke tiun ili neglektis kaj per tio kulpiĝis, kaj tial ili meritas punon. Tamen estos pardonite al ili, se ili ĉion rezignos kaj se ili obeos sian superularon.

Ĥodoj per tiu verdikto estis terure elrevigitaj. Mire, ke ili ne ekatakis Lammingeron. Kion ili opinias, diris tuj juna kampisto el Újezd, Jan Sladký, nomata Kozina, kiu super ĉiuj fervore pledis por la ĥodaj privilegioj. Li diris al la distrikta hetmano rekte en la okulojn, ke li ne kredas tion, kio estis legita al ili, ĉar ĝi estas kontraŭ ĉia rajto. Kaj ili ne obeis kaj plu procesis pri siaj liberoj. Iliaj plendoj estis resenditaj al Prago por nova esploro al apelacia tribunalo kaj samtempe ordoni-

te, ke ili sendu sep kapablajn kaj seriozajn konfidenculojn al la sama tibunalo en Prago. Kun la maljuna Kristoforo Hrubý, urbestro el Draženov, estis inter ili Jan Sladký, Kozina, la plej eminenta. Sed en Prago ĉe la apelacia tribunalo ili ne traktis kun ili pri la malnovaj privilegioj, sed pri malobeado kontraŭ Lamminger kaj ekscesoj, kiuj en liaj raportoj ege grandiĝis. Ĥodoj invokis sian rajton. Kiel pruvon ili montris la du gravajn konservitajn reĝajn aktojn. Sed la tribunalo fortondis de la dokumentoj la sigelojn kaj la pergamenon distranĉis, argumentante, ke ĉio ĉi ne plu validas, kaj postulis de la sep konfidenculoj, ke ili subiĝu al Lamminger, ĉar al sia superularo ili ĵuris obeemon kaj fidelecon. Kiam ili tion ne faris, oni enkarcerigis ilin.

Dume administranto Koŝ de Lamminger, agante laŭ deziro kaj volo de sia mastro, ekscitis per sia drasta agado la ĥodajn kampistojn tiom, ke ili ekatakis lin kaj liajn servistojn. Nome bruske li penetris en Draženov en bienon de Kristoforo Hrubý, por uzurpi tie kelkajn leterojn de la senditoj el Vieno tien senditajn. Kiam en Újezd li same volis fari, oni ariĝis kontraŭ li. Administranto Koŝ ordonis al ĉasistoj en sia akompanantaro, ke ili pafu kontraŭ la homojn. Sed ĥodoj el Újezd senarmigis la ĉasistojn, la mastran burgrafon kaptis, kaj administranto Koŝ apenaŭ forrajdis sur sia ĉevalo. Kaj tio estis akvo por muelejo de Lamminger. Tuj li elpostulis soldataron. Kaj la soldataro vere venis. Unue al Újezd.

Sed Újezdanoj forlasis la vilaĝon, pli frue, ol la soldatoj venis, kaj ariĝis en arbaroj apud Hamry. Al ili aliĝis ĥodoj el la najbaraj vilaĝoj. De tie ili retretis antaŭ la soldat-nombro al Pocínovice. Kaj tie okazis batalo inter ili kaj la ilin persekutanta soldataro.

II

Ne unu el ĥodoj elsangis pro la ora, malnova libero, sed vane. Ili estis venkitaj per superforto. Pli ol sepdek kaptitoj estis enigitaj en karcerojn en Plzeň, Týn kaj Stříbro, kaj oni batis ilin kiel ŝtelistojn kaj vagulojn. La ceteraj ĥodoj, vilaĝo post vilaĝo, estis venigitaj — estis antaŭ rikolto — al Trhanov-kastelo kaj tie ĉiuj, kampistoj kaj dometposedantoj, devis je la sankta evangelio ĵuri, ke ili estas kaj restas, ili kaj iliaj posteuloj, subuloj kaj servutuloj de Lia Moŝto nobela sinjoro Lamminger el Albenreuth kaj de liaj heredontoj, ke ili ĉiuj agnoskas eksvalidiĝon de siaj iamaj rajtoj kaj ke al ili ordonitan perpetuum silentium ili respektos.

Peza estis irado al Trhanov; antaŭ kancelario atendis ĥodoj silentemaj, afliktitaj, ĝis oni vokos ilin tien. Ili jam estis senkuraĝigitaj, kaj kiu ne estis, bone sciis, ke ĉia rezisto estas vana. Obtuzvoĉe ili recitis la ĵuron, voĉo de ne unu dume rompiĝis, ne unu voĉo tremis. Iliaj konfidenculoj, Kozina, Kristoforo Hrubý kaj la ceteraj, sidis ankoraŭ en Prago en malnovurba magistratejo. Ankaŭ je ili oni insistis, ke ili promesu al sinjoro el Albenreuth servutecon. Kaj ili promesis, aŭdinte, kio hejme okazis. Sed ne ĉiuj. Nur la maljuna Hrubý ne subskribis kaj Kozina. Tiu diris al la sinjoroj:

"Lomikar povas nin devigi, ke ni servutu; sed kiel mi povas diri, ke nia rajto ne validas? Nia rajto validas. Ni fidas al Dio."

Kiuj subskribis, povis iri hejmen. Sed la maljuna vilaĝestro el Draženov kaj lia nevo restis en la karcero.

Sed Lamminger ankoraŭ nun ne estis kontenta. La puno, kiun la apelacia tribunalo verdiktis al ĥodoj, ne sufiĉis al li. Li apelaciis kaj plendis ĉe kriminala tribunalo. Kaj li bone sukcesis.

La kriminala tribunalo verdiktis, ke Kristoforo Hrubý, Kozina Čtverák, kiel la ĉefaj kaj plej gravaj ribeluloj, estu pendumitaj, la ceteraj gravaj ĥodoj staru sur pilorio kaj forpentu sian aŭdacon en rigora karcero. En Vieno oni konfirmis la verdikton, escepte tion, ke ne tri, sed unu estu pendumota. Dume la maljuna Kristoforo Hrubý, iam la plej respektata vilaĝestro en Ĥodujo, mortis en la praga karcero. Restis de-



cidi, ĉu Čtverák aŭ Kozina estu ekzekutita. Kaj la tribunalo decidis, ke Kozina, ĉar li estis "tre elokventa, tial do danĝera kaj el ĉiuj pleje obstina, ne volante peti pardonon."

Kaj ili transportis lin al Plzeň, por ke la verdikto okazu. Kiam proksimiĝis tago de la ekzekuto, ordonis Lamminger, ke sesdek ok ĥodoj el ĉiuj ĥodaj vilaĝoj, ĉiu kun siaj malgrandaj infanoj, venu al Plzeň, por rigardi, kiel oni punos Kozinan, por ke ili kaj iliaj infanoj memoru, por ke oni rakontu dum pluraj generacioj, kiel rezisto kaj ribelo kontraŭ la mastro de Trhanov estis punitaj.

Ankaŭ li mem alveturis al Plzeň, por vidi morton de Kozina. Tiu virece prepariĝis por la malhonoriga morto kaj konsoliĝis per tio, ke Lomikar ĉe laika tribunalo gajnis, sed tie ĉe la dia juĝo gajnos li, ĉar ilia afero estis justa kaj ke li mortos senkulpa.

En tago de la ekzekuto, la 28-an de novembro 1695, ariĝis en Plzeň grandega nombro da homoj lokaj kaj el la ĉirkaŭaĵo. Ĉio amasiris post la kondamniton, post kiu paŝis lia familio, liaj samlandanoj, sesdek ok ĥodoj, plejparte altaj kaj fortstaturaj viroj, en manteloj, peltmanteloj, sed sen hakbastonoj. Kondukante siajn infanojn, ili paŝis morne kaj kun bedaŭro rigardis la malfeliĉan Kozina. Pro longa arestado li estis magra, sed li iris, ĉirkaŭita de soldatoj, firme kaj kun la kapo levita.

La marŝantaro amasiris eksteren el la urbo. Tamburo, per nigra drapo tegita, triste, mallaŭtigite bruis kaj ĝia obtuza sono unuiĝadis kun la tristega voĉo de funebra sonorado. Ekster la urbo sur altaĵo staris pendumilo. Ĉirkaŭe dislokiĝis soldatoj kaj en spaco de ili fermita stariĝis magistratanoj, oficistoj; ankaŭ estis tie oficiroj sur ĉevaloj, distrikta hetmano Hora kaj ĉe lia flanko Lamminger el Albenreuth.

Ĉi tien en la spacon, oni alkondukis Kozinan. Ĉio ĉirkaŭe eksilentis. Tra la trista silento aŭdiĝis sole plorsingulto kaj ploro de Kozina-familio kaj de liaj samlandanoj. La juna mastro ekstarinte sub la pendumilo, kisis krucifikson donitan al li de pastro kaj lastfoje rigardis siajn homojn, la homamason. Kaj tiam li ekvidis inter oficiroj sur ĉevalo ankaŭ tiun, kiu estis kaŭzinto de ĉio — Lammingeron. Kozina rektiĝis, ekrigardis lian vizaĝon kaj jam vokis per granda voĉo, kiu tra la klara aero de la frosta tago klare sonis:

"Lomikar! Lomikar! Antaŭ finiĝo de la jaro ni staros kune antaŭ la Dia juĝo! Tie montriĝos, kiu el ni —"

Tiam komandanta oficiro konsciiĝis. Lia elingigita spado ekbrilis en la aero, ekzekutisto renversis ŝtupon kaj voĉo de Kozina eksilentis. Por ĉiam. Jan Sladký, nomata Kozina, ne plu vivis.

Mortpala rigardis lin Lamminger, sed jam li turnis la ĉevalon kaj rapide rajdis en la urbon. Ĥodoj kaj la homoj ĉirkaŭe genuis kaj en emocio kaj ekscito preĝis el profundo de la animo por la mortinto. Ploris kaj plorsingultis ne nur homoj el Ĥodujo, sed ankaŭ fremdaj, kaj plenaj de ekscito ripetis al si, kiel tiu ĥodo invitis mastron de Trhanov al Dia juĝo.

#### Ш

Lamminger jam ne revenis el Plzeň al kastelo Trhanov. Li sendis rapidan senditon al sia edzino, ke ŝi venu al li, ke li atendos ŝin en Plzeň. Al kastelo Trhanov li alveturis nur post unu jaro, aŭtune. Ĉiuj, kiuj lin vidis, diradis, ke tute li ŝanĝiĝis, ke li magriĝis. Ankaŭ li estis pli morna kaj pli severa. Neniam li ekrajdis sola, kiel iam, sed ĉiam en akompano. Li ne konfidis al ĥodoj.

Hejme, en soleco, ofte kaj longe li trairadis salonon, versimile maltrankvila kaj enpensa. Ankaŭ dormo preterpasadis lin, kaj kiam li ekdormis, li ĝemis kaj kriadis, turmentata de teruraj sonĝoj. Vortoj de Kozina ne forlasadis lian menson kaj li kalkulis tempon. Preskaŭ jam pasis jaro kaj nenio okazis. Jam li komencis konsoliĝi, ke tiu kampisto nur tiel minacis. Tamen venadis denove momentoj, kiam li pensis pri li, devis pensi, kiam Kozina aperadis al li en sonĝoj, pala, ardokula, defianta lin al la Dia juĝo.

Por distriĝi, invitadis Lamminger multajn gastojn al kastelo Trhanov, preparadis grandajn festmanĝojn kaj post ili bruan regaladon. Sed ĥodojn li ne indulgis. Ili devis servuti, kaj kiam kun gastoj li ĉasis, ili devis batui ĉasaĵon al li en tiuj arbaroj, kie iliaj patroj mem kiel mastroj ĉasadis. Oktobro jam pasis, komenciĝis novembro.

Tiutempe foje vespere post ĉaso li sidis kun gastoj ĉe festena tablo; ekstere minacis tempesto. Lamminger estis en bona humoro, ĉar lastatempe li speciale ĝojis, ke Kozina tamen nur parolis vane; se ĝis tiu tempo nenio okazis, jam nenio okazos, li transvivos ankaŭ novembron, same kiel li postvivis ĉiujn monatojn. Ankaŭ vino gajigis lin. Jam li komencis laŭte paroli pri tio, pri kio antaŭ la homoj neniam li parolis: pri templimo donita al li de Kozina. Poste li mokis ankaŭ al la limtempo kaj fine li orgojle ekkriis:

"Ho, Kozina, misa profeto! La jaro jam venis, vi transe kaj mi ĝis nun ĉi tie!"



Sed jen subite li sinkis en fotelon.

En tiu momento ekstere ekfuriozis ventego, arboj antaŭ la fenestroj ekmuĝegis, en la sinjora salono apertiĝis pordo de si mem, la fenestroj tintegis, kaj tra la manĝoĉambro lante pasis pala staturo.

La sinjoro el Trhanov jam silentis. Li senkonsciiĝis, la okuloj turnitaj. Li foriris tien, kien Kozina lin defiis. Gesinjoroj ĉirkaŭe timtremis kaj tremolis de teruro.

Sciigo pri morto de Lamminger disflugis tra Ĥodujo; ĉie oni laŭdegis la Dian justecon, arde rememoris je Kozina kaj ripetis:

"Dia juĝo! Dia juĝo!"

Tie en preĝejeto de Klenĉ oni metis en kripton sinjoron Lamminger el Albenreuth, kaj malbenoj de ĥodoj postiris lin. Tuj post la sepulto forveturis la vidvino kun la filinoj kaj neniam plu revenis al Trhanov. Dum unu jaro ŝi vendis ĝin, ankaŭ Kout kaj Ryzmberk, la restantan bienaron.

Brava Jan Kozina restis en karmemoro de ĉiuj siaj samlandanoj, kiuj depost lia morto komencis porti nigrakolorajn ŝnuretojn sur siaj blankaj longaj jakoj kiel signon de funebro. Ĥoda popolo ĥis nun rakontas, kiel Kozina estis "pereigita senkulpa, kaj ke li estas sankta."

## PRI JANOŠÍK

Ralova hole, super vastaj arbaroj super belega valo de su pra Hron, estas alta monto, memorinda monto. Ĝia potenca kresto estas senarbara, libera; ventoblovo apenaŭ iam mildiĝas en tiu sunalto. Kaj en sunbrilo kaj vento, en nebuloj kaj egaj ŝtormoj staras sola sur Králova hole ŝtona tablo, muskokovrita, aĝa; forlasita ĝi leviĝas el herbo kaj eriko kaj pumilio. Iam, jam multaj tempoj pasis, ĝi havis siajn gastojn kaj vastaj kampoj ĉirkaŭ la monto sonis de kriado, bruado; nome tiam, kiam alvenadis tien reganto de la hungara lando mem, gaja reĝo Mateo.

Ĉiam, kiam li ĉasis en ĉirkaŭo sur Liptov-montoj, tra arbaroj de Zvolen ursojn kaj aprojn, li haltis tie kun sia multnombra sekvantaro: la reĝo en ĉasjupo, kun ora korno, sinjoroj magnatoj en riĉaj dolmanoj, brilaj zonoj, ĉapoj el multekosta pelto, per plumoj ornamitaj, kun lancoj enmane, kun ĉastranĉiloj ĉe flanko, sunbrunaj, glatvangaj, sed de po tencaj lipharoj. Ili venis, eksidis ĉirkaŭ la ŝtona tablo, kaj ĉe iliaj piedoj ekkuŝis gregoj da ĉashundoj, lupvulpaj, aproĉasantaj, kurtspire kaptantaj la malvarmigan aeron. Servistoj kaj homoj el la valo eligadis el korboj sur la tablon manĝojn kaj botelojn kaj la reĝo bankedis alte, alte super siaj sinjoroj. Plenĝue li ĉirkaŭrigardis la montojn, la ampleksajn deklivojn, iom pli malsupre la obskurajn forstojn, la verdajn valojn en inundo de ora lumo. Al ili lumis brilaj kasteloj, ruĝis tegmen-



toj de burgoj super dometoj de vilaĝoj kaj de kortetoj larĝe vaste, tra la slovaka, rava lando.

Tiel estis dum reĝo Mateo.

Sed post lia morto eksilentisa Králova hole kaj la ŝtona tablo staris forlasita longe kaj longe. Dume sub la montoj, en la valoj kaj ebenaĵoj multo ŝanĝiĝis. En la kasteloj kaj burgoj abundis arbitro de sinjoroj, kaj en la vilaĝoj servuto, indigno.

Al la homoj okazadis grandaj maljustaĵoj; nobeloj, etnobeloj opresis per servuto, depagoj, kaj perforta rekrutigado ne lasis trankvile dormi belkreskajn junulojn.

Malbone estis, ne povis esti pli malbone. Junaj homoj fuĝadis el sia propraĵo antaŭ turmentado fare de sinjoroj, for el trankvila vilaĝo, en montojn. Tie el servutuloj ili iĝis "montaraj knaboj", tie arbaroj estis iliaj kameroj kaj la karpataj nudmontoj iliaj liberaj kampoj.



En tiu malĝoja tempo denove vivece sur Králova hole kaj ĉirkaŭ la ŝtona tablo denove sidadis kompanaro kun sia estro. Sed tiu ne estis reĝo, nur "montara knabo" Janošík el Tarchová en supra Trenčín-regiono, kaj kun li ne magnatoj, grandsinjoroj en dolmanoj kaj cizelitaj zonoj, sed "amikaro", dek unu "bonaj knaboj" en ĉapelegoj, en verdaj ĉemizoj, en blankaj drap-krujujoj, kun larĝaj zonrimenoj, en krpcoj. Kaj ne kun glavoj, ne kun multekosta armilo, sed kun tranĉiloj en ujoj ĉezone kaj kun du pistoloj post la zono, kun hakilbastono en la mano, kun fusilo surŝultre: Surovec, Adamčík, Hrajnoha, Potúčik, Garaj, Uhorčík, Tarko, Muĥa, Durica, Michalčík kaj sakflutisto, gaja Ilčík.

Ili ne haltadis tie sur Králova hole kaj ne kunsidadis ĉirkaŭ la ŝtona tablo nur dum la aŭtuna tempo; kaptado kaj ĉasado estis ekde frua printempo ĝis dezerta vintro: Janošík gvidadis ilin "al ribelo", por rebonigadi maljustaĵojn, por protekti povrulojn kaj malfeliĉulojn. Li bedaŭris la peze servutantan slovakan popolon, el kiu ankaŭ li devenis. Se li ne povis helpi al ĝi, almenaŭ li venĝis ĝin.

Kaj ankaŭ sin mem! Li suferis de sinjoroj ankaŭ ĉagrenojn kaj sangan perforton, li kaj lia patro, kiu ne sciis, kio estas bone farti, kaj kiu havis nur la deziron, ke lia filo havu pli bonan vivadon ol li mem. Tial li, la fileton inteligentan kaj spritan, igis studi, kiel konsilis al li iu parenco, paroĥestro. Tiel Janošík lernis — onidire en Kežmarok — latinon kaj ĉion, por iĝi foje kleriko. La patro oferis por li, mem preskaŭ fastante.

Sed tio indignigis la magnaton, liam superulon; li ekscitiĝis tial, ĉar la maljuna kampisto volis havi sian filon mastro, ĉar li volis lin savi el servuteco. Kaj li persekutis la kampiston, kiel li nur povis. Kaj superuloj povis tiam multon, ĉion; ankaŭ malpravaĵojn kaj maljustaĵojn, kaj neniu akuzis ilin, neniu ilin punis pro tio.

Kiam la patro de Janošík estis plene okupata sur sia kampo, li devis ofte subite, tuj, ĉion lasi kaj nome ĉiam, kiam la laboro estis plej necesa, kiam herbejon li falĉis aŭ fojnon sekigis, kiam la grenon li garbigis aŭ bindis. Tiam la nobelo ĉiam venigis lin kaj la kampisto devis iri al la grandsinjora bieno. Tie oni lasis lin tiel longe servuti, ĝis lia fojno malsekiĝis kaj mucidiĝis aŭ ĝis lia greno ekĝermis. Kaj ĉagrenojn li havis ankaŭ pro dekonaĵo. Nenio konvenis al la mastroj, nenion li kontingentis ĝuste al ili: kiam li kontingentis kokinon aŭ anseron, ĉiam oni elpelis lin el la kastelo, ke ili estas magraj, malgrandaj, li havigu pli bonajn, bone grasigitajn.

Tiel kaj aliel ili ĉikanis kaj persekutis la maljunan kampiston. Sed pro la filo ĉion li pacience toleris, kaj kiam de temŠal tempo lia menso amariĝis, kiam foje li estis tute senkonsila, ĉiam li konsolis sin per Janošík li estos mastro, li estos ekster ilia povo, kaj eble li reservos al li, por ke li, la patro, almenaŭ antaŭ la morto fartu pli bone. Dume Janošík ŝate lernis kaj prosperis. Sed subite li estis vokita el la lernejo. El la naskvilaĝo alkuris sendito por li, ke li venu hejmen, la patrino peze ekmalsanis, versimile ŝi mortos, li hastu, por adiaŭi ŝin, kiel tion lia panjo sopire deziras kaj petas.

Janošík, tiam li estis dudek-unu-jara, tuj ekiris la vojon. Sed apenaŭ li venis hejmen, apenaŭ li enpaŝis en la ĉambron kaj reciproke salutis sin kun la patrino, jam eniris post lin sunbruna hajduko de la nobelo kun nigraj lipharoj kaj severe ordonis, ke morgaŭ matene ili venu sekigi moŝtsinjoran fojnon, la maljuna kaj juna, la kampisto kaj la studento. Janošík

profunde afliktita pro la mortmalsana patrino, apenaŭ rimarkis la sbiron. Des malpli li atentis, kion li dirigas.

La maljuna patro komprenis, bone aŭdis, sed ĉi-foje, kvankam alifoje ĉiam akurate li obeis, li hezitis. La edzino agonianta, ĉiumomente ŝi povis morti. La hajduko mem tion vidis kaj certe tion diros en la kancelario. Eble nur en unu tia kazo ne estos malbone, se li ne iros, kiam estas tia kaŭzo. Kaj Janošík? Li ne venigis lin el la urbo, por ke li servutu, studento preskaŭ jam pastro. Kaj for de la malsana patrino! En la nobeloj estos almenaŭ ereto da sento kaj eble ili ekkompatos.

Sed ili ne ekkompatis.

Tagmeze alhastis la hajduko denove, ne sola, sed kun kelkaj uloj. Ili insultis, kriis kaj neniel atentis la mortmalsanan edzinon; la edzon kaj la filon antaŭ ŝiaj okuloj ili katenis kaj fortrenis, ambaŭ en kastelon post la tria vilaĝo. Tie en volba ejo jam staris breto kaj faskoj da elastaj vergbastonoj kuŝis sur ili. Ankaŭ la "landestro" tie jam atendis. Ekvidinte la mastron kaj la filon, li ekfuriozis, insultis kaj igis ilin sur la breton kuŝiĝi kaj per rimenoj alligi; li mem eksidis, bruligis pipon, la krurojn krucmetis kaj poste ordonis:

"Kaj nun batu, kaj ci, sbiro, kalkulu! Al ĉiu cent batojn kaj egajn. Kaj ci, "li turniĝis al Janoŝlk kun brutala grimaco, "ci vidos! Tio estos la latino. Ĝi instruos cin sinjoro!" La hajukoj batis senkompate, senkristane, ĝis la maljuna mastro svenis; kaj antaŭ ol la sbiro finkalkulis ĝis cent, li mortis en doloroj. La filo eltenis la batojn. Sed ĉar post ili, li povis nek leviĝi, nek stariĝi, oni metis lin sur sterkveturilon, la kadavron kun li, kaj forveturigis ilin hejmen, en la naskvilaĝon. La patrino ankoraŭ vivis, sed post la revidiĝo kun la edzo kaj filo, rompis ŝin aflikto kaj ŝi mortis.

Janošík, apenaŭ li iom refortiĝis kaj rekonvaleskis, malaperis el la vilaĝo. En la urbon, en la lernejon li ne revenis. Li forŝteliĝis en montojn.

Tie li kaŝadis sin ĉe paŝtistoj en solecaj paŝtistaj kabanoj, kaj tie li ricevis kuriozan helpon..

Foje li iris el la paŝtista kabano al izola akvofonto, por ĉerpi en lignajn ujojn akvon. Lia fidela hundo, sola heredaĵo el la naskdomo, iris post lin. La fonto ŝprucis sub roko, ĉirkaŭe kreskis densaj dornoj kaj dornaĵo. Kaj jen hundo de Janošík ekatakis ion, dume lia mastro genuis apud la fonto kaj ĉerpis la akvon. Sed kiam la hundo tiel furioze bojis kaj atakis la vepron, Janošík rerigardis; kaj tiam ŝajnis al li, ke en la vepro iu ekveis. Li eksaltis, alkriis kaj forpelis la hundon, kaj mem penetris en la vepron.

Tie en amaso da eglanterioj, li ekvidis "virginon en blanka vesto". Ŝi estis bela, belaspekta. Kaj jam ŝi staris, tute blanka, antaŭ Janošík, bele dankante al li, ke li forpelis la hundon. Poste ŝi demandis la junulon, kion li dezirus de ŝi, ke ŝate ŝi reservus al li. Janošík ne pripensis longe.

"Forton!" li ekkriis. Li bezonis ĝin, ĉar li prepariĝis puni la kruelajn nobelojn por ĉia maljustaĵo farita al la popolo. Kaj la feino donacis al li zonon kun sorĉa vejno kaj hakilbastonon, per kiu li akiris forton de cent viroj. Kiam tiun li svingis en la manoj, neniu lin venkis.

II.

Ekde tiu tempo iradis Janošík "rabisti", venĝi sin kaj la povran slovakan popolon. Por tio ĉiuj subprematoj nomis lin kaj lian "kompanaron", "bonaj knaboj," kaj ĉie oni favoris ilin.



Dum tempo de danĝero oni disponigis al ili sekuran rifuĝejon en la paŝtistaj kabanoj kaj malsupre en la vilaĝoj. Tie ankaŭ, kiam ekfrostis kaj montoj kaj arbaroj kovriĝis de neĝamasoj, pasigis "la knaboj" vintron kiel stalservistoj ĉe bonaj kampuloj aŭ ankaŭ en alia maskvesto. Sed kiam fagarbaro komencis verdiĝi, ek, en la montaron, denove "rabisti". Sed Janošík ne avidis la sangon. Li mem neniun mortigis kaj ankaŭ ne lasis iun mortigi. Sole la riĉajn kaj potencajn ili atakis.

"Animon al Dio kaj monon al ni!" Tiel ili minacis kaj per armilo ekbrilis. Pleje Janošík persekutis kruelajn nobelojn, etnobelojn. Kiam li iun trafis, li ekpaŝis kontraŭ lin kaj tondris:

"Ĉi tien, sinjoro, el la laborkonsumitaj kampistaj kalmanoj!"

Kiam ili ricevis aŭ prenis, dividis Janošík la predon je amasetoj kaj distribuis al ĉiu el la kompanaro; sian parton li donadis al malriĉuloj kaj mankhavaj, aŭ metis ĝin en rokon, groton kaj malnovajn arbojn, tiel li havis trezoron, drapojn kaj diversajn armilojn. Multon da bonstampitaj dukatoj el Kremnice onidire li enfosis, por ke la monon uzu neniu, nek nobeloj nek rabistoj. Sur monto Vapor ofte li haltadis en groto, tie ankaŭ li havis kaŝitan trezoron, laŭdire el Vapor li havis rimen-ponton al Nova Kastelo, kaj la kruta, roka Hradová super Tisovec ofte lin akceptis. — Li ŝatis kanton kaj muzikon. Ofte vespere li eksidis en paŝtista kabano inter paŝtistoj kaj ŝate aŭskultis, kiam iu el ili komencis fajfi ŝalmon. Ankaŭ li ŝatis kiam knabinoj, falĉantaj herbon, kantis; kiam ili ne kantis, li instigis ilin, ke ili kantu al li. Kaj poste abunde, eĉ per oro li rekompencis ilin.

Kiam li estis sola kun siaj "knaboj" kaj en sekura loko oni



faris fajron, en arbaro, en malluma valo aŭ alte sur Králová Hole, tiam ĉiufoje li ordonis al vigla Ilčík, ke li komencu kaj ludu sakfluton. Ilčík prenis la sonoran sakfluton kun tri basfajfiloj, kaj ludis kaj ludis, ĝis ĝi eĥe vastiĝis tra la arbaroj, tra la montaro, ĝis li gajigis ĉiujn "kompanojn." Tiam ankaŭ Janošík, fumetanta el ligna pipo, marketrita per fiŝosto kaj garnita per kupro kaj latuno, serenigis la seriozajn, mornajn vangojn.

Sed iam dum la malfruaj horoj estis sur Králova Hole pli silente. Nome tiam, kiam iu el la kompanoj alkondukis tien iun vojaĝanton aŭ vagan studenton, kiun li survoje en arbaro haltigis kaj kaptis. Ĉiu el la "knaboj" tion faris, ĉar li sciis, ke per tio li dankemigos al si Janošíkon. Studento, juna, nejuna, ĉiu paliĝis kaj tremis de timo, kiam sur dezerta montosupro ĉe la ŝtona tablo li ekvidis en brilo de fajro armitajn "montarajn knabojn" kaj ĉirkaŭ ili mavajn luphundojn, grumblantaj, terure bojantaj. Sed la hundoj devis silentiĝi, Ilčík metis la sakfluton sur ŝtonon kaj el la "knaboj" neniu eligis sonon. Nur Janošík parolis al la studento. Li ne bruskis lin, nek abruptis, sed komencis kiel pastro latine. Li enketis lin, ekzamenis; kaj li ĝojis pro lia mirego kaj embarasoj, ridis, kiam la studento ne sciis, sed laŭdis lin, kiam li bele respondis. Se la studento estis progresinta en la studoj, li ordonis al li, ke li parolu al la "knaboj", prediku al ili.

La knaboj almetis, la branĉetaĵo ekkraketis, fumo leviĝis supren en la mallumon, flamoj alten ekflagris kaj prilumis la monton kaj suprojn de la montgigantoj ĉirkaŭe, perdiĝantaj en la nokto. Studento, stariĝinte sur roko, devis vole-nevole paroli. Li parolis serioze pri la kristana vivo, pri bonaj agoj, pri eterna repago.

Ĉirkaŭe silente kiel en preĝejo. Kaj tie alte, inter montoj, sub la stelriĉa firmamento estis sankte, majeste kiel en katedralo. Iam la knaboj dum tia piaĵo eĉ ekploris pro la profunda emocio, kaj la gvidanto mem klinis enpense la kapon, kiam la predikanto komencis pri morto, fino de ĉio. Kiam la studento finparolis kaj ĉiuj diris "amen", tiam ankoraŭ Janošík aŭdiĝis, admonante la kunulojn, ke nun, aŭdinte dian vorton, des pli ili atentu, kian taskon ili surprenis: neniam senkaŭze al iu noci kaj maljustaĵojn rebonigadi.

Poste li honoris la predikanton, regalis, kiel nur povis; kiam poste matene li liberlasis lin, li ŝutis en lian ĉapelon dukatojn, aŭ ordonis al knaboj, ke ili mezuru al li por nova vesto. Kaj knaboj alportis drapon kaj mezuris per granda, ega ulno: de fago al fago. Kaj la fagoj estis maljunaj, grandtrunkaj, kaj malproksime de si, do la predikinto apenaŭ forportis sian gastodonacon.

Sur Králova Hole Janošík restadis plej ŝate. Ĝi estis lia plej kara loko, tie ankaŭ li batalis kontraŭ tri taĉmentoj, kiam nobeloj sendis kontraŭ lin hajdukojn kaj soldatojn, por ke ili kaptu lin. Sed ili ne kaptis lin, jes, kun honto ili fuĝis. Janošík sola forpelis ilin per sia hakilbastono, kiu hakis centoble.

De temp'al tempo li restadis en Prosečná-valo kaj en Rima-va-valo, kie en batalo li mortigis generalon kondukanta sescent soldatojn. Kiam la generalo falis, ĉiuj ekfuĝis. Janošík ankaŭ ofte iradis alivestita. Jen kiel almozulo li vagis de vilaĝo al vilaĝo, jen kiel monaĥo li venis en urbon; ne unufoje ankaŭ surĉevale, en nobela vesto li alrajdis en kastelon, igis sin regali, poste li prenis, kion li volis, ofte ankaŭ orgojlan nobelon punis kaj denove forrajdis kun "knaboj" alivestitaj je servistoj kaj hajdukoj. Jen li estis tie, jen alie. Eble en Liptov li

anonciĝis per malamikecon deklaranta letero, kaj la sekvintan tagon li aperis, kie ili ne ensemis lin, ne atendis, eble en alia parto de Slovakio.

Kiam en iu loko oni embuskis lin, li elglitis de ili kiel angilo aŭ sidis en nemalproksima vilaĝa gastejo kaj tie gajis kun la ŝohajoj. Tie li trinketis, kune kun ili kantis, poste subite malaperis. Nur poste nobeloj sciiĝis, kie li estis, kion li faris, ke preskaŭ ili havis lin en la manoj.

Tiel li iradis tra la montoj dum pluraj jaroj, venĝante nobelojn, helpante al malriĉuloj, protektante subprematojn. Dum lia tempo jam ne en unu burgo, ne en unu kastelo oni traktis la subulojn pli bone; ne pro mizerikordo, sed ĉar oni timis venĝon de Janošík.

Ĝis perfido lin venkis. Lia sakflutisto denuncis al nobeloj, kie li kaŝadas sin kaj kiel oni povus lin kapti. En tio helpemis al tiu perfidulo ia mastro por judasa groŝo. Tiu mastro bone konis sin kun Janošík. Kaj foje vintre li invitis la "montaran knabon" en sian bienon; kaj alveturis por li. Janošík konfidis al la mastro, eksidis en veturilo kun li, ne antaŭvidante perfidon. Kiam ili estis descendantaj, prenis la mastro de Janošík la potencan hakilbastonon. Kaj en la bieno jam embuskis hajdukoj kaj soldatoj.

Kiam Janošík enpaŝis la ĉambron, li ekglitis kaj falis. Oni subŝutis pizon sub liajn piedojn. Apenaŭ li sinkis kaj jam ili subite eksvarmis ĉe li, faligis lin kaj katenis. Sed nur katenis kaj jam li saltleviĝis, la katenojn disŝiris, per ili batis ĉirkaŭ si la soldatojn kaj hajdukojn kaj mokis ilin: "Kiom da sbiroj povas enteni unu buŝelo?" Jam estis malbone al ili kaj jam ili premiĝis al pordo. Tiam ia sulkoza oldulinaĉo akrevoĉe ekkriis desur bakforno:

"Haku lian zonon!"

Kaj iu el la soldatoj tuj ekhakis tiel feliĉe, ke per unufojo li transhakis la potencan vejnon en la zono al li de la feino donacitan. Kiam la vejno krevis, febliĝis lia forto kaj Janošík sen la hakilbastono ne perdefendis sin kontraŭ la superforto. Ĝi okazis en Klenovec apud Tisovec, ĉe mastro Blaha. Ili ligis Janošíkon, sur veturilon metis kaj en malliberejon forveturigis. Unue al Hraĥovo, malnova kastelo en Rimava-valo, poste al Vranov-kastelo apud Svätý Mikuláš. Tie li kuŝis en rigora prizono al muro alforĝita, kaj sen mildigo, escepte kiam oni kondukis lin al torturado.

Triste, malgaje estis al li en la kruela karcero, sed ne pri la vivo, ne pri si, sed pro la kunuloj kaj pleje pro la povra popolo. La "kompanaron" li aflikte rememoadis, la liberon, kiel li kun la "knaboj" sur Králova Hole sidadis, kiel li iradis kun ili tra la verdaj arbaroj, tra la montoj, valoj, dum matenaj ĉielruĝoj, dum stelplenaj noktoj, dumtage kaj dum la luno. Sed kiam li ekpensis pri la homoj, profunde li ĝemis;

"Ej, povra popolo, kiu protektos cin: Ci Ĉiopova, ci restos kun ĝi, ci liberigu ĝin!"

Tiel li afliktis, ĝis oni starigis lin antaŭ tribunalon en Liptovský Svätý Mikuláš; kaj oni kondamnis lin al morto en la jaro 1713 la 13-an de marto. Ĉirkaŭita de soldatoj, akompanata de homamasoj li iris al pendumilo. Lastfoje li vidis la montojn, arbarojn, la dian sunon, li juna, plena de vivo. Sed li ne deprimiĝis; brave li paŝis, fiere la kapon levis kaj kvarfoje li ĉirkaŭdancis la pendumilon, por ke la nobeloj vidu, ke li ne timas la morton. —

Tiel mortis Janošík, "bona, montara knabo."



#### III.

Kaj la potenca hakilbastono de Janošík?

Tiun nobeloj, kiam ili ĝin predis, kaŝis, fermis post sep pordoj.

Sed la hakilbastono ne restis en la karcero. Ĝi mem komencis haki la pordon, hakis, ĝis ĝi trahakis sin. Kiam ĝi trahakis la unuan pordon, ĝi komencis haki la duan, poste la trian. Kaj tiel ĝi trahakis sin tra la ceteraj. Kiam ĝi komencis haki la sepan pordon, oni kondukis Janošík al morto. Kiam la hakilbastono trahakis la sepan pordon, estis jam malfrue. Janošík jam estis antaŭ la di-juĝo. Tiam la hakilbastono malaperis en la montoj, en la liberajn montojn kaj tie, kie Janošík tiel ŝate restadis, sur "Králova Hole, ĝi hakiĝis en poplon."

Kaj la amikaro?

Ĝi finiĝis malbone. Kiam ili ne havis Janošík ili ne perdefendis sin kontraŭ superforto. Unu post la alia estis kaptita, malliberigita kaj ili mortis en karcero aŭ tiel, kiel ilia gvidanto. Plej malbone finiĝis Surovec Jakobo; tiun oni radumis kaj neniel helpis al li lia aŭtomata fuzilo kun du tuboj kaj unu ĉano meze, kiun li mem faris al si kaj per kies tondra duobla pafo li terurigadis siajn kontraŭulojn kaj migrantojn.

"La montaraj knaboj" pereis, sed iliajn nomojn konservis la homoj en memoro. Kaj pleje kaj danke ilian gvidinton Janošík. Ankaŭ la lokojn, kie li iradis, restadis, liajn padojn, grotojn. Sed plej multe oni rakontas pri liaj trezoroj, kiujn li ŝutis desupre, el arbosupro en la malnovajn trunkojn kiel Hrajnoha en fagon sub Blanka Monto aŭ en krutajn rokvandojn.

Dise en slovakaj vilaĝoj pendas en kabanoj bildetoj de la "bonaj knaboj" pentritaj sur vitro, en verdaj ĉemizoj, larĝaj

zonoj kaj blankaj krurujoj, kun hakilbastono en la mano, kun fuzilo surŝultre. Kaj kiam dum vintraj longaj vesperoj maljuna kampisto vagos en la pasinta tempo, certe li komencos pri la "montaraj knaboj" kaj montros la bildetojn sur la muro, la sakflutiston, Surovec'on svinganta hakilbastonon super la kapo, Hrajnohan, transsaltanta fagetojn kaj abiojn, ĉiujn ceterajn, ĉefe Janošíkon. Kaj la oldulo rakontas pri lia forto, kion li trasuferis, kiel li venĝis sian popolon, kion li havis el tio, kiel nobeloj lin pereigis.

Silento en la ĉambro, nur ie tie ĝemo aŭdiĝas. Ĉiuj bedaŭras la "bonan knabon". Kaj la griza kampisto mansvingas kaj aldiras:

"Mil dioj, pradioj! Jen lia rekompenco, ke li protektis siajn slovakojn. Sed ekzistas malnova profetaĵo, infanoj, kredu, ke JanoĐaík venos denove helpi al Slovakio. K aj tiam estos pli bone. Nur li jam revenu!" —

# EL ANTIKVAJ PROFETAĴOJ

Kiam vi ploras sub la vivsufero, kiam vin premas peza sort', mi portas verdan branĉon de espero kaj vokas per profeta vort'. Erben

Permiĝas la libro de la malnovaj mitoj.
Pasinta gloro radias el ili; ankaŭ grandaj afliktoj de la antaŭaj tempestoj kaj katastrofoj aŭdiĝas el ili obtuz-voĉe.
Nigraj ombroj de la pezaj tempoj faladis en la epokojn kaj longe restis, kaj multaj estas senteblaj eĉ ĝis nuntempo.

Malbone estadis en la landoj de la Ĉeĥa Krono, eĉ triste, eĉ angore kaj pleje, kiam la popolo estis subpremita per servuto. Ĝi estis servutdeva kaj kruelaj depagoj, servutado ĝin turmentis, forton suĉis, ĝis ĝi humiligita kaj humiligata klinis la nukon kaj humile serĉadis al si radion de favoro kaj mildigo.

Tiutempe punpagoj kaj plagoj, militoj kaj malsato turmentis la subpremitan popolon, lia natura lingvo estis hontige misfamigita kaj por sveno kaj ekstermo kvazaŭ jam destinita.

Malbone estadis, eĉ angore, ĝis malespero, sekve de tio la menso pro suferoj deprimita, nur de Dio; de miraklo atendis helpon. Fonton de tiu espero nutris malnova kroniko kaj mesaĝo pri la pli bonaj tempoj, kaj sur la mistera arbo de la praaj profetaĵoj burĝonis novaj ŝosoj.

Ili burĝonis dum la someraj noktoj, kiam en malhelo de oldaj tilioj vilaĝa popolo plendis pro sia suferado, ili burĝonis dum la vintraj vesperoj, dum trista krepusko aŭ lumo de malriĉa kameno, kiam avo rememoris la pasintaĵn tempojn. Ili burĝonis dum nigraj horoj aŭ en sankta kvieto de la dimanĉa posttagmezo, kiam maljuna kronik-amanto rakontis al naj-



baroj, kiel estadis, kaj anoncis, kiaj aŭguroj ankoraŭ estos, kiom da hororoj trafos ankoraŭ la landon kaj popolon, antaŭ ol komenciĝos la nova kaj pli bona tempo.

Kiu aŭdis, tremis en sia animo. Sed en tiu aflikto ĝermis jam konsola floro de rava bonodoro kaj povo, kaj el nebuloj de la misteraj profetaĵoj freŝe ventis kaj ne lasis estingigi ardon al la nasktero, kiun sufokis de mizeroj.

La profeta voĉo de la plugilo el Stadice kaj profetaĵoj, kiujn malkaŝis princino Libuŝa, plenigita de profeta spirito, parolo elirinta el la buŝo de Sibila, ankaŭ tio, kion la blinda junulo vidis en la estonteco, kaj esperoj pri heredantoj de la ĉeĥa lando, ĉio konsolis la povrajn, konsolis, trankviligadis kaj fortigadis.

Aŭdu la profetaĵojn kaj ankaŭ tiujn, kiuj ektorentis nur en kelkaj landpartoj kiel vivanta fonto el la sekegaj rokoj. Generacio post generacio iradis ĉi tien por refreŝigi la velkantan menson per roso de profeta konsolo, soifeganta en sunfrapo de tiuj pezaj tempoj. —

Aŭdu la malnovajn profetaĵojn!

# PROFETAĴOJ DE SIBILA

Sibila, reĝino de Ŝabao, virgulino de menso inĝenia kaj iluminita, aŭdinte multan parolon pri tio, kiel reĝo Salomono estas mirige saĝa, eksopiris pri li en sia koro kaj volis lin vidi kaj aŭdi. Tial ŝi decidiĝis ekiri al li en Jerusalemon.

Ŝi aranĝis multnombran kaj riĉe ekipitan aron da junulinoj kaj armitoj, kiuj akompanus ŝin, ŝi ordonis, ke ili ŝarĝu kamelojn per multaj raraj donacoj, kaj ekvojaĝis.

Ŝia reĝolando Ŝabao kaj la urbo estis ducent kvardek unu mejlojn malproksimaj de Jerusalemo, al suda flanko de Afriko. Kaj ŝi migris el tiu urbo kaj sia regno tra la negra lando, Egiptio kaj regionoj de Ruĝa Maro, araba dezerto ĝis ŝi atingis la reĝolandon de Salomono.

Atinginte poste Jerusalemon, descendis la juna reĝino de sia veturilo kaj iris nudpiede, montrante tiel, ke ĉi tiujn lokojn ŝi konsideras sanktaj. Ŝi iris do nudpieda ĝis rivereto Cedron, trans kiun kuŝis ligno. La reĝino el Ŝabao ne surpaŝis ĝin, kiel la aliaj faris, sed ekgenuinte, kigis ĝin kaj la rivereton travadis aliloke.

Kiam poste ŝi troviĝis sub monto Kalvario, ŝi sinkis teren kvazaŭ de aflikto venkita kaj kun interplektitaj manoj kuŝis tiel dum tri horoj. Ekstarinte poste, ŝi rigardis monton Kalvarion kaj ekplorinte vokis:

"Estu salutataj, ho, sanktaj lokoj! Sanktaj vi estas kaj sanktaj vi estos por eterne, ĝis fino de la mondo!"



Salomono sciiĝinte pri la reĝino el Ŝabao, iris renkonte al ŝi en sia plena gloro kun la sekvantaro kaj akceptis ŝin kun afabla bonvenigo kaj honoro, dirante:

"Bonvenon, kara gastino!"

Sibila iris kun li en la kortegon, kaj montris siajn trezorojn kaj donacis ilin al la reĝo: grandan kvanton da oro, gemojn kaj belegajn vazojn-artaĵojn, ankaŭ rarajn spicojn kaj el arboj sekreciantaj balzamon.

Kaj la reĝino restis en Jerusalemo naŭ monatojn kaj la reĝo, destininte por ŝi belegajn salonojn kaj aerplenajn kaj bonodorajn kamerojn en palaco, situanta en rava ĝardeno, gastigis ŝin kiel decis por altŝatata reĝino. El la pluraj interparoloj ekkonis la reĝo, ke la virgina reĝino havas saĝan spiriton, kaj kiam ankaŭ ŝi parolis pri estontaj aferoj, li petis ŝin, ke ŝi malkaŝu al li ion pri ili.

Kaj jen, dum ili sidis en ĝardeno plena de beleco kaj agrablo en ombro de malnovaj cedroj, olivarboj kaj cipresoj, enrigardis Sibila en la malhelan estontecon kaj komencis pri ĝi paroli.

Unue ŝi diris al la reĝo pri lia regno, ke post lia morto lia reĝolando estos dividita en du partojn, ke la popolo kaj ankaŭ la reĝoj forlasos la Eternulon, post kio venos fremdulo kaj la tutan popolon kaj la reĝon forkondukos en kaptitecon, ĝis la babilona lando pasos.

La gloro de Jerusalemo pasos kaj la templo, kiun li, Salomono, konstruigis, estos ruinigita same kiel la tuta urbo. Sed post multaj jaroj, kiam la izraela popolo humile pentos kaj al sia Dio sola vokos, komenciĝos pli bona tempo: la homoj revenos en sian patrion, renovigos Jerusalemon kaj ĝian templon.

"Sed proprajn reĝojn ĝi ne havos, nur fremdajn, paganajn kaj fine el la romia nacio. Tiam, sciu, reĝo, naskiĝos Mesio, kiu faros grandajn miraĵojn kaj miraklojn. Sed de la siaj li ne estos rekonita, sed kraĉmakulita kaj al morto kondamnita. Kaj li mortos sur ligna kruco kaj mem ĝin portos sur Kalvarion, tristegan monton. Tiu kruco estos el la Adam-arbo, kiu staris en la edeno kaj el kiu nun la ligno kuŝas trans rivereton Cedrono. Kaj pro Mesio kaj lia morto estos multaj lokoj sanktaj, kiel monto Kalvario, sur kiu la Savinto transdonos al la Eternulo sian spiriton.

Post finturmento de Mesio trafos Jerusalemon venĝo de Dio kaj la grandvalora vazaro, kiun vi donis al la templo, kiel predo estos forportita en Romon. Sed super la pagana Romo venkos Kristo, kaj lia instruo disvastiĝos tra la tuta mondo kaj restos ĝis fino de la mondo."

Sibila eksilentis kaj tiutage nenion plu ŝi diris. La reĝo poste, kiam ŝi foriris, meditis pri ĉiuj ĉi aferoj kaj veniginte poste sian skribiston, diris al li ĉion, kion Sibila malkaŝis, kaj la skribisto ĉion notis. La reĝo poste almetis, kio estis skribita, al aliaj siaj libroj.

II.

Kiam poste la venintan tagon reĝo Salomono denove sidis kun Sibila en la ĝardeno, li petis ŝin, ke ŝi diru al li, kio okazos kun la aliaj landoj, antaŭ ol komenciĝos la lasta juĝo.

Kaj Sibila rakontis, kiel kristanoj multiĝos, ke ili havos imperiestrojn kaj reĝojn, ke la judoj estos malmultigitaj kaj la



regado estos forprenita de ili. Sed la kristanoj dumtempe malboniĝos kaj fordonos sin al malvirtoj.

"Ne estos inter ili sincereco kaj konfido, la buŝo alie parolos kaj la koro alie opinios. La rajto estos koruptita, malriĉa homo subpremata, suferigata, forlasita. Kaj Dio sendos multajn signojn averte, por ke ili pliboniĝu. Kiam ili ne obeos, ekstermos Dio Eternulo trionon de ili pro senpieco. Kaj Sibila rakontis, kiaj signoj estos, kaj fininte sian parolon, ŝi foriris en siajn salonojn. Salomono poste denove kion li aŭdis, igis skribi kaj kaŝi.

La trian tagon venis Sibila en la ravan ĝardenon denove kaj renkontis reĝon Salomonon sub tamarikoj, cipresoj kaj olivarboj. La reĝo mem komencis paroli pri estontaĵoj, kaj tiam Sibila mem petis, ke li venigu sian skribiston, kiu notus ĉion, kion ŝi diros, kaj tiuj notaĵoj estu konservataj por eterne.

Kiam ŝi ekparolas pri estonteco, ŝanĝiĝis la vizaĝo de la juna reĝino, kiu estis blanke vestita, ŝanĝiĝis ŝiaj okuloj, brilante per profeta ardo. Starante sur ŝtupoj sub arboj, inspirita de la spirito ŝi parolis:

"Reĝo! La Eternulo pridonacis vin per saĝo, ke antaŭ vi kaj neniu post vi egalos al vi, kvankam estos multaj imperiestroj kaj reĝoj. Kaj ili havos novajn reĝojn. Unu el tiuj reĝoj aŭ reĝolandoj estos fama kaj bonega, fekunda pro pano. Jen la ĉeĥa lando kaj en ĝi estos ankaŭ abundo da lupolo kaj vino. Nacio de tiu lando konstruos multajn urbojn, unu tiom grandan, ke en ĝi estos pli ol miloj da domoj.

Ĝi estos glora kaj metropolo de tiu lando, ĉar reĝoj rezidos en ĝi. Sed ankaŭ el ĝi multiĝos abomenaĵoj kaj multaj pekoj. Tiel longe oni farados malbonaĵojn, ĝis Dio forprenos ilian reĝon kaj alian, el fremda gento, difinos al ili. Tiu persekutos ilin tiom, ke post nelonge sopire ili deziros havi denove reĝon de sia lingvo.

En la ĉeĥan landon entrudiĝos aroj da fremduloj, kiuj multon malbonan kune alportos. Kaj reĝo post reĝo turmentos la popolon tiom, ke al sia superularo ĝi servutos kvar tagojn semajne, por si ĝi laboros nur du tagojn. Unu el tiuj reĝoj komencos neaŭditajn reformojn, kiuj komence plaĉos al la popolo; sed sub preteksto de la novaj ordonoj la malnovaj rajtoj estos nuligataj. Pro la reformoj la kampara popolo laŭdos la reĝon, sed al la nobelaro ili ne plaĉos. Dum lia regado ankaŭ estos dekretite, ke ĉiu darfas sian kredon libere konfesi, ĉar li ne estos favoranto de klerikaro kaj multaj ekleziaj bienoj kaj kirkoj dum lia regado estos malfonditaj.

Tiu reĝo igos remezuri la tutan terenon kaj la servutoj estos mildigitaj al la popolo. Sed la reĝon baldaŭ trafos morto, li mortos sur sia lito kaj ne en batalo. La morto ŝajnos stranga al la popolo kaj la mortinto estos opiniata vivanto.

Post li venos reĝo, kiu multon rezignos de la antaŭaj reformoj. Post lia mallonga regado surtroniĝos reĝo juna, dum lia regado okazos grandaj militoj. Kaj la kampista popolo estos devigata senpage liveri la grenon kaj preskaŭ ĉiun sian rikolton fordonadi. Ankaŭ multe oni rekrutigos, tiel ke en la lando estos kvin armeoj, ĉiu kun alia nomo, kaj la popolo nutros ilin kaj per vestoj provizados.

Tiutempe okazos en la ĉeĥa lando ege malbonaj rikoltoj kaj Dio sendos al ĝi multajn brulegojn, tempestojn, hajladon, tro da neĝo kaj inundojn.

De jaro al jaro estos pli malbone, tiel ke la maljunaj, ankaŭ la junaj domaĝos vivi en la mondo, kaj pleje al la simpla popolo, ĉefe kiam trafos grandaj militoj, de pluraj mastroj oni prenos en la batalon eĉ la lastan filon.

Kaj tamen pro ĉio ĉi la nacio ne pliboniĝos. Ĝi restos en siaj malvirtoj kaj malprudentaĵoj kaj grandaj estos ŝanĝoj en la vestado kaj moroj. Tiam la Eternulo ekscitiĝos pro kolero kaj punos ĝin tiom, ke ĉiuj urboj estos detruitaj. Nur Tábor, Ústí, Soběslav kaj Mělník eskapos la pereon, se ili sekvos la veron kaj la leĝon. Kutná Hora trafaliĝos, Plzeň, Žatec, Hradec Králové, Kouřim kaj Čáslav kaj aliaj reĝaj urboj pere de la malamiko estos detruitaj.

Sed Pragon la Sinjoro punos pli ol la aliajn urbojn. Per fajro kaj terura inundo ĝi pereos kaj malamiko la pereon finfaros. Ĝiaj ruinoj kovriĝos per juniperoj kaj dornaĵoj, musteloj kaj vulpoj tie loĝos. La iam glora urbo dezertiĝos tiel, ke post iom da tempo veturos tra tie transportigisto, sur Ŝtona Ponto haltos, ekkrakos per vipo tra la morta silento kaj al sia fileto diros:

"Ĉi tie estis granda urbo Prago kaj tie staris Malnovurba Magistratejo."

Sed antaŭ ol efektiviĝos ĉi tiu fino kaj antaŭ ol la trista tempo okazos, montriĝos tutcerte diversaj signoj, kiel: la tagoj de la homoj estos mallongigitaj, la suno ne brilos, kie1 ĝi iam briladis, kaj malvarmo sekvos malvarmon tiel, ke en peltmanteloj oni rikoltos la grenon.

Poste okazos militoj kaj pro ili kreskos impostoj nekredeble alte kaj la popolo ne kapablos ilin pagi. Tial ĝi estos suferigata, per arestado kaj skurĝoj devigata, ĝis jene ĝi aŭdigos sin: "Sinjoroj, ni donadis al vi, dum ni havis. Nun ni ne havas, ĉion vi forprenis de ni, vi lasis al ni eĉ ne tiom, por ke ni povu kun niaj infanoj satmanĝi."

Sed la paroloj restos sen efiko, kaj sinjoroj tamen la impostojn senkompate eldevigados. Tiam la popolo, fidele konkorda, diros: "Sinjoroj, donadu anstataŭ ni, ĉar jam multon vi akaparis el niaj kalmanoj. Ni ne povas plu pagi, ĉar nenion ni havas." Tiam la sinjoroj enkarcerigos multajn virojn; sed la popolo ribelos kaj okazos sanga batalo, en kiu la popolo vokos:

"Pli bone morti en batalo, almenaŭ ni ne vidos mortadi niajn infanojn pro malsato."

Tiel punos la Eternulo la sinjorojn, ĉar ili turmentadis siajn subulojn per grandaj impostoj kaj servutado.

Kiam tiu lando kaj ĝia loĝantaro estos tiel maltrankviligata en konfliktoj kaj bataloj, ĝi estos sieĝita el ĉiuj kvar mondflankoj per potencaj malamikoj, kiuj subite invados en la landon. Kaj komenciĝos batalo en ĉiuj mondflankoj kaj inter ĉiuj batalantoj. De la ĉefurbo ĝis monto Blaník etendiĝos la sanga batalo, la armeo bivakos inter Blaník kaj Naĉeradce apud vilaĝo Bejkovec. Kaj tiam komenciĝos la batalo.

Sed jam antaŭe malamiko, marŝante al Blaník, pereigos tiom da senpiuloj, ke nur malmultaj homoj restos vivantaj kaj ili povus facile kaŝiĝi sub veturil-tukego.

Kie okazos tiu granda batalo, respeguliĝas fiŝlago. Sed antaŭe cikonioj kaj aliaj birdoj forportos el ĝi ĉiujn dornaĵon kaj kanon kaj kelkajn jarojn antaŭ la batalo apud Blaník ĝi estos malplena kaj sekiĝinta. Dum la batalo ĝi pleniĝos per sango, tiel ke ĝi transverŝiĝos trans digon. Kaj estos granda kriado, kaj ĉeval-henado, tamburado kaj tia pafado granda kaj eta, ke la terura bruego estos aŭdebla dudek kvar mejlojn. La batalo daŭros plenajn dek du tagojn. La dek-trian sendos Dio helpon al siaj fideluloj: el monto Blaník ekmarŝos armeo, kiun

Dio tie kaŝas. La Di-armeo faros grandajn miraklojn kaj pelos la malamikojn, kiuj fuĝante detruos Pragon tiom, ke post ĝi restos nek memoraĵo. Sed ili mem estos elpelitaj el la lando kaj kuros ĝis Rejno kaj Kolonjo; tie ankaŭ malaperos la armeo el Blaník — Dio mem scias kien, — ĉar al Blaník ĝi ne plu revenos kaj neniu iam ĝin vidos. Post la batalo apud Blaník, la fiŝlago denove sekiĝos, la dek-sesan tagon komenciĝos la fidelaj, kiuj restis vivantaj, retrovadi sin. Kaj ili ege ĝojos, brakumos sin kaj miros, ke Disinjoro ilin savis. Poste ili ĉiuj iros al la fiŝlago, kie ili ekvidos aregon da mortigitaj homoj kaj ĉevaloj, kiujn birdoj disportos, ĉar ne estos tiom da homoj, kiuj la kadavrojn kaj bestokadavrojn enterigus. Por la fidelaj kunvenintoj celebros pastro sanktan meson sur stumpo meze de la fiŝlago; kaj ili adoros la Eternulon.

Poste ĉiu revenos en sian hejmon kaj estos inter ili konkordo, vera amo kaj ĉiuj estos inter si favorkoraj, sinjoroj kaj la simpla popolo. Kaj sekvos kvindek bonaj kaj fekundaj jaroj kaj en la ĉeĥa reĝolando estos tre malkare: buŝelo da sekalo sep groŝojn, buŝelo da tritiko dek du groŝojn, pajnto da biero por du krejceroj kaj funto da cervoviando por du krejceroj. En ĉio estos abundo kaj ĉie estos kvieto kaj di-beno —"

Reĝino Sibila eksilentis. Salomono, sopirante havi pri ĉio profetaĵojn, petis ŝin, ke ankoraŭ ŝi malkaŝu al li, kiam okazos la mondfina juĝo. Sibila respondis al li: "Reĝo, tion mi ne scias, ĉi tion Dio anoncis eĉ ne al siaj anĝeloj. Sed mi diros al vi, reĝo: Vi havas servistojn bonajn kaj malbonajn. Ĉu vi donadas al la malbona same tiom kiom al la bona?"

"La bona fartu bone, la malbona estu punita," respondis la reĝo.

Kaj Sibila:



"Ĝuste vi respondis, reĝo. Se la homoj agos bone, la Eternulo aldonos. Sed se ili kolerigos lin, li mallongigos jarojn kaj tagojn, kiujn li difinis depost kreo de la mondo. Nur tion mi scias pri la lasta juĝo, ke multaj signoj kaj miraĵoj okazos sur la suno kaj la luno kaj la terglobo, antaŭ ol venos Dio Eternulo."

Ŝi eksilentis por momento, poste aldonis:

"Jen mia profetaĵo, ho, reĝo Salomono! Kaŝu ilin kaj konservu. Nur kiam farpasos epokoj, konfirmiĝos miaj vortoj kaj la postaj generacioj konvinkiĝos, ke Sibila malkaŝis al vi faktajn profetaĵojn."

Kaj reĝo Salomono, saĝa kaj sperta, kliniĝis al la juna reĝino staranta antaŭ li supre sur la ŝtupo, sub tamarikoj, cipresoj kaj olivarboj de la agrabla ĝardeno, kiun trablovis agrabla venteto kaj dolĉa bonodoro kaĵ super kiu brilis la matena ĉielo. —

#### PROFETAĴO DE LA BLINDA JUNULO

iam imperiestro Karolo la Kvara, revenante en la jaro 1362 el Germanio tra Nurenbergo en sian patrion, venis al limregiono de Šumava-arbarego, li sciiĝis, ke en vilaĝo Kout ne malproksime de Domažlice vivas junulo de la naskiĝo blinda, pia kaj de profeta spirito, en la tuta ĉirkaŭaĵo de ĉiuj ege ŝatata.

Reĝo Karolo la Kvara veturis en tiun vizaĝon kaj veninte al kabaneto de la blinda junulo, deĉevaliĝis kaj eniris ĉambreton, kie li trafis la blindan junulon, sidanta ĉe tablo.

"Estu salutata, honorinda junulo!" alparolis lin la regnestro.

La junulo dankis al li kaj diris:

"Estu salutata, imperiestro, viro sankta kaj nia reĝo!"

"Kial vi nomas min sankta, min, homon pekan?" diris la imperiestro. "Kaj kial vi scias, ke mi estas imperiestro? Vi estas nevidanto kaj ne povis scii, ke mi vizitos vin."

"Fakte vi estas viro dia," respondis la blindulo, ĉar tion vi pruvas per viaj agoj. Tion atestas ankaŭ la malriĉa popolo, kiun vi protektas, atestas tion majestaj katedraloj, kiujn vi konstruigis kaj konstruigas. Kaj la tutan landon vi florstatigas kiel bonfara patro de sia ĉeĥa nacio. Pri ĝi kaj ankaŭ ĝia lingvo vi zorgas, sed antaŭ ol pasos tricent jaroj, la ĉeĥa lingvo estos humiligita kaj malhonorigita."

Tion li diris kaj invitis la imperiestron, ke li sidiĝu al li ĉe

la tablo. Karolo la Kvara tiel faris kaj interparolis kun la blinda junulo pri diversaj aferoj, kaj fine diris:

"Kara junulo, mi opinias, ke Dio senigis viajn okulojn de la lumo, por ke vi vidu en la sombran estontecon. Tial diru, kion vi antaŭe duondiris; kiel estos kun mia kara patrio, kiel longe ankoraŭ restos ĉi tiu mia reĝolando en gloro?"

La junulo eĉ ne vorton diris, sed preninte kreton, skribis la jenajn literojn sur la tablon, unu disde la alia, kaj nome:

K. V. S. A. L. G. V. L. F. M. R.

Kaj skribinte, li diris:

"Kiom da literoj, tiom da reĝoj. Jen nomoj de viaj posteuloj. Post via morto, dum regado de via filo, komenciĝos civitana milito kaj estos granda sangverŝado. Sed la milit-gloro kaj ĉia predo restos en la lando kaj la ĉeĥa lando ne suferos pereon, male perdefendos sin glore kontraŭ multaj malamikoj.

Sed dumtempe estiĝos ĉe ĉeĥoj maldisciplino kaj malkonkordo kaj venos granda senmoraliĝo. Fremduloj, germanoj, italoj kaj francoj estos al ili pli karaj kaj ĉeĥoj irados en kostumoj strange kaj orgojle elpensitaj. Skabenoj estos koruptataj, la justeco vegetos, ĉar juĝistoj juĝos nur laŭ stato, riĉo kaj graveco.

Voĉo de malriĉulo preterpasos neaŭdita kaj ĉia ordo ĉesos. Kaj la Eternulo ekkoleros. La homoj pligrandigados kampojn, tamen da pano ne estos pli multe, ĉar mankos Dia beno al la ĉeĥa lando. Tiam estiĝos neordinaraj impostoj, depagoj kaj la servutado, milito sekvos militon kaj edzoj for de la edzinoj kaj patroj for de la infanoj estos perforte rekrutigataj. Tiam la laikaj kaj klerikaj superuloj malamos la ĉeĥan lingvon, germa-

noj ekregos Pragon, kaj ege multaj ĉeĥoj forgesiĝos kaj kulpiĝos neante sian gepatran lingvon kaj hontante pro ĝi.

Tiam sur iu montosupro en Kouřim-regiono arboj komencos desupre sekiĝi kaj estiĝos granda malsato. Poste ekatakos ĉeĥojn tiom da malamikoj, ke ili kiel inundo, kiel akridoj ŝutiĝos sur ilin. Nur inter Úpa kaj Orlice ili eĉ ne kokinon nocos. Kiu ĉiujn ĉi teruraĵojn transvivos, ĝuos poste feliĉegajn tempojn."-

La junulo eksilentis kaj, Karolo la IV-a ekparolis:

"Kara junulo! Trista estas tio, kion vi malkaŝis. Sed ankoraŭ ekspliku al mi, kion vi volas diris per ĉi tiuj literoj?"

"Glora reĝo! La literoj signifas:

K. Jen vi mem.

V. Venceslao, via filo.

S. Sigmundo, via dua filo.

A. Alberto, aŭstro, lia bofilo.

L. Ladislao, filo de Alberto.

G. Georgo reĝo, ĉeĥo.

V. Vladislao, polo.

L. Ludoviko, hungaro.

F. Ferdinando, hispano.

M. Maksmiliano, ĉeĥo.

R. Rudolfo, filo de Maksmiliano.

"Kaj poste?" demandis Karolo la IV-a, kiam la blinda junulo ĉesis.

"Ribeloj kaj malkonstantaj princecoj. Sed plej malbone estos, kiam la reĝa familio agnate forpasos kaj surtroniĝos reĝino. Kontraŭ ŝi konspiros multaj malamikoj kaj jam la ĉeĥa reĝolando estos falonta. La nobelaro estos mava, estiĝos ega

turmentado de la simpla popolo, kia ankoraŭ ne estis de komenco de la mondo. Kaj tiam Dio punos la ĉeĥan landon.

Karolo la IV-a afliktiĝis kaj ekĝemis.

"Ho, estu eble," li diris, "ĉian malfeliĉon deturni. Ĉion, ankaŭ mian vivon mi oferus por mia reĝolando. Dio ne donu, ke mi, homo peka, eble estu kaŭzo de ĉio ĉi malbona."

"Mi diris," aŭdiĝis la junulo, "ke vi estas viro dia. Vi pentas kaj fastas en via kastelo Karlŝtejn kaj preĝas por via nacio. Sankta vi estos, kaj ora via lito, sur kiu vi ripozas, estos sanktigita, ĉar kiu ne indos, neniun, eĉ ne vian filon ĝi toleros."

Kaj denove preninte kreton, skribis la blinda junulo ankoraŭ ĉi tiujn literojn:

N.S.O.F.

kaj diris:

- N. Norda nacio ekatakos Bohemion kaj la landon terure ruinigos kaj detruos.
- S. Tio signifas nacion sudan, turkojn kaj aliajn senkredulojn, kontraŭ kiuj romia imperiestro ofte kaj kruele militos. En tiuj militoj ĉeĥoj multe helpados al li, multe da sango en ili elverŝos kaj multan monon por ili elspezos.
- O. Signifas orientan popolon, nacion potencegan, kiu batalos kontraŭ siaj najbaroj, sed la ĉeĥan reĝolandon ne nocos...

F. Ĉi tiu lasta litero indikas egan nombron da armitoj, kiuj inunde enmarŝos en Bohemion, francoj, germanoj kaj aliaj el okcidento. Tiam okazos la plej granda kaj lasta batalo. Tiam homoj en sia angoro turniĝos al Dio kaj petege vokos pri helpo.

Kaj la Eternulo ekkompatos la ĉeĥan reĝolandon kaj sendos la helpon al ĝi. El la monto Blaník ekmarŝos kirasita ar-

meo kontraŭ ĉiuj malamikoj de la ĉeĥa lando kaj sankta Venceslao sur blanka ĉevalo kondukos la kavalirojn el Blaník en teruregan batalon, kiu daŭros kelkajn tagojn. En tiu batalo fremduloj kaj malamikoj estos pereigitaj kaj ekstermitaj. Ne unu ankoraŭ kaŝos sin en kaŝejo, sed ĉiujn elpelos sankta Prokopio per sia lambastono; la ĉeĥa reĝolando estos senigita de ĉiuj malamikoj, estos liberigita kaj restos libera.

Poste estiĝos sankta kaj konstanta paco; ĉiuj ĉeĥoj estos unuigitaj, prosperos inter ili toleremo kaj ilia lingvo, kiu estis malfortigita kaj humiligita, estos altigita kaj neniu plu ĝin neos. Ĉiuj fieros pri sia deveno, pri antaŭuloj, ankaŭ ke ili perdefendis sin kaj ili ne plendos kaj ne ĝemos en laboro kaj ofero por la patrio, ĉar ili malpli parolos, sed des pli agos, pro sincera amo, pro kiu ankaŭ vi, ho, nia reĝo, nian patrion florstatigas!"

Karolo la IV-a respiris kaj diris:

"Kara Dio donu, ke almenaŭ tiam la ĉeĥa lando estu feliĉa." Kaj ekstarinte, prenis la blindan junulon je la mano kaj diris al li:

"Iru kun mi en Pragon, en mian kastelon. Tie vi estos bone prizorgita."

Kaj la junulo tute konsentis kaj veturis kun Karolo en Pragon, kie li en lia kortego restis ĝis la morto. —

## PROFETAĴO DE HAVLAS PAVLATA

I iam Havlas Pavlata, najbaro en urbeto Vysoké sub Giganta Montaro estis mortonta, li aĝis cent dek kvin jarojn. Ĉirkaŭ lia mortolito staris liaj gefiloj, nepoj kaj pranepoj. Kaj tiam la maljunulo, adiaŭante ĉiujn, diris: "Filoj, filinoj miaj kaj ĉiuj infanoj kaj amikoj, jam mi adiaŭas vin por eterne, jam mi estas foriranta al eterno. Sufiĉe mi restadis en ĉi tiu mondo, cent dek kvin jarojn ĝuigis al mi Disinjoro. Kaj dum tiu tempo estis multaj jaroj bonaj, fekundaj, dum regado de nia ĉeĥa reĝo Vladislao Jagelona, kaj ni konservis multajn groŝojn kaj helerojn, ankaŭ talerojn, krejcerojn kaj kronojn.

Kaj vi, filoj, ankoraŭ kelkan taleron konservos. Sed poste estos granda pesto kaj neordinara kareco. Antaŭ ol pasos kvindek jaroj, venos nova pesto-plago kaj tiom terura, ke ankaŭ en montoj homoj formortos kaj lupoj venados en vilaĝojn kaj rigardos tra fenestroj kabanojn kaj hurlos, kvazaŭ estus jam neniu vivulo.

Sed poste venos la granda pesto; ĝi komenciĝos iom post iom vintre je karnavalo kaj daŭros ĝis kristnaska festaro kaj ĝi faligos tiom da homoj, ke la greno restos sur kampoj ĝis sankta Venceslao, ie eĉ ĝis sankta Marteno, ĉar estos neniu, kiu ĝin rikoltus. Kaj poste baldaŭ komenciĝos la mondfina juĝo.

Samtempe okazos granda milito en Bohemio, multe pli



granda kaj terura, ol iam dum tempo de Žižka. Ĉeĥoj mem konfliktos kaj akceptos reĝon Ferdinandon. Strangaj nacioj, italoj, nederlandanoj, francoj kaj germanoj venados sporade en Bohemion kaj forportos de ĉeĥoj ĉian bonan monon kaj en niajn montojn ili venados por gemoj.

Antaŭ ĉi tiu pereo regos granda malsincereco en la ĉeĥa reĝolando kaj ĉiaj abomenaĵoj. "Nobeloj senkompate turmentos la subigitan popolon kaj estos nek ĉe ili, nek ĉe iliaj administrantoj ia justeco. Dion mem ili blasfemos kaj dirados, ke plenmano de potenco estas pli granda ol sako da justeco.

Tial ĉiuj kamparanoj ekribelos kontraŭ siaj superuloj, nobelojn elpelos el kasteloj kaj batos ilin. Ankoraŭ antaŭ tiu pereo estiĝos teruraj frostoj, da neĝo falos egaj amasoj kaj tempestos grandegaj ventoj. Kaj estiĝos pli kruelaj frostoj, pli ol tiam, kiam mi, Havlas Pavlata, estis preparanta karbig-stakon en Rokytnice. Tiam urso ne povis rezisti en arbaro pro terura frosto kaj venis varmigi sin al mia karbigota stako.

Estis nokto kaj frostego; kaj varmigis sin urso ĉe unu flanko kaj mi staris apud alia flanko kaj mi ĵetis al ĝi panon. Kiom da pano mi havis, ĉiun mi pecetigis al ĝi kaj ĵetadis. Kaj venis ĉi tien la urso alian nokton denove, kaj mi satigis ĝin per pano. Kaj li satmanĝis kaj mildiĝis. Kiam estis la tria nokto, venis la urso denove kaj tiam mi preparis por ĝi branĉoŝnuron.

Mi donadis denove al ĝi panon kaj karesis ĝin, kaj poste la branĉoŝnuron mi tredis tra ĝia nazlobo kaj kondukis ĝin ĝis Vysoĉany al ni. Poste mi kondukis ĝin al Prago, Brož el Vrchlabí estis kun mi. Tiam estis egaj frostoj, sed ankoraŭ pli teruraj okazos, pli ol tiam dum mia junaĝo.

Kion ankoraŭ mi diru al vi? Malgaja estas tio, kion mi di-

ris, sed la homoj ĝisvivos tion kaj ekkonos, ke mi parolis veron.

Pri ĉi-punoj kaj pereoj ĉeĥoj mem estos kulpaj, ĉar stranga ŝanĝo okazos en ili kaj ili atentos eĉ ne bonan ordon, nek memoros Disinjoron kaj nek je la lasta terura juĝo. Miaj karaj filoj! Vi ankoraŭ ĝisvivos kelkajn leĝerajn jarojn; tiuj estos ankoraŭ dum nia reĝo Vladislao. Poste sekvos Ferdinando.

Post Ferdinando komenciĝos la pezaj jaroj, ankaŭ jam dum lia regado. Dum reĝo Matiaso kaj reĝo Frederiko estos pleje malbone kaj homoj sopire deziros prefere ne esti en la mondo.

La militoj daŭros tiom longe, dum ne venos reĝo, kies nomo estos Anbestas. Tiam estiĝos pli bonaj tempoj kaj al tiu reĝo oni donados du nomojn: li estos bona kaj pia reĝo." — Tion pri la estontaj suferoj, malpacoj kaj reĝoj diris Havlas Pavlata.

#### DIVERSAJ PROFETAĴOJ

lice sub ruino de burgo Potštýn. Meze de la rivero ĝi altiĝis, konstante atakata de la ŝaŭmantaj ondoj. Homoj en la ĉirkaŭaĵo mezuris laŭ ĝi en tempo de la printempaj aŭ aŭtunaj torentoj, akvoleviĝon. Iam la ŝtonego ruĝiĝis; el kavo sur ĝia supraĵo transrandiĝis ruĝa akvo kaj defluis, verŝiĝis sur ĝiaj flankoj. Kaj tiam la homoj timis, ĉar la ruĝa malsekeco profetis malbonajn tempojn, militon, malsaton aŭ peston.

Dum epokoj jam staris tiu ŝtonbloko en ŝaŭmo kaj bruo de Orlice-ondoj; sed ankaŭ por ĝi foje estiĝos tago.

"Alflugos pigo, disbekos la ŝtonegon, kaj tiam estiĝos mizero en Bohemio. Malamiko enmarŝos en la landon kaj kun ĝi subpremado de homoj kaj mavaj malsanoj."

Tiel sonis la malnova profetaĵo.

En la jaro 1866 oni entreprenis sur landbieno de Potštýn ian konstruadon. Ĉar necesis kruda ŝtono, administranto de la bienego igis dispecigi per pulvo la ŝtonegon en la rivero sub la malnova burgo. Maljunaj homoj bedaŭris la muskokovritan ŝtonblokon kaj antaŭdiradis nenion bonan.

Kaj jen, nelonge post tio invadis prusoj en la landon. La malnova profetaĵo viviĝis en memoro de la popolo, kaj ĉiu nun vidis, ke kio estis antaŭdirita, tio plenumiĝis. Pigo disbekis la ŝtonegon. La administranto nomiĝis Pigo; estis milito kaj ankaŭ mava malsano alhastis.

Antaŭ longegaj, longegaj tempoj staris super rivero Orlice, tie, kie nun situas urbo Kostelec, belega kirko. Kaj en la kirko en la turo pendis ora sonorilo. Sed la kirko kaj la sonorilo enfalis en la teron, kiam la homoj tro pekis.

Sed la kirko denove ekbrilos super la valo sur sia loko kaj la ora sonorilo denove eksonoros, anoncos la novan, oran epokon. Sed antaŭ ol estiĝos ĉi tiu tempo, la vento prisemos deklivon post la rivero, pinarbetaro tie ekĝermos kaj ŝanĝiĝos je sombra arbaro. Kiam ĉeranda pino de ĉi tiu arbaro sekiĝos kaj ĝiaj radikoj sekputriĝos, venos nigra apro, elterigos ĝiajn radikojn kaj elterigos sub ili la oran sonorilon, kiu el sia loko, kie ĝi enfalis, migris longe sub la tero ĝis radikoj de tiu aĝa arbo.

Oŝkobrh, mistera monto, verdas de arbaroj, blankas de rokoj super vasta ebenaĵo. En ombro de ĝiaj kverkoj kaj aceroj, muskoj, kaprosalikoj kaj ulmoj, tremoloj, fraksenoj kaj betuloj, en lokoj, kie aveloj, platanaceroj, kampaceroj abunde kreskis en densaĵo, prosperis sorĉa floro, ne unu rara planto de potenca saniga forto.

Sur ĝian supron ascendadis iam Libuŝa tra ligna koridoro, kiun oni konstruis por ŝi al la supro el kastelo Libice. Kaj interno de la monto konservas sekreton: sankta armeo tie dormetas. Ĝi dormas kaj vekiĝos kaj elmarŝos el la sombra sino de la monto, kiam trafos Ĉeĥion la plej granda danĝero.

Tiam eksonos sub la monto tra la vasta ebenaĵo bruo de furioza batalo. Denorde, de la prusa lando, malamikoj almarŝos, ege turmentos la tutan reĝolandon, ĝis meze ĉe Cidlina

kaj Mrlina preskaŭ ĉiuj pereos. Tiel estos finita la lasta batalo kaj la prusa reĝo, funde venkita, fuĝos.

Kiam la prusa reĝo estos fuĝanta kun resto de sia armeo el la lando, li ripozos en ombro de la aĝa pino sur vasta kampo post Náchod apud Hronov, proksime al la limo. Tie ripozos li kaj la tuta armeo, ĉar li ne havos jam pli da viroj, nur kiom da

ili povus sidi ĉirkaŭ tamburo. Tie do sur kamplimo sub la ruĝtrunka pino lastfoje ili ripozos sur la ĉeĥa tero, poste transiros la limon kaj la ĉeĥa reĝolando por ĉiam havos trankvilon de ili.-

Estos tempestoj, estos bataloj, la sango fluos tra sulkoj; sed fine la ĉeĥa reĝolando atingos pacon kaj spado kaj glavo trankvile ripozos. Tio plenumiĝos, ĝis la rozarbustoj de ĉe randoj de la Roza Herbejo surkreskos la tutan herbejon. Tiam kunvenos tie sep reĝoj kaj tiuj interkonsentos sur la herbejeto inter la rozoj sanktan, eternan pacon kaj estos bone en nia lando.

Sed ĉio estas pasema, ankaŭ la mondo. Ankaŭ ĝiaj miraĵoj ĉesos. Tio okazos, kiam la ŝtona krucifikso sur arbarmonteto apud Solnice, kiu ĉiujare rimarkeble enfalas, tute enprofundiĝos.

Alte sur Monto Bor en sovaĝaj rokoj sidas ŝtona virgino, havanta sur la genuoj duonkudritan ĉemizon. Ĉiujare, je la Sankta Vendredo, kiam en kirko oni kantas pasionojn, faras la ŝtona virgino sur la ĉemizo unu stebon.

Ĉiujare unu stebon. Kiam ŝi faros la lastan, kiam la ĉemi-

zo estos finkudrita, pereos ĉio, kio estas sub la suno kaj okazos la mondfina tago.



### KAVALIROJ EL BLANÍK

Aŭdu la lastan malnovan miton kaj profetaĵon, kiun diris la blinda junulo al reĝo Karolo benmemora.

Jen, Blaník\* en robo de malhela arbaro, kiu ĝin kovras desupre sur ĉiuj flankoj. Serioze, eĉ morne ĝi observas la regionon situanta fore de la mondo, ĝiajn montetojn kaj plataĵojn malmulte fekundajn. De malproksime videblas ĝia supro kaj en la ĉirkaŭaĵo ofte esplore oni rigardas ĝin. De nuboj vualita ĝi profetas malbonan veteron, se ĝi hele bluetas, ĝi promesas certan kaj serenan tempon.

Sur la supro de Blaník oni vidas en ombro de fagoj, abioj kaj piceoj praajn ŝtonajn muregojn plejparte en ruinoj. Ili kovriĝas de musko kaj arbustaro; nek spuro nuntempe pri la ligna burgo, kiun ili ŝirmis.

Sed sub la muregoj, en la monto mem dormetas armitaj kavaliroj, "sanktvenceslaa armeo", dormetas kaj atendas, kiam

\* En ĉirkaŭaĵo de urbo Vlaŝim apud urbeto Lounovice altiĝas apud si du montoj, ambaŭ nomataj Blaník. De sur pli malgranda el ili, de sur Malgranda Blaník, blankas ruinoj de kapelo, likvidita jam dum tempo de imperiestro Jozefo la II-a; la pli alta Granda Blaník, super 600 metrojn alta, estas tiu fabela monto. Sur Blaník staris ligna burgo, reĝa posedaĵo. Reĝo Venceslao la IV-a cedis burgon Blaník al sia kuzo Prokopio, kaj kiam en la jaro 1402 li estis malliberigita en Vieno, kaptis Sigmundo, la hungara reĝo, Prokopion, kiel partianon de Venceslao, almarŝis kun li antaŭ Blaník, igis lin alligi al barikado kaj al li pafi, ĝis oni eldonis Blaník al li. —



venos la tago, kiam necesos ilia helpo, kiam ili estos alvokitaj al batalo.

Sub roka supro de Blaník, en la orienta deklivo estas roko en formo de ogivo. Tie estas enirejo en la monton, tie ankaŭ ŝprucas fonto. El ĝi trinkigas la kavaliroj el Blaník siajn ĉevalojn, kiam foje dum la lunbrilo ili elrajdas el la monto sur herbejon inter arbaroj sub la monto. Dum tia nokto sonas en la ĉirkaŭaĵon obtuza sonegado, tamburbruego kaj sono de klariono. Antaŭ mateniĝa subite ĉio eksilentas, la kavaliroj, ĉevaloj, ĉio ĉesas en la roka pordego kaj malaperas en la mistera sino de la monto. Sole sur la herbejo restas memoraĵo post la nokta kavalkado: multegaj spuroj de ĉevalhufoj.

Sed en la rokokelojn, kie dormetas la sanktvenceslaa armeo, eniris jam ne unu homo.

Foje ia knabino falĉis herbon sub Blaník. Subite staris antaŭ ŝi kavaliro kaj invitis ŝin, ke ŝi iru kun li fari ordon en la monto. La knabino ne timis kaj iris. La pordego en la monton estis malfermita. Ŝi ekvidis volbajn rokhalojn, potencajn kolonojn kaj sur ili dismetitajn armilojn. Profunda silento kiel en preĝejo estis en ĉiuj haloj, en mistera flaveta duonlumo. Apud muroj ĉe manĝujoj staris vice selitaj ĉevaloj, ĉe la ŝtonaj tabloj en la halo sidis la kavaliroj, klinitaj vizaĝe al la tablo. Ili dormis, kaj la ĉevaloj senmove staris; kapon ili ne movis, ne frapis per hufoj, nek per vosto svingis.

La knabino eniris, ĉirkaŭrigardis, sed neniu sin movis. Ŝi komencis do balai. La laboro rapide pasis kaj post tempeto ĉion ŝi ordigis. Ankaŭ nun neniu ŝin haltigis, neniu alparolis ŝin, neniu vekiĝis.

Kiel ŝi envenis, tiel eliris, kaj kiam ŝi venis hejmen, oni demandis ŝin, kie tiel longe ŝi estis.

Ŝi miris kaj diris, ke ŝi venas kiel ĉiam en la sama momento. Ŝi miregis, kiam oni diris al ŝi, ke lastfoje en la sama momento antaŭ unu jaro, el la herbofalĉado ŝi venis, ke la tutan jaron ŝi estis for. Kaj ŝi rakontis, kie ŝi troviĝis, kaj tiam ĉiuj komprenis, kial la jaro estis momento po ŝi. Sed la trian tagon la knabino mortis.

Same kiel ŝin, invitis nekonata kavaliro ankaŭ forĝiston el Louňovice en la monton, por ke li hufoferu lian ĉevalon. La forĝisto iris, kaj kiam li finis la hufoferadon, oni donis al li balaaĵon en la sakon, kiun li pro kolero elŝutis antaŭ la monto. Hejme li sciiĝis, ke jam oni priploris lin, ĉar senspure li malaperis kaj dum la tuta jaro estis nenia signo pri li.

Kaj li rakontis, kio okazis kun li, kaj kiam poste li skuetis la sakon, elfalis el ĝi tri dukatoj. Nun li vidis, ke li eraris. Tuj li kuris al la pordego de Blaník, kie li elŝutis la balaaĵon. Sed vane. Estis tie nek balaaĵo, nek dukatoj.

Ankaŭ oni rakontas pri paŝtisto, kiu serĉis perditan ŝafon kaj mem erarvojis al Blaník, ankaŭ pri junulo, kiu same longe, nome unu jaron, kiel tiu paŝtisto restis en la monto, eĉ ne ideon havante pri tio.

Sed tio okazis antaŭ longege — Blaník fermita, serioze ĝis morne observas izolan, de la mondo foran regionon, kaj kvazaŭ melankolio de trista revado kuŝus sur ĝi kaj ĉirkaŭe. La sanktvenceslaa armeo ankoraŭ dormas. Ankoraŭ ne venis tempo, por ke ĝi leviĝu. Tio okazos en tempo de la plej granda danĝero, kiam sur nian patrion ŝutiĝos tiom da malamikoj, ke la tutan reĝolandon ili disportus per hufoj de siaj ĉevaloj.

Tiam oni vidos strangajn signojn: sekiĝos arbosuproj en la arbaro de Blaník, sur supro de la monto verdiĝos maljuna

sekiĝinta kverko kaj fonto ĉe la roko tiel superakviĝos, ke ĝi torente fluegos malsupren. Tiam okazos granda, sanga batalo en la regiono inter Blaník kaj Naĉeradce. Fiŝlago Dezerta, apud kiu la maljuna sekiĝinta arbo verdiĝos antaŭ la batalo, pleniĝos de verŝitaj sangofluoj. Kaj estos plorado kaj granda aflikto pro la malespera batalo, sed ĉeĥoj heroe defendos sin kontraŭ la pli forta malamiko. En la decida momento Blaník apertiĝos, la kavaliroj plenarmitaj elrajdos el la monto kaj sankta Venceslao, rajdante sur blanka ĉevalo kondukos ilin por helpi al ĉeĥoj.

La malamiko, pro subita timo ĉirkaŭita kaj kvazaŭ sensobtuza, fuĝos al Prago kaj tie poste la terura batalo estos finita. Kaj ĝi estos tiel furioza, ke la sango fluegos de Strahov ĝis la ŝtona Karol-ponto. Tiam la sankta Venceslao sur la blanka ĉevalo kun la standardo en la mano kondukos ĉeĥojn kaj la fremdulojn kaj ĉiujn malamikojn de la ĉeĥa reĝolando elpelos el la lando. Kaj sankta Prokopio, abato el Sázava kun lambastono, helpos al li.

Poste venos sankta kvieto kaj la ĉeĥa lando ripozos. Multaj ĉeĥoj pereos dum la bataloj, sed la restintaj, estos veraj viroj. Ekkoninte erarojn de siaj antaŭuloj kaj ankaŭ siajn, ili konkorde staros kaj malamiko ne terenfaligos ilin. —

Jen la mitoj el la praaj tempoj kaj malnovaj profetaĵoj pri nia lando.

Feliĉa estu, ho, kara patrio, fortiĝu via generacio, ĝi venku ĉiajn suferojn, ĝi konservu la sanktan heredaĵon: la gepatran lingvon kaj la malnovan, bonan sian rajton.

Potenciĝu via generacio per laboro kaj entuziasmo, por ke ĝi estu firma kiel rokoj kaj ĉiam plena de forto. Alnovaj Mitoj Ĉeĥaj estas unu el la plej popularaj libroj de Jirásek. Ili kaptiĝis ĉefe en la junularo, sed iĝis ankaŭ amo de la plenaĝuloj. Kaj plenrajte. Jirásek verkis ilin ĉe zenito de sia kreiva forto, en tempo, kiam estis aperintaj jam la unuaj volumoj de "F. L. Věk" kaj kiam estis kreata la unua volumo de "Ĉe ni". Tial jam majstra estas prezento de la mitoj. Sed ĝi estas grava libro ankaŭ pro sia enhavo. Ĝi estas ia portalo, tra kiu ni eniras al prezento de la ĉeĥa historio fare de Jirásek.

Jirásek ne estis logata de la pli aĝa antaŭhusana tempo de la ĉeĥa historio — tempo de princoj kaj reĝoj, de nobelaro kaj patricioj, kie ĉio estis la sinjoraro kaj la popolo nenio. Lia ĉeĥa historio komenciĝas de husismo — de la tempo, kiam ekparolis la ĉeĥa popolo. Sed tamen li ne preteriris la malnovan tempon tute silentante. Ankaŭ tie li trovis, kio estis notinda kaj por prezento al nia hodiaŭa popola. Li trovis tie mitojn — kreaĵojn de la popola fantazio kaj kreivo. En ili la *popolo* kaptis, kio lin interesis en la pasinteco, ankaŭ en la plej fora. Sed per kiuj li ornamis ankaŭ ĉion, kio plu sekvis. Kaj plue: en la mitoj estas prezentita ankaŭ la vivo kaj laboro de la popolo en la praaj tempoj. Kaj tial Jirásek tuj post prezento de la plej granda forto kaj gloro de la ĉeĥa popolo, post romano "Kontraŭ ĉiuj", verkita en la jaroj 1892-1893, eldonas en la jaro 1894 "Malnovajn Mitojn Ĉeĥajn", por prezenti al la nuntem-

pa leganto ĉiun kreivan belecon kaj riĉecon de la ĉeĥa popolo, de la plej malnova tempo ĝis preskaŭ la nuntempa. Kaj li dediĉas sian libron al Francisko Bartoŝ, tiam la plej konata kaj ankaŭ plej meritplena esploristo moravia, sed ankaŭ per tio ĉeĥa, pri la vivo de la popolo. Por montri ankaŭ per tio, ke la popolo gravis por li, ne ia ajn bildo el la pasinteco.

Tial li komencas sian libron per rememoro pri tiuj, kiuj venis, por per klopedega laboro ŝanĝi arbaregojn de la lando en fekundajn ebenaĵojn kaj prepari tiel feliĉan loĝadon al ni ĉiuj estontaj.

Kaj la ĉeĥa lando "atendis nur la laboreman popolon, kiu uzadus abundajn ĝiajn donacojn. Kaj ĝi venis kaj la nekulturitan kulturis; ĝi florstatigis ĝin per klogodega laboro kaj faris ĝin sankta per sia ŝvito kaj sango sia, kiun ĝi elverŝis en multegaj bataloj, defendante per sia laboro la konkeritan landon kaj sian lingvon," rememoras Jirásek la unuajn niajn heroojn — heroojn de laboro. Kaj antaŭ ĉio li rakontas mitojn, kiujn la popolo mem kreis jam en la plej praaj tempoj pri komencoj de la vivo de la ĉeĥa popolo en niaj landoj — mitoj pri prapatro Ĉeĥ, Krok kaj liaj filinoj, Libuŝa kaj Premysl, kaj pri ĉio, kion nia popolo memoris kaj dum jarmiloj rakontis pri siaj komencoj. La unua, kiu ilin fiksis, estis Kosmas, nia unua kronikisto el komenco de la 12-a jarcento, sed kiu, ke li, jam okdekjara maljunulo, aŭdis ilin en sia juneco denove de maljunuloj, do de la homoj el la deka jarcento. Tial praaj estas la mitoj kaj la unuaj, kiuj entute konserviĝis el la poezia kreemo de nia popolo. Kaj transprenadis ilin tial ankaŭ generacioj post generacioj. La dua klasika notanto estis Dalimil el komenco de la 14-a jarcento, en sia versita ĉeĥa kroniko, kaj la tria estis Venceslao Hájek el Liboĉany, aŭtoro de la kroniko, kiu por jarcentoj iĝis la plej populara laika libro de la ĉeĥa popolo kaj kiu same kiel Dalimil preskaŭ romane prilaboris la praajn mitojn. Poste, dum la trista postmontoblanka tempo kaj post ĝi, troviĝis neniu, kiu tiel prezentus la memorindan heredaĵon post niaj antaŭuloj. Kaj venis Jirásek kaj per siaj "Malnovaj Mitoj Ĉeĥaj" iĝis la kvara kaj por ni samtempuloj ilia la plej vigla rakontisto kaj klasikisto. Sed, Jirásek ne limigis sin nur je la praaj mitoj, kaj oni maljustumas al lia libro, se oni vidas en ĝi rakontadon nur de la plej malnovaj mitoj. Por Jirásek la pasinteco ĉiam gravas kiel bazo kaj vojo al la estanteco kaj estonteco kaj li sekvas la poezian kreivon de la popolo, laŭ kiom temas pri ĝia historio kaj en postaj tempoj kaj tiel li prezentis ion, kion la ĉeĥa literaturo ĝis tiu tempo tute ne havis kaj ne konis. Post la praaj mitoj li rakontas ankaŭ mitojn, per kiuj nia popolo ornamis al si komencojn kaj pluajn sortojn de la kristanismo ĉe ni. Ankaŭ glora tempo de Karolo la IV-a tre efikis je la popola fantazio, kaj estiĝas ciklo da mitoj: pri la Ŝtona Ponto, pri Karlov, pri strato Nekázanka, pri estigo de Nova Praga Urbo, pri Karolineo. Kaj Jirásek ankaŭ tion ekkaptas kaj vivigas. Kaj jam estas ĉi tie Žižka, la plej ŝatata temo de la popola rakontado. Neniel helpis al la postmontoblanka reakcio, ke ĉie ĝi strebis nigrigi Žižka'n en okuloj de nia popolo. Tiu lin plu konis, amis kaj estimis kaj ornamis per li, kio nur en lia ĉirkaŭo okazis. Kaj Jirásek plektis el tio riĉan florkronon de mitoj.

Sed estis ankoraŭ aliaj popolaj herooj, Kozina, Janošík, kiujn la popolo en siaj memoro kaj fantazio tiel ornamis. Sed ankaŭ estis patrino de ĉiuj urboj kaj kapo kaj koro de Bohemio — Prago, kun ne malpli riĉaj mitoj, pri la horloĝo, domo de Faŭsto, strangaj kaj aliaj homoj kaj urboj, inter ili pri la karakteriza vivo de judoj, el kiuj ne unu same transiris en la ĝeneralan posedon de la popolaj memoro kaj fantazio. Ankaŭ do ĉion ĉi kaptas la libro de Jirásek.

Vere ĝi estas portalo, tra kiu ni eniras al propra historio de Jirásek kaj poste al la ĉeĥa historio. La portalo des pli rara, ke ĝin konstruis kaj kreis kaj per sia fantazio ornamis mem nia popolo. Ĝian koncepton Jirásek precize konservas kaj nur ankoraŭ helpas al ĝi per sia rakonta majstreco.

Tial ni legu "Malnovajn Mitojn Ĉeĥajn" kun amo kaj kompreno, tiel kiel ili estis verkitaj. Tiel ni eniros rekte en la animon de nia popolo, en lian popolan filozofion kaj liajn moralan kaj historian konceptadojn. Kaj ni komprenos multon ankaŭ el tio, kio aperos al ni, kiam ni trairos tiun portalon kaj enpaŝos en la potencan kastelon de la ĉeĥa historia en verko de Jirásek, konstruita jam ne nur per fantazio de la popolo, sed per dura realeco.

Zdeněk Nejedlý

#### Alois Jirásek (1851-1930)

Ĉeĥa verkisto de historiaj romanoj precipe pri tri grandaj epokoj de la ĉeĥa historio: epoko de Hus-anoj (15a jc), epoko de rekatolikigo (17a kaj 18a jc) kaj epoko de nacia revekiĝo (18a kaj 19a jc).

La husanan epokon priskribas romana trilogio *Inter fluoj* (konfliktoj inter reĝo Venceslao kaj ĉefepiskopo Jan z Jenštejna, kvereloj inter ĉeĥoj, germanoj kaj judoj en Prago 1380-1410), *Kontraŭ ĉiujn* (post la martira morto de Jan Hus ekribelis la ĉeĥa popolo kontraŭ katolikoj en 1420) kaj *Frataro* (post malvenko de husanoj en 1434 agis lastaj husanaj trupoj en Slovakio) kaj drama trilogio *Jan Hus, Jan Žižka, Jan Roháč*. Memstaran romanon *Husana reĝo* Jirásek dediĉis al la reĝo Georgo de Poděbrady (1420-1471, reĝo ekde 1458).

Post malvenko de ĉeĥaj protestantoj en batalo apud Prago 1620 komenciĝis rekatolikigado de ĉeĥaj landoj (Bohemio, Moravio, Silezio). Liberaj protestantoj estis elpelitaj el la lando (ekz. Komenio), servutuloj devis akcepti katolikismon. Ĉeĥa literaturo, plejparte protestantisma, estis malpermesita, kio kaŭzis dekadencon de la ĉeĥa lingvo, parolata nur de nekleraj kamparanoj. La epokon priskribas romanoj *Hundŝildanoj* kaj *Skalakoj* (pri kampulaj ribeloj en 1695 kaj 1775) kaj *Tenebro* (pri persekutado de nekatolikoj 1740). La teatroj ofte prezentas fabelan dramon *Lanterno*, en kiu libera muelisto havas nur unu devon rilate al sia princino, nome lumi al ŝi per

lanterno, kiam ŝi promenas tra arbaro. Ŝiaj administrantoj volas misuzi tiun devon por forpreni la liberecon de la muelisto.

En 1789 eldonis imperiestro Jozefo la II-a dekreton pri religia toleremo kaj nuligo de senrajteco, kio ebligis al ĉeĥa junularo studi kaj reeldonadi malnovan literaturon. Estis startigita patriotisma movado, kiu dum kelkaj jardekoj reĉeĥigis Pragon, jam preskaŭ tute germanigitan. La movadon priskribis Jirásek en kvinvoluma romano *F. L. Věk* kaj kvarvoluma *Ĉe ni.* Studentan movadon en revolucia jaro 1848 bildigas novelo *Filozofia historio*.

Por infanoj Jirásek prilaboris *Malnovajn ĉeĥajn mitojn* laŭ antikvaj kronikoj (ekde 12a jc). En fabeleca formo ili enhavas ankaŭ temojn de liaj grandaj romanoj (husanoj, hundŝildanoj).

Lia verkaro enhavas ankaŭ multajn novelojn kaj teatraĵojn.

Miroslav Malovec

### www.omnibus.se/inko